

กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกยาเสพติดแบบฉบับพลัง

นางสาวกรินทร์ ทองลิ้ม

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2543

ISBN 974-030-014-6

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I 206.527 93

COMMUNICATION STRATEGIES IN MENTAL AND QUALITY OF LIFE DEVELOPMENT PROJECT
RESULTING TO SUDDEN DRUG QUIT DECISION

PHARINTORN THONGLIM

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in the Development Communication

Department of Public Relations

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2000

ISBN 974-030-014-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์

กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการ
ตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉบับพลัน

โดย

นางสาวกรินทร์ ทองลิ้ม

สาขาวิชา

นิเทศศาสตร์พัฒนาการ

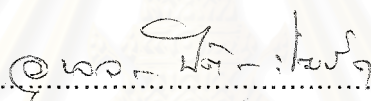
อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ธนวดี บุญลือ

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ อุบลวรรณ ปิติพัฒนนะไมเขต)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธนวดี บุญลือ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล)

..... กรรมการ
(พระวีระพันธ์ รก.ชิตสีโล)

ภรินทร ทองลิ้ม : กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน (Communication strategies in mental and quality of life development project resulting to sudden drug quit decision) อาจารย์ที่ปรึกษา : รศ.ดร.ธนวิ บุญลือ 266 หน้า. ISBN 974-030-014-6

การวิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน" เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสาร, กลยุทธ์การสื่อสาร, เทคโนโลยีการสอนและจิตวิทยาการสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิทยากรที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาส การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มเชิงลึก (Focus Group Discussion) ผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยทั้งสิ้น 35 คน ผลการวิจัยพบว่า :

การสื่อสารในการฝึกอบรมโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตเป็นการสื่อสารกลุ่มใหญ่ที่มีลักษณะการสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการและเป็นทางการ การสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ การทักทาย พูดคุย ชักถาม ปัญหา การเจรจาต่อรอง ซึ่งประกอบด้วยวัจนภาษาและอวัจนภาษา เนื้อหาที่พูดคุยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับเรื่องยาเสพติด การสื่อสารสองทางที่เป็นทางการเป็นการสื่อสารระดับกลุ่ม ได้แก่ การประชุมปรึกษาหารือ ระหว่างคณะครู-อาจารย์และวิทยากร นอกจากนี้การสื่อสารส่วนใหญ่จะใช้โซเชียลมีเดียประกอบในการสื่อสารเพื่อให้ทุกคนรับรู้ในการสื่อสารร่วมกัน

องค์ประกอบกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 1) ผู้ส่งสาร เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือสูง เนื่องจากเป็นพระสงฆ์ และมีความรู้ในเรื่องที่จะสื่อสารและมีความเชี่ยวชาญในการใช้สื่อเทคโนโลยีทันสมัยประกอบการสอน มีทักษะการสื่อสารด้านการพูดเน้นน้ำใจ และมีจิตวิทยาการสื่อสารสูง 2) สารหรือเนื้อหาที่นำมาอบรมมีการใช้คำพูดเข้าใจง่าย เนื้อหามีความหมายนัยและนัยประหวัด กระชับได้ใจความ มีการบรรยายสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจน มีการใช้อุปมาอุปไมยนำมาเปรียบกับชีวิตจริง มีการใช้จุดจูงใจในสารโดยใช้ความกลัวกับการใช้อารมณ์ในการโน้มน้าวใจ 3) สื่อที่นำมาใช้ในการฝึกอบรมมีลักษณะเป็นสื่อผสม คือ สื่อบุคคล สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อคอมพิวเตอร์ สื่อเกม และสื่อเพลง

กลยุทธ์การสื่อสาร ได้แก่ กลยุทธ์การจัดแถวกระจายชุนกำลัง กลยุทธ์การสวมบทบาท กลยุทธ์กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กลยุทธ์การเล่าเรื่องอุปมาอุปไมยเปรียบเทียบ กลยุทธ์การสาธิตให้ดู กลยุทธ์กระบวนการกลุ่ม กลยุทธ์การเจรจาต่อรอง กลยุทธ์การใช้เกม เพลง และบทกลอน กลยุทธ์การลงโทษและให้รางวัล กลยุทธ์การใช้เพื่อนสอนเพื่อน กลยุทธ์จับเรื่องด้วยคำพูดประทับใจ

ภาควิชา การประชาสัมพันธ์

สาขาวิชา นิเทศศาสตร์พัฒนาการ

ปีการศึกษา 2543

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

Dr. Nany

Dr. Nany

428 52618 28 : MAJOR DEVELOPMENT COMMUNICATION

KEY WORD ; COMMUNICATION STRATEGIES /COMMUNICATION PROCESS/ INSTRUCTIONAL TECHNOLOGY /
COMMUNICATION PSYCHOLOGY /SUDDEN DRUG QUIT DECISION

PHARINTORN THONGLIM ; COMMUNICATION STRATEGIES IN MENTAL AND QUALITY OF LIFE
DEVELOPMENT PROJECT RESULTING TO SUDDEN DRUG QUIT DECISION.

THISIS ADVISOR ; ASSOC. PROF. THANAVADEE BOONLUE, Ph.D., 266 PP.
ISBN 974-030-014-6

The research on "Communication strategies in mental and quality of life development project resulting to sudden drug quit decision" is a qualitative research. The objective of research was to study the communication process , strategy technology and psychology in the training process . Data were collected by indepth interviews with the trainer- Pha Ajarn Weerapan and his team, 35 student trainees who have decided to suddenly quit using drug. Participatory observation during training was also used to collect data. The findings of the research are as follows :

Two-way communication both formal and in formal is implemented during training process. The second principle of effective communication involves the use of appropriate nonverbal and verbal cues in the program's message. The subjects of the program training cover mainly drug and other social problems, the application of religious doctrine to cope with the problems and proper earning a living. The third principle is the appropriate use of audio-visual aids during the training to facilitate the explanation for better understanding and clarity .

The elements of communication effectiveness includes 1) a highly credible communicator perceived by the audience. The monk trainers especially Pra Ajarn Weerapan is perceived as having believable characteristics such as trustworthiness, expertise,dynamism,skillyfully using high communication technology as teaching tools, appropriately and harmoniously using fear and emotional appeals,motivation as persuasive communication strategies, using pass experiences as references of the subject of teaching . 2) Message and language : there is an application of concise statement,denotation,connotation,dialogue, metaphor, analogy, abstract illustration transforming into concrete objects to facilitate understanding. 3) Media : games and music, integrated media is used as well as :- interpersonal media, eletronic media,computer. 4) Receivers is analysed in order to using laguages both verbal and nonverbal cues appropriate to the demographic level of the trainees and perceived similarities between trainers and trainees.

Additional communication strategies include : 1) Re-arrangement of trainees for the purpose of " Separate" and "integrate" strategy 2) Role-playing 3) Group process and group pressure 4) Demonstration 5) Narration with attractive opening or ending, analogy, metaphor and direct and indirect recommendation 6) Reward and Punishment 7) Bargaining 8) Music and game playing 9) Friend warning strategy 10) Impressive speech

ภาควิชา การประชาสัมพันธ์

สาขาวิชา นิเทศศาสตร์พัฒนาการ

ปีการศึกษา 2543

ลายมือชื่อนิสิิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือ การเอาใจใส่ และการให้คำแนะนำที่ดียิ่งมาโดยตลอดจากรองศาสตราจารย์ ดร. ธนวดี บุญลือ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตลอดจนได้รับความอนุเคราะห์จากรองศาสตราจารย์อุบลวรรณ ปิติพัฒน์ระเมษิต ประธานกรรมการสอบผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปารีชาติ สถาปัตตานนท์ สโรบล และพระอาจารย์วีระพันธ์ รกขิตสีไล กรรมการสอบ ที่ช่วยชี้แนะแนวทางทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ วิทยากรพระสงฆ์และฆราวาสทุกท่านที่สละเวลาอันมีค่าในการให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัย รวมทั้งเจ้าหน้าที่ทุกท่านของแหล่งข้อมูล“ศูนย์พัฒนาคุณธรรม” อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ได้ให้การต้อนรับ ให้การช่วยเหลือ ให้ความร่วมมือและแสดงน้ำใจที่ดีให้แก่ผู้วิจัยเสมอมาตลอดระยะเวลาดำเนินการวิจัยทำให้การทำงานแม้จะมีอุปสรรคบ้างแต่ก็สามารถผ่านพ้นไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจและขอขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณน้องๆเยาวชนที่น่ารักทุกคนที่สละเวลาให้สัมภาษณ์

ขอขอบคุณ ทูสนับสนุนการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอขอบคุณ พี่บรรณารักษ์ ศูนย์คอมพิวเตอร์ หน่วยโสตทัศนูปกรณ์ ศูนย์ถ่ายเอกสารและงานบัณฑิตคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน

ขอขอบคุณ “พีวัลย์” และ “น้องน้อย” สมาชิกกลุ่มปิ๊ยะเซียนที่ให้กำลังใจและให้คำแนะนำที่ดีทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

ขอขอบคุณ “พีบี” และ “พีลักษ์ม” เพื่อนร่วมงานบริษัท ไทยลูปเบลินดิง จำกัด ที่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในทุกด้านตลอดระยะเวลาที่ทำการศึกษา

ขอขอบคุณ “คุณต๋อ” ผู้ช่วยวิจัยคนสำคัญที่ได้สละเวลาช่วยเหลือและเป็นกำลังใจที่ดีให้แก่ผู้วิจัยตลอดการทำงานวิจัยนี้

สุดท้าย ผู้วิจัยขอกราบขอบขอบคุณคุณยาย ป้าและแม่ของผู้วิจัยอย่างสูง รวมทั้งขอขอบคุณพี่ชายและน้องชายของผู้วิจัยอย่างมากที่ทุกคนมอบความรัก ความห่วงใย กำลังใจ และเป็นแรงบันดาลใจสำคัญทำให้ผู้วิจัยก้าวเข้าสู่รั้วจามจุรีและสามารถทำงานวิจัยนี้ประสบความสำเร็จทุกประการ

ภรินทร ทองลิ่ม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ.....	ญ
บทที่ 1	
บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ปัญหานำวิจัย.....	10
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	10
ขอบเขตของการวิจัย.....	10
นิยามศัพท์การวิจัย.....	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	14
บทที่ 2	
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
พุทธวิธีและเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า.....	16
ทฤษฎีความรู้ของพระพุทธเจ้าและวิธีการคิด(epistemology)อันนำไปสู่สาร... ..	18
วิธีการ“ถ่ายทอดสาร”ของพระพุทธองค์ตามหลักวาทวิทยา.....	18
ทฤษฎีกระบวนการทัศน์การเล่าเรื่อง	20
แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม.....	23
แนวคิดและทฤษฎีเรื่องกระบวนการการสื่อสาร	28
แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ.....	35
แนวคิดและทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม.....	42
แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรม.....	54
แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคและเทคโนโลยีการสอน.....	60
แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาวัยรุ่น.....	70

	หน้า
แนวคิดเกี่ยวกับเพลงและการสื่อสาร.....	72
แนวคิดเรื่องการเจรจาต่อรอง.....	74
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	75
บทที่ 3	
ระเบียบวิธีวิจัย.....	78
รูปแบบของการวิจัย	78
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	78
วิธีเตรียมตัว/ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย.....	79
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	80
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	87
การนำเสนอข้อมูล.....	87
บทที่ 4	
สภาพทั่วไปของศูนย์ฝึกอบรมและความเป็นมาของการอบรม.....	88
สภาพทางภูมิศาสตร์.....	88
ความเป็นมาของการอบรม.....	92
บทที่ 5	
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	96
ผลการวิจัยส่วนที่ 1 กระบวนการสื่อสารในการฝึกอบรม.....	96
ผลการวิจัยส่วนที่ 2 กลยุทธ์การสื่อสาร.....	162
ผลการวิจัยส่วนที่ 3 การใช้เทคโนโลยีการสอน.....	197
ผลการวิจัยส่วนที่ 4 จิตวิทยาการสื่อสาร.....	201
บทที่ 6	
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	204
รายการอ้างอิง.....	239
ภาคผนวก.....	242
ประวัติผู้วิจัย.....	266

ตารางที่

หน้า

1	ตารางแสดงการสรุปเปรียบเทียบความแตกต่างของทัศนคติต่อการเลิกยาเสพติด ของผู้เข้ารับการอบรม.....	196
2	ตารางแสดงกำหนดการฝึกอบรมโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต.....	257
3	ตารางแสดงข้อมูลลักษณะทางประชากรผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจ เลิกยาเสพติด กลุ่มที่ 1.....	258
4	ตารางแสดงข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด กลุ่มที่ 1.....	259
5	ตารางแสดงข้อมูลลักษณะทางประชากรผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจ เลิกยาเสพติด กลุ่มที่ 2.....	260
6	ตารางแสดงข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด กลุ่มที่ 2.....	261
7	ตารางแสดงข้อมูลลักษณะทางประชากรผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจ เลิกยาเสพติด กลุ่มที่ 3.....	262
8	ตารางแสดงข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด กลุ่มที่ 3.....	263
9	ตารางแสดงข้อมูลลักษณะทางประชากรผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจ เลิกยาเสพติด กลุ่มที่ 4.....	264
10	ตารางแสดงข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด กลุ่มที่ 4.....	265

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. อาคารอบรมใหญ่.....	247
2. อาคารอบรมเล็ก.....	247
3. อาคารสำนักงาน.....	248
4. บริเวณหน้าอาคารสำนักงาน.....	248
5. เกมผืนผ้าใบ-ผู้เข้ารับการอบรมวางแผนร่วมกัน.....	249
6. เกมผืนผ้าใบ-ผู้เข้ารับการอบรมกำลังเล่นเกม.....	249
7. กลุ่มที่เล่นเกมขณะต่อรองขอให้กลุ่มแพ้ได้รับประทานข้าวด้วย.....	250
8. กลุ่มแพ้และกลุ่มชนะรับประทานข้าวร่วมกัน.....	250
9. กิจกรรมออกกำลังกายยามเช้า.....	251
10. เกมนั่งเช่า.....	251
11. จุดเทียนปณิธานใจ.....	252
12. ผู้ตัดสินใจเลิกยาเสพติดรับยาสมุนไพรจากครู.....	252
13. ผู้ตัดสินใจเลิกยาเสพติดให้คำสัตย์ปฏิญาณก่อนกินยาสมุนไพร.....	253
14. ยาสมุนไพรเมื่อกินแล้วจะขับสารพิษด้วยการอาเจียน.....	253
15. ห้องอบสมุนไพรเพื่อขับสารพิษออกทางผิวหนัง.....	254
16. กิจกรรมตักบาตรความดี.....	254
17. ครูยอมถูกแขวนป้าย “ครูเซเลย”.....	255
18. กิจกรรมบายศรีสู่ขวัญ.....	255
19. แผนที่ศูนย์พัฒนาคุณธรรม.....	256

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อกล่าวถึงปัญหายาเสพติด ย่อมเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นปัญหาหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อความมั่นคงของชาติทั้งภายในประเทศและนานาชาติทั่วโลก ปัจจุบันปัญหาเสพติดได้กลายเป็นปัญหาใหญ่ของทุกประเทศเพราะผลร้ายของปัญหานี้ได้กระจายตัวและสร้างความเดือดร้อนอย่างกว้างขวางทั้งโดยส่วนรวมและส่วนบุคคล ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม นำไปสู่การเกิดอาชญากรรม ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในชาติ ในส่วนรวมนั้นผลกระทบของปัญหาเสพติดถือเป็นการบ่อนทำลายทางเศรษฐกิจอย่างมากโดยบั่นทอนประสิทธิภาพในการผลิต เกิดการสูญเสียแรงงานโดยไร้ประโยชน์ ทำให้เกิดผลกระทบต่อรายได้ของบุคคลและประเทศชาติ และยังมีความเสียหายอันเกิดแก่สังคม ได้แก่ การเกิดอาชญากรรมต่างๆ ทำให้เกิดความไม่สงบภายในประเทศมากขึ้น ส่วนผลร้ายต่อร่างกาย ทำให้ร่างกายทรุดโทรม อ่อนแอ สูญเสียบุคลิกภาพและก่อให้เกิดโรคติดต่ออื่นๆตามมา เช่น โรคเอดส์ โรคผิวหนัง และมีโอกาสเสี่ยงสูงที่จะติดเชื้อไวรัสโรคเอดส์โรคติดต่อร้ายแรงซึ่งยังไม่มีทางใดรักษาให้หายขาดได้ เป็นต้น และหากประเทศไหนที่มีคนติดยาเสพติดมากาก็ส่งผลทำให้ประเทศชาติพลอยเสียชื่อเสียง ไม่เป็นที่ยอมรับแก่ประเทศอื่นๆอีกด้วย ซึ่งปัญหาเสพติดนั้นไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเฉพาะภายในประเทศของตนเท่านั้น ยังส่งผลกระทบต่อประเทศต่างๆทั่วโลก จนกระทั่งองค์การสหประชาชาติได้มองเห็นความร้ายแรงของปัญหาเสพติด จึงได้จัดตั้งองค์การพิเศษขึ้น เพื่อประสานความพยายามในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของประเทศต่างๆ ซึ่งประเทศไทยก็ได้ร่วมเป็นสมาชิกอยู่ในองค์การพิเศษนี้ด้วย คือ คณะกรรมการยาเสพติดแห่งสหประชาชาติ

เกี่ยวกับความเป็นมาของยาเสพติดนั้น ได้มีการศึกษาค้นคว้าพบว่า มนุษย์รู้จักใช้ฝิ่นมาตั้งแต่สมัยกรีกและโรมันแล้ว โดยมีจุดประสงค์เพียงเพื่อใช้เป็นยาระงับความเจ็บปวด ตลอดจนทำให้เกิดอารมณ์เคลิบเคลิ้ม เลื่อนลอย ในเวลาต่อมาการใช้ฝิ่นได้แผ่ขยายตัวเข้าสู่ดินแดนตะวันออกกลาง คนเผ่าต่างๆในทะเลทรายต่างเสพฝิ่นกันเพื่อให้เกิดความเคลิบเคลิ้ม เป็นการผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าหลังจากประกอบอาชีพในชีวิตประจำวัน

จากตะวันออกกลาง ผื่นก็เดินทางเข้าอินเดียและจีน ที่ประเทศจีนนี่เอง ที่โลกได้รู้จักนำเอา ยาสูบมาผสมกับฝิ่นเป็นครั้งแรก โดยชาวจีนเชื่อกันว่า การสูบฝิ่นจะช่วยป้องกันโรคมาลาเรียได้ แต่ผลที่สุดก็กลายเป็นการสูบเพื่อสนองความต้องการเสพของตนมากกว่าเพื่อป้องกันโรค การสูบฝิ่นในประเทศจีนได้แพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว ประมาณกันว่ามีผู้ติดฝิ่นมากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งประเทศในขณะนั้น ผลที่สุดฝิ่นก็ได้แพร่หลายไปถึงทวีปอเมริกาและทั่วโลก ร้ายกว่านั้นยังมีการนำเอาฝิ่นมาสกัดเป็นยาเสพติดชนิดร้ายแรงอื่น ๆ อีกมากมายที่เป็นที่รู้จักกันมากก็คือ "เฮโรอีน" ซึ่งก็ล้วนแต่มีโทษร้ายแรงจนมีการเปรียบเทียบว่า การติดยาเสพติดก็คือ "การตายผ่อนส่ง" นั้นเอง เพราะการเสพยาเสพติดไม่ว่าชนิดใด เช่น ฝิ่น เฮโรอีน โคเคน มอร์ฟีน หรือแม้กระทั่งกัญชา จะมีผลต่อระบบประสาทส่วนกลางทำให้ระบบการหายใจถูกกด ซึ่งอาจส่งผลให้หัวใจหยุดทำงาน และถึงแก่ความตายในที่สุด นอกจากนี้ยังมีอาการคลื่นเหียนอาเจียน ทำให้ร่างกายและสมองเสื่อมโทรม

ความร้ายแรงของยาเสพติดเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป แต่ก็ยังมีบุคคลบางกลุ่มอาศัยยาเสพติดเป็นหนทางไปสู่ความร่ำรวยโดยไม่คำนึงถึงผลร้ายที่ติดตามมาในภายหลังว่าจะมีประชาชนตลอดจนเยาวชนที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ต้องตกเป็นเหยื่อหรือเป็นทาสของยาเสพติดดังกล่าว(นางลักษณ์ เทพสวัสดิ์,2541:114) พร้อมกันนี้ยาเสพติดยังเป็นต้นเหตุแห่งอาชญากรรมทั้งปวง แหล่งผลิตยาเสพติดที่สำคัญก็มีในประเทศแถบอเมริกาใต้ ที่ผลิตทั้งเฮโรอีนและโคเคนส่งเข้าไปจำหน่ายในสหรัฐอเมริกา และแหล่งผลิตยาเสพติดอีกแห่งหนึ่งซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี ก็คือ บริเวณรอยต่อระหว่างสามประเทศ คือ ไทย พม่า และลาว หรือเรียกกันว่า "สามเหลี่ยมทองคำ"แต่ในส่วนที่เป็นดินแดนของไทยปัจจุบัน ได้พัฒนาชาวเขาที่เคยปลูกฝิ่นให้หันมาปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างอื่นแทนหมดแล้ว แม้ประเทศลาวก็ได้มีความพยายามหลายครั้งในการควบคุมปัญหายาเสพติดภายในประเทศ มีการจับกุมผู้ค้ายาเสพติดมาโดยตลอด แม้กระทั่งผู้ว่าราชการจังหวัดของลาวจังหวัดหนึ่งก็ยิ่งถูกจับกุมพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลบางคน (นางลักษณ์ เทพสวัสดิ์,2541:114) ส่วนประเทศพม่านั้นได้มีโครงการทำลายฝิ่นทางอากาศอยู่ตลอดมาและสามารถทำลายฝิ่นได้พอสมควร แต่พม่ามีปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อยจึงเป็นอุปสรรคในการปราบฝิ่นอยู่ไม่น้อยทีเดียว ทางด้านมาเลเซียก็ถือว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาด้านความมั่นคงของชาติโดยมีบทลงโทษผู้ค้ายาเสพติดถึงประหารชีวิต และผู้เสพยาเสพติดก็จะถูกลงโทษอย่างรุนแรงมาก

สำหรับประเทศไทยนั้น นับตั้งแต่ได้มีการประกาศยกเลิกการเสพยาฝิ่นเมื่อปี พ.ศ.2501 เป็นต้นมาและได้มีการกำหนดโทษสำหรับผู้นำเข้า ส่งออก และผลิตยาเสพติดทุกชนิด โดยกำหนดโทษสูงถึงขั้นประหารชีวิต และในปี 2513 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นถึงภัยอันตรายที่

จะเกิดขึ้นแก่ประเทศชาติจึงทรงจัดตั้งโครงการหลวงเพื่อพัฒนาชาวเขาในพระบรมราชานุเคราะห์
ขึ้น โดยมีหม่อมเจ้าภีศเดช รัชนีทรงเป็นผู้อำนวยการโครงการ ผลงานอันเนื่องมาจากพระ
ราชดำริ และด้วยพระเนตรที่เล็งเห็นทางออกในการแก้ปัญหาฝิ่น ปัญหายาเสพติดจากพื้นฐานของ
แหล่งเพาะปลูกฝิ่นอย่างมีระบบ ด้วยการนำสิ่งที่ดีกว่าและเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปให้แก่ชาวเขา
นั่นเอง ได้ทำให้ประเทศต่างๆทั่วโลก เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส อังกฤษ เป็นต้น
ต่างให้ความช่วยเหลือโครงการหลวงดังกล่าวเป็นอันมาก วุฒิสมาชิกของสหรัฐท่านหนึ่งกล่าวว่า
“วิธีการแก้ปัญหาเสพติดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ไม่ใช่แค่เป็นวิธีการที่ถูกต้องและ
สามารถแก้ปัญหาชาวเขาได้อย่างถาวรเท่านั้น หากแต่ยังเป็นความภาคภูมิใจของคนไทยทั้ง
ประเทศที่มีพระมหากษัตริย์ที่ชาติใดในโลกไม่อาจมีได้อีกด้วย” (นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, 2541:114-
115)

ความพยายามของประเทศไทยในอันที่จะระงับยั้งยั้ง ตลอดจนปราบปรามยาเสพติดย่อม
เป็นที่ทราบกันดีทั่วโลก โดยเมื่อเดือนมีนาคม 2532 องค์การปราบปรามยาเสพติดให้โทษของ
สหรัฐอเมริกาได้กล่าวยกย่องประเทศไทยว่าเป็นประเทศที่ระงับการปลูกฝิ่นและปราบปรามยาเสพติด
ได้อย่างได้ผล (นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, 2541:115) ตลอดจนความร่วมมือระหว่างไทยกับสหรัฐ
อเมริกาในการปราบปรามผู้ลักลอบค้ายาเสพติดให้โทษอยู่ในระดับที่น่าพอใจ และเมื่อวันที่ 30
มีนาคมปีเดียวกันนั้น นายลอเรนซ์ สมิท สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสหรัฐสมัยนั้น ซึ่งเป็นประธาน
คณะทำงานเฉพาะกิจว่าด้วยกิจการยาเสพติดระหว่างประเทศของคณะกรรมการธิการต่าง
ประเทศแห่งสภาผู้แทนราษฎรสหรัฐ ได้พบปะกับตำรวจตระเวนชายแดนของไทยที่กองบังคับการ
ตำรวจตระเวนชายแดนภาค 3 จังหวัดเชียงใหม่ และได้กล่าวขอขอบคุณที่ได้ดำเนินความพยายามใน
การยับยั้งยาเสพติดที่ผิดกฎหมายไม่ให้หลังไหลออกมาจากบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ จากกรณีดัง
กล่าวเป็นการแสดงให้เห็นถึงความจริงจังของรัฐบาลไทยที่ให้ความร่วมมือกับนานาชาติในการ
ปราบปรามยาเสพติดที่เป็นภัยอันตรายร้ายแรง ซึ่งบั่นทอนความเจริญก้าวหน้าของสังคมและ
เศรษฐกิจโลกให้หมดสิ้นไป (นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, 2541:115)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทยจะพยายามปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่าง
ต่อเนื่องมาโดยตลอดนับตั้งแต่อดีต แต่ก็ถือได้ว่ายังไม่สามารถทำให้ปัญหาดังกล่าวจบสิ้นไปได้ ดัง
จะเห็นได้จากแทบทุกวันเรามักจะได้รับข่าวสารจากสื่อต่างๆไม่ว่าจะเป็นทางโทรทัศน์ วิทยุ หรือ
หนังสือพิมพ์ว่ามีกรจับกุมผู้ค้ายาเสพติดได้อยู่เสมอเป็นจำนวนมาก แสดงว่ายังมีเยาวชนและ
ประชาชนที่ตกเป็นทาสของยาเสพติดชนิดต่างๆอีกมากเช่นกัน โดยสังเกตได้จากข้อมูลผู้เข้ารับการ
บำบัดรักษา ปีปฏิทิน 2542 จากเอกสารเผยแพร่ของสำนักคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม

ยาเสพติด (ป.ป.ส.) พบว่ามีผู้สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาทั้งสิ้น 50,008 รายโดยแบ่งตามภาคต่างๆ ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางผู้ติดยาเสพติดที่สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาปีปฏิทิน 2542 แบ่งตามภาค

กทม.	10,712 ราย
ภาคกลาง	956 ราย
ภาคเหนือ	28,649 ราย
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	3,459 ราย
ภาคใต้	3,322 ราย
รวม	50,008 ราย

ที่มา : ข้อมูลผู้เข้ารับการบำบัดรักษา ปี 2542 ของป.ป.ส.

จากตาราง จะเห็นได้ว่าตัวเลขของผู้ติดยาเสพติดและยินยอมเข้ารับการบำบัดรักษาซึ่งเป็นข้อมูลที่ป.ป.ส.จัดเก็บได้นั้นเป็นเพียงข้อมูลของผู้ที่ตัดสินใจเลิกยาเสพติดและเปิดเผยตนแก่สถานที่เข้ารักษาเท่านั้น แม้มองดูโดยรวมจะรู้สึกว่ามีปริมาณมากแล้วก็ตาม แต่ในความจริงนั้นพบว่ายังมีผู้ติดยาเสพติดอีกเป็นจำนวนมากที่ยังคงไม่เข้ามาขอรับการบำบัดรักษาเพื่อเลิกยาเสพติดอย่างจริงจังและถูกต้องไม่ว่าจะโดยเหตุผลใดก็ตาม นอกจากนี้ยังพบว่าในประเทศไทยก็มีผู้ผลิตและผู้ค้ายาเสพติดอีกเป็นจำนวนมากด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากตารางเปรียบเทียบการจับกุมคดียาเสพติดทั่วประเทศ ในระหว่างปี 2538-2542 ดังนี้

ปี พ.ศ.	จำนวนคดี	จำนวนผู้ต้องหา	จำนวนคดีเปรียบเทียบปีที่ผ่านมา (ร้อยละ)
2538	143,630	153,781	+17.61
2539	151,913	163,748	+5.77
2540	158,027	171,555	+4.02
2541	191,527	210,635	+21.19
2542	176,378	191,852	-7.91

ที่มา : สถิติการจับกุมคดียาเสพติดทั่วประเทศ ปี 2538-2542 ของป.ป.ส.

ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันรัฐบาลได้มีการกำหนดนโยบายในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาสารเสพติด ซึ่งเห็นว่าเป็นปัญหาเร่งด่วนที่จะต้องมีการแก้ไขอย่างจริงจังไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) โดยได้กำหนดมาตรการพัฒนาความมั่นคงทางสังคม ในเรื่องการป้องกันสารเสพติด ในข้อ 2 และ ข้อ 4 ดังนี้

“ ข้อ 2 ส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายและให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับกลุ่มเด็กและเยาวชนทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ”

“ ข้อ 4 ใช้สื่อสาธารณะสุขทุกรูปแบบในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชนในการร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหา อาชญากรรม สารเสพติด อุบัติภัย การทารุณกรรมเด็กและสตรี และปัญหาสังคมอื่น ๆ ...”

ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สำนักนายกรัฐมนตรี ก็ได้มีการกำหนดแนวคิดและทิศทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และทิศทางในการบริหารการจัดการสำหรับการดำเนินงานในแผน 8 (พ.ศ. 2540-2544) ไว้ดังนี้

แนวคิดและทิศทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

๑ ส่งเสริมบทบาทของสถาบันในสังคม อาทิ สถาบันทางศาสนา สถาบันทางการศึกษา สถาบันครอบครัว และสถาบันชุมชนให้ตระหนักถึงปัญหา และมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด	ให้ความสำคัญและสนับสนุนให้สถาบันทางศาสนาทุกศาสนาให้มีบทบาทในการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยเฉพาะการป้องกันและการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด เสริมสร้างศักยภาพให้สถาบันทางการศึกษาทุกแห่งมีกิจกรรมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ชัดเจนและต่อเนื่อง โดยเฉพาะกิจกรรมทางการป้องกันยาเสพติด เน้นบทบาทของบิดา มารดา โดยสร้างความรู้ ความเข้าใจ ที่ถูกต้อง และวิธีการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในครอบครัว สนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มในชุมชน การวางแผนในชุมชนร่วมกัน และกำหนดกฎเกณฑ์ของชุมชนโดยคำนึงถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ใช้กระบวนการทางด้านการประชาสัมพันธ์ในเชิงกว้าง โดยผ่านการสื่อสารต่าง ๆ สอดคล้องกับกลุ่มประชากร และท้องถิ่น เพื่อสร้างความตระหนักในปัญหายาเสพติด

๒ ประสานงานและผนึกกำลังระหว่างองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาภาคเอกชน และองค์กรประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในองค์กรต่าง ๆ ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันถึงปัญหาและร่วมกันดำเนินการที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน	สนับสนุนให้เกิดกระบวนการประสาน และผนึกกำลังระหว่างองค์กรประชาชนในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดต่อเนื่อง เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักในปัญหาเสพติด ตลอดจนเชิญชวนให้เจ้าของสถานประกอบการ เจ้าของธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยเฉพาะในด้านการป้องกันยาเสพติด สนับสนุนและผลักดันให้มืองค์กรพัฒนา ภาคเอกชน องค์กรประชาชน กลุ่มอาสาสมัคร และ ผู้นำตามธรรมชาติที่มีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดอย่างชัดเจน และต่อเนื่อง สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และตระหนักในปัญหาที่มีประสิทธิภาพและต่อเนื่องภายในองค์กรและระหว่างองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการประสาน และผนึกกำลังในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ให้สนับสนุนการเข้ามามีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน องค์กรพัฒนาภาคเอกชน และองค์กรประชาชน สนับสนุนให้ข้อมูลในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดให้ถึงระดับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

๓ คำนึงถึงการผสมผสานระหว่างสถานการณ์ สภาพปัญหา และการแก้ไขปัญหาในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอื่น ๆ กับการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดเพื่อให้สอดคล้องและทันต่อเหตุการณ์	ปรับปรุงกระบวนการในการจัดทำแผน และการกำหนดกิจกรรมให้มีลักษณะเชิงรุก เพื่อรองรับปัญหาเสพติดที่คาดว่าจะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงสภาพข้อเท็จจริงและ แนวทางการดำเนินงานของมิติทางสังคมและเศรษฐกิจ ปรับปรุงวิธีการและเทคนิคในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดให้มีประสิทธิผล และประสิทธิภาพตามสภาพข้อเท็จจริงและสถานการณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจ

4 สร้างความเข้มแข็งและความต่อเนื่องในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาด้วยการใช้รูปแบบผสมผสานการดำเนินงานและผลสร้างความร่วมมือของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ทั้งนี้ เน้นการพัฒนากระบวนการ หลักสูตร ผู้สอนและวิธีการในการเรียนการสอนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด	ใช้รูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ผสมผสานการดำเนินงานระหว่าง มาตรการปราบปรามยาเสพติด โดยประสานความร่วมมือกับองค์กรภายนอกสถาบันการศึกษา ในเรื่องของการปราบปรามยาเสพติด พัฒนาให้มีหลักสูตรเฉพาะในเรื่องของยาเสพติด โดยครอบคลุมถึงกิจกรรมเสริมทักษะชีวิต และการจัดตั้งกลุ่มองค์กรเยาวชน เพื่อรณรงค์ป้องกันยาเสพติด ทั้งนี้หากเป็นไปได้ให้มีการกำหนดหลักสูตรดังกล่าวเป็นหลักสูตรภาคบังคับ พัฒนาแบบการเรียนการสอน ให้เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิด และกระบวนการตัดสินใจ ตลอดจนสร้างเจตคติต่อต้านยาเสพติด และสิ่งมีนเมาต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการพัฒนาทางศีลธรรมและจริยธรรม ให้ความสำคัญกับครู โดยพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะให้กับครู เพื่อเป็นบุคลากรหลักในสถาบันการศึกษาที่จะรับผิดชอบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และให้คำปรึกษากับนักเรียนและผู้ปกครอง พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม โดยนำเทคนิคการผลิตสื่อทางการตลาดมาประยุกต์ใช้
5 พัฒนาการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ทั้ง 3 ระบบ ได้แก่ ระบบสมัครใจ ระบบต้องโทษ และระบบบังคับบำบัด ทั้งนี้ให้เน้นที่คุณภาพบริการ และการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการป้องกันการติดยาเสพติดซ้ำ	ส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้ผู้ติดยาเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพโดยใช้กลยุทธ์ในเชิงรุก ออการค้นหาผู้ติดยาเสพติดในชุมชน การให้บริการเคลื่อนที่ตระหนักและป้องกันการติดยาเสพติดซ้ำ โดยอาศัยความร่วมมือจากสถาบันครอบครัวและชุมชน เร่งรัดและส่งเสริมให้มีการดำเนินการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ.2534 พัฒนาความรู้และเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

จากแนวคิดและทิศทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่าถึงแม้จะมีการแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยวิธีการทั้งทางด้านป้องกันปราบปรามยาเสพติด รวมทั้งการบำบัดรักษาผู้ที่ตกเป็นทาสยาเสพติดได้มากแล้วก็ตาม แต่ปัญหายาเสพติดก็ยังทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น และการแพร่ระบาดสู่กลุ่มเยาวชนที่เป็นทรัพยากรที่มีค่าของประเทศชาติก็ยิ่งเพิ่มปริมาณสูงขึ้นเรื่อยๆ ด้วยเช่นกัน แสดงให้เห็นได้ว่าโครงการรณรงค์ต่างๆ นั้นยังไม่ก่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง ทั้งๆ ที่การรณรงค์ของโครงการต่างๆ ก็ได้ทำการเผยแพร่ข้อมูลออกไปยังกลุ่มเป้าหมายด้วยการเลือกใช้วิทยุและกลยุทธ์ทางการสื่อสารที่หลากหลายรูปแบบอย่างกว้างขวาง แต่ก็ยังไม่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ทำให้ต้องกลับมาทบทวนว่าในความจริงแล้วปัจจุบันนี้ไม่ใช่เพียงรัฐบาลหรือกระทรวงใดกระทรวงหนึ่งเท่านั้นที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการช่วยแก้ปัญหาเสพติด แต่จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย และทุกหน่วยงานในสังคมไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษา ครอบครัว องค์กรเอกชน หรือแม้แต่สถาบันทางศาสนาในการเป็นหนึ่งแรงในการช่วยเหลือเพื่อการแก้ปัญหาดังกล่าวประสบความสำเร็จได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ตั้งใจเห็นความสำคัญของการแก้ปัญหานี้จึงได้มีการกำหนดนโยบายให้สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ(สพช.) ดำเนินการโครงการโรงเรียนสีขาวขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะปกป้องคุ้มครองและดูแลเยาวชนโดยเฉพาะในสถานศึกษาให้พ้นจากมหันตภัยสารเสพติด ตลอดจนอบายมุขอื่นๆ ที่จะนำไปสู่อาชญากรรมและความเสื่อมโทรมทางสังคม อันได้แก่ สารเสพติด การพนัน สื่อลามก และการทะเลาะวิวาท โดยใช้ยุทธศาสตร์การสร้าง "โรงเรียนสีขาว" เป็นภูมิคุ้มกันนักเรียนให้ปลอดภัยจากสารเสพติด สื่อลามก การพนัน และการทะเลาะวิวาท เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เติบโตเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของประเทศต่อไป (สพช., เอกสาร สน.ที่ 24/2541, 2541) โดยการดำเนินงานที่สอดคล้องกับสภาพความสำเร็จของโรงเรียนสีขาวมียุทธศาสตร์ที่สำคัญๆ ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม

การดำเนินการเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนสีขาวอย่างยั่งยืน เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่าง 4 ประสาน 2 ค้ำ ได้แก่ โรงเรียน คือ ผู้บริหาร ครู ผู้แทนนักเรียน และผู้แทนผู้ปกครอง โดยการสนับสนุนจากผู้แทนภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้นำชุมชน

2. ยุทธศาสตร์การสร้างภูมิคุ้มกันแก่นักเรียน

เป้าหมายสำคัญของโรงเรียนสีขาว คือนักเรียนมีภูมิคุ้มกันสารเสพติด การพนัน สื่อลามก และการทะเลาะวิวาท ซึ่งดำเนินการโดยการสร้างภูมิคุ้มกันแก่นักเรียน โดยเน้นการพัฒนาทักษะชีวิต

3. ยุทธศาสตร์พาทำ

ผู้รับผิดชอบบิเทศ สนับสนุนให้โรงเรียนดำเนินการพัฒนาให้เป็นโรงเรียนสีขาว ด้วยการ
ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมชื่นชม อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

4. ยุทธศาสตร์การประเมินตนเอง

การประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนสีขาวเป็นการประเมินผลด้วยการรายงาน
งานตนเองตามสภาพจริงของผู้ปฏิบัติทุกระดับ

จากนโยบายดังกล่าวทำให้โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการได้ริเริ่มจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อให้บรรลุ
วัตถุประสงค์ตามตั้งไว้ในโครงการ รวมทั้งได้มีการนำนักเรียน นักศึกษามาเข้าค่ายอบรมในโครง
การพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตของศูนย์พัฒนาคุณธรรมซึ่งมีพระสงฆ์เป็นวิทยากรในการบรรยาย
อบรม ซึ่งในการฝึกอบรมนอกจากเน้นเรื่องคุณธรรม จริยธรรมทางพุทธศาสนาแล้วยังมีการอบรม
โดยใช้กลยุทธ์การสื่อสารและหลักจิตวิทยาต่างๆในการโน้มน้าวใจ สามารถเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยว
กับเรื่องยาเสพติดและแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีงามจนสามารถทำให้นักเรียน นักศึกษาที่เข้า
อบรมเกิดผลตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลันได้โดยใช้เวลาเพียง 3 วัน 2 คืนเท่านั้น

เรื่องนี้ นับเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่งทำให้ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาถึงกระบวนการสื่อสาร
และกลยุทธ์การสื่อสารของพระวิทยากรว่ามีการสื่อสารอย่างไร ด้วยวิธีใด มีการใช้เนื้อหาและใช้
สื่ออะไรบ้าง ใช้กลยุทธ์ด้านใด มีความเหมือนหรือแตกต่างจากที่ฆราวาสใช้หรือไม่ถึงสามารถทำ
ให้เด็กหรือเยาวชนไทยเกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมจนเกิดการตัดสินใจเลิกยาเสพติด
ได้โดยใช้เวลาที่มีจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยจึงต้องการทำการศึกษารื่องนี้โดยเข้าไปศึกษาที่ศูนย์พัฒนาคุณธรรมอำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยทำการศึกษาถึงกระบวนการและกลยุทธ์การสื่อสารของพระสงฆ์ที่
เป็นพระวิทยากรหลัก คือพระอาจารย์วีระพันธ์ รกขิตสิโล ซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายฝึกอบรมของศูนย์ฯ
ว่าท่านมีวิธีการฝึกอบรม มีการใช้กระบวนการและกลยุทธ์การสื่อสารในการอบรมในโครงการ
พัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตเพื่อทำให้เยาวชนไทยตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลันให้เกิดผล
สำเร็จได้อย่างไร

ปัญหำนำในการวิจัย

1. การสื่อสารในกระบวนการฝึกอบรมตามโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตเป็นอย่างไรจึงส่งผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลันได้
2. กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตเป็นอย่างไรบ้างจึงส่งผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน
3. ในกระบวนการสื่อสารมีการใช้สื่อใดทัศนูปกรณ์ประเภทใดบ้างประกอบการสื่อสาร
4. ในกระบวนการสื่อสารตามโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตมีการใช้จิตวิทยาการสื่อสารอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสื่อสารในกระบวนการฝึกอบรมตามโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน
2. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ ละ ลด เลิก ยาเสพติดแบบฉับพลัน
3. เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยีการสอนประกอบการฝึกอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต
4. เพื่อศึกษาการใช้จิตวิทยาการสื่อสารในกระบวนการสื่อสารตามโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากระบวนการสื่อสารและกลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต ศูนย์พัฒนาคุณธรรม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และศึกษาพระสงฆ์ผู้ซึ่งเป็นวิทยากรหลักของศูนย์ฯ

นิยามศัพท์

1. พระสงฆ์ (Monk) ในที่นี้หมายถึง ผู้บวชเพื่อศึกษาและสืบต่ออายุพระศาสนา ประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา และอยู่ในสังคมปัจจุบันซึ่งทำหน้าที่เป็นพระวิทยากร และพระผู้ช่วยวิทยากรในการจัดอบรมโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตแก่เยาวชนไทยทำให้เยาวชนผู้เข้ารับการอบรมเกิดผลตัดสิ้นใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน
2. การสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดคำพูด ความคิด ความรู้สึก และการให้ความรู้ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารในรูปแบบวจนภาษาและอวจนภาษา ได้แก่ สีหน้า ท่าทาง แววตา น้ำเสียง การสัมผัส ไปยังบุคคลอื่น และบุคคลนั้นสามารถรับรู้และเข้าใจความหมายของผู้ส่งสารได้เป็นอย่างดี การสื่อสารนี้เป็นการสื่อสารของพระสงฆ์และฆราวาสที่เป็นวิทยากร กับ ผู้เข้ารับการอบรม
3. กระบวนการสื่อสาร หมายถึง กระบวนการที่ความคิด หรือข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสารไปยังผู้รับสารด้วยเจตนาที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความรู้ และพฤติกรรมบางประการของผู้รับสาร ในที่นี้จะศึกษาถึงองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารทั้งในแง่ของผู้ส่งสาร(พระอาจารย์วิระพันธ์ รกชิตสีโล) สาร, สื่อ, ผู้รับสาร และผลของการสื่อสารในการฝึกอบรมโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตว่าแต่ละองค์ประกอบมีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้การฝึกอบรมนี้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์การอบรม
4. กลยุทธ์การสื่อสาร หมายถึง วิธีการต่างๆที่ใช้ในการสื่อสาร ทั้งการใช้วจนสารและอวจนสาร รวมไปถึงช่องทางการรับสาร การเลือกเนื้อหาสารที่จะส่ง การใช้โสตทัศนอุปกรณ์และสื่อต่างๆ รวมทั้งการใช้หลักจิตวิทยาของพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เป็นพระวิทยากรเพื่อให้การอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตประสบความสำเร็จก่อให้เกิดผลตัดสิ้นใจเลิกยาเสพติดได้ภายในระยะเวลา 3วัน2คืน ซึ่งอาจทำการสื่อสารด้วยการเล่าเรื่องประสบการณ์ต่างๆที่ตนเคยพบเจอมา สอนให้ความรู้เรื่องต่างๆด้วยการใช้คำพูดที่ชี้ให้เห็นเหตุเห็นผล ชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง การสร้างขวัญกำลังใจ การใช้น้ำเสียงแสดงความเป็นมิตรและจริงใจ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้รับการอบรมมีความเชื่อมั่น และเกิดศรัทธาในการสื่อสารของพระสงฆ์ที่เป็นวิทยากร และเกิดความรู้สึกคล้อยตามในสิ่งที่สอน เกิดการเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมเดิม ทำให้เกิดผลการตัดสิ้นใจลงมือปฏิบัติตามในสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นต้น

5. การอบรม หมายถึง การแนะนำพร้อมให้ซึมซับเข้าไปจนติดเป็นนิสัย แนะนำชี้แจงให้เข้าใจในเรื่องที่ต้องการ บ่มนิสัย ขัดเกลานิสัย ในที่นี้หมายถึงการสอน ชี้นำ และการปลูกจิตสำนึกของพระสงฆ์ที่เป็นวิทยากรไปยังผู้เข้าอบรมที่เป็นเยาวชนไทยในเรื่องต่างๆ เช่น เรื่องทำดีได้ดีแน่นอน เรื่องโทษและผลร้ายของการเสพยาเสพติด เรื่องความกตัญญูรู้คุณ ความรักและการตอบแทนคุณพ่อ แม่ ครู อาจารย์ และประเทศชาติ
6. เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน 14 ปี บริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ และมีใช่เป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรส ในที่นี้คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษา และนักศึกษาอาชีวศึกษาระดับปวช.ที่สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
7. ยาเสพติด หมายถึง ยาหรือสารเคมีซึ่งเมื่อเสพหรือฉีดเข้าสู่ร่างกายติดต่อกันชั่วระยะเวลาหนึ่งก็จะติด ก่อให้เกิดพิษเรื้อรัง ทำให้ร่างกายและจิตใจเสื่อมโทรม ได้แก่ ฝิ่น กัญชา เฮโรอีน ยาบ้า ยานอนหลับ สุรา บุหรี่ เป็นต้น
8. การตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการระยะสุดท้ายก่อนที่จะยุติการพิจารณาข้อเสนอ หลักการ ทางเลือก หรือข้อที่เคลือบแคลงสงสัย ดังนั้น การตัดสินใจเลิกยาเสพติด หมายถึง การดำเนินการเพื่อเข้าสู่กระบวนการแรกเริ่มของการยุติการเสพยาเสพติด
9. ฉับพลัน หมายถึง ทันทีทันใด ในที่นี้คือการที่พระวิทยากรได้ใช้เวลาในการจัดอบรมโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตแก่เยาวชนไทยโดยใช้ระยะเวลาเพียง 3 วัน 2 คืน ก็สามารถโน้มน้าวให้เด็กหรือเยาวชนผู้เข้ารับการอบรมเกิดการตัดสินใจอย่างทันทีทันใดในการออกมาสารภาพขอเลิกยาเสพติดทุกชนิด และพร้อมที่จะดำเนินการเลิกยาเสพติดเหล่านั้นด้วยการดื่มน้ำยาสมุนไพรที่ทางศูนย์เตรียมไว้ ซึ่งการเข้ารับการอบรมนั้นเด็กและเยาวชนเหล่านี้ไม่ได้รู้ก่อนล่วงหน้าว่าจะมีการให้สารภาพเลิกยาเสพติด แต่เนื่องจากกลยุทธ์ที่พระวิทยากรใช้ จึงทำให้เด็กตัดสินใจออกมาสารภาพแบบทันทีทันใดในคืนวันที่สองของการอบรม
9. สื่อบุคคล (Personal Media) หมายถึง ตัวบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารอยู่ในระบบการสื่อสารระหว่างบุคคลและการสื่อสารระดับกลุ่ม สื่อบุคคลอาจจะประกอบด้วยตัวบุคคลที่เป็นคนของชุมชน เช่น เจ้าหน้าที่รัฐ นักพัฒนาองค์กร พัฒนาเอกชน อาสาสมัคร และตัวบุคคลที่เป็นคนในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน พระสงฆ์ ครู เป็นต้น

10. การปลูกจิตสำนึก (Consciousness Building) หมายถึง การได้รับการกระตุ้นความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจ และความตระหนักในทางที่ดีและมั่นคงถาวรแก่ตัวเอง บุคคล ครอบครัว กลุ่ม และชุมชน เกี่ยวกับปัญหาใด ปัญหาหนึ่ง ที่เกิดขึ้น การสร้างจิตสำนึกที่ดีได้นั้น ต้องอาศัยการรณรงค์ อบรมสั่งสอน และปฏิบัติกันอย่างจริงจัง ให้เยาวชน ละ ลด เลิกอบายมุขต่างๆ สิ่งเสพติด เช่น เหล้า บุหรี่ รวมทั้งตระหนักถึงผลสืบเนื่องของปัญหาการติดกัน การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ให้มีจิตตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานของการดำเนินชีวิตในวัยเรียนอยู่ในศีลธรรมดีงามตามหลักพระพุทธศาสนา

11. ทักษะคิดต่อการเลิกยาเสพติด หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดทางใจอย่างแรงกล้าในด้านบวกหรือด้านลบต่อการเลิกยาเสพติดของผู้เข้ารับการอบรม เช่น การยอมรับหรือตระหนักถึงคุณค่าในการละ ลด เลิกยาเสพติดและพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำแนะนำด้วยวิธีการต่างๆ หรือการปฏิเสธการเลิกยาเสพติด

12. ทักษะชีวิต (Life Style) หมายถึง ประสบการณ์และประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรมในการดำเนินชีวิตระหว่างการอบรมฯ ทั้งที่เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ที่ถ่ายทอดจากผู้อื่น (ในที่นี้ ได้แก่ พระสงฆ์และฆราวาสที่เป็นวิทยากรในการจัดอบรม) เช่น ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของยาเสพติด หรือประโยชน์ของการเลิกยาเสพติด แนวทางการปฏิบัติตนเพื่อให้เห็นที่ยอมรับของสังคม วิธีการในการช่วยเหลือตนเอง และผู้อื่นให้พ้นจากการติดยาเสพติด ตลอดจนความรู้ความสามารถในด้านอื่นๆที่ผู้เข้ารับการอบรมได้เรียนรู้เพิ่มเติม และสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความเหมาะสมและถูกต้องมากขึ้น เป็นต้น

ตัวอย่างทักษะชีวิตที่ได้รับจากการอบรม

ทักษะการเรียนรู้ที่จะยอมรับผู้อื่น...เราไม่สามารถที่จะบังคับเปลี่ยนแปลงนิสัยของเพื่อนได้ เพราะฉะนั้นเราจะต้องยอมรับให้ได้ว่า เขาเป็นคนแบบนี้ และต้องเป็นเพื่อนกันไป และต้องเรียนรู้ที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย

ทักษะการเรียนรู้การทำงานร่วมกันเป็นทีม...ในการทำสิ่งใดๆก็ตามในกลุ่มต้องมีความรัก ความสามัคคี มีน้ำใจ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน มีการร่วมมือร่วมใจร่วมแรงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในระหว่างกลุ่มเพื่อนฝูงจึงจะนำไปสู่การทำงานที่ประสบความสำเร็จได้ด้วยดี

ทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคม...การรู้จักการเสียสละ การเป็นผู้ให้ การรักเพื่อน รักสถาบัน การเคารพและรู้จักการตอบแทนบุญคุณของพ่อ แม่ ครู อาจารย์ และรวมถึงต้องรู้จักทำประโยชน์เพื่อสังคมและประเทศชาติของตนด้วย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การวิจัยครั้งนี้จะช่วยทำให้ทราบถึงหลักการเลือกใช้สื่อ กระบวนการสื่อสาร รวมถึงกลยุทธ์ต่างๆที่พระสงฆ์ใช้ในการจัดอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตแก่เยาวชนไทยเพื่อผลการตัดสินใจเลือกอาชีพติดแบบฉบับพลัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาการฝึกอบรมในลักษณะที่ต้องการผลเช่นเดียวกันนี้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นต่อไป

2. ผลการวิจัยที่ได้ในครั้งนี้อาจนำไปเป็นแนวทางหรือเป็นประโยชน์ต่อสถาบันสงฆ์ องค์กร สถาบัน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีความรับผิดชอบต่อการแก้ปัญหาอาชีพติดและปัญหาสังคมอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและปรับกลยุทธ์การสื่อสารให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน” ได้นำแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาดังนี้

1. พุทธวิธีและเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า
2. ทฤษฎีกระบวนการเล่าเรื่อง
3. แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม
4. แนวคิดเรื่องกระบวนการสื่อสาร
5. แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ
6. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม
7. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม
8. แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีการสอนและเทคนิคการสอน
9. แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาวัยรุ่น
10. แนวคิดเรื่องเพลง
11. แนวคิดเรื่องการเจรจาต่อรอง
12. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน” เป็นการศึกษากรณีของพระอาจารย์วิระพันธ์ รกขิตสีโลซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายฝึกอบรมของศูนย์พัฒนาคุณธรรม ในแง่กระบวนการสื่อสาร กลยุทธ์การสื่อสาร เทคโนโลยีการสอนและจิตวิทยาการเรียนการสอนที่นำมาใช้ในการอบรมเพื่อปลูกจิตสำนึกทางคุณธรรม จริยธรรมและก่อให้เกิดผลการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลันนั้น ได้นำหลักธรรมคำสอนของศาสนามาใช้อย่างมาก

โรเบิร์ต เบลล์ (Bellah, 1964 อ้างถึงในอมรา พงศาพิชญ์, 2541 : 51) ได้กล่าวไว้เนื่องจากมนุษย์ ในทุกระดับสังคมต่างก็พยายามหาคำตอบเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ และความหมายของชีวิต ทำให้มนุษย์หันมาหาศาสนา

อมรา พงพาพิชญ์ (2541 : 50) สรุปคำนิยามของคลิฟฟอร์ด กรีทส์ (Clifford Greetz, 1966) ว่าศาสนาคือ 1. ระบบสัญลักษณ์ 2. มีพลังอำนาจที่สามารถสร้างศรัทธา เจ้าอารมณ์ความรู้สึกของคน 3. ให้ศีลธรรมเกี่ยวกับชีวิต 4. อธิบายประสบการณ์ในลักษณะที่สอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึกของคนและ 5. อธิบายในลักษณะที่ผู้เชื่อถ้อยยอมรับกันว่าเป็นจริง ประเด็นสำคัญก็คือ ศาสนาคือระบบสัญลักษณ์ที่คนในสังคมยอมรับ เชื่อถือและเห็นว่าเป็นความจริง เป็นศีลธรรมของชีวิต ให้คำอธิบายและให้ความหมายแก่ชีวิต

พุทธวิธีและเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า

ปิ่นนิตดา นพพานวัน (2533) ได้กล่าวว่า เมื่อพระพุทธองค์ตรัสรู้ เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วทรงคำนึงถึงการที่จะทรงแสดงธรรมโปรดประชาชน ในขั้นแรกพระองค์ทรงตั้งเลอยู่ว่าจะโปรดดีหรือไม่เพราะทรงเห็นว่าธรรมที่ทรงค้นพบด้วยการตรัสรู้นั้น เป็นสิ่งอันลึกล้ำ ยากแก่ผู้ที่ยังยึดติดในกามคุณจะรู้ตามได้ แต่ก็ทรงตระหนักในหลักความจริงว่า มนุษย์นั้นแตกต่างจากสัตว์ทั้งปวง มนุษย์เป็นเวไนยสัตว์คือ สัตว์ที่แนะนำสั่งสอนได้ แต่ถึงกระนั้นมนุษย์ก็ยังมีระดับของความแตกต่างในความพร้อม สติปัญญา ความรู้ความสามารถ พระองค์จึงเปรียบมนุษย์ดังดอกบัว 4 เหล่าที่มีความแตกต่างกันในการเรียนรู้ธรรม ดังนั้นพุทธวิธีและเทคนิคการสอนของพระองค์จึงแตกต่างกันไปตามกาลเทศะและบุคคลที่สั่งสอน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

จุดมุ่งหมายในการสอน

1. สอนเพื่อให้ผู้รับการสอนหรือผู้ฟังรู้จริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น ถ้าสิ่งใดพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วแต่เห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับผู้ฟังหรือผู้รับการสอน ก็จะไม่สอนสิ่งนั้น ทรงสอนให้รู้จริงเห็นจริงเห็นแจ้งเฉพาะเท่าที่จำเป็นเท่านั้น
2. สอนเพื่อให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้ ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลที่ผู้ฟังพอตรงตามให้เห็นด้วยตนเอง
3. สอนเพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร ทรงแสดงธรรมะมีคุณเป็นมหัสจรรย์สามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน

หลักทั่วไปในการสอน

ก. เนื้อหาหรือเรื่องที่สอน

1. สอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายหรือรู้เห็นเข้าใจแล้ว ไปหาสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจยากหรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ

2. สอนเนื้อเรื่องที่ค่อย ๆ ลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับขั้นและต่อเนื่องกันไปเป็นลำดับ
3. ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ฟังสอนด้วยของจริงให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็นได้ฟังเองอย่างที่เราเรียกว่าประสบการณ์ตรง
4. สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง คุมอยู่ในเรื่อง มีจุดไม่วกวน ไม่ไขว้ไขว ไม่ออกนอกเรื่อง โดยไม่มีอะไรเกี่ยวข้องในเนื้อหา
5. สอนมีเหตุผล ตรงตามเห็นจริงได้
6. สอนเท่าที่จำเป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก
7. สอนสิ่งที่มีความหมาย ควรจะเรียนรู้และเข้าใจเป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง

ข. ตัวผู้รับการสอน

1. รู้คำนึงถึง และสอนให้เหมาะตามความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ปรับวิธีสอนผ่านให้เหมาะกับบุคคล แม้สอนเรื่องเดียวกันแต่ต่างบุคคลอาจใช้ต่างวิธีสอน
3. คำนึงถึงความพร้อม ความสูงงอม ความแกร่งแห่งอินทรีย์หรือญาณของผู้เรียน แต่ละบุคคลเป็นราย ๆ ไป
4. สอนให้ผู้เรียนลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ชัดเจนแม่นยำ
5. การสอนในรูปที่ทำให้มีความรู้สึกว่าคุณเรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกันในการแสวงหาความจริงให้มีการแสดงความคิดเห็นโต้ตอบโดยเสรี
6. เอาใจใส่บุคคลที่ควรได้รับความสนใจพิเศษเป็นราย ๆ ไปตามควรแก่กาลเทศะและเหตุการณ์
7. ช่วยเหลือเอาใจใส่คนที่ด้อยระดับสติปัญญาหรือมีปัญหา

ค. วิธีการสอน

1. เริ่มต้นการสอนจากสิ่งที่ผู้รับการสอนรู้แล้วหรือมีความสนใจก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อหาทางธรรมะ
2. สร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลิน ไม่ให้ตึงเครียด ไม่ให้เกิดความอึดอัดใจ และให้เกียรติแก่ผู้เรียนให้เขามีความภูมิใจในตัวเอง

3. สอนมุ่งเนื้อหาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่สอนเป็นสำคัญ ไม่กระทบตน และผู้อื่น ไม่มุ่งยกตนเสียดสีใคร

4. สอนโดยเคารพ คือตั้งใจสอน ทำจริงด้วยความรู้สึกรู้ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามองเห็น ความสำคัญของผู้เรียน และงานสั่งสอนนั้น ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ หรือเห็นผู้เรียนโง่เขลาหรือ เห็นเป็นคนชั้นต่ำ

ทฤษฎีความรู้ของพระพุทธเจ้าและวิธีการคิด (epistemology) อันนำไปสู่सार

อรรถรรณ ปิลันธโรวาท (2539) กล่าวว่า ในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับความจริงของ พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าใช้วิธีพิสูจน์สอบสวนและทดลองให้ประจักษ์ด้วยพระองค์เอง พร้อมกับ นั้นก็ใช้ปัญญาไตร่ตรอง โดยการคิดสาวจากเหตุไปสู่ผล และสาวจากผลไปสู่เหตุ นั่นคือ ทรงรู้แจ้ง แห่งทุกขซึ่งเป็นผลพระองค์จึงสาวไปหาสาเหตุในการเกิดทุกขนั้น และเมื่อทรงรู้ว่าจะต้องดับทุกขซึ่งเป็นผล พระองค์ก็สาวไปหาสาเหตุคือหลักปฏิบัติในการดับทุกข ซึ่งเมื่อพระองค์สาวไปที่ต้นเหตุ ของการดับทุกขแล้วพระองค์ก็พบ อริยมรรค ซึ่งเป็นเหตุที่จะนำไปสู่ความดับทุกข หรือความหลุด พ้นทุกข

วิธีการ "ถ้อยทอดสาร" ของพระพุทธองค์ตามหลักวาทวิทยา

อรรถรรณ ปิลันธโรวาท (2539) ได้กล่าวว่า เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ ความจริงหรือสัจธรรม พระองค์จึงมีความต้องการที่จะโปรดเวไนยสัตว์เพื่อให้เวไนยสัตว์ได้พ้นทุกข โดยทรงเน้นในแง่การยอมรับหลักความเป็นจริงในความเป็นอยู่แห่งตัวตน ดังนั้นธรรมชาติของพระองค์ จะเกี่ยวข้องกับปัญหาที่ว่ามนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลจะอยู่ร่วมกับสังคมอย่างไร พระพุทธองค์ทรง เข้าพระทัยดีว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่จะต้องอยู่อย่างเป็นหมู่เป็น พวก ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

ในการสอนของพระพุทธองค์ พระพุทธองค์จะสอนเวไนยสัตว์บนพื้นฐานของความแตกต่าง ในระดับของสติปัญญา ดังนั้นจึงทรงสอนในสิ่งที่เข้าใจได้ง่ายที่สุดและจดจำง่ายที่สุด โดยวิธีการ ของพระองค์จะมีลักษณะดังนี้

1. ทรงใช้พระธรรมเทศนาซึ่งมีความยาวแตกต่างกัน คือ ขนาดยาว ขนาดปานกลาง และ ขนาดสั้น ตามแต่ที่ท่านทรงแสดงธรรมเทศนานั้นกับใคร เช่น ทรงแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งเป็นธรรมขั้นสูงสุดแก่ปัญจวัคคีย์ ซึ่งปัญจวัคคีย์เหล่านั้นก็ได้ดวงตาเห็นธรรมและเป็นอริยบุคคลชั้น

ต้นในพุทธศาสนา แต่พระองค์ใช้อุรุเวลกัสสป (การประกาศความที่พระองค์เลิกลัทธิเดิมมาขอบวชว่ามีเหตุผลอย่างไร) ในการแสดงโปรดพระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์แห่งแคว้นมคธ พร้อมด้วยพราหมณ์คหบดีชาวมคธ จำนวน 12,000 คน เนื่องจากพระองค์ต้องการให้คนเหล่านั้นทำลายทิฐิมานะลงก่อน แล้วจึงทรงแสดงธรรมเรื่อง ทาน ศิล สวรรค์ โทษของการกามและอนิสงฆ์ของการออกจากกาม แล้วสุดท้ายจึงทรงแสดงธรรมอริยสัจ 4 สุดท้าย จนในที่สุดพระเจ้าพิมพิสารและคหบดีอีก 110,000 คน ได้ดวงตาเห็นธรรม (เป็นพระโสดาบัน)

เสถียรพงษ์ วรรณปก (อ้างใน อรรถวรณ์ ปิณฑวิภาท, 2539 : 2540) ในหลักและปรัชญาของวาทวิทยา ตั้งข้อสังเกตว่าพระพุทธเจ้าทรงทราบนิสัย (ความเคยชิน) อุปนิสัย (แนว) และอหิมติ (ความถนัด) ของผู้ฟังเทศน์ จึงทรงเลือกเรื่องแสดงให้เหมาะกับอุปนิสัยและอหิมติของแต่ละคน

2. ทรงถ่ายทอดสารด้วยวิธียกนิทานที่มีคติสอนใจ (parable) และชาดก (jataka) (วิวัฒนาการแห่งการบำเพ็ญคุณงามความดีของพระพุทธเจ้า) เช่นการเล่ามหาเวทสันดรชาดก ซึ่งชาดกเรื่องนี้แสดงถึงการบำเพ็ญทานบารมี

3. ทรงใช้วิธีการสนทนา (Dialogue) เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น โดยการกระตุ้นในบทสนทนาหรือคำสอนโดยการให้อรรถาธิบายซึ่งนำไปสู่ความโน้มน้าวในทางอ้อม ทรงแนะนำให้สานุศิษย์ ผูกหัดการตั้งคำถามต่าง ๆ กันและกันเพื่อนำบทสนทนาหรือข้อโต้แย้งไปสู่ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ เมื่อเข้าใจได้ก็เกิดการยอมรับได้นำไปใช้ประโยชน์ได้ไม่ใช่เป็นเพียงความพยายามที่จะเชื่อข้อเสนอนั้นโดยเห็นว่าเป็นหลักที่ดี ควรยึดถือเท่านั้น

4. ทรงใช้ยกตัวอย่างเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย (metaphor) พระพุทธองค์ทรงใช้การเปรียบเทียบในการอธิบายธรรมะให้ผู้ฟังเข้าใจได้อย่างชัดเจน เช่น การที่พระองค์ต้องการจะสอนนางกิสาโคตมีในเรื่องการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ว่าเป็นเรื่องธรรมดา เมื่อนางกิสาโคตมีได้อุ้มลูกที่ตายแล้วมาขอให้พระพุทธเจ้าช่วย พระพุทธเจ้าจึงให้นางไปหาเมล็ดพันธ์ฝักกาดสัก 4-5 เมล็ดจากหมู่บ้านที่ไม่มีการตายเกิดขึ้น นางกิสาโคตมีจึงออกไปเที่ยวหาพันธ์ฝักกาดที่พระพุทธเจ้าสั่งแต่ก็ล้มเหลว ในที่สุดนางก็ต้องกลับมาเฝ้าพระพุทธเจ้า และนางก็ได้เข้าใจความหมายในสิ่งที่พระพุทธเจ้าต้องการสอนนางในที่สุด

5. ทรงสอนไม่ให้เชื่ออย่างมงายไร้เหตุผล โดยเหตุที่ความเชื่อเป็นรากฐานให้เกิดการพูดการแสดงความคิดเห็น พระพุทธองค์ตรัสสอนมิให้เชื่อ (1) โดยฟังตามกันมา (2) โดยสืบกันมา (3) โดยตื่นข่าวลือ (4) โดยอ้างตำรา (5) โดยนึกเดาเอา (6) โดยคาดคะเน (7) โดยตรึกตรองอาการ (8) โดยพอใจว่าชอบแก่ความเห็นของตน (9) โดยเห็นว่ารูปลักษณะพอเชื่อได้ (10) โดยเห็นว่าสมณะผู้นี้เป็นครูของเราแต่ให้สอบสวนจนรู้ด้วยตนเอง โบราณกล่าวใจมดีความเชื่อว่ามีคุณค่าสู่ความจริงไม่ได้ (knowledge vs. belief) และสิ่งที่เพลโดยยกย่องและปรารถนาให้ผู้พูดทุกคนมีคือความจริง (truth)

การที่พระพุทธเจ้าตัดสินพระทัยนำความจริงที่ทรงค้นพบออกมาเผยแพร่ก็เพื่อให้มนุษย์หัน
ทุกขไปสู่นิพพาน ซึ่งการนำความจริงออกมาเผยแพร่นั้น พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการต่าง ๆ ตาม
หลักวิทยาศาสตร์เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจและเกิดความเลื่อมใสในคำสั่งสอนหลังจากประจักษ์ด้วยตนเอง
แล้ว

จากการวิจัยเรื่องกลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต โดยศึกษากล
ยุทธ์การสื่อสารกรณีของวิทยากรที่เป็นพระสงฆ์ (พระอาจารย์วิระพันธ์ รกขิตสีโล) ในการฝึกอบรม
ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการเปรียบเทียบว่าท่านได้นำหลักการสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้ในการอบรม
และสื่อสารกับผู้เข้าอบรมในแง่ใด

ทฤษฎีกระบวนทัศน์การเล่าเรื่อง (Narrative Paradigm Theory)

ทฤษฎีการเล่าเรื่อง (Narrative Theory) อธิบายการกระทำของมนุษย์โดยการอ้างว่ามนุษย์
ต้องเลือกเรื่องที่เล่า หรืออธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้นกระบวนทัศน์การเล่าเรื่องมองว่ามนุษย์
เป็นนักเล่าเรื่อง และถือว่าความสามารถในการพูดและการใช้ภาษาของมนุษย์ทำให้มนุษย์ทุกคนมี
เหตุผลผลในการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ สำหรับในกรณีของผู้ฟังการที่ผู้ฟังจะยอมรับหรือปฏิเสธเรื่องที่ได้
รับฟังขึ้นอยู่กับว่าเรื่องที่ผู้เล่ามีความกลมกลืนเข้ากันได้หรือไม่ และเมื่อนำเข้ามาพิจารณากับ
ประสบการณ์ของตนแล้วเรื่องที่ผู้เล่านั้นเป็นจริงหรือไม่

ในทฤษฎีกระบวนทัศน์การเล่าเรื่อง (NPT) จะอธิบายเหตุการณ์สัญลักษณ์ต่าง ๆ ในแง่มุม
ของการยอมรับหรือปฏิเสธ ซึ่งกระบวนทัศน์นี้ชี้ให้เห็นว่าโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์สามารถพิจารณา
ได้ว่าสิ่งใดเป็นความรู้เป็นความจริง และสามารถตัดสินใจว่าจะยอมรับหรือปฏิเสธเรื่องราวต่าง ๆ ที่
ได้ยินมาได้

ทฤษฎีกระบวนทัศน์การเล่าเรื่อง (NPT) เกิดจากการนำเอาทฤษฎีทางวาทวิทยาและทฤษฎี
การเล่าเรื่องมารวมกัน ฟิชเชอร์ (Fisher cited in Cragan and Shields, 1995) นำเอาหลักของ
การมีเหตุผลที่ดีมาเชื่อมต่อกับวิธีที่ใช้ในการพิสูจน์การใช้ภาษา วรรณกรรม และภาพยนตร์โดยเขา
เชื่อว่าการประเมินคุณค่าเรื่องราวต่าง ๆ และการพิจารณาตัวบ่งชี้คุณค่าเหล่านั้นในทางวาทวิทยา
เป็นสิ่งที่จำเป็น ดังนั้นเขาจึงรวมกระบวนทัศน์การเล่าเรื่อง กระบวนทัศน์ของสัญลักษณ์และเหตุผล
เข้าด้วยกันเป็นทฤษฎีการสื่อสาร ซึ่งเราเรียกว่า ทฤษฎีกระบวนทัศน์การเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่อง (Narration) หมายถึง การบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง หรือเหตุการณ์ที่
สร้างขึ้นเอง ซึ่งบุคคลหนึ่งนำไปถ่ายทอดยังอีกบุคคลหนึ่งโดยอาศัยภาษาพูด ภาษาเขียน หรือแม้
แต่ภาษาสัญลักษณ์ใช้เป็นสื่อในการเล่าเหตุการณ์เรื่องราวต่าง ๆ การเล่าเรื่องมีประโยชน์ต่อการ

ช่วยให้มนุษย์สามารถที่จะเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ได้ การเล่าเรื่องจะถูกนำมาใช้ในการอธิบายโดยไม่จำกัดรูปแบบและไม่จำกัดประเภทของสื่อไม่ว่าจะเป็นนวนิยาย หนังสือธรรมะ ปาฐกถา การพูดคุยกันในชีวิตประจำวันและการถ่ายทอดธรรมะ รูปแบบการเล่าเรื่องยังเป็นวิธีการนำเสนอที่ช่วยให้มนุษย์มีความเข้าใจและอธิบายเกี่ยวกับโลกใบนี้ได้

ฟิชเชอร์ (Fisher, 1984, 1989 cited in Cragan and Shields, 1995) ได้เสนอทฤษฎีไว้ว่าการสื่อสารของมนุษย์เป็นการเล่าเรื่องซึ่งประกอบไปด้วยศิลปะการพูด การตีความ การประเมินคุณค่าของข่าวสาร โดยประเมินว่ามีอะไรบ้างที่เปิดเผยได้ และเรื่องใดมีความหมายต่อผู้ฟัง มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีศิลปะ และการสื่อสารเฉพาะส่วนที่เป็นจุดเด่นของเนื้อหา การพูดหรือการเล่าเรื่องราวนั้นมุ่งเชิญชวนให้ผู้ฟังเชื่อและมีปฏิกิริยาตอบสนอง ดังนั้นในการเล่าเรื่องจึงเป็นการปฏิสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมศิลปะและรูปแบบหรือวิธีการในการแสดงออกของมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วยเหตุผลที่ดีอยู่บนพื้นฐานความถูกต้อง มีการโน้มน้าวใจและการแสดงรวมอยู่ด้วย

แมค อินไทเย (Mac Intyre, 1984 cited in Foss, 1989) กล่าวว่า การเล่าเรื่องทำให้เราสามารถเข้าใจการกระทำของคนอื่น เพราะชีวิตของเราทุกคนใช้การเล่าเรื่อง เพื่ออธิบายสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัวเรา และเราก็เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของเราจากการเล่าเรื่องเช่นกัน

ลูเชียสและคอนดิท (Lucaites & Condit, 1985) กล่าวว่า การเล่าเรื่องเป็นตัวกลางในการทำความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ของมนุษย์ การเล่าเรื่องจะถูกนำมาใช้ในอรรถาธิบายทุกรูปแบบและในทุกสื่อ นับตั้งแต่การสนทนาในชีวิตประจำวัน การเทศน์ นวนิยาย โฆษณา การรายงานข่าว และละครโทรทัศน์

ข้อสมมุติฐานของทฤษฎีกระบวนการทัศน์การเล่าเรื่องประกอบด้วย

1. มนุษย์เป็นนักเล่าเรื่อง ในบรรดาความเป็นสิ่งต่าง ๆ ของมนุษย์ ไม่ว่าจะ เป็น นักคิด เป็นสัตว์ที่สามารถใช้สัญลักษณ์ได้ เป็นคนทำงาน เป็นนักการเมือง และอื่น ๆ สำหรับ Fisher แล้ว เขาก็ถือว่ามนุษย์เป็นนักเล่าเรื่อง เนื่องจากเขาเห็นว่าการสนทนาทุกประเภทของมนุษย์เป็นการเล่าเรื่อง
2. การสื่อสารของมนุษย์ทุกรูปแบบ เป็นเรื่องเล่า ซึ่งเป็นการตีความหมายของแง่มุมต่าง ๆ ในโลกที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง และกลายเป็นประวัติศาสตร์ เป็นวัฒนธรรมและเป็นลักษณะนิสัย

ไม่ว่าเรื่องนั้นจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการว่างงาน เงินเฟ้อ หรืออื่น ๆ ทุกเรื่องเป็นการสื่อสารถือเป็นเรื่องเล่าทั้งหมด โดยมีผู้เล่าเรื่องเป็นผู้เล่า เล่าเรื่องซึ่งเรื่องแต่ละเรื่องก็จะประกอบด้วยตัวละคร

3. ในการสนทนาของมนุษย์จะประกอบไปด้วย เหตุผลที่ดี ซึ่งหมายถึง คุณค่า หรือข้อเสนอที่เต็มไปด้วยคุณค่า เพื่อที่จะเชื่อหรือปฏิบัติตาม ฟิชท์เซอร์ (Fisher cited in Cragan and Shields, 1995) คิดว่าการให้เหตุผลตามหลักตรรกะและ หลักฐานที่ปรากฏไม่เพียงพอต่อการที่จะทำให้คนยอมรับว่าเรื่องราวนั้นเป็นความจริง ดังนั้นจึงต้องผสมการมีเหตุผลที่ดี และการให้เหตุผลตามหลักของประเพณีเข้าไปด้วย เขาเชื่อว่า การมีเหตุผลที่ดีเป็นคุณค่าที่ทำให้มนุษย์สามารถตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธเรื่องราวต่าง ๆ ได้

4. เรื่องที่มนุษย์ทุกคนเล่าจะมีเหตุผลในตนเอง และมนุษย์ก็จะตัดสินใจหรือประเมินเรื่องเล่าที่เขาารู้สึกว่าเหตุผลที่มีในเรื่องนั้นมันจริง

5. มนุษย์สามารถสร้างความจริงได้โดยใช้เรื่องราวต่าง ๆ ในเมื่อเรื่องราวต่าง ๆ มีความเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน เรื่อง ๆ หนึ่งย่อมมีความเกี่ยวพันกันกับเรื่องที่ใหญ่ขึ้น เมื่อเราให้คุณค่าของเรื่องหนึ่งเราก็จะสามารถพบคุณค่าของเรื่องที่ใหญ่ขึ้นไปได้เช่นกัน

การที่ผู้ฟังจะตัดสินใจว่าเรื่องเล่าเป็นจริงหรือไม่ จะต้องใช้การประเมินความเป็นเหตุเป็นผลของการให้เหตุผลโดยการใช้การทดสอบมาตรฐานของหลักเหตุผลและผลทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

การทดสอบการให้เหตุผลตามหลักเหตุและผลสรุปได้ดังนี้

1. เรื่องจริงที่ถูกนำเสนอในเรื่องเล่าถูกต้องหรือไม่
2. มีการสรุปเรื่องจริงทั้งหมดหรือไม่
3. วิธีการอธิบายอย่างมีเหตุผลของผู้เขียน การแสดงตัวอย่าง สัญลักษณ์ สาเหตุ ถูกสร้างขึ้นอย่างมีเหตุผลตามลักษณะของข้อมูล ข้อเสนอ และข้ออ้าง
4. การอธิบายที่สำคัญ ๆ ถูกแสดงอย่างครบถ้วนหรือไม่
5. ได้มีการอธิบายเรื่องที่เกี่ยวข้องทุกเรื่องหรือไม่

จากการนำทฤษฎีกระบวนการเล่าเรื่องมาศึกษาจะทำให้ทราบว่าพระอาจารย์วีระพันธ์ ได้นำเทคนิคในแนวคิดและทฤษฎีนี้มาใช้ประกอบในการเล่าเรื่องต่าง ๆ ในการฝึกอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตในแง่การสื่อสารไปสู่ผู้ฟังเพื่อให้เกิดการคล้อยตามได้ด้วยวิธีใด

แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม

ความหมายของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นคำที่เรียกวิธีการหรือกระบวนการอย่างหนึ่งในการพัฒนาบุคลากรตรงกับภาษาอังกฤษว่า Training ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการฝึกอบรมไว้ดังนี้

การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการให้ความรู้และทักษะแก่บุคคลภายใต้เงื่อนไขบางประการ แต่ยังไม่เป็นระบบเหมือนกับการศึกษาในสถาบันการศึกษาทั่วไป (Good. 1973:613) แต่เป็นการจัดเพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้และฝึกความชำนาญด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะตามวัตถุประสงค์นั้น (Beach. 1980:3) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคคลหรือเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ความชำนาญ พัฒนาประสบการณ์โดยใช้กลวิธีต่างๆโดยใช้เวลาไม่นานนัก ซึ่งอาจใช้เวลา 3 วัน, 1 สัปดาห์ หรือมากกว่านั้น (น้อย ศิริโชติ. 2524:4) สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ทันที (ประหยัด จิระวรพงศ์. 2530:12) และปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เริงลักษณ์ โรจนพันธ์. 2529: 46)

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่าการฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดวิชาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ความชำนาญ ประสบการณ์ ในเวลาอันจำกัดเพื่อพัฒนาบุคคลให้เกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ของการฝึกอบรม โดยใช้เทคนิคและกลวิธีต่างๆกระตุ้นและชักจูงใจ

ความสำคัญและความจำเป็นของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมมีความสำคัญและจำเป็นดัง ประหยัด จิระวรพงศ์ (2530:14) ได้กล่าวไว้ว่าการฝึกอบรมเป็นกิจกรรมที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ช่วยเสริมสร้างคนให้มีคุณค่าต่อสังคม ทำให้สังคมเจริญและมั่นคง ถ้าสังคมใดประกอบด้วยสมาชิกที่ด้อยคุณภาพ ความหย่อนยานย่อมบังเกิดในสังคมนั้น โดยเหตุนี้ กิจกรรมการฝึกอบรมจึงมีความสำคัญและความจำเป็นต่อการพัฒนาสมาชิกของสังคมอยู่เสมอ ซึ่ง น้อย ศิริโชติ (2524:6-8) สุรศักดิ์ นานานุกูล และคนอื่นๆ (2529:181-183) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. การฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีช่วยป้องกันปัญหา โดยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง
2. การฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีที่ช่วยแก้ปัญห โดยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขปัญหาและฝึกปฏิบัติการแก้ปัญหานั้นๆ

3. การฝึกอบรมเป็นการเสริมสร้างวิทยาการอันทันสมัย โดยเพิ่มเติมประสบการณ์ใหม่ๆให้ทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน
4. การฝึกอบรมช่วยประหยัดรายจ่าย เนื่องจากการฝึกอบรมจัดในระยะเวลาอันสั้น ภายในงบประมาณจำกัด แต่ได้ผลอย่างคุ้มค่าตามวัตถุประสงค์
5. การฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีก่อให้เกิดสามัคคีธรรม เนื่องจากการฝึกอบรมเปิดโอกาสให้บุคคลได้แสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน แก้ปัญหาร่วมกัน ก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน
6. การฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีที่จะช่วยพัฒนาคน โดยให้บุคคลมีโอกาสพัฒนาบุคลิกภาพ พัฒนาภาวะการเป็นผู้นำ และพัฒนาความเชื่อมั่นตนเอง
7. การฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีที่สนับสนุนการศึกษาตลอดชีพ โดยการฝึกอบรมไม่จำกัดอายุ และจะอบรมเมื่อไรก็ได้ตามความเหมาะสม

จากความสำเร็จและความจำเป็นของการฝึกอบรมดังกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการฝึกอบรมนั้นเป็นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ฝึกการปฏิบัติแก้ไขปัญหาโดยฝึกวิทยาการต่างๆ ทำให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ พัฒนาให้กับคนที่มีคุณภาพของสังคม การจัดการฝึกอบรมในแต่ละครั้งจะมีความสำคัญมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัญหาและความจำเป็นในการฝึกอบรม หลักสูตรที่จะฝึกอบรมนั้นจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมและความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

เทคนิคการฝึกอบรม

เทคนิคการฝึกอบรม หมายถึง วิธีการที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารหรือถ่ายทอดความรู้ ความคิด เห็น ข้อเท็จจริง ประสบการณ์ หรือข้อมูลต่างๆระหว่างผู้ให้การอบรมและผู้เข้ารับการอบรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมนั้นๆมีอยู่มากมายหลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีจะต้องเลือกให้เหมาะกับประเภทของการฝึกอบรม หรืออาจจะต้องใช้หลายๆวิธีประกอบกันเพื่อให้กิจกรรมของการฝึกอบรมสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ได้มีผู้กล่าวไว้ดังนี้ (น้อยศิริโชติ. 2534:70-113, เรืองลักษณ์ โรจนพันธ์. 2529:46-74, สุรศักดิ์ นานานุกุลและคณะ. 2529:36-195, สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2534:36-48, วิจิต อวระกุล. 2537:136-147)

1. การบรรยาย

การบรรยาย เป็นเทคนิคที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายเพราะเป็นวิธีที่ครอบคลุมเรื่องราวได้มาก ผู้บรรยายเพียงคนเดียวสามารถให้ความรู้แก่คนจำนวนมากๆได้จึงเหมาะในการให้ความรู้พื้น

ฐาน และการให้ข้อมูลอย่างคร่าวๆ การบรรยายอาจใช้ประกอบกับเทคนิคอื่นๆ เช่น ใช้ก่อนการอภิปรายกลุ่ม ใช้ในการแนะนำหัวข้อวิชาการหรือใช้เพื่อการทบทวนสรุปใจความ

ผู้บรรยายเป็นผู้มีบทบาทมากที่สุดในอันที่จะให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้หรือความคิดเห็นแก่ผู้ฟัง ตลอดระยะเวลาที่กำหนด ผู้บรรยายที่มีศิลปะในการพูดจะสามารถกระตุ้นความสนใจและสร้างภาวะการเรียนรู้ได้มาก และในทางตรงกันข้ามผู้บรรยายที่ขาดศิลปะในการพูดก็อาจทำให้ผู้ฟังเบื่อหน่าย ไม่ได้เรียนรู้ในสาระสำคัญตามต้องการ

ผู้ฟังส่วนใหญ่จะเป็นผู้รับฟังอย่างเดียวเท่านั้น ไม่มีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการพูดหรือออกความคิดเห็นแต่อย่างใด นอกจากในกรณีที่เปิดโอกาสให้มีการซักถามหรือแสดงความคิดเห็นหลังการบรรยาย

สถานที่ควรจัดให้ผู้บรรยายมองเห็นผู้ฟังอย่างทั่วถึงและผู้ฟังก็สามารถมองเห็นผู้บรรยายได้ชัดเจน เช่น ผู้บรรยายควรจะนั่งบนพื้นสูงพอสมควร อากาศถ่ายเทสะดวก ไม่มีเสียงอื่นรบกวน ไม่มีสิ่งดึงดูดความสนใจอื่นๆภายในห้องนั้น และควรจัดเตรียมวัสดุทัศนูปกรณ์ที่จะใช้ประกอบการบรรยายให้พร้อม เช่น ไมโครโฟน กระดานดำ ซอลัก Overhead Projector

เวลาสำหรับการบรรยายตามปกติไม่เกินช่วงละ 3 ชั่วโมงและอาจมีการหยุดพักระหว่างการบรรยายด้วย

2. การสาธิต

การสาธิต เป็นการแสดงให้เห็นของจริง โดยอาจแสดงให้เห็นถึงกระบวนการหรือขั้นตอนของการปฏิบัติงาน การใช้เครื่องมือหรือการทดลองต่างๆเป็นต้น เหมาะที่จะใช้กับคนกลุ่มเล็กๆ การสาธิตนี้อาจใช้กับผู้เข้าอบรมทุกระดับทุกประเภท และตามปกติแล้วการสาธิตนี้จะไม่ใช้ตามลำพัง แต่จะใช้ร่วมกับเทคนิคอื่นๆ เช่น การบรรยาย การทดลองปฏิบัติ การอภิปราย เป็นต้น

ผู้สาธิต คือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ หรือมีความรู้ในเรื่องที่จะสาธิตดี รวมทั้งควรเป็นผู้ที่มีทักษะความสามารถในการสาธิตและทำให้ผู้รับเกิดความเข้าใจได้อย่างถูกต้องจากการสาธิตนั้น ผู้สาธิตนั้นอาจมีหนึ่งคน หรือมากกว่าแล้วแต่เนื้อหาและความจำเป็นของเรื่อง

ผู้ชมหรือผู้เข้าอบรม นอกจากเป็นผู้ชมการสาธิตและยังอาจซักถามข้อสงสัยเพิ่มเติมในระหว่างหรือหลังจากการสาธิตและอาจลงมือปฏิบัติตามอีกครั้งหลังจากจบด้วยก็ได้

สถานที่สำหรับการจัดการสาธิตนี้ มีหลักสำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือต้องจัดให้ผู้ชมทุกคนสามารถมองเห็นการสาธิตได้อย่างชัดเจน ดังนั้นอาจจัดให้ผู้สาธิตอยู่ในที่สูงกว่าผู้ชมสักเล็กน้อย อยู่ในระยะที่ไม่ไกลจนเกินไปและมีแสงสว่างมากพอ นอกจากนั้นจะต้องมีที่สำหรับให้ผู้สาธิตยืน หรือเดินได้สะดวกในระหว่างการแสดงโดยไม่บังผู้ชม

อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับให้ผู้สาธิตนั้น จะมีอะไรบ้างขึ้นอยู่กับเรื่องหรือเนื้อหาที่ต้องการแสดงให้ผู้เข้าอบรมดู อุปกรณ์ทุกชิ้นที่จะต้องใช้ในการสาธิตควรเตรียมไว้ให้พร้อมก่อนเวลาและต้องตรวจสอบให้เรียบร้อยก่อนด้วย นอกจากนั้นอุปกรณ์ทุกชิ้นจะต้องจัดวางไว้ในที่ที่สามารถหยิบใช้ได้โดยสะดวก

3. การแสดงบทบาทสมมติ

การแสดงบทบาทสมมติ เป็นการจัดให้ผู้เข้ารับการอบรมแสดงบทบาทในสถานการณ์เหมือนในชีวิตจริง โดยจะกำหนดโครงเรื่องให้ทราบเพียงคร่าวๆ แล้วผู้แสดงคิดคำพูดไปตามโครงเรื่องและตามบทบาทที่ตนแสดงอยู่ การแสดงบทบาทสมมตินี้เหมาะสำหรับผู้เข้ารับการอบรมที่มีลักษณะทางการแสดงออกและมีวุฒิภาวะเพียงพอที่จะวิเคราะห์ ตรวจสอบ แก้ปัญหา เทคนิคนี้ใช้เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนคติ พัฒนากิจกรรมในด้านมนุษยสัมพันธ์ และเพื่อเปิดโอกาสให้ได้แสดงพฤติกรรมใหม่ๆ อาจใช้กับการอบรมกลุ่มเล็ก หรือใหญ่ก็ได้ เทคนิคอื่นๆที่อาจใช้ร่วมกับการแสดงบทบาทสมมตินี้คือ การอภิปราย การบรรยาย

ผู้จัดการแสดงเป็นผู้กำหนดโครงเรื่อง บทพูด เลือกตัวผู้แสดงที่เห็นว่าเหมาะสมและจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการแสดงบทบาทสมมติ ก่อนเริ่มแสดงผู้จัดจะต้องอธิบายให้ผู้ดูรู้ถึงวัตถุประสงค์ของการแสดงภาพการณ์ที่สมมติขึ้น ผู้แสดงมีใครสมบทบาทอะไร และโครงเรื่องที่กำหนดไว้อย่างคร่าวๆด้วย

ผู้แสดงอาจมาจากนอกกลุ่มหรือจากสมาชิกในกลุ่มก็ได้ ในการแสดงผู้สวมบทบาทใดบทบาทหนึ่งตามที่ผู้จัดกำหนดแล้วแสดงตนในบทบาทนั้นตามความคิด ความรู้สึกของตนเอง

ผู้ดู คือ สมาชิกในกลุ่มนั่นเอง ในการดูการแสดงนั้นผู้ดูจะต้องดูอย่างวิเคราะห์และพยายามทำความเข้าใจต่อสภาพการณ์ในการแสดงและการแสดงออกของคนที่อยู่ในสภาพการณ์นั้น เพื่อประโยชน์ในการอภิปรายวิเคราะห์หรือการพิจารณาหาทางแก้ปัญหาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

สถานที่ต้องจัดให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่สมมติขึ้นให้มากที่สุด ผู้ดูจะต้องมองเห็นได้อย่างทั่วถึง ฟังเสียงได้ยินชัดเจน การแสดงควรจะอยู่ในช่วง 5-10 นาที หลังจากนั้นผู้เล่นและผู้ดูจะร่วมกันอภิปรายสิ่งที่เกิดขึ้นในการแสดงเพื่อตรวจสอบหาทางแก้หรือวิเคราะห์ปัญหาตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

4. การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ เป็นเทคนิคที่จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้นอกห้องเรียน มีการซักถามเพื่อให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดแสดงแนวความคิดเป็นการชี้แจงเรื่องราว ข่าวสาร ข้อข้องใจต่างๆตามหัวข้อหรือจุดประสงค์ที่ต้องการ ในการฝึกอบรมใช้วิธีสัมภาษณ์ 2 รูปแบบ คือ

4.1 การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ เป็นการสัมภาษณ์ต่อหน้ากลุ่มผู้ฟังที่ต้องมีการเตรียมตัวบุคคล สถานที่ เวลา และขอบข่ายของการสัมภาษณ์

4.2 การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เป็นการสัมภาษณ์บุคคลโดยน้ำเสียงหรือข้อความที่บุคคลนั้นพูดมาใช้ประกอบการบรรยายหรือการเสนอรายงาน

ผู้สัมภาษณ์จะต้องมีจุดมุ่งหมายในการสัมภาษณ์และสัมภาษณ์อยู่ในขอบเขตที่กำหนดไม่ลำเอียง โดยเอาความรู้สึกส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้อง ถ้าคำตอบไม่แจ่มชัดหรือผู้สัมภาษณ์ไม่เข้าใจก็สามารถสัมภาษณ์ซ้ำใหม่ได้

ผู้ถูกสัมภาษณ์จะต้องตอบจากความรู้สึกนึกคิดของตนเองเพื่อให้ได้ข้อมูลถูกต้องแท้จริง

5. การใช้ภาพ

ภาพในที่นี้ หมายถึง รวมถึง ภาพยนตร์ รูปถ่าย แผนผัง ฯลฯ เพื่อเป็นการเพิ่มความสนใจ ช่วยความเข้าใจให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจดจำได้ดีขึ้น เปิดเผยแพร่บนกระบวนกรหรือสิ่งของที่อยู่ใกล้เป็นการเปลี่ยนจากการบรรยาย ซึ่งเกิดผลดีแก่ผู้อ่านหนังสือไม่ออก

6. การสอนแบบโปรแกรม

การสอนแบบโปรแกรม เป็นวิธีการฝึกอบรมที่ได้รับการพัฒนาในช่วงปลายระหว่างปี 1950-1959 ทั้งในวงการศึกษาและวงการอุตสาหกรรม ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญคือ

- ผู้เรียนจะเรียนตามความสามารถของตน
- ผู้สอนไม่ใช่ส่วนสำคัญของการเรียน
- อุปกรณ์ที่จะใช้เรียนจะแตกออกเป็นหน่วย (unit) หรือ ขั้นตอนย่อย ๆ
- แต่ละขั้นตอนจะจัดลำดับอย่างมีเหตุผล
- ผู้เรียนจะได้รับทราบคำตอบในทันทีทันใด
- ในแต่ละขั้นตอนของโปรแกรม ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด

7. การระดมสมอง

เทคนิคการระดมสมองนี้ เป็นเทคนิคที่ใช้เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคนในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีโดยปราศจากข้อจำกัดหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ สมาชิกสามารถเสนอแนะความคิดเห็นได้ทุกแง่ทุกมุมอย่างรวดเร็วภายในช่วงเวลาของการเสนอแนะนั้น จะไม่มีการคำนึงถึง ข้อผิดพลาด ดี ไม่ดี เหมาะสม หรือควรไม่ควรแต่อย่างใด ความคิดทุกอย่างจะได้รับการยอมรับจากกลุ่มทั้งสิ้น

ผู้ดำเนินการหรือผู้นำอภิปรายจะเป็นผู้เสนอหัวข้อในรูปคำถามหรือปัญหาให้กลุ่มทราบคอยกระตุ้นให้สมาชิกออกความคิดเห็นตลอดเวลาที่กำหนดและจดข้อเสนอนั้นทั้งหมดของกลุ่ม สมาชิกกลุ่มมีหน้าที่เสนอความคิดเห็นในหัวข้อที่ได้รับให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจะปฏิบัติได้จริงหรือไม่

สถานที่สำหรับการระดมสมองนี้ ไม่จำเป็นต้องใช้ห้องกว้างเพราะมีคนจำนวนน้อย แต่ต้องไม่มีสิ่งรบกวน การจัดที่นั่ง โดยให้เห็นหน้ากันทั้งถึง อาจจัดเป็นรูปตัว U และที่สำคัญ คือทุกคนต้องสามารถมองเห็นกระดาน ซึ่งจะเป็นที่จดข้อเสนอนั้นๆทั้งหมดได้ชัดเจน

หลังจากระดมสมองแล้วกลุ่มจะใช้เวลาอีกช่วงหนึ่งสำหรับพิจารณาวิเคราะห์และประเมินคุณค่า ข้อเสนอแนะ โดยรวมข้อที่ใกล้เคียงกันเพิ่มเติมปรับปรุงให้สมบูรณ์และรัดกุมยิ่งขึ้น ตัดข้อที่ไม่เหมาะสมทิ้งไปเพื่อให้ได้ผลสรุปที่กลุ่มพอใจและยอมรับสำหรับนำเสนอที่ประชุมใหญ่ต่อไป

เทคนิควิธีการฝึกอบรมต่างๆดังกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งในอีกหลายวิธี แต่ละวิธีย่อมจะให้ผลที่แตกต่างกันออกไปในขณะเดียวกันอาจจะเลือกใช้วิธีใดวิธีหนึ่งโดยเฉพาะ หรืออาจจะใช้หลายๆวิธีผสมผสาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายและลักษณะเนื้อหาที่ใช้ในการฝึกอบรม ขจรศักดิ์ หาญณรงค์ (2534) กล่าวว่า วิธีการฝึกหรือกิจกรรมการฝึกอบรมควรประกอบด้วย

1. กิจกรรมการรับรู้ เช่น การบรรยาย การอ่าน การดู การสังเกต
2. กิจกรรมการคิด เช่น พิจารณา การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การตัดสินใจ การสรุป การประเมินค่า
3. กิจกรรมการปฏิบัติ เช่น การสาธิต บทบาทสมมุติ การเล่นเกม การเล่นละคร การร้องเพลง การปฏิบัติจริง การรายงาน

แนวคิดและทฤษฎีเรื่องกระบวนการสื่อสาร

คำจำกัดความของกระบวนการสื่อสาร

การสื่อสารเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง เป็นกระบวนการที่ถ่ายทอดความหมาย และมีผลกระทบบเกิดขึ้นทั้งต่อผู้ส่งสารและผู้รับสาร การสื่อสารเป็นเรื่องเฉพาะตัว และจำเป็นต้องมีการอธิบายความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้เพื่อความเข้าใจของทุกฝ่าย (รจิตลักษณ์ แสงอุไร, 2530 : 7)

แบบจำลองของการสื่อสารช่วยให้เข้าใจกระบวนการ และองค์ประกอบต่างๆของการสื่อสารได้ชัดเจนยิ่งขึ้น แม้ว่าแบบจำลองจะมีข้อบกพร่องในแง่ที่ไม่สามารถแสดงให้เห็นความเคลื่อนไหวขององค์ประกอบต่างๆได้อย่างที่เป็นจริงก็ตาม แต่ก็ทำให้กระบวนการที่สลับซับซ้อนนั้นเป็นที่เข้าใจได้ง่ายและกระจ่างขึ้น

เบอร์โวลเน้นความสำคัญเรื่องการเข้ารหัสและการถอดรหัสในกระบวนการสื่อสาร เบอร์โวลได้อธิบายถึงปัจจัยเฉพาะตัวของผู้สื่อสารอีก 5 ประการ ที่มีผลกระทบต่อสื่อสารด้วย ปัจจัยดังกล่าว คือ ทักษะในการสื่อสาร ทักษะคนดี ความรู้ ระบบสังคม และวัฒนธรรม

ตัวแปรทางด้านผู้ส่งสาร

เฮนรี เดวิด ธอโร (Henry David Thoreau) เคยเขียนไว้ว่า "การพูดความจริงนั้นต้องประกอบด้วยคน 2 คน ... คนหนึ่ง คือคนพูด อีกคนหนึ่งคือคนฟัง" ธอโรได้ย้ำให้เห็นความสัมพันธ์ในธรรมชาติของการสื่อสาร กล่าวอีกนัยหนึ่ง การสื่อสารก็คือความสัมพันธ์ 2 ทาง ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังนั่นเอง ไม่มีผู้พูดคนใดจะพูดได้ดี นอกเสียจากว่า เขาก็จะมีผู้ฟังที่พร้อมจะเชื่อว่าเขาจะพูดได้ดี (จิตลักษณะ แสงอุไร, 2530 : 7)

ความน่าเชื่อถือ นักวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์ปัจจุบัน ได้พยายามวิเคราะห์และหาความหมายว่า อะไรคือคุณสมบัติของ "คนดี" "คนที่น่าเชื่อถือ" หรือคนที่มีบุคลิกที่มีลักษณะดึงดูด (บาร์มี) ในที่สุดก็สรุปได้ว่า อย่างน้อยที่สุดคุณสมบัติ 5 ประการดังต่อไปนี้ ก็เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้ส่งสารมีความน่าเชื่อถือ:

1. ความสามารถ หรือ ความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องที่จะพูด
2. บุคลิกลักษณะที่น่าไว้วางใจ
3. ความสำรวมในการวางตัว
4. ความเป็นกันเองและเข้ากับผู้อื่นได้ดี
5. ความเปิดเผย

ความรู้ความสามารถ โดยทั่วไปแล้ว เรามักตัดสินว่า บุคคลใดมีความรู้ความสามารถหรือไม่จากตัวแปรอื่นๆ เช่น ระดับการศึกษา ความทันต่อเหตุการณ์(ข่าว) หรือไม่ก็ประสบการณ์โดยตรงของเขาเกี่ยวกับเรื่องที่เขาจะพูด สำหรับทางด้านผู้รับสารนั้น จะมีความรู้ความสามารถ หรือมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะประเมินคุณค่าของผู้ส่งสารได้หรือไม่นั้น ไม่ใช่สิ่งสำคัญ สรุปแล้วก็คือ ถ้าผู้รับสารพิจารณาเห็นว่าผู้ส่งสารมีความรู้ความสามารถ เขาก็จะประสบความสำเร็จในการสื่อสาร

อำนาจรางวัล (Reward power) การที่ผู้ส่งสารมีสิทธิที่จะให้รางวัล หรือ ความดีความชอบแก่ผู้รับสารในกรณีที่ผู้รับสารปฏิบัติตามที่ผู้ส่งสารขอร้อง การกระทำดังกล่าวเรียกว่า อำนาจรางวัล การให้รางวัลหรือ ความดีความชอบนี้ อาจเป็นรูปธรรม เช่น เงิน และของมีค่าอื่นๆ หรืออาจเป็นนามธรรมก็ได้ เช่น คำยกย่องชมเชย และความรักใคร่ ดังนั้นเป็นต้น อย่างไรก็ตาม รางวัลที่ได้รับนี้ ผู้รับจะต้องมีความรู้สึกว่าคุณค่า มีฉะนั้น อำนาจนี้จะมีอิทธิพลต่อเขาน้อยมาก

ตัวแปรทางด้านวจนสาร

การสื่อสารมีหน้าที่หลายประการ อาทิเช่น ชักจูงโน้มน้าว กระจายข่าวสาร คลี่คลายข้อขัดแย้งตลอดจนสนองความต้องการของสังคม แต่การวิจัยทางการสื่อสารส่วนใหญ่ มุ่งเน้นบทบาททางด้านการชักจูงโน้มน้าวเป็นประเด็นสำคัญ ผู้เชี่ยวชาญบางคนถึงกับกล่าวว่า การสื่อสารทั้งหมดโดยหลักแล้วคือการชักจูงใจนั่นเอง โดยเห็นว่า หน้าที่ของครูคือการพยายามชักจูงให้นักเรียนยอมรับความคิดบางอย่าง

องค์ประกอบของสารที่จูงใจ โดยทั่วไป สารประเภทนี้สร้างจากองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ การกล่าวอ้าง (Claim) คำรับรอง (Warrant) และข้อมูล (Data) องค์ประกอบทั้งสามนี้ทำหน้าที่เสริมซึ่งกันและกัน

ตัวแปรทางด้านอวัจนสาร

หน้าที่ของพฤติกรรมเชิงอวัจนะในกระบวนการสื่อสาร

ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาสื่อสารกล่าวว่า พฤติกรรมเชิงอวัจนะทำหน้าที่ 6 ประการ ในการสื่อสารได้แก่ :

1. ช้ำความหมาย พฤติกรรมเชิงอวัจนะมักจะทำหน้าที่ช้ำกับวจนสาร ตัวอย่างเช่น ครูบอกว่าคุณเวลาทดสอบเหลืออีก 5 นาที แล้วครูก็ยกมือขึ้นให้เห็นนิ้ว 5 นิ้วด้วย เท่ากับเป็นการแสดงช้ำกับคำพูด

2. เน้นความหมาย พฤติกรรมเชิงอวัจนะมีหน้าที่เน้นวจนสารหรือเน้นพฤติกรรมเชิงอวัจนะอื่นๆ เมื่อประธานบริษัทเอามือข้างหนึ่งทูปโต๊ะ ก็เพื่อเน้นความหมายของสิ่งที่เขาพูด อีกตัวอย่างหนึ่งเมื่อเราเข้าไปใกล้คนที่เราสนใจ เท่ากับเป็นการบอกความเป็นมิตร ซึ่งครั้งแรกจะแสดงออกที่ตา ก่อน

3. แทนวจนสาร เมื่อลูกจ้างมาทำงานสาย สายตาของนายจ้างที่มองมาบอกความหมายได้หลายอย่าง บอกให้รู้ว่านายจ้างกำลังตำหนิ และให้ระวังตัวอย่ามาสายอีก ในทำนองเดียวกัน กริยาท่าทางที่ธนาคารเป็นสิ่งที่แทนวจนสารด้วย

4. กำหนดช่วงวจนสาร ตัวอย่างที่ดีได้แก่การใช้สายตา การที่เรามองใครตรงๆเมื่อเราพูดจบประโยคแล้วแสดงว่า เราพร้อมที่จะฟังเขาพูด แต่ถ้าหากหลบตาหันไปทางอื่นเสีย จะทำให้บุคคลผู้นั้นทราบว่าเขาไม่อยากจะฟังคำตอบ ทำนองเดียวกับประโยคที่ว่า "ฉันไม่แยแสเขา" (ซึ่งแสดงโดยการยกไหล่) เท่ากับเป็นการใช้ภาษาทางกาย ซึ่งเป็นภาษาท่าทางอย่างหนึ่ง

5. เสริมวจนสาร การสื่อสารเชิงอวัจนะอาจทำหน้าที่ขยายหรือเพิ่มวจนสาร การยิ้มและท่าทางที่ผู้กลับจากการเดินทางกำลังเล่าเรื่องของเขา บอกให้ทราบเพิ่มเติมว่าการเดินทางเป็นอย่างไร

การดูปได้สัมผัสหลังจากที่ได้ทะเลาะกันบอกให้ทราบว่ายากจะคืนดีกัน ซึ่งทำได้ง่ายกว่าการเอ่ยปากขอโทษ

6. ชัดแย้งวัจนสาร กรณีนี้อาจจะเกิดขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้ หากพูดอย่างประชิดว่า "เป็นรายการดีที่สุดในที่เคยดู" คนพูดมีเจตนาใช้น้ำเสียงชัดกับวัจนสารดังกล่าว เด็กที่พูดจะล้าระลึกว่าไม่ได้ทำนาฬิกาตกแตก กำลังชัดแย้งวัจนสารของตนอย่างไม่ตั้งใจ มีบ่อยครั้งที่เดียวที่การหลอกลวงทำไม่สำเร็จเนื่องจากผู้หลอกลวงไม่รู้จักหรือไม่เคยชินกับการสื่อสารเชิงอวัจนะ

ช่องทางการสื่อสาร/สื่อ

ช่องทางการสื่อสาร คือ ตัวกลางที่ช่วยในการนำส่งสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ช่องทางเปรียบเหมือนทางหรือพาหนะระหว่างผู้ร่วมสื่อสาร

เบอร์โร (Berlo) แบ่งช่องทางการสื่อสารออกเป็น 3 ประเภท

1. ช่องทางที่เป็นตัวกลางนำสารจากผู้ส่งสารไปให้ผู้รับสาร ซึ่งได้แก่คลื่นแสง คลื่นเสียง วิทยุ โทรเลข โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ช่องทางเหล่านี้เน้นหนักในเรื่องสื่อทางเทคโนโลยี
2. ช่องทางที่เป็นพาหนะของสิ่งที่นำสาร เช่น อากาศ ซึ่งเป็นตัวนำคลื่นเสียงไปสู่ประสาทรับความรู้สึกต่าง ๆ หรือประสาททั้งห้า (ได้แก่การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การสัมผัส และการลิ้มรส) ช่องทางประเภทนี้พบในกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคล
3. วิธีในการเข้ารหัสและถอดรหัสสาร (mode of encoding and decoding) เช่นการใช้วิธีพูด การใช้วิธีเขียน เป็นต้น ซึ่งนักทฤษฎีนิเทศศาสตร์โดยทั่วไปไม่ยอมรับ "ช่องทางการสื่อสาร" ในความหมายนี้

เรโอ (Rao) เน้นว่าช่องทางการสื่อสารมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ช่องทางเป็นหน่วยพลังงานมวลสาร (matter-energy unit) ประเภทหนึ่งที่เรียกว่าสื่อ (medium)
2. ช่องทางเป็นตัวนำส่งหน่วยพลังงานมวลสาร ซึ่งมีการจัดเป็นระเบียบแบบแผนที่เรียกว่า สารสนเทศ (information)
3. ช่องทางเป็นตัวเชื่อมระหว่างบุคคลที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง

นอกจากนี้เรโอกล่าวว่าช่องทางการสื่อสารยังมีมิติต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยในการประเมินประสิทธิภาพของช่องทางต่าง ๆ กัน มิติเหล่านี้คือ 7 C ซึ่งได้แก่

1. ความน่าเชื่อถือของช่องทาง (channel credibility) คือความเชี่ยวชาญและความน่าไว้วางใจของช่องทางในสายตาหรือความรู้สึกของผู้รับสารบ่อยครั้งที่ความน่าเชื่อถือของช่องทางเชื่อมโยงกับลักษณะของผู้ส่งสารและผู้รับสารโดยตรง ตัวอย่างเช่น จากการวิจัยในสหรัฐอเมริกาพบว่า คนในสังคมซึ่งมีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจสูงมักมองสิ่งดีพิมพ์ว่าน่าเชื่อถือกว่าในขณะที่คนที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำจะมองว่าโทรทัศน์น่าเชื่อถือกว่า

2. ปฏิกริยาตอบสนองจากช่องทาง (channel feedback) คือโอกาสที่ช่องทางเปิดให้ผู้รับสารตอบสนองได้ทันทีและเต็มที่กว่าการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในช่องทาง (channel involvement) คือความพยายามที่จะต้องใช้ประสาทรับรู้ต่าง ๆ ทั้งหมดในการเข้าใจสารหรือข้อมูลที่ได้จากช่องทางสื่อสารนั้น ๆ การสื่อสารแบบซึ่งหน้าเปิดโอกาสนี้มากที่สุดขณะที่สื่อประเภทสิ่งดีพิมพ์เปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

4. โอกาสในการใช้ช่องทาง (channel availability) คือ โอกาสที่จะใช้ช่องทางเพื่อเข้าถึงผู้รับสารกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในบางภูมิภาคอาจหาโอกาสใช้ช่องทางบางอย่างได้ยาก เช่น ในเขตที่มีประชากรมากหรือมีฐานะยากจนไม่เหมาะสมที่จะใช้สื่อโทรทัศน์ หรือในเขตที่มีคนอ่านหนังสือไม่ออกเป็นส่วนใหญ่มิควรใช้สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ เป็นต้น

5. ความสามารถในการเก็บรักษาสารของช่องทาง (channel permanency) คือ ความคงทนของช่องทางสื่อสารในการถ่ายทอดและคงรักษาสารเป็นเวลานาน สิ่งดีพิมพ์มีมิตินี้สูงในขณะที่วิทยุและโทรทัศน์มีความสามารถในการเก็บรักษาสารได้สูงขึ้นไปกว่าในอดีตเพราะเราสามารถบันทึกเสียงหรือภาพได้

6. กำลังการแพร่กระจายของช่องทาง (channel multiplicative power) คือ ศักยภาพของช่องทางในการครอบคลุมพื้นที่ที่ต้องการสื่อสารให้แพร่กระจายขยายออกไปด้วยความเร็วและเวลาสื่อสารมวลชนสามารถแพร่กระจายสารทำให้สารนั้นเข้าถึงผู้รับสารจำนวนมากในเวลาเดียวกัน แต่มีมิติในเรื่องนี้ของการสื่อสารแบบซึ่งหน้าอยู่ในอัตราต่ำ

7. การเสริมการทำงานของช่องทางอื่น (channel complementarity) คือ ศักยภาพของช่องทางในการเสริมงานด้านการสื่อสารของช่องทางอื่น ๆ ทั้งสื่อมวลชนและช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคลได้ถูกพิสูจน์แล้วว่ามีความสัมพันธ์กัน เพราะต่างสามารถเสริมการทำงานของกันและกัน

ผู้รับสาร

ในการสื่อสารที่มีประสิทธิผลนั้น ผู้ส่งสารจำเป็นที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับตัวผู้รับสาร เพื่อทราบถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ของผู้รับสารที่มีผลต่อการรับรู้และการตีความสารที่ได้รับ ทั้งนี้เนื่องจากความหมายของสารมิได้อยู่ที่ตัวสารเอง แต่อยู่ที่การตีความของผู้รับสาร ยิ่งผู้ส่งสารมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับผู้รับสารมากเท่าใด โอกาสที่การสื่อสารนั้นจะประสบความสำเร็จย่อมมีมากขึ้น

การสื่อสารในแต่ละระดับและในแต่ละสถานการณ์ อาจมีจุดเน้นในการวิเคราะห์ผู้รับสารต่างกัน เช่น ขณะที่ทำการสื่อสารแบบซึ่งหน้า (face-to-face communication) ผู้ส่งสารอาจสามารถวิเคราะห์ความสนใจ และอวัจนภาษาของผู้รับสารได้ แต่ผู้ส่งสารไม่อาจทำได้ในการสื่อสารมวลชน หรือครูที่กำลังสื่อสารเพื่อให้ความรู้แก่นักเรียนอาจสนใจที่จะทราบถึงระดับความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ มากกว่าที่จะวิเคราะห์ความต้องการและทัศนคติของผู้รับเหมือนเช่นการโฆษณา หรือการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจอื่น ๆ โดยทั่วไป ผู้ส่งสารอาจศึกษาและวิเคราะห์ผู้รับสารในแง่ต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ

1. ลักษณะทางกายภาพหรือทางประชากรศาสตร์และทางเศรษฐกิจสังคม (physical / demographic and socioeconomic) ประเด็นวิเคราะห์ได้แก่ วัย รูปร่าง หน้าตา ระดับการศึกษา และสาขาการศึกษา ประสบการณ์ ภูมิหลังทางครอบครัว อาชีพ รายได้ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม บทบาทและสถานภาพทางสังคม/ตำแหน่ง ชมรมหรือสโมสรที่เป็นสมาชิกอยู่ เป็นต้น

2. ลักษณะทางจิตวิทยา (psychological) ประเด็นวิเคราะห์ได้แก่ ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม แรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจ ความต้องการ ความคาดหวัง ความสนใจ อารมณ์และความรู้สึก สมาธิ อคติหรือความโน้มเอียง ความเข้าใจ ความไหวรู้สึกลับ เป็นต้น

3. ลักษณะบุคลิกนิสัย (personality/characteristics) ประเด็นวิเคราะห์ได้แก่ เปิดตัว ปิดตัว ใจกว้าง ใจแคบ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ต้อร้น รักความก้าวหน้า เชื่อยชา พุดเก่ง พุดน้อย มีลักษณะเผด็จการ/เป็นประชาธิปไตย มีความเชื่อมั่นในตนเอง/ขาดความเชื่อมั่น เป็นต้น

4. ประเภทของผู้รับสาร ประเด็นวิเคราะห์ได้แก่ สัมครใจหรือสนใจที่จะสื่อสารด้วย ถูกเกณฑ์หรือมอบหมายให้มาฟังหรือสื่อสารด้วย สัจจรไปมาและสนใจเพียงชั่วคราว

ทั้งนี้การวิเคราะห์ผู้รับสารอาจทำได้ในระยะต่าง ๆ ตั้งแต่ก่อนการสื่อสาร ระหว่างการสื่อสาร และหลังการสื่อสาร

ผลของการสื่อสาร

ผลของการสื่อสาร หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างและหลังการสื่อสารซึ่งมาจากการตีความสารที่ได้รับของผู้รับสาร หรือสิ่งที่แสดงว่าผู้ส่งสารและผู้รับสารมีการรับรู้ความหมายของสารในกระบวนการสื่อสารร่วมกันหรือไม่และมากน้อยเพียงใด

การสื่อสารไม่ว่าจะเกิดขึ้นโดยเจตนาหรือไม่ยอมเกิดผลอันเนื่องมาจากการตีความของผู้รับสารเสมอ ผลที่เกิดขึ้น “ระหว่าง” ที่การสื่อสารหนึ่ง ๆ ยังไม่จบสิ้น เช่น คู่สนทนาหัวเราะเยาะคำพูดของผู้พูด ผู้พูดเห็นว่าคู่สนทนาเป็นคนไม่รู้จักรักให้เกียรติผู้อื่นจนเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อคู่สนทนา และมี

ผลต่อเนื่องทำให้การสื่อสารจบสิ้นลงอย่างไม่มิตร์มิตร์ต่อกัน หรือหากคู่สนทนาหรือผู้ฟังสังเกตเห็นปฏิกิริยาของผู้พูดเมื่อตนหัวเราะก็อาจขอโทษผู้พูดทำให้ผู้พูดเข้าใจคู่สนทนาในแง่ดีขึ้นและการสื่อสารจบลงอย่างเป็นมิตร์มิตร์ต่อกัน แต่โดยทั่วไปเมื่อพูดถึง “ผลของการสื่อสาร” นักวิชาการส่วนใหญ่ มักหมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นหลังการสื่อสารหนึ่ง ๆ จบสิ้นลงแล้ว จากคำนิยามหลังนี้ ผลของการสื่อสาร จึงมีความหมายอย่างน้อย 3 อย่างด้วยกัน คือ

1. หลังการสื่อสาร เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งอย่างใดในกระบวนการสื่อสารหรือไม่อย่างไร
2. อันเนื่องมาจากการสื่อสารนั้น ผู้ส่งสารสามารถสร้างอิทธิพลบางอย่างเหนือตัวผู้รับสารได้หรือไม่ อย่างไร
3. การสื่อสารประสบความสำเร็จตามที่ผู้ส่งสารมุ่งหวังไว้หรือไม่อย่างไร

การสื่อสารหนึ่ง ๆ ประสบความสำเร็จได้ต่อเมื่อ การตีความหมายสารที่ได้รับของผู้รับสาร สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของผู้ส่งสารหรืออีกนัยหนึ่งคือ จุดมุ่งหมายของผู้ส่งสารตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้รับสาร (ความหมายที่ผู้ส่งสารตั้งใจส่งไป)

วัตถุประสงค์ของการสื่อสารมีมากมายต่างกันผลของการสื่อสารที่คาดหวังก็ย่อมต่างกันไปด้วย ดังแสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

จุดมุ่งหมายของผู้ส่งสาร	สิ่งที่เกิดขึ้นในตัวผู้รับสาร
1. เพื่ออธิบาย บรรยาย เล่า สอน แจ้งให้ทราบ (to inform)	เข้าใจ ได้ข้อมูล มีความรู้ รับทราบ
2. เพื่อโน้มน้าวใจหรือชักจูงใจ (to persuade)	คล้อยตาม เกิดการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม หรือการกระทำ การลงมือปฏิบัติ
3. เพื่อจรรโลงใจ (to inspire)	เกิดอารมณ์คล้อยตาม มีความรู้สึกชื่นชม จิตใจถูกยกระดับสูงขึ้น
4. เพื่อผ่อนคลายหรือให้ความ บันเทิง (to entertain)	สนุก รื่นเริง คลายความตึงเครียด

ผลของการสื่อสารจึงอาจเป็นผลทางด้านความนึกคิดหรือปัญญา (cognitive or intellectual) ด้านอารมณ์และความรู้สึก (affective) และด้านพฤติกรรมหรือการกระทำ (behavioral)

ผลของการสื่อสารอาจเกิดขึ้นโดยที่ผู้ส่งสารหรือผู้รับสารไม่ได้เจตนา เช่น ผู้แสดงจำบทไม่ได้ จึงร้องไห้กับการล้มเหลวของตัวเอง แต่ผู้ชมกลับปรบมือยกย่องว่าแสดงได้ถึงบทบาท เป็นต้น หรืออาจเกิดขึ้นด้วยเจตนาของทั้งสองฝ่ายร่วมกัน

ผลของการสื่อสารอาจปรากฏให้เห็นเด่นชัด (manifest) เช่น แม่บ้านตกลงซื้อของจากพนักงานขายและเกิดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น (short-termed) หรือยาว (long-termed) หรืออาจซ่อนเร้นแอบแฝงไว้ (latent)

การสื่อสารอาจส่งผลต่อบุคคล หรือส่งผลต่อกลุ่ม องค์กร การ สังคม ประเทศชาติ หรือต่อคนทั้งโลก

ในการวิจัยเรื่องผลการสื่อสาร (effect analysis) นอกเหนือจากการศึกษาประเภทและชนิดของผลเหล่านี้แล้ว ยังมีความสนใจที่จะวิเคราะห์ว่า มีเงื่อนไขและปัจจัยอะไรบ้างที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับผลการสื่อสาร การวิจัยที่ผ่านมามักจะพบว่าตัวแปรทุกตัวในกระบวนการสื่อสารมีส่วนเกี่ยวข้องกับผลเสมอ เช่น ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร ลักษณะที่ดึงดูดใจของสาร ความต้องการของผู้รับสาร วิธีการเผยแพร่ ช่องทางที่ใช้เผยแพร่ ฯลฯ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหล่านั้น เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ในอีกด้านหนึ่ง วิทยาการสาขาอื่น ๆ ก็ได้มีส่วนในการอธิบายเรื่องผลของการสื่อสารด้วย เช่น คนเราใช้เหตุผลหรือใช้อารมณ์ในการยอมรับอิทธิพลจากสื่อมวลชน เป็นต้น

ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ (Persuasion Theory)

1. ความหมาย

การสื่อสาร คือ กระบวนการที่บุคคลหนึ่งถ่ายทอดสารไปยังอีกบุคคลหนึ่ง และบุคคลหลังมีปฏิกิริยาตอบโต้ ปรากฏการณ์นี้เป็นเรื่องของสัญลักษณ์ (คือใช้เครื่องหมายทั้งที่เป็นภาษาคำพูดและภาษาไม่ใช่คำพูด)และการมีปฏิสัมพันธ์(Interaction) นั่นคือการมีปฏิกิริยาตอบโต้ระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสาร (W.Brembeck and S.Howell อ้างถึงในอรรถวรณ ปิลันธน์โอวาท,2537)

ประมะ สตะเวทิน (2529) ได้ให้ความหมายของการสื่อสาร(Communication)ว่า หมายถึงกระบวนการถ่ายทอดสาร(Message)จากบุคคลฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าผู้ส่งสาร(Source)ไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่าผู้รับสาร (Receiver) โดยผ่านสื่อ (Channel)

การโน้มน้าวใจ มิลเลอร์ และ เบอร์กูน (Miller and Burgoon) ให้คำอธิบายว่าการโน้มน้าวใจใช้เมื่อผู้โน้มน้าวใจตั้งใจที่จะมีอิทธิพลเหนือผู้ได้รับการโน้มน้าวใจ

เบรมเบ็ค และ ฮาวเวล (Brembeck and Howell) ได้ให้คำจำกัดความว่าการโน้มน้าวใจหมายถึง ความตั้งใจในการสื่อสารที่จะมีอิทธิพลเหนือทางเลือก

ไซมอนส์ (Simons) สรุปความหมายของการโน้มน้าวใจว่า หมายถึง การสื่อสารของมนุษย์ที่สร้างขึ้นมาเพื่อให้มีอิทธิพลเหนือผู้อื่น โดยการเปลี่ยนความเชื่อ ค่านิยม หรือทัศนคติ

Erwin P. Bettinghaus (1980) ได้สรุปการโน้มน้าวใจว่าเป็นรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลคนเดียวต้องการที่จะตอบสนองเฉพาะจากบุคคลคนเดียวหรือมากกว่า และมีความตั้งใจที่จะได้รับการตอบสนองผ่านการสื่อสาร ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลสองคนหรือมากกว่าเห็นด้วยกับการให้ความร่วมมือในการสื่อสารที่พยายามจะเข้าถึงการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจและการกระทำ การโน้มน้าวใจเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงสังคม แต่เรามักได้แย้งว่ามันมีประโยชน์ในการเป็นเครื่องมือหลัก ที่จะแก้ปัญหาสังคมที่หลากหลาย

โดยสรุปกล่าวได้ว่า การโน้มน้าวใจมีลักษณะดังนี้

1. ผู้โน้มน้าวใจมีความตั้งใจที่จะมีอิทธิพลบางประการเหนือผู้ถูกโน้มน้าวใจ
2. โดยปกติผู้ถูกโน้มน้าวใจจะมีทางเลือกมากกว่าหนึ่ง และผู้โน้มน้าวใจจะพยายามชักจูงผู้ถูกโน้มน้าวใจให้ยอมรับทางเลือกที่ตนเสนอ
3. สิ่งที่ผู้โน้มน้าวใจต้องการ คือ การเปลี่ยนแปลง หรือการสร้างหรือการดำรงไว้ซึ่งความคิดเห็น ทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อของผู้ถูกโน้มน้าวใจ ซึ่งจะส่งผลต่อบัจจัยอื่น อันได้แก่ อารมณ์ พฤติกรรม เป็นต้น

2. องค์ประกอบขั้นพื้นฐานในการโน้มน้าวใจ

มองจากภายนอกของผู้รับสาร องค์ประกอบในการโน้มน้าวใจมีอยู่ 4 ประการ คือ

2.1 ความแตกต่างภายในผู้ส่งสาร

ผู้ส่งสารแต่ละคนมีปัจจัยต่างๆกัน ซึ่งทำให้มีความน่าโน้มน้าวใจไม่เหมือนกัน อาทิ ความน่าเชื่อถือ อำนาจทางสังคม บทบาทในสังคม สัมพันธภาพกับผู้รับสาร และลักษณะทางประชากรอื่นๆ เช่น อายุ เพศ อาชีพ

2.2 ความแตกต่างภายในสาร

สารแต่ละชนิดจะมีความน่าโน้มน้าวใจแตกต่างกัน การพูดหรือการเขียน มีความโน้มน้าวใจไม่เหมือนกัน ความแตกต่างในหัวข้อหรือเนื้อหาของสาร ลักษณะของการโน้มน้าวใจที่ใช้ การจัดเรียบเรียงสาร ข้อโต้แย้งที่ใช้ ภาษา ตลอดจนลักษณะของท่วงทำนองลีลา

2.3 ความแตกต่างของสื่อ

ความน่าโน้มน้าวใจของสารจะแตกต่างกัน เมื่อเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลเปรียบเทียบกับ การสื่อสารโดยผ่านสื่อ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

2.4 ความแตกต่างภายในสภาพการณ์

สภาพการณ์ที่มีบุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือขาดบุคคลหนึ่งบุคคลใด ความคุ้นเคยหรือไม่คุ้นเคยของผู้รับสารต่อสภาพการณ์หนึ่งๆ การมีตัวเร้าบวกหรือลบในสภาพการณ์ เช่น การโน้มน้าวใจให้บริจาคเงินโดยสื่อมวลชนคอยถ่ายภาพรายล้อมอยู่อาจจะเป็นตัวเร้าบวกในการโน้มน้าวใจก็เป็นได้

สำหรับตัวผู้รับสารเอง การที่ผู้รับสารคนหนึ่งๆจะมีความละเอียดอ่อน (Susceptible) ต่อการถูกโน้มน้าวใจเพียงใด อาจพิจารณาได้จาก

- ลักษณะของประชากร ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ การศึกษา อาชีพ
- ทรรศนะ และทัศนคติ
- ความรู้ซึ่งผู้รับสารมีเกี่ยวกับสารนั้นๆ
- ลักษณะด้านอารมณ์
- ความสำคัญที่ผู้รับสารให้แก่หัวข้อหนึ่งๆ
- วิธีการที่ผู้รับสารรับรู้สภาพการณ์หนึ่งๆ

3. ตารางวิเคราะห์ของการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ

เพื่อที่จะดำเนินการวิจัย เรื่องการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ ให้เป็นไปได้อย่างมากที่สุคนธ์นิชาการเชื้อ ศาสตราจารย์วิลเลียม แมคกายร์ (William McGuire) ได้เสนอตารางวิเคราะห์ของการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ ในที่นี้ตารางวิเคราะห์แมคกายร์ได้จัดแบ่งตัวแปรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ตัวแปรอิสระ คือ การสื่อสารซึ่งจะเป็น คอรัมน์ ในตารางวิเคราะห์ ตัวแปรตาม คือ การเปลี่ยนทัศนคติ หรือ พฤติกรรมซึ่งจะเป็น แถว ในตารางวิเคราะห์ด้วยวิธีนี้ เราสามารถศึกษาความสัมพันธ์ของการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจในกรอบการทำงานที่เราสร้างขึ้น

แบบจำลองที่เรานำมาใช้เป็นต้นแบบในการวิเคราะห์ คือ แบบจำลองของลาสเวลล์ (1948) ซึ่งได้วิเคราะห์กระบวนการสื่อสารในรูปของ ใครพูดอะไร ต่อใคร และได้ผลอย่างไรซึ่งเราสามารถประยุกต์ให้เข้ากับคอรัมน์ของตารางวิเคราะห์ ซึ่งเราจะจัดให้เป็นแหล่งสาร สาร สื่อ ผู้รับสาร เป้าหมายที่ประสงค์หรือประสิทธิผล เราสามารถอธิบายแต่ละองค์ประกอบได้ดังนี้

3.1 แหล่งสาร (Source)

ตัวแปรนี้จะหมายถึง ลักษณะของแหล่งสารตามที่ถูกมองเห็น สังเกตหรือรับรู้ เช่น ความน่าเชื่อถือ ความตั้งใจของเขาที่จะโน้มน้าวใจหรือความคล้ายคลึงกันระหว่างตัวเขากับผู้รับสาร

3.2 สาร (Message)

ตัวแปรนี้จะรวมเนื้อหาและโครงสร้างของสิ่งที่พูด/เขียน ลักษณะของการจูงใจที่ใช้การสรุป ทำอย่างชัดเจนหรือไม่ คำโต้แย้งจากฝ่ายตรงข้ามมีการโต้ตอบอย่างไร ลำดับของการเสนอสารเป็นอย่างไร

3.3 สื่อ (Channel)

หรือช่องทางการสื่อสารเกี่ยวข้องกับสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และชนิดของสื่อที่ใช้ เช่น เน้นการฟังหรือเน้นการพูด

3.4 ผู้รับสาร (Receiver)

ตัวแปรนี้อาจจะศึกษาลักษณะของผู้รับสาร เช่น บุคลิกภาพและความสามารถ ระดับของการมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารของผู้รับสาร

4. จุดจูงใจในสาร (Message appeals)

ผู้ส่งสารต้องรู้จักจุดจูงใจในสาร จุดจูงใจในสารอาจจะเป็นทางด้านชีววิทยา (ความต้องการทางด้านสรีระ) หรือเป็นจุดจูงใจที่เกิดจากการเรียนรู้ (Learned Motives) แต่การโน้มน้าวใจจะได้ผลดียิ่งขึ้นถ้ามีจุดจูงใจที่ผู้รับสารสามารถเชื่อมโยงได้กับกรอบอ้างอิงของตัวเอง จุดจูงใจที่ใช้กันทั่วไปได้แก่

4.1 จุดจูงใจโดยใช้ความกลัว (Fear appeals) มีการศึกษาด้านการใช้จุดจูงใจโดยใช้ความกลัว ปรากฏว่าความกลัวในระดับต่ำมีผลในทางโน้มน้าวใจมากกว่าความกลัวในระดับสูง ถ้าความกลัวมีมากเกินไปแล้ว ผู้รับสารอาจจะเกิดความกระวนกระวาย ฉะนั้นแทนที่เขาจะสนใจในสารเขาจะสนใจในความกระวนกระวายของเขาแทน นักวิจัยค้นพบว่าระดับของการใช้ความกลัว แปรไปทางเดียวกับความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร นั่นก็คือ ถ้าผู้ส่งสารมีความน่าเชื่อถือสูง เขาสามารถใช้ความกลัวในระดับสูงมาโน้มน้าวใจ ถ้าผู้ส่งสารมีความน่าเชื่อถือต่ำ ผู้ส่งสารสามารถใช้ความกลัวในระดับต่ำมาโน้มน้าวใจ นอกจากนี้ นักวิจัยยังค้นพบว่า ความสัมพันธ์ของหัวข้อของการโน้มน้าวใจก็สัมพันธ์กับระดับความกลัวที่จะใช้กับผู้รับสาร คือ ถ้าผู้รับสารรู้สึกว่ตัวเองเกี่ยวข้องกับหัวข้อนั้น ผู้ส่งสารอาจใช้ความกลัวในระดับสูงมาโน้มน้าวใจได้

ตัวแปรที่จะอธิบายประสิทธิผลของการใช้ความกลัวในการโน้มน้าวใจมีหลากหลาย เช่น ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร ความสำคัญของเนื้อหาที่มีต่อผู้รับสาร บุคลิกภาพของผู้รับสาร เป็นต้น

4.2 จุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ (Emotional appeals) นักวิจัยชาวตะวันตกได้ทำการทดลองและพบว่า สารที่ใช้อารมณ์จะโน้มน้าวใจได้มากกว่าสารที่ไม่ได้อารมณ์ ตามปกติการโน้มน้าวใจโดยใช้อารมณ์จะมีวิธีการดังต่อไปนี้

4.2.1 การใช้ภาษาที่เจืออารมณ์เพื่อบรรยายสถานการณ์หนึ่งสถานการณ์ใด

4.2.2 การเชื่อมโยงความคิดที่เราเสนอใหม่กับความคิดเก่า ความคิดเก่าบางอย่างเป็นที่รังเกียจเด็ดขันธ์ ถ้าผู้ส่งสารสามารถเชื่อมโยงความคิดใหม่นี้ได้กับความคิดเก่าก็อาจจะจูงใจทางอารมณ์ให้ผู้รับสารคล้อยตามได้

4.2.3 การเชื่อมโยงความคิดที่เสนอเข้ากับอวัจนสารที่สามารถเร้าอารมณ์ได้

4.2.4 การทำให้วัจนสารและอวัจนสาร สอดคล้องกันโดยผู้ส่งสาร กรณีนี้เป็นกรณีพิเศษสำหรับการพูด ถ้าผู้พูดพูดเรื่องที่ต้องใช้อารมณ์เข้าเจือปน ผู้พูดต้องมีอากัปกริยาท่าทาง น้ำเสียงประกอบด้วย ผู้ฟังจึงจะคล้อยตาม เช่นการพูดปลุกใจให้รักชาติ พูดให้สะเทือนใจ

4.3 จุดจูงใจโดยใช้ความโกรธ (Anger appeals) วิธีนี้ผู้ส่งสารสร้างความโกรธหรือความคับข้องใจแก่ผู้รับสารและวิธีแก้ไข

4.4 จุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ขัน (Humorous appeals) วิธีนี้โน้มน้าวใจโดยการลดความเครียด อาจทำได้โดยวิธีเขียนประชดแดกดัน

4.5 จุดจูงใจโดยใช้รางวัล (Rewards as appeals) ปกติแล้วสารที่ตอบสนองความต้องการของผู้รับสาร จะประสบความสำเร็จมากกว่าสารที่ไม่ได้ให้คำสัญญาสิ่งใดกับคนฟัง ยิ่งสารมีรางวัลหรือสิ่งตอบแทนมากก็จะยิ่งเรียกร้องความสนใจ หรือจูงใจคนฟังได้มาก

4.6 จุดจูงใจโดยใช้แรงจูงใจ (Motivational appeals) แท้ที่จริงแล้วจุดจูงใจทุกชนิดที่กล่าวมาแล้วถือเป็นแรงจูงใจ แต่มีแรงจูงใจบางอย่างที่มนุษย์เรียนรู้เมื่อมีประสบการณ์ผ่านเข้ามาในชีวิต แรงจูงใจเหล่านี้ ได้แก่ ความรักชาติ ความรักในเพื่อนมนุษย์ ศาสนาและค่านิยมต่างๆ

ในการวิเคราะห์การโน้มน้าวใจผู้ฟัง ผู้วิเคราะห์ควรจะต้องมีความเข้าใจในจิตวิทยาขั้นพื้นฐาน ในความต้องการของผู้รับสาร นั่นคือ เข้าใจว่าผู้รับสารมีแรงจูงใจหรือแรงผลักดันอะไรบ้างในการจะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง A.H.Maslow ได้จำแนกความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ชั้น (Maslow ' s Hierachy of Needs) เรียงลำดับตามความต้องการขั้นพื้นฐาน คือ

1. ความต้องการด้านสรีระ (Physiological) คือการที่มนุษย์จะทำการหนึ่งสิ่งใด เพราะต้องการอาหาร น้ำ การสืบพันธุ์ การสร้างสภาวะสมดุลให้เกิดขึ้นกับสิ่งรบกวนความต้องการนี้ก่อน จึงจะสนใจในความต้องการขั้นสูงขึ้นไป

2. ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety needs) มนุษย์ต้องการโลกซึ่งมีระเบียบ ทุกสิ่งดำเนินไปตามระบบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทันทีทันใดโดยมิได้คาดฝัน เหตุการณ์ซึ่งคุกคามก่ออันตรายเป็นสิ่งที่มีมนุษย์หลีกเลี่ยง

3. ความต้องการที่จะผูกพันกับสถาบันและเป็นที่รัก (Belongingness and love needs) เป็นความต้องการที่เกิดขึ้น หลังจากที่มนุษย์ได้เข้าร่วมสังคมกับมนุษย์คนอื่น ๆ มนุษย์ต้องการเป็นที่รักของครอบครัว ของญาติ และของมิตรสหาย ต้องการมีความรู้สึกว่าเป็นสมาชิกคนหนึ่งในองค์การหรือสถาบันที่ตนสังกัดอยู่

4. ความต้องการที่จะเปลี่ยนเป็นที่นับถือยกย่องในวงสังคม (Esteem needs) มนุษย์ชอบที่จะมีความเคารพในตนเอง ให้เกียรติตนเอง และในขณะเดียวกันเขาต้องการได้รับเกียรติและความยกย่องในตัวเขาจากบุคคลอื่นด้วย มนุษย์ต้องการสถานภาพและต้องการให้คนอื่นตระหนักในความสำคัญของเขา

5. ความต้องการสัมฤทธิ์ผลในอุดมคติที่ตนเองตั้งไว้ (Self-actualization) มนุษย์แม้เมื่อมีความประสงค์ในความต้องการทั้งหลายแล้ว ยังมีความปรารถนาที่จะเป็นอย่างที่ตนเองได้ใฝ่ฝันไว้

5. เป้าหมายที่ประสงค์ (Destination)

หมายถึง ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของการสื่อสาร เช่น ผลระยะสั้นเปรียบเทียบกับผลระยะยาว การเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติ ซึ่งแสดงให้เห็นทางคำพูดเปรียบเทียบกับการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม

ตัวแปรตาม ก็เช่นเดียวกับตัวแปรต้น คือ สามารถแยกแยะออกเป็นแต่ละส่วน แมคคากายร์มองการเปลี่ยนแปลงทัศนคติว่าเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม 5 ลำดับชั้น คือ ความตั้งใจหรือ ความสนใจ (Attention) ความเข้าใจ (Comprehension) การยอมรับต่อสาร (Yielding) การเก็บจำสารไว้ (Retention) และการกระทำ (Action) ผู้รับสารต้องผ่านขั้นตอนไปที่ละขั้นเพื่อที่ว่าการสื่อสารจะสามารถโน้มน้าวใจได้ครบถ้วนกระบวนการและในสภาพการณ์ปกติขั้นตอนแรกๆจะต้องเกิดขึ้นก่อนเพื่อที่ขั้นตอนต่อไปจะเกิดขึ้นได้

6. หลักการสร้างอิทธิพลเพื่อให้เกิดการจูงใจคล้ายตาม

นอกจากจุดจูงใจต่าง ๆ แล้ว หลักการสร้างอิทธิพลเพื่อให้เกิดการจูงใจคล้ายตามซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. กฎว่าด้วยพันธะผูกพันและการทำตนให้สอดคล้อง (Principle of commitment and consistency) เช่น เราเป็นคนติดเหล้าติดบุหรี่ และเราไปประกาศว่าจะเลิกดื่มเหล้าสูบบุหรี่ในที่สาธารณะ มีผู้คนได้ยินมากมาย เราเชื่อมั่นในคำสัญญาที่ให้ไว้ ก็พยายามปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับที่ลั่นวาจาไว้

2. กฎว่าด้วยสังคมยอมรับ (principle of social proof) สิ่งใดที่สังคมปฏิบัติหรือยอมรับ สิ่งนั้นก็จะจูงใจให้เราคล้อยตาม

3. อิทธิพลของน้ำเสียง ถ้อยคำถ่ายทอดความคิด แต่เสียงถ่ายทอดอารมณ์ สิ่งสำคัญกว่าคำพูดที่เราใช้ก็คือวิธีการที่เราใช้เสียงในการพูด

4. คำพูดเกิดภาพ การพูดให้เกิดภาพช่วยให้แนวความคิดของผู้พูด พุ่งเข้าสู่จิตใจของผู้ฟังได้อย่างรวดเร็ว

5. คำพูดง่าย ๆ สามารถเข้าใจได้ทันที เป็นคำพูดที่เหมาะสมกับพื้นฐานของผู้ฟัง

7. การพิจารณาผลของการโน้มน้าวใจ

ผลของการโน้มน้าวใจ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผลของการสื่อสาร หมายถึง "การเปลี่ยนแปลง" หรือ "ข้อแตกต่าง" (change or discrepancy) ซึ่งเกิดขึ้นกับบุคคล หรือกลุ่มบุคคลอื่นเนื่องมาจากข่าวสาร (message) ที่ได้รับ (บุญเลิศ ศุภดิลก อ้างถึงใน พรสิทธิ์ พัฒนานุรักษ์ , 2531) ความหมายของผลของการสื่อสาร อาจขยายไปสู่ประเด็นของการที่ผู้ส่งสารต้องการให้สารที่มีอิทธิพล หรือ ก่อให้เกิดผลบางอย่างต่อผู้รับสารตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และบางครั้งผลของการสื่อสาร อาจรวมถึงการที่ผู้รับสารเกิดการยอมรับ หรือปฏิบัติตามสารที่ผู้ส่งสารทำการสื่อสาร Rogers ได้กล่าวไว้ว่า การสื่อสารมีผลต่อบุคคลที่สำคัญ 3 ประการคือ

7.1 ผลของการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือ ข้อแตกต่างในตัวผู้รับสารอันเนื่องมาจากสารที่ผู้สื่อสารทำการสื่อสาร/ผลต่อความรู้ความเข้าใจ (Cognitive and Comprehensive)

7.2 ผลของการสื่อสารที่ผู้ส่งสารมุ่งก่อให้เกิดอิทธิพลต่อผู้รับสาร โดยผู้ส่งสารคาดหวังว่า สารที่ตนส่งไปนั้นจะมีอิทธิพลต่อผู้รับสาร ผลต่อการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นทัศนคติ และค่านิยม (Opinion, Attitude and Value Change)

7.3 ผลของการสื่อสารในด้านสัมฤทธิ์ผล การสื่อสารโดยผู้รับสารสามารถรับรู้ความหมายของสาร ตามที่ผู้ส่งสารทำการสื่อสารไปนั้น ผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Behavior or Action Changing)

เราจะประเมินผลการโน้มน้าวใจได้โดยดูความสำเร็จที่ละขั้นตอนไป

ไม่มีผล

พฤติกรรมของผู้รับสารไม่มีความ
สอดคล้อง(ที่วัดได้)กับความตั้งใจ
ของผู้ส่งสาร และสาร

สำเร็จโดยสมบูรณ์

ความตั้งใจ และสารของผู้ส่งสาร
สอดคล้องทุกประการกับพฤติกรรม
ของผู้รับสาร

ผลของการโน้มน้าวใจจะเกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่องกัน กล่าวคือ เมื่อผู้รับสารได้รับข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องหนึ่ง ก็จะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนั้น และขั้นสุดท้ายก็จะก่อให้เกิดพฤติกรรมที่จะกระทำต่อเรื่องนั้นๆ ในที่สุด

การวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับ การสื่อสารของผู้ส่งสาร (พระอาจารย์วัระพันธ์) ที่ทำการสื่อสารด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้มีผลต่อผู้รับสาร (ผู้เข้ารับการอบรม) ในการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ส่งสารต้องใช้ทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับผู้รับสาร รวมถึงการสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการอบรม เพื่อให้ในการโน้มน้าวใจให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุด

ทฤษฎีและแนวคิดกระบวนการกลุ่ม (Group Process)

ความหมายของกลุ่ม (Meanings of Group)

คำว่า " กลุ่ม " (Group) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ในทางจิตวิทยาสังคมถือว่ากลุ่มไม่ใช่เป็นคนมารวมกันเฉยๆ แต่มีความหมายลึกซึ้งกว้างขวางกว่านั้น จึงขอเสนอเอาทัศนคติเกี่ยวกับคำว่า " กลุ่ม " ของนักจิตวิทยาสังคมมาเสนอไว้เป็นแนวทางหลายคน ดังนี้ (อ้างจาก Darwin Cartwright & Alvin Zander ; 46-47, 1968)

บรอดเบรด (Brodbeck) ได้ให้ความหมายว่า "กลุ่ม คือ การรวมกันของบุคคลที่ตั้งอยู่บนความสัมพันธ์ที่แน่นอนซึ่งกันและกัน และความสัมพันธ์นั้นขึ้นอยู่กับชนิดของกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ผู้ฟังดนตรี คณะกรรมการ สหภาพกรรมกรหรือฝูงชน" นั่นก็หมายความว่า ความคล้ายกันหรือเหมือนกันของบุคคลในกลุ่มไม่ใช่สิ่งสำคัญของการรวมกลุ่ม แต่อยู่ที่ความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มหรือปฏิสัมพันธ์ (Intercation) ของกลุ่มนั่นเอง เช่น คนที่มีชื่อเหมือนกันหรือคนที่นามสกุลเหมือนกัน (พ้องกัน) ไม่ได้หมายความว่าเมื่อรวมกลุ่มกันแล้ว จะช่วยให้มีความสัมพันธ์ต่อกัน ตรงกันข้ามคนที่ชื่อต่างกันหรือคนที่นามสกุลต่างกัน อาจมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันดีกว่าและมากกว่าก็ได้

เลวิน (Lewin) ได้ให้ทัศนในเรื่องของกลุ่มไว้ว่า “ความเหมือนหรือความแตกต่างไม่ได้เป็นเครื่องตัดสินว่า คน 2 คนอยู่ในกลุ่มเดียวกันหรือต่างกลุ่มกันแต่อยู่ที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) หรือการพึ่งพาอาศัยกันในรูปแบบอื่น ๆ มากกว่า”

จากความหมายของนักจิตวิทยาทั้งสอง พอจะนำมาสรุปรวมกันได้ว่า “กลุ่ม หมายถึงการรวมกันของคนหลายๆคน ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และความสัมพันธ์นี้จะช่วยให้พวกเขาพึ่งพาอาศัยกันในรูปแบบอื่น ๆ มากกว่า”

โฮแมนส์ (Homans) ให้ความหมายว่า “กลุ่ม หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม (Interaction of its member) มากกว่าคนนอกกลุ่ม

เมอร์ตัน (Merton) ได้ให้ความหมายในเรื่องของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มไว้ว่า “ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมหรือความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มนั้นมีเกณฑ์ที่จะพิจารณาอยู่สามเกณฑ์ คือ ความถี่ของปฏิสัมพันธ์อย่างหนึ่ง การคิดว่าตนเป็นสมาชิกของกลุ่มอย่างหนึ่งและการที่คนอื่นยอมรับว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มอีกอย่างหนึ่ง”

นิวโคมบี้ (New comb) ให้ความหมายว่า “ในทางจิตวิทยาสังคมนั้น กลุ่ม ก็คือ สมาชิกที่มีปทัสถานร่วมกัน (Shared norms) ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไม่ว่าปทัสถานนั้นจะมีขนาดใหญ่หรือเล็ก หรือแม้จะเป็นเพียงความสนใจเล็กๆน้อยๆร่วมกันก็ตาม”

อย่างไรก็ดี แม้จะมีผู้ให้ความหมายและอธิบายคำว่า “กลุ่ม” ไว้หลายประเด็นแต่ทุกคนล้วนมีแนวคิดที่มีความเป็นกลางร่วมกันอยู่อย่างหนึ่งคือ เรื่องของ “ปฏิสัมพันธ์” (Interaction) ดังนั้นจึงพอสรุปความหมายของคำว่า กลุ่มในทางจิตวิทยาสังคมได้ว่า “กลุ่ม หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกันโดยมีการติดต่อเกี่ยวข้องกัน (Intercation) และมีจุดหมายที่จะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน”

ความหมายกระบวนการกลุ่ม (Group Process)

เมื่อเกิดกลุ่มขึ้นในสังคมมนุษย์ สิ่งก็ตามมามีมากมายหลายประการ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผลอันสืบเนื่องมาจากอิทธิพลของกลุ่ม บางอย่างก็ดีมีประโยชน์ต่อสังคม บางอย่างก็ก่อปัญหายุ่งยากให้แก่ความสงบสุขแก่สังคม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ปัญหาต่างๆในองค์การธุรกิจ รัฐบาล องค์การต่างๆส่วนใหญ่มักได้แก่ ปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการผลิต ปัญหาความขัดแย้งภายใน ปัญหาเรื่องสวัสดิการของสมาชิก ปัญหาเรื่องลูกจ้างกับนายจ้าง หรือแม้แต่ปัญหาเรื่องศีลธรรม

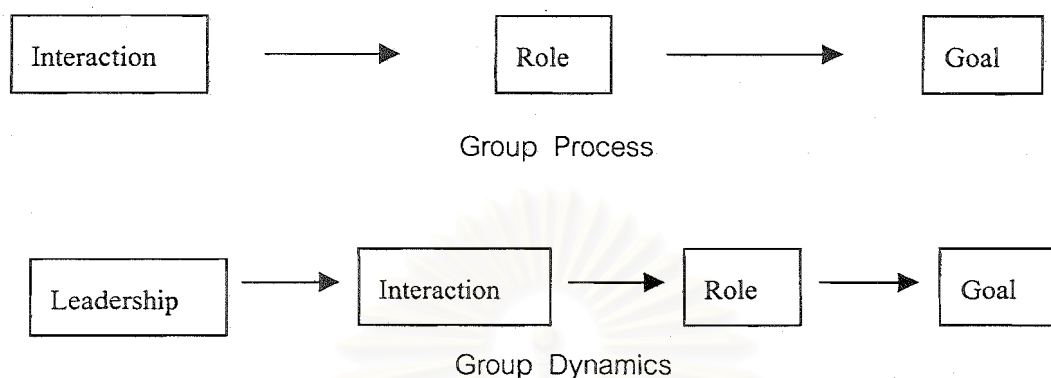
และศาสนา ซึ่งล้วนแล้วแต่เกี่ยวพันกันทั้งในด้านส่วนบุคคล และกลุ่มบุคคลโดยไม่รู้จักรอบสิ้น ตราบใดที่ยังมีสังคมมนุษย์ ปัญหาต่างๆ ดังกล่าวก็จะต้องเกิดขึ้นเหมือนเงาตามตัว ทั้งนี้เพราะปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์เป็นไปโดยเสรี และไม่มีขีดจำกัดที่จะให้ยุติจบสิ้นลงตรงไหน ระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหว (Dynamic) อยู่เสมอ และมีระบบที่ต่างกัน ปัญหาเรื่องกลุ่มก็ตามมาอีก

มนุษย์พยายามปรับปรุงพฤติกรรมของตน เพื่อที่จะให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แต่ปัญหาต่างๆ ที่เกิดจะทำทลายความสามารถอันนี้อยู่ตลอดเวลา ในความพยายามต่าง ๆ นานาของมนุษย์ที่จะควบคุมภาวะการดำรงอยู่ร่วมกัน ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าธรรมชาติการเป็นอยู่ของมนุษย์ทั้งในรูปของส่วนบุคคลและกลุ่มบุคคล ตลอดจนความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับระหว่างบุคคลและกลุ่ม เป็นความจริงหรือไม่ที่ว่ากลุ่มมีผลต่อพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลที่เป็นสมาชิก และสมาชิกมีผลต่อกลุ่มเช่นไร การศึกษาในเรื่องเหล่านี้ทำให้เกิดศาสตร์แขนงใหม่ขึ้น นั่นก็คือเรื่องราวของกระบวนการกลุ่ม

กระบวนการกลุ่ม เป็นเรื่องราวของปฏิกริยา (Interaction) ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งเป็นไปอย่างเสรีตามธรรมชาติ ภายใต้อิทธิพลทางจิตวิทยาและทางสังคม หรือจะกล่าวอย่างสั้นๆ ก็คือ รายละเอียดเกี่ยวกับธรรมชาติของกลุ่ม (Nature of Group) นั้นเอง

กระบวนการกลุ่มจะเริ่มตั้งแต่การที่สมาชิกเริ่มเข้าร่วมกลุ่ม ทำให้เกิดบทบาทอันเนื่องมาจากอิทธิพลของกลุ่ม ความเคลื่อนไหวต่างๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สถานะของกลุ่มมิได้คงอยู่ตายตัว (Statics) แต่จะมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่ว่าจะไปในทางดีขึ้น หรือเลวลง ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น การจัดระเบียบ, การจัดการ ตลอดจนภาวะของการนำ (Leadership), และความร่วมมือร่วมใจของสมาชิก แนวนโยบายในการกำหนดแบบรูปของปัจจัยเหล่านี้ ย่อมทำให้กระบวนการกลุ่มได้พัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางได้ ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการนำเอาปัจจัยต่างๆ มาใช้กับกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มได้พัฒนาไปสู่เป้าหมาย เราเรียกว่า พลวัตของกลุ่ม (Group Dynamics) สิ่งที่เราเรียกว่าพลวัตของกลุ่มนี้เองจะตอบปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับกลุ่มได้ เช่น ทำไมกลุ่มนั้นจึงประสบความสำเร็จ? ทำไมกลุ่มนี้จึงล้มเหลว? หรือทำไมกลุ่มนั้นจึงพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว? พลวัตของกลุ่มจึงเป็นเครื่องชี้ชะตาของกลุ่มได้ ตัวอย่างเช่น การนำเอาระบบการบริหารแบบเผด็จการมาใช้ ก็พอจะชี้ได้ว่ากลุ่มจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร แต่ถ้าใช้แบบประชาธิปไตย ก็อาจทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จได้ดีกว่า

โดยปกติปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ทำให้เกิดบทบาทของกิจกรรมในกลุ่มในอันที่จะดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางที่ได้กำหนด

การใส่ทางเสือโดยกำหนดแนวนโยบายการนำที่เหมาะสม เป็นปัจจัยทำให้กลุ่มมีพลังในการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พัฒนาขึ้น นอกจากการนำที่เหมาะสมแล้ว ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงภายในกลุ่มเกิดได้จากอิทธิพลของสมาชิกด้วยกันเอง โดยมีสภาพการยอมรับและการปฏิเสธ เป็นตัวจูงใจสมาชิกให้มีพฤติกรรมอยู่ในกรอบแห่งปทัสถานของกลุ่มโดยอัตโนมัติ

การทำงานเป็นกลุ่ม (Group Work)

การทำงานของกลุ่ม หมายถึง การนำเอาประสบการณ์มาวางแผนและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้สมาชิกแต่ละคน และการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มโดยส่วนรวม ผู้นำจะสามารถทำงานให้มีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อเขาได้เรียนรู้วิธีการที่จะช่วยอำนวยความสะดวก (Facilitate) ให้เกิดปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ระหว่างสมาชิกแต่ละคน โดยวิธีการดังกล่าวแล้วประสบการณ์ในกลุ่มจะทำให้เกิดพัฒนาการในตัวบุคคลทุกคน และกลุ่มก็จะดำเนินไปด้วยความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้

การทำงานกลุ่มไม่ใช่การปล่อยให้ผู้นำกระทำอะไรได้ตามใจตนเองด้วยความเห็นแก่ตัว แต่โดยอุดมคติแล้วการทำงานเป็นกลุ่มนั้นจะเกี่ยวข้องกับการรับรู้เรื่องความต้องการของบุคคลอื่น และทักษะในการแสดงออกถึงความเข้าใจด้วย

กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์หรือพลังกลุ่มหรือพลวัตของกลุ่ม (Group Dynamics) ทั้ง 2 คำนี้มีจุดมุ่งหมายร่วมกันคือ

1. ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมมากที่สุด (Active participation) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและจำเนื้อหาได้ด้วยตัวเอง การมีส่วนร่วมนั้นต้องประกอบกัน 4 ด้าน คือ

- ก. ด้านร่างกาย (Physical) ผู้เรียนต้องมีความพร้อมด้านร่างกาย คือไม่เจ็บป่วยหรือบาดเจ็บใด ๆ ร่างกายต้องพร้อมที่จะรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่กลุ่มกำลังทำอยู่
 - ข. ด้านสติปัญญา (Intellectual) ผู้เรียนได้มีโอกาสใช้สติปัญญาของตนเอง หาวิธีการเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันกับกลุ่ม ปัญหาหรือกิจกรรมที่จัดให้กลุ่มทำจึงควรเป็นกิจกรรมที่ทำท่าย ทำให้ผู้เรียนอยากคิด อยากลองแก้ อยากทราบผลที่ตามมา
 - ค. ด้านอารมณ์ (Emotion) ผู้เรียนมีอารมณ์ร่วมอาจเกิดความสุขสนุกสนานหรือเกิดความเศร้าก่อให้เกิดความประทับใจตามมา ซึ่งทำให้มีความหมายต่อตัวผู้เรียน
 - ง. ด้านสังคม (Social) ผู้เรียนได้มีโอกาสนำประสบการณ์ของตนเองแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นในกลุ่ม และได้ช่วยเหลือกลุ่มทุกด้านให้กลุ่มดำเนินไปด้วยดี
2. ให้ผู้เรียนรู้จักวิเคราะห์ปัญหา (Analysis) จนทำให้เกิดข้อคิดเกิดการเรียนรู้จากปัญหานั้น วิเคราะห์ได้ว่าสิ่งใดที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และส่วนรวมซึ่งควรนำไปปฏิบัติหรือนำไปเป็นอุทาหรณ์เตือนใจได้
 3. ให้ผู้เรียนรู้จักเลือกสิ่งที่เรียนรู้นั้น หรือสิ่งที่ตนค้นพบไปใช้ในชีวิตประจำวัน (Application) เพื่อเป็นประโยชน์แก่ตัวเองและส่วนรวม
- ถ้ากิจกรรมใดที่จัดขึ้นแล้ว สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายดังกล่าวถือว่ากิจกรรมนั้นบรรลุผล ย่อมช่วยให้ผู้เรียนหรือสมาชิกในกลุ่มได้ครบถ้วนสมบูรณ์

การสื่อความหมาย

การสื่อความหมายเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งควรทราบก่อนการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และควรคำนึงอยู่ตลอดเวลาในการรวมกลุ่มกันทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนการสอน ต้องอาศัยการสื่อความหมายตลอดเวลาไม่ว่าจะทางด้าน ท่าทาง คำพูด หรืออื่น ๆ

การสื่อความหมายจะเกิดขึ้นได้ต้องประกอบด้วย

- ผู้ส่ง
- ผู้รับ
- สื่อหรือสารที่จะส่ง
- สภาพการส่งและการรับสื่อ

ระยะทางระหว่างฝ่ายส่งไปถึงฝ่ายรับ มีผลต่อการสื่อความหมายด้วย ถ้าสื่อมันต้องผ่านสภาพการหลายอย่าง และกว่าจะถึงผู้รับก็ต้องใช้เวลา สื่อที่จะเพี้ยนไปหรือได้รับการเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะทาง ถ้าระยะทางห่างและถ่ายทอดกันเป็นช่วง ๆ หลาย ๆ ช่วง สื่อมันก็จะเพี้ยนไปมาก

สภาวะที่ทำให้สื่อเพี้ยนไป หรือเปลี่ยนไปไม่ตรงตามจุดประสงค์เดิมของผู้ส่ง

ก. สภาพแวดล้อมภายนอก ขึ้นอยู่กับ

- เสียงข้างเคียง บางครั้งเสียงดังมารบกวนทำให้ฝ่ายรับได้ยินไม่ชัด
- ตำแหน่งของผู้รับและผู้ส่ง ถ้าห่างกันมากก็ยิ่งไม่ชัด
- ลม อาจพัดพาเสียงของผู้ส่งไปบ้างบางครั้งจึงทำให้เสียงขาดหายไปบางตอน
- ภูมิอากาศ อากาศร้อนทำให้บรรยากาศในกลุ่มไม่ค่อยดี ผู้เรียนง่วงเหงา ซึมเซา การรับ การส่งสื่อนั้นก็ไม่มีสมบูรณ์

ข. สภาพแวดล้อมภายใน ขึ้นอยู่กับ

- ความตื่นตัวของผู้ส่งหรือผู้รับ
- ความตั้งใจมากของผู้ส่งหรือผู้รับ
- วิธีการถ่ายทอดของผู้ส่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคลิกประจำตัวของแต่ละคน
- จุดสนใจของผู้รับ อาจสนใจเพียงบางตอนของเรื่อง ทั้งนี้ก็แล้วแต่ประสบการณ์เดิมของแต่ละคน
- ภาษาที่ใช้ ถ้าภาษาไม่ตรงกันก็ทำให้การสื่อความหมายเพี้ยนไปได้
- การตีความหมายของสื่อที่ได้รับ ขึ้นอยู่กับค่านิยม ทัศนคติของผู้รับด้วย

ลักษณะของกลุ่มที่พึงต้องการในการเรียนการสอนกระบวนการกลุ่ม

- บรรยากาศในกลุ่ม ต้องอยู่ในลักษณะที่เป็นกันเองที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนและผู้สอน มีความรู้สึกเป็นอิสระที่จะพูดและแสดงออก บรรยากาศในกลุ่มควรมีการให้กำลังใจ เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกันและมีการช่วยเหลือกันทุกคนรู้สึกอบอุ่น French ได้ทดลองให้เห็นว่ากลุ่มที่รวมกันได้ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันดีตลอดมา ดีกว่ากลุ่มที่รวมกันได้โดยเฉพาะเมื่อเจอสถานการณ์ที่บังคับ Lewin, Lippitt และ White (1939) พบว่า กลุ่มเด็กทดลองแบบประชาธิปไตยนั้นมีอิสระเสรี และมีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันมากกว่ากลุ่มเอกาธิปไตยซึ่งใช้อำนาจเป็นใหญ่
- ขวัญ (Morale) คือกำลังใจร่วมหรือความรู้สึกที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนเดียวกันของกลุ่มที่จะผลักดันให้กลุ่มบรรลุถึงเป้าหมายร่วมกันได้ ขวัญเป็นความรู้สึกผูกพัน ซึ่งฝังอยู่ภายใน ยึดแน่นในความรักหมู่คณะ กลุ่มใดที่มีขวัญดีก็จะทนต่อความคับข้องใจต่าง ๆ ความเหนื่อยยากทั้งหลายโดยไม่มีอาการแตกหักกันในกลุ่ม

- การมีส่วนร่วมในกลุ่ม (Group Participation) ลักษณะของกลุ่มที่พึงต้องการคือ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมอาจจะร่วมกันทำกิจกรรมหรือร่วมกันอภิปราย ควรมีการตกลงให้แน่นอนว่า จะใช้วิธีอภิปรายแบบใดที่เหมาะสมที่จะเปิดโอกาสให้สมาชิก หรือผู้เรียน ได้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้กับกลุ่มได้มากที่สุด ผู้นำกลุ่มหรือผู้สอนควรเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีโอกาสพูดเท่า ๆ กัน และคอยควบคุมให้การพูดการอภิปรายตรงประเด็นที่สุด
- ความคิดร่วมของกลุ่ม หมายถึงความพอใจร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มที่จะแสดงออกซึ่งความคิดเห็นโดยเฉพาะเมื่อมีสมาชิกกลุ่มหลายคน ได้เสนอความคิดที่มีคุณค่าเพื่อกลุ่ม
- ความสามัคคีในกลุ่ม (Group Cohesion) จากขวัญและกำลังใจของกลุ่มจะนำมาซึ่งความสามัคคีร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อการทำงานที่ได้ประสิทธิภาพ ครูควรฝึกให้ นักเรียนหรือนักศึกษา มีวิญญาณ (spirit) ร่วมกันในการทำงานกลุ่ม
- มาตรฐานของกลุ่ม (Group Standard) เป็นจุดมุ่งหมายเป็นวิธีการดำเนินงานของกลุ่ม เป็นวินัยร่วม บางที่อาจเรียกว่าเป็น บรรทัดฐาน หรือปทัสฐานของกลุ่ม (Group Norms) ซึ่งรวมหมายถึงความคาดหวัง ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม เกี่ยวกับการกำหนดพฤติกรรมและวิธีการทำงานที่เหมาะสมในกลุ่ม บรรทัดฐานของกลุ่มจะนำมาซึ่งเสถียรภาพภายในกลุ่ม เพราะสมาชิกในกลุ่มจะควบคุม ตักเตือนกันเอง ทำให้ลดความขัดแย้งลงได้

ลักษณะการเรียนรู้โดยวิธีกระบวนการกลุ่ม

1. ผู้เรียนหรือสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทุกคน
2. กิจกรรมที่จัดทุกครั้งก่อให้เกิดความรู้สึกทางอารมณ์ เกิดความประทับใจและมีความหมายต่อผู้เรียน เพราะเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนค้นพบสิ่งที่เรียนได้ด้วยตนเอง
3. การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมได้วิเคราะห์ มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันและกัน ไม่ได้เกิดจากตัวผู้นำเพียงฝ่ายเดียว
4. ครูมีหน้าที่เป็นเพียงผู้จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน โดยคำนึงถึงเป้าหมายให้สอดคล้องกับเป้าหมาย และเนื้อหาที่วางไว้ และคอยช่วยเหลือให้กลุ่มดำเนินไปด้วยดี ครูมีหน้าที่คอยเชื่อมหรือประสานเท่านั้น อาจถือได้ว่าครูเป็นผู้เรียนคนหนึ่งก็ได้
5. การเรียนรู้ของกลุ่ม จะมีลักษณะ 3 ประการคือ การเรียนรู้เรื่องตนเอง การเรียนรู้เรื่องของผู้เรียนด้วยกันในกลุ่ม และการเรียนรู้เรื่องของกลุ่ม

6. การเรียนรู้ที่ได้ผลก็ต่อเมื่อสมาชิก หรือผู้เรียน ได้นำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อตนเองและส่วนรวม

ขั้นตอนการเรียนการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่ม

การใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนการสอนแต่ละครั้งจะแบ่งเป็นขั้นใหญ่ ๆ ได้ 6 ขั้น แต่ละขั้นมีได้แยกกันออกเด็ดขาด ในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง ผู้เรียนเองก็ได้รู้สึกเลยว่ามาถึงขั้นใดแล้ว เพราะแต่ละขั้นค่อยเป็นค่อยไป ขั้นตอนต่าง ๆ ที่เกิดมักมีลักษณะดังนี้

1. ขั้นวางแผน (Planning) ก่อนจะมีการเรียนการสอนครูต้องวางแผนไว้ก่อนว่าจะจัดกิจกรรมใด ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่กำหนดไว้ และควบคุมอย่างไร ให้ผู้เรียนค้นพบอะไรบ้าง ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ต้องการ กิจกรรมอาจเป็นในรูปแบบ หรือการอภิปราย หรืออื่น ๆ
2. ขั้นลงมือปฏิบัติ (Participation) ผู้สอนเป็นผู้ให้กิจกรรมโดยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกคน
3. ขั้นค้นพบ (Discovery) ผู้เรียนต้องร่วมกิจกรรมและคอยสังเกต และเกิดความรู้สึกความเข้าใจเป็นการค้นพบสิ่งที่เรียนด้วยตนเอง
4. ขั้นวิเคราะห์ (Analysis) เมื่อเกิดความเข้าใจในกิจกรรมก็จะเกิดการเรีเรียนรู้ นำสิ่งที่เรีรู้ เข้าใจไปวิเคราะห์ด้วยตนเอง หรือบางครั้งก็ได้วิเคราะห์ร่วมกันกับกลุ่มใหญ่
5. ประเมินผล (Evaluation) เมื่อได้วิเคราะห์วิจารณ์ร่วมกันก็จะมีการประเมินผล อาจเป็นการประเมินผลร่วมกับกลุ่มหรือ ผู้เรียนเกิดการวิเคราะห์และประเมินผลเองหลังจากกลุ่มอภิปรายไปแล้วก็ได้ การประเมินผลช่วยให้ผู้เรียนสามารถรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ที่ได้กระทำไปแล้ว โดยตนเองมีส่วนร่วมทั้งร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา
6. ขั้นนำไปใช้ (Application) เป็นการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้และประเมินผลแล้วไปประยุกต์ใช้ เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมและตนเอง ขั้นนี้ยากที่จะติดตามผลของกันและกันและบางครั้งตัวผู้เรียน หรือผู้สอนก็นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้โดยไม่รู้ตัว

บทบาทที่พึงต้องการในการเรียนการสอน วิธีกระบวนการกลุ่มบทบาทของผู้สอน

1. เป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูงพอ คือสามารถควบคุมอารมณ์ให้เหมาะสมกับทุกสถานการณ์
2. มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจสมาชิกหรือผู้เรียนเป็นอย่างดี
3. พุดน้อย แต่พยายามคอยสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนและปล่อยให้ผู้เรียนแสดงออกมากกว่าตน

4. เข้าใจปัญหาของผู้เรียน พุดกับผู้เรียนรู้เรื่องเพราะต่างก็เข้าใจกัน
5. เป็นคนใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
6. คอยให้กำลังใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ
7. เป็นผู้ประสานให้กลุ่มดำเนินไปด้วยดี ไม่ได้ถือเอาการตัดสินใจของตนเป็นใหญ่
8. มีความสามารถในการฟัง พุด สามารถฟังแล้วเข้าใจจับใจความได้ถูกต้องตามความประสงค์ของผู้พูด

9. มีความสามารถในการเจรจาที่นุ่มนวล ละมุนละไม
10. ทำตัวเป็นกลาง ไม่เห็นด้วย หรือคัดค้านตามไปกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
11. เป็นผู้มีความสามารถในการสรุปปัญหาได้อย่างดีชัดเจนตรงกับสถานการณ์

กิจกรรมที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่ม

ลักษณะของกิจกรรมที่มาจัด ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสกระทำมีดังนี้

ทิศนา แชมณี เอกสารประกอบการเรียน (Group Dynamics in Education Settings)

คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กุมภาพันธ์ 2521

1. กิจกรรมนั้น ต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม
2. กิจกรรมนั้น ทำให้มีการรวมกันได้ดีมั่นคงแน่นแฟ้น
3. กิจกรรมนั้นต้องช่วยลดความเครียดมีเรื่องให้ขำ มีการหัวเราะบ้าง ในบางช่วงทำให้ทุกคนพอใจ
4. กิจกรรมนั้นต้องสร้างความเข้าใจ เห็นใจกันมิใช่ก่อให้เกิดความแตกร้าง
5. กิจกรรมนั้นต้องให้ข้อคิด มีการประเมินผลมีการวิเคราะห์
6. กิจกรรมนั้น เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นมีการซักถาม อภิปรายกัน
7. กิจกรรมนั้นมีส่วนร่วมให้ความรู้ มีการย้าให้สมาชิกเข้าใจเนื้อหาที่สอนเร้นอยู่
8. กิจกรรมนั้นช่วยชี้แนะแนวทางให้สมาชิกรู้จักตนเอง และกล้าที่จะยอมรับความบกพร่องของตนเอง
9. กิจกรรมนั้นช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคนอื่น ๆ ได้ดีขึ้นแม้จะไม่ทุกแง่ทุกด้าน ก็ช่วยให้รู้จักเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น
10. กิจกรรมนั้นต้องทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ เพื่อจะได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมาย และสอดคล้องกับเนื้อหาทั้งหมด กิจกรรมในการเรียนการสอน อาจอยู่ในรูปต่าง ๆ ได้แก่

1. บรรยาย (Lecture)
2. พูดคุย สนทนา ตอบคำถาม หรือสัมภาษณ์ (Conversation or Interview)
3. เกม (Games)
4. ยกเรื่องหรืออุทาหรณ์ประกอบการศึกษาวิจารณ์ วิเคราะห์ (Case)
5. สร้างสถานการณ์ขึ้นโดยเลียนแบบ สถานการณ์จริง (Simulation)
6. เล่นบทบาท (Role play)
7. อภิปราย (Discussion)
8. โต้วาทิ (Debate)
9. ประสบการณ์ตรงหรือสถานการณ์จริงอื่น ๆ ถ้าสามารถทำได้ เช่นทัศนศึกษา (Field Trip) การไปตั้งค่ายพักแรม (Camp Out)
10. การสังเกต ในเวลาที่กำหนดแล้วนำมาสัมพันธ์กับเรื่องที่กำลังศึกษา

ข้อดีหรือประโยชน์ของการใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนการสอน

ถ้าการเรียนการสอนแต่ละครั้งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่วางไว้และเป็นไปตามเนื้อหาที่กำหนดไว้ ก็แสดงว่าได้ดำเนินการลุล่วงไปด้วยดี ผลดีที่จะตามมามีดังนี้

1. ผู้เรียนรู้จักเข้าใจตนเองดีขึ้น ยอมรับข้อบกพร่องของตัวเองเพื่อจะได้พยายามหาทางแก้ไข แม้จะทำได้เพียงบางส่วนก็ยังนับว่ามีคุณค่ากว่าการไม่ได้ทำเลย
2. ผู้เรียนรู้จักคิด สังเกต ขึ้นมากกว่าเดิม
3. ทำให้เป็นคนใจกว้างขึ้น เข้าใจผู้อื่นมากขึ้น ยอมรับว่าบุคคลอื่นก็มีทั้งข้อดีข้อเสีย พฤติกรรมทุกอย่างมาจากสาเหตุ ยอมรับเหตุผลความคิดเห็นของผู้อื่น
4. มีระเบียบวินัยในตัวเองมากขึ้น มีการวางแผนการทำงานไว้ล่วงหน้า ซึ่งรอบคอบกว่าเดิม
5. มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูงขึ้นกว่าเดิมจะตัดสินใจปัญหาใด ๆ ก็ใช้เหตุผลมากขึ้น
6. รู้จักมองอะไรเป็นกลาง ๆ ไม่ค่อยโอนเอียงไปตามสิ่งที่ได้เห็นได้ฟังมาทันที มีการไตร่ตรองมากขึ้นกว่าเดิม
7. ผู้เรียน สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันที

บทสรุป

จะเห็นได้ว่ากระบวนการกลุ่มนั้น เน้นกระบวนการเรียนการสอนในทางปฏิบัติและค้นพบสิ่งที่ได้จากการฝึกหัดทดลองมากกว่าการท่องจำเนื้อหาเพราะกระบวนการกลุ่มเน้นกิจกรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติจริง สู่การวิเคราะห์ ทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและผู้อื่นมากขึ้น และยิ่งไปกว่านั้นผู้เรียนยังยอมรับในข้อบกพร่องของตนเองและพร้อมที่จะแก้ไขตัวเองและนอกจากนี้ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเห็นอกเห็นใจกันและกัน การจัดการเรียนการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่ม จะช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ ในการดำรงชีวิตแบบประชาธิปไตย รู้จักแก้ปัญหา เป็นคนมีเหตุผล สอนให้ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เคารพสิทธิของผู้อื่น รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีโดยฝึกจากกิจกรรมในห้องเรียน ก่อนที่จะออกไปเผชิญชีวิตจริงในสังคมที่เขาอยู่ การฝึกหัดทดลองในห้องเรียนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มก็เหมือนกับการทดลองในห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ แต่ต่างกันที่สิ่งซึ่งนำมาทดลองนั้นแทนที่จะเป็นสารเคมีหรือวัสดุอื่น ๆ แต่เป็น "คน" ซึ่งมีชีวิตจิตใจ จึงย่อมมีความลึกซึ้งซับซ้อนยิ่งกว่าหลายเท่า

อนึ่งการเรียนรู้ที่ได้จากกระบวนการกลุ่มในห้องทดลองดังกล่าวก็มิได้หมายความว่า จะนำไปใช้ในชีวิตจริงได้แน่นอนเสมอไป ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์แวดล้อมอื่น ๆ อีกมากมาย แต่อย่างไรก็ดี สิ่งที่ได้เรียนรู้มาก็มาจากคนและในชีวิตประจำวันก็ต้องไปสัมพันธ์กับคน ดังนั้นสิ่งที่เรียนรู้จากกระบวนการกลุ่มก็ยังคงใช้ได้อยู่ ซึ่งก็ไม่ต่างกันมากนัก

อิทธิพลของกลุ่มในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล

พฤติกรรมของบุคคลมีความแตกต่างกัน เนื่องมาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่แวดล้อมบุคคลนั้น ๆ อยู่เช่น กลุ่มคนที่บุคคลนั้นร่วมทำงานอยู่ด้วย ระบบวัฒนธรรมชนบทรอบนิคม ประเพณีของสังคม ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นได้รับมา เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวล้วนเป็นปัจจัยที่มีส่วนสร้าง สมลักษณะของบุคคลให้มีพฤติกรรมแตกต่างกัน

หากพิจารณาถึงอิทธิพลของกลุ่มแล้ว จะเห็นว่าบุคคลย่อมใช้กลุ่มสนองความต้องการส่วนบุคคล กลุ่มจึงเกิดขึ้นจากบุคคลหลายคนมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์ ด้วยความสนใจร่วมกันยินยอมพร้อมใจในการกำหนดกฎข้อบังคับ ระเบียบแบบแผนที่เรียกว่าปทัสถานของกลุ่มขึ้นมาเพื่อให้การประพฤติปฏิบัติของบุคคลในกลุ่มเป็นไปในแนวเดียวกันและปทัสถานของกลุ่มนี้เองที่มีอิทธิพลต่อบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มนั้น ๆ

Kelman (1658) กล่าวว่าการที่บุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มรับอิทธิพลของกลุ่มเพราะสาเหตุดังต่อไปนี้

1. การยอมตาม (Compliance) การที่บุคคลที่เป็นสมาชิกยอมรับอิทธิพลเพราะเขาหวังที่จะประสบความสำเร็จในปฏิริยาตอบสนองที่น่าพอใจจากบุคคลอื่นในกลุ่ม
2. การเลียนแบบ (Identification) เป็นการเลียนแบบโดยการที่บุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มแสดงพฤติกรรมตลอดจนการปฏิบัติและความคิดต่าง ๆ ของกลุ่มมีคุณค่าที่เป็นรางวัลอยู่ในตัวของมันแล้ว เช่น การได้รับเกียรติอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็รู้สึกภาคภูมิใจเกียรตินั้นเป็นต้น

การที่บุคคลยอมรับอิทธิพลของกลุ่มตามแนวความคิดของ Kelman เพราะบุคคลทุกคนเกิดมามีความต้องการขั้นพื้นฐานจนถึงความต้องการระดับสูงได้แก่ความต้องการทางร่างกาย ความต้องการความปลอดภัย ต้องการความรัก ต้องการยอมรับ ต้องการมีเกียรติ มีชื่อเสียง มีอำนาจ หากความต้องการดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมขณะอยู่ในกลุ่มแตกต่างจากพฤติกรรมที่แสดงออกในอีกกลุ่มหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับปทัสถานของกลุ่มนั้น ๆ วางไว้ และให้บุคคลอื่นในกลุ่มยอมรับ การที่บุคคลเป็นสมาชิกของกลุ่มหลายกลุ่ม จะทำให้พฤติกรรมของบุคคลไม่แน่นอน จะเปลี่ยนแปลงไปตามปทัสถานและความต้องการของกลุ่มที่เข้าร่วม แต่ถ้าบุคคลใดเป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงกลุ่มเดียว หรืออยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ อิทธิพลของกลุ่มนั้นจะทำให้บุคคลที่เป็นสมาชิกแสดงพฤติกรรมทางปทัสถานของกลุ่มอยู่เสมอ ในที่สุดพฤติกรรมนั้นจะฝังแน่นอยู่ในบุคคลที่เป็นสมาชิกตลอดไป เช่น บุคคลที่เป็นครู มีบุคลิกลักษณะและแสดงพฤติกรรมแบบครู ทหารที่อยู่ในกลุ่มทหารก็จะมีบุคลิกลักษณะและแสดงพฤติกรรมแบบทหาร ซึ่งบุคคลอื่นมองเห็นบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมที่แสดงออก ก็อาจจะเดาได้ว่า บุคคลนี้เป็นครูหรือทหาร เป็นต้น อิทธิพลของกลุ่มในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลนี้จะเห็นได้ชัดยิ่งขึ้น ในคนไทยที่ไปศึกษาต่อหรือไปประกอบอาชีพในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาเป็นเวลานาน ๆ เมื่อกลับมาเมืองไทย พฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออก จะมีลักษณะทางการแต่งกาย การพูดจาตลอดจนธรรมเนียมต่าง ๆ แตกต่างจากคนไทยโดยทั่วไป

สำหรับกลุ่มในโรงเรียนนับว่ามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทั้งนี้เพราะเด็กแต่ละคนก่อนมาเข้าโรงเรียนจะมีพฤติกรรมแตกต่างกัน เด็กบางคนมีความประพฤติไม่เรียบร้อย เป็นเด็กเกเร แต่งกายไม่เรียบร้อย พูดจาไม่สุภาพ แต่เมื่อเข้ามาในโรงเรียนจะถูกปลูกฝังกล่อมเกลา ถูกอบรมสั่งสอนให้มีความรู้ ความสามารถและแสดงพฤติกรรมตามที่โรงเรียนต้องการ โดยอาศัยกฎระเบียบข้อบังคับที่โรงเรียนกำหนดไว้ ตลอดจนธรรมเนียมประเพณีของโรงเรียนนั้น ๆ หากนักเรียนคนใดไม่ประพฤติปฏิบัติจะถูกลงโทษหนักเบาตามความเหมาะสมกับความผิด นอกจากนั้นโรงเรียนเป็นสถานที่รวมของเด็กจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งเด็กเหล่านั้นมีพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน โรงเรียนจะเป็นเสมือนตลาดนัด รับและแลกเปลี่ยนประเพณีซึ่งกันและกัน เช่นเด็กที่ไม่เคยพูดคำหยาบเลย เมื่อไปเข้าโรงเรียนสักระยะหนึ่งจะพูดคำหยาบได้ หรือเด็กบางคนไม่เคยไหว้ แต่พอเข้าโรงเรียนแล้วก็รู้จักการไหว้ เหล่านี้เป็นต้น

ฉะนั้น ผลผลิตที่ออกจากโรงเรียนส่วนหนึ่งจะต้องเป็นเด็กที่มีคุณภาพ มีความเป็นคนที่ สมบูรณ์ คือถูกขัดเกลาเรียบร้อยแล้ว ดีแล้ว มีความรู้ความสามารถ มีพฤติกรรมตามที่สังคม ต้องการ และยังมีกรเพิ่มเติมในพฤติกรรมบางสิ่งบางอย่างที่ได้รับจากเพื่อน ๆ อีกด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น ย่อมแสดงว่ากลุ่มมีอิทธิพลในการที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของ บุคคลได้อย่างมาก ส่วนจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับกลุ่มที่บุคคลนั้นสังกัดอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “บุคคลใดอยู่ในกลุ่มปราชญ์บุคคลนั้นย่อมเป็นปราชญ์ บุคคลใดอยู่ใน กลุ่มโจร บุคคลนั้นย่อมเป็นโจรด้วย”

ในการวิจัยประเด็นกลยุทธ์การสื่อสารของพระอาจารย์วัชรพันธ์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง เชื่อมโยงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม (Group Process) เข้ากับงานวิจัย เนื่องจาก มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์งานวิจัยนี้ เพราะมุ่งการศึกษาถึงกลยุทธ์การสื่อสาร ระหว่างบุคคลสองกลุ่ม ซึ่งกลุ่มแรกได้แก่ พระสงฆ์ที่เป็นวิทยากรหลัก(พระอาจารย์วัชรพันธ์ รกชิต สีโล) พระสงฆ์ที่เป็นผู้ช่วยวิทยากร ฆราวาสที่เป็นผู้ช่วยวิทยากร กับกลุ่มที่สองได้แก่เยาวชนผู้เข้ารับ การอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต เนื่องด้วยทั้งสองกลุ่มนี้จะต้องมีปฏิสัมพันธ์ และ มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันในลักษณะที่ผู้ส่งสารเป็นบุคคลเดี่ยวหรือทีมเดี่ยว(3-5คน) และผู้รับ สารเป็นกลุ่ม เป็นหมู่คณะ ซึ่งเป็นการสื่อสารในลักษณะการพูด อบรม แนะนำ แนะนำ ให้ความรู้ ฝึกทักษะ ตลอดจนการแสดงทัศนคติ และความคิดเห็นต่อกัน โดยใช้การติดต่อสื่อสารผ่านการ บรรยาย และกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นผลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ จะสามารถอธิบายให้เห็นถึง ลักษณะและรูปแบบการสื่อสารของพระสงฆ์ที่เป็นวิทยากรไปยังเยาวชนผู้เข้ารับการอบรมว่ามีการ สื่อสารก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลผู้เข้าอบรมเกิดการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลันตามเป้าหมายได้ อย่างไร

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม

ความรู้ (knowledge)

ความรู้ หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนที่จะรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ โดยแบ่งออกเป็น ความรู้ต่อสถานการณ์หนึ่ง ๆ และความรู้ต่อเรื่องราวทั่วไปในระดับกว้าง ความรู้นับเป็นความ สามารถในการใช้ข้อเท็จจริง ความคิด ความหยั่งรู้หยั่งเห็น ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงความรู้เข้ากับ เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้

1. ระดับความรู้ เราสามารถจำแนกระดับความรู้ ออกได้เป็น 6 ระดับ ดังนี้

1.1 ระดับที่ระลึกได้ (Recall) หมายถึง การเรียนรู้ในลักษณะที่จดจำเรื่องเฉพาะวิธี

ปฏิบัติ กระบวนการและแบบแผนได้ ความสำเร็จในระดับนี้ คือ ความสามารถในการดึงข้อมูลจาก ความจำออกมาได้

1.2 ระดับที่รวบรวมสาระสำคัญได้ (Comprehension) หมายความว่า บุคคล สามารถทำบางสิ่งบางอย่างได้มากกว่าการจดจำเนื้อหาที่ได้รับ เช่น สามารถเขียนข้อความเหล่านั้น ด้วยถ้อยคำของตนเองได้ สามารถแสดงให้เห็นได้ด้วยภาพ ให้ความหมายที่ลึกซึ้ง แปลความและ เปรียบเทียบความคิดอื่น ๆ หรือคาดคะเนผลที่เกิดขึ้นต่อไปได้

1.3 ระดับการนำไปใช้ (Application) เป็นความสามารถที่จะนำข้อเท็จจริงและ ความคิดที่เป็นนามธรรมไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

1.4 ระดับการวิเคราะห์ (Analysis) สามารถใช้ความคิดในรูปของการนำความคิด มาแยกเป็นส่วน เป็นประเภท หรือนำข้อมูลมาประกอบกันเพื่อการปฏิบัติของตนเอง

1.5 ระดับการสังเคราะห์ (Synthesis) คือ การนำข้อมูลและแนวความคิดมา ประกอบกัน แล้วนำไปสู่การสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสิ่งใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม

1.6 ระดับการประเมินผล (Evaluation) คือ ความสามารถในการใช้ข้อมูลเพื่อตั้ง เกณฑ์การรวบรวมและวัดข้อมูลตามมาตรฐานเพื่อให้ข้อตัดสินถึงระดับของประสิทธิผลของกิจกรรม แต่ละอย่าง

2 หลักการเรียนรู้ นักสังคมศาสตร์หลายท่านได้แนะนำถึงหลักการของการเรียนรู้บางประการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับการสื่อสาร กล่าวคือ

2.1 บุคคลแต่ละคนจะมีความสามารถในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ดังนั้นในการ ศึกษาเรื่องราวใด ๆ ก็ตาม จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย เป็นต้นว่า คนหนุ่ม สวมักจะเรียนรู้ได้เร็วและง่ายกว่าคนสูงอายุ คนฉลาดจะเข้าใจเรื่องราวที่ซับซ้อนได้ง่ายกว่าคนโง่

2.2 การเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับการตอบสนองทางอารมณ์ โดยทั่วไปแล้วการ สรรเสริญจะให้ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้มากกว่าทำโทษ แต่บางครั้งการถูกทำโทษก็จะก่อให้เกิด การเรียนรู้ได้ดีเช่นเดียวกัน ถ้ามีการกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองทางอารมณ์อย่างรุนแรง

2.3 การแสดงให้เห็นว่าควรทำอย่างไร ดีกว่าการบอกเฉย ๆ เพราะการแสดงให้เห็นวิธี การให้ผู้รับได้เห็นว่าจะควรทำอย่างไร เป็นวิธีที่ดีที่สุดในการให้การเรียนรู้ในเรื่องที่ซับซ้อน

2.4 ทักษะที่ดีที่ผู้รับสารมีต่อผู้ส่งสารจะมีผลต่อทัศนคติที่มีต่อสารนั้นด้วย บางครั้ง การที่บอกว่า “ใครเป็นคนพูด” มีความสำคัญพอ ๆ กับบอกว่า “พูดว่าอะไร” อย่างไรก็ตามในระยะ ยาวตัวสารจะมีความสำคัญมากกว่า

2.5 ความจำมีความสัมพันธ์กับความใหม่ของเรื่องราว หรือเหตุการณ์ เรามักจะจำและมีการตอบสนองต่อข่าวสารที่เพิ่งได้รับสด ๆ และการให้ข่าวสารซ้ำ ๆ กัน จะก่อให้เกิดการจดจำและเก็บสาระนั้นไว้

2.6 การมีส่วนร่วมทำให้เกิดการเรียนรู้ คนเราจะเรียนรู้ได้ดีขึ้น เมื่อได้มีการทดลองทำ

2.7 การนำเสนอด้วยวิธีที่แปลกใหม่ โดยใช้วิธีที่เป็นการกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองทางอารมณ์สูง จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้มากกว่าการนำเสนอด้วยวิธีธรรมดา

ทัศนคติ

ทัศนคติเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงระดับความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับภาวะทางใจของบุคคลที่มีต่อวัตถุเป็นศักราชภาพของพฤติกรรม หรือส่วนนำที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมทางบวก หรือทางลบต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของคำว่า "ทัศนคติ" หมายถึงแนวคิด ซึ่งมีรากศัพท์จากภาษาละตินว่า "aputus" ที่แปลว่า นุ่มเอียงเหมาะสม

กอร์ดอน ดับเบิลยู อัลพอร์ต (Gordon w. Allport , 1967 : 3) กล่าวว่า "ทัศนคติ" หมายถึงสภาพความพร้อมทางจิต และประสาทที่ก่อตัวมาจากประสบการณ์ ซึ่งอาจแสดงผลออกมาโดยตรงหรือมีอิทธิพลต่อการตอบสนองของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน

โรคิช (Rokeach อ้างใน Wilbur Shamm, 1973: 215) กล่าวว่า "ทัศนคติ" หมายถึง การผสมผสานความเชื่อภายในบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง จนทำให้บุคคลนั้นนุ่มเอียงที่จะตอบสนองต่อสิ่งที่ตนเองชอบ

นอร์แมน แอล มัน (Norman L. Mun, 1971: 77) กล่าวว่า "ทัศนคติ" หมายถึง ความรู้สึกและความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อสิ่งของ บุคคล สถานการณ์ สถาบัน และข้อเสนอใด ๆ ในทางที่ยอมรับปฏิเสธ ซึ่งมีผลให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้วยพฤติกรรมอย่างเดียวกันตลอด

ฟิชบายน์ (Fishbien, 1967 : 257) กล่าวว่า "ทัศนคติ" หมายถึง เป็นการโน้มเอียงที่เกิดจากการเรียนรู้ที่จะตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในทางสนับสนุน หรือไม่สนับสนุน ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนพฤติกรรม และเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

การ์เดอร์ ลินเซ และเอลเลียท อาร์สัน (Gardner Lindzey and Elliot Arson, 1969) กล่าวว่า "ทัศนคติ" เป็นพลังสำคัญที่ทำให้คนเราแสดงพฤติกรรมออกมา

เฮช ไชลด์ (H. Child อ้างในอรรถวรณ์ ปิณฑโรวาท , 2537 : 21) กล่าวว่า "ทัศนคติ" หมายถึง แนวโน้มของคน ๆ หนึ่งที่มีต่อสิ่งเร้า หรือเรื่องบางเรื่อง รวมถึงผลรวมของความรู้สึก อคติ ความกลัว ความคิด และความรู้สึกอื่น ๆ ที่มีต่อเรื่องต่าง ๆ และมีความสัมพันธ์กับความเชื่อ (Belief) ในเรื่องต่าง ๆ หรือโลกทัศน์ที่ปลูกฝังอยู่ก่อนแล้ว (Predisposition) ซึ่งทัศนคตินั้นเป็นเพียงสภาพการรู้และจิตสำนึก ไม่สามารถสังเกตเห็น ไม่สามารถได้ยิน ได้กลิ่น หรือสัมผัสได้

พรพนทิพย์ ศิริวรบุศย์ (2533 : 122) กล่าวว่า "ทัศนคติ" หมายถึง ดัชนีชี้ให้เห็นว่าบุคคลนั้นคิดและรู้สึกอย่างไรกับคนรอบข้าง วัตถุ หรือสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งทัศนคตินั้นมีรากฐานมาจากความเชื่อถือที่อาจส่งผลถึงพฤติกรรมในอนาคตได้ ทัศนคติจึงเป็นเพียงความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าและเป็นพรมแดนเชื่อมโยงระหว่างความรู้กับพฤติกรรมเพื่อแสดงว่าชอบ หรือไม่ชอบต่อประเด็นหนึ่ง ๆ ซึ่งถือเป็นการสื่อสารภายในบุคคล (Intrapersonal Communication) ที่เป็นผลกระทบมาจากการรับสาร อันจะส่งผลถึงพฤติกรรมต่อไป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ สามารถสรุปได้ว่า "ทัศนคติ" หมายถึง การผสมผสานกันระหว่างความรู้ที่ได้ปลูกฝัง กับความรู้ใหม่ที่ได้รับจากสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว เกิดจากการเรียนรู้ที่จะตอบสนองต่อสิ่งที่รับรู้ และมีแนวโน้มที่ให้การสนับสนุนหรือไม่สนับสนุน ซึ่งจะปรากฏเป็นพฤติกรรมหรือไม่ก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับทัศนคตินั้นเป็นทางบวกหรือในทางลบ

แคทซ์ และสท็อดแลนด์ (Katz and Stotland, 1955) ได้แยกองค์ประกอบของทัศนคติไว้ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความคิดหรือความรู้ความเข้าใจเรียกว่า " Cognitive Component " ได้แก่ความคิดซึ่งเป็นส่วนประกอบของมนุษย์ในการคิด โดยความคิดนี้จะอยู่ในรูปใดรูปหนึ่งแตกต่างกันออกไป

2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก เรียกว่า " Affective Component " ซึ่งเป็นสิ่งเร้า ความคิดอีกทอดหนึ่ง ถ้าหากบุคคลมีภาวะความรู้สึกที่ดี หรือไม่ดี ก็แสดงสิ่งที่กำลังคิดในขณะนั้นออกมาในลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น ความรู้สึกในด้านบวก เรียกว่า " Positive Affective Component " ซึ่งจะมีความรู้สึกไปในทางที่ดี แต่ความรู้สึกในด้านลบ เรียกว่า " Negative Affective Component " เป็นความรู้สึกในทางที่ไม่ดี

3. องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม เรียกว่า " Behavioral Component " เป็นองค์ประกอบที่มีแนวโน้มเน้นไปทางการกระทำ หรือพฤติกรรมในลักษณะที่เมื่อสิ่งเร้าแสดงปฏิกิริยาอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เมื่อบุคคลมีความรู้สึกในด้านบวก พฤติกรรมที่แสดงออกก็จะเป็นไปในทางที่ดีในการเกิดทัศนคติ (Attitude Formation)

ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากการเรียนรู้จากการเรียนรู้ จากแหล่งทัศนคติ (Source of Attitude) ต่าง ๆ อย่างไรก็ตามแหล่งที่ทำให้เกิดทัศนคติที่สำคัญคือ (ประภาเพ็ญ สุวรร , 2520 : 64 - 65)

1. ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experience) เมื่อบุคคลมีประสบการณ์เฉพาะอย่างต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางที่ดีหรือไม่ดี จะทำให้เขาเกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้นไปตามทิศทางที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน

2. การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น (Communication from others) การได้ติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น จะทำให้เกิด ทัศนคติจากการรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ จากผู้อื่นได้เช่นกัน

3. สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Models) การเลียนแบบผู้อื่นทำให้เกิดทัศนคติได้ เช่น พ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับลูก เด็กจะเลียนแบบพฤติกรรมของพ่อแม่ สิ่งใดชอบ และไม่ชอบ

4. ความเกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factors) ทัศนคติของบุคคลหลายอย่างเกิดขึ้นเนื่องจากความเกี่ยวข้องกับสถาบัน เช่น โรงเรียน วัด และอื่น ๆ ซึ่งสถาบันเหล่านี้จะเป็นแหล่งที่มาและสนับสนุนให้เกิดทัศนคติบางอย่างขึ้นได้

ประเภทของทัศนคติ

บุคคลสามารถแสดงทัศนคติได้ 3 ประเภท คือ

1. ทัศนคติเชิงบวก เป็นทัศนคติที่ชักนำให้บุคคลแสดงออก มีความรู้สึกหรืออารมณ์สภาพจิตใจได้ตอบในด้านดีต่อบุคคลอื่น หรือเรื่องราวเรื่องใดเรื่องหนึ่ง รวมทั้งหน่วยงาน องค์กร สถาบัน และการดำเนินกิจการขององค์กร และอื่น ๆ

2. ทัศนคติเชิงลบ เป็นทัศนคติที่สร้างความรู้สึก เป็นไปในทางเสียมเสีย ไม่ได้ได้รับความเชื่อถือหรือไว้วางใจ อาจมีความเคลือบแคลงระแวงสงสัย รวมทั้งเกลียดชังต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เรื่องราวหรือปัญหาใดปัญหาหนึ่งหน่วยงาน องค์กร สถาบันและการดำเนินกิจการขององค์กรและอื่น ๆ

3. ทศนคติที่บุคคลไม่แสดงความคิดเห็น ในเรื่องราวและปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือต่อบุคคล หน่วยงาน องค์กร และอื่น ๆ โดยสิ้นเชิง

ทศนคติ 3 ประเภทนี้ บุคคลอาจจะมีเพียงประเภทเดียว หรือหลายประเภทรวมกันก็ได้ขึ้นอยู่กับความมั่นคง ในเรื่องความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิด หรือค่านิยมอื่น ๆ ที่มีต่อบุคคล สิ่งของการกระทำ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทศนคติ ประกอบด้วย

1. การติดต่อสื่อสาร วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสาร และหนังสือ เป็นสื่อสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทศนคติ
2. การติดต่ออย่างใกล้ชิด สามารถทำให้คนได้เรียนรู้สภาพที่แท้จริงของแต่ละฝ่าย ไม่มีความเข้าใจผิด
3. อิทธิพลส่วนบุคคล เกิดจากอัตลักษณ์ บุคลิกภาพ และคุณสมบัติทางจิตใจที่แสดงออกมาทางกายกรรมและวจีกรรม บุคคลผู้เปรียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่ดีดังกล่าวนี้ ย่อมมีอิทธิพลเหนือทศนคติของคนอื่นได้ง่าย
4. การตัดสินใจของกลุ่ม ถ้าหากว่ากลุ่มได้ตัดสินใจไปในเรื่องใด ทศนคติของคนในกลุ่มย่อมจะคล้อยตามกันไป

แม็คไกวร์ (Mcquire , 1968 : 175 - 176) ได้สรุปสถานการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทศนคติประกอบไปด้วย

1. สถานการณ์แนะนำ (Suggestion Situations) ปัจจัยพื้นฐานของสถานการณ์การแนะนำนี้คือการแข่งขันการนำเสนอในเรื่องที่เกี่ยวกับทศนคติ หรือพฤติกรรม ต่อบุคคลอื่นๆ กันจนกว่าบุคคลนั้นจะยอมรับคำแนะนำ โดยทั่วไปการแนะนำไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลรองรับว่าทำไมบุคคลจึงต้องยอมรับคำแนะนำ และการแนะนำอาจเกิดจากการทำงานของบุคคล หรือมาจากกลุ่มเพื่อนฝูง หัวหน้างาน หรือเกิดจากการแนะนำภายในตัวเอง
2. สถานการณ์ความสอดคล้องลงรอยกัน (Conformity situations) เป็นผลมาจากอิทธิพลทางสังคม โดยบุคคล พบว่า ความเชื่อของตนเองนั้นแตกต่างกันไปจากความเชื่อที่สถานการณ์ของกลุ่ม หรือผู้มีอำนาจ จึงพยายามเปลี่ยนความเชื่อของตนเองให้สอดคล้องกับปทัสถานความเชื่อถือของกลุ่ม หรือผู้มีอำนาจ ซึ่งบางครั้งบุคคลกระทำไปโดยไม่ได้มีแรงกดดันใด ๆ
3. สถานการณ์การพูดคุยภายในกลุ่ม (Group Discussion Situations) คือ สมาชิกภายในกลุ่มเสนอความเห็นที่ขัดแย้งกับความเห็นของบุคคลภายในกลุ่ม ซึ่งเป็นความเห็นที่กลุ่มให้การ

ยอมรับ แต่เมื่อมีการเสนอข้อโต้แย้งขึ้น กลุ่มจะต้องเพิ่มเติมข้อโต้แย้งนั้นไปตามวัตถุประสงค์เป้าหมายด้วยเช่นกัน

4. สารโน้มน้าวใจ (Persuasive Messages) คือ การที่บุคคลได้รับสารที่มีการชี้แจงข้อโต้แย้งของบุคคล และทำให้เห็นว่าบุคคลจะต้องยอมคล้อยตามสาร

5. การปลูกฝังความคิดใหม่ (Intensive Indoctrination) การปลูกฝังความคิดใหม่นี้เปรียบเสมือนการล้างสมองลบความคิดเก่าออกไป และนำความคิดใหม่เข้าไปแทน โดยผู้ทำการปลูกฝังได้ปฏิบัติตามขั้นตอนที่ 1 - 4 มาก่อนแล้ว

พฤติกรรม (Behavior / Practice)

พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของบุคคลซึ่งผู้อื่นสามารถสังเกตเห็นได้ โดยปกติคนเราส่วนใหญ่มักจะแสดงออกตามทัศนคติของตน ทัศนคติจึงเป็นเสมือนหางเสือของพฤติกรรม คือเป็นเครื่องควบคุมการกระทำของบุคคล

โดยทั่วไปการโน้มน้าวใจให้บุคคลเปลี่ยนพฤติกรรมในทุกะดับของการสื่อสารสังคมผ่านสื่อต่าง ๆ อาจทำได้โดยอาศัยวิธีการดังนี้

1. การปลูกเร้าอารมณ์ เพื่อให้เกิดความตื่นเต้นเร้าใจในการติดตาม โดยใช้เสียงหรือภาพหรือทั้งเสียงและภาพ
2. การเห็นอกเห็นใจ โดยการแสดงความอ่อนโยน เสียสละ และความกรุณาปราณี ยอมแพ้ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ก็อาจโน้มน้าวใจให้ผู้คนยอมรับได้
3. การสร้างแบบอย่างขึ้นในใจ เป็นการสร้างมาตรฐานอย่างหนึ่งขึ้นเพื่อให้มาตรฐานนั้นปลูกศรัทธา และเป็นตัวอย่างแก่ผู้รับสารที่จะต้องปฏิบัติตาม
4. การให้รางวัล เพื่อให้เกิดความร่วมมือหรือเข้าร่วมในกิจกรรมตามที่ต้องการ

ผลของการโน้มน้าวใจด้วยวิธีการข้างต้น ก่อให้เกิดพฤติกรรมพื้นฐาน 2 แบบ คือ กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมใหม่ ๆ หรือให้มีพฤติกรรมที่ต่อเนื่อง และหยุดยั้งพฤติกรรมเก่า ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคและเทคโนโลยีการสอน

คำว่าเทคโนโลยี (Technology) โดยทั่วไปหมายถึงการนำเอาความรู้และระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการทำงานอย่างมีระบบ จึงอาจกล่าวได้ว่าเทคโนโลยีคือวิทยาศาสตร์ประยุกต์นั่นเอง

เทคโนโลยีการสอน

เทคโนโลยีในการสอน (Instructional Technology) นั้นหมายถึง การนำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ แนวความคิด กระบวนการ วิธีการ เทคนิค ตลอดจนอุปกรณ์ และเครื่องมือต่าง ๆ มาใช้ร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ในทางการเรียนการสอน

การพัฒนาเทคโนโลยีในการสอนนั้นเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก การขยายกิจการอย่างกว้างขวางของการสอนทางโทรทัศน์ การฉายสไลด์จุลทรรศน์ การฉายภาพโปร่งใสชนิดต่าง ๆ ให้กับคนกลุ่มใหญ่ ๆ การใช้ห้องปฏิบัติการภาษาสำหรับฝึกภาษาต่างประเทศ การใช้เครื่องบันทึกเสียงแบบธรรมดาหรือแบบสเตอริโอสำหรับบันทึกเสียง การใช้เครื่องช่วยสอน (Teaching Machine) การใช้เครื่องฉายภาพยนตร์อัตโนมัติ การใช้เครื่องบันทึกคำตอบนักเรียนอัตโนมัติ (Student Response Systems) การใช้เครื่องอุปกรณ์หลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกันอย่างอัตโนมัติ (Multimedia Presentations) การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Instruction) การใช้เครื่องเทปบันทึกภาพ (Video Tape Recorder) และการใช้เครื่องอุปกรณ์อื่น ๆ อีกมากมายตลอดจนการใช้เทคนิคใหม่ ๆ ทางการสอน เช่นการสอนเป็นคณะ (Team Teaching) การสอนแบบโปรแกรม (Programed Instruction) การจัดโรงเรียนแบบไม่แบ่งชั้น (Non-Graded School) และการใช้ Systems Approach สำหรับแก้ปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นผลของเทคโนโลยีการสอนทั้งสิ้น

เทคโนโลยีในการสอน อาจแยกได้เป็น 3 ประเภทคือ

1. เครื่องอุปกรณ์ต่าง ๆ (Devices) หรือ Hardware
2. วัสดุ (Materials) หรือ Software
3. วิธีการหรือเทคนิค (Techniques)

ถ้ามองประวัติศาสตร์ย้อนหลังไปเมื่อหลายพันปีมาแล้ว ก็อาจจะกล่าวได้ว่าสิ่งที่จำเป็นอย่างหนึ่งของมนุษย์ก็คือ การติดต่อสื่อสารและการถ่ายทอดความรู้จากผู้หนึ่งไปสู่อีกผู้หนึ่ง และจากยุคหนึ่งไปสู่อีกยุคหนึ่ง จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พอจะสรุปได้ว่ามนุษย์ในสมัยก่อนนั้นคงจะติดต่อกันด้วยภาษาใบ้ และด้วยกิริยาท่าทางต่าง ๆ จากนั้นจึงได้มีการประดิษฐ์ภาษาพูดขึ้นใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อความหมาย ต่อมาจึงได้มีภาษาเขียน หรือภาษาหนังสือเกิดขึ้น มนุษย์ได้พัฒนาตัวเองขึ้นเป็นลำดับ เรามักจะพบว่าในสมัยโบราณนั้นมีการจารึกรูปภาพ หรืออักขระแบบต่าง ๆ ไว้ตามผนังถ้ำบ้าง ตามหนังสือสัตว์บ้าง ตามแผ่นไม้บ้าง ตลอดจนบนแผ่นอิฐ จุดประสงค์อย่างหนึ่งของการกระทำดังกล่าวนี้ ก็เพื่อถ่ายทอดความรู้ไปสู่อนุชนรุ่นหลังนั่นเอง

ต่อมาเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการบันทึกข้อสนเทศ และการสื่อความหมายมากขึ้น ชาวจีนและญี่ปุ่นสามารถผลิตกระดาษขึ้นใช้ได้เป็นเวลานานถึงพันกว่าปีแล้ว แต่กูเทนเบอร์ก (Gutenberg) ชาวเยอรมันเพิ่งจะคิดประดิษฐ์เครื่องพิมพ์หนังสือขึ้นได้เป็นผลสำเร็จเมื่อ 500 ปีเศษนี้เอง ดังนั้นการพิมพ์หนังสือจำนวนมากจึงทำได้ในเวลาอันรวดเร็ว การพิมพ์เริ่มแพร่หลายเทคนิคการพิมพ์หนังสือได้เป็นจำนวนมากนี้เอง ที่เราอาจจะเรียกได้ว่าเป็นผลที่สำคัญมากอย่างหนึ่งของเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในด้านการศึกษา

อุปกรณ์การสอน

อุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ ที่ได้มีการนำเอามาใช้ในวงการศึกษาคำว่าใหม่ในที่นี้อาจจะไม่คุ้นหูนักของบุคคลบางกลุ่มและอาจจะเป็นของใหม่เฉียมของบุคคลอีกบางกลุ่มก็ได้

โทรทัศน์ (Television)

ในระหว่างสิบกว่าปีมานี้ทุกคนให้ความสนใจกับการใช้โทรทัศน์ในการศึกษามาเป็นพิเศษกว่าอุปกรณ์อย่างอื่น ๆ การใช้โทรทัศน์เพื่อการศึกษา นั้นอาจจะแยกได้เป็น 2 ประเภทด้วยกันคือ

1. **โทรทัศน์การศึกษา** หรือ Educational Television (ETV) นี้ อาจจะจัดส่งออกอากาศโดยสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเอง หรืออาจจะอาศัยสถานีโทรทัศน์เพื่อการบันเทิงและธุรกิจก็ได้ การจัดรายการแบบนี้เป็นการให้การศึกษาโดยทั่ว ๆ ไปอย่างกว้าง ๆ อาจจะเป็นในแง่เสริมประสบการณ์ ในแง่พักผ่อนหย่อนใจหรือในแง่งานอดิเรก และอาจรวมทั้งเป็นการสอนแก่นักเรียนโดยตรงตามหลักสูตรด้วยก็ได้

2. **โทรทัศน์การสอน** หรือ Instructional Television (ITV) วิธีการแบบนี้มีหลายอย่าง เช่นนำอุปกรณ์โทรทัศน์มาใช้สอนในห้องเรียน ด้วยการถ่ายทอดการสาธิตบางอย่างที่นักเรียนเข้ามาดูใกล้ ๆ พร้อมกันไม่ได้ ให้ไปปรากฏเป็นภาพบนจอโทรทัศน์หรืออาจจะใช้เครื่องเทปบันทึกภาพที่เรียก Video Tape Recorder (VTR) บันทึกกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนไว้ แล้วนำกลับมาวิจารณ์ในภายหลังเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น นอกจากนี้อาจใช้บันทึกบทเรียนของครูไว้แล้วนำเอามาสอนนักเรียนพร้อม ๆ กันหลาย ๆ ห้องเรียน ด้วยการส่งตามสายที่เรียกว่าโทรทัศน์วงจรปิดหรือ Closed Circuit Television (CCTV) ก็ได้ การใช้โทรทัศน์วงจรปิดหรือการออกอากาศทางโทรทัศน์ อาจจะใช้ภายในโรงเรียนแห่งเดียวหรือหลาย ๆ โรงเรียนพร้อม ๆ กันหรือกับโรงเรียนทั่วประเทศก็อาจจะกระทำได้

วิทยุ (Radio)

วิทยุศึกษานับว่าเป็นอุปกรณ์การสอนอีกอย่างหนึ่งที่ใช้สอนนักเรียนจำนวนมากได้ดี วิทยุจะช่วยให้มากสำหรับโรงเรียนที่มีครูไม่เพียงพอหรืออยู่ห่างไกลออกไปจากตัวเมืองมาก ๆ รายการวิทยุ

อาจจะเป็นรายการสอนโดยตรงตามหลักสูตรหรือจะเป็นรายการประเภทส่งเสริมความรู้ก็ได้การสอนทางวิทยุศึกษานี้อาจจะใช้สอนได้เกือบทุกสาขาวิชา เช่น วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ดนตรี ภาษาต่างประเทศ เป็นต้น

เครื่องเล่นแผ่นเสียง (Record Players)

เครื่องเล่นแผ่นเสียงนับว่าเป็นเครื่องอุปกรณ์เก่าแก่ประเภทหนึ่ง ที่มีใช้ในโรงเรียนอย่างแพร่หลาย ปัจจุบันนี้เทคนิคในการผลิตแผ่นเสียงได้ก้าวหน้าไปมาก มีการทำแผ่นเสียงให้มีขนาดเล็กลง น้ำหนักเบาไม่แตกง่ายและใช้ได้ทนทานกว่าเดิม มีการบันทึกเพลง คำบรรยายและบทเรียนต่าง ๆ ไว้ในแผ่นเสียง ทำให้ครูหรือนักเรียนนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนได้ และยิ่งกว่านั้นเราสามารถผลิตแผ่นเสียงได้เองภายในประเทศด้วย

เครื่องเทปบันทึกเสียง (Audio Tape Recorders)

เครื่องเทปบันทึกเสียงนี้ นับว่าเป็นอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกให้แก่ครูได้อย่างดีเยี่ยม ทั้งนี้เป็นเพราะครูอาจจะหาบทเรียนต่าง ๆ ที่ได้บันทึกเทปเอาไว้เรียบร้อยแล้วมาใช้เป็นอุปกรณ์ในห้องเรียน และยิ่งกว่านั้นครูยังสามารถบันทึกบทเรียนของตนเองเก็บไว้ให้นักเรียนเอาไปเปิดฟังอีกหลาย ๆ เทียบ เพื่อความกระจ่างแจ้งในบทเรียนได้หรือมิฉะนั้นนักเรียนก็หิ้วเครื่องเทปบันทึกเสียงแบบตลับ (cassette Tape Recorder) ไปบันทึกเสียงครูเสียเองก็ได้

ประโยชน์ที่เห็นได้ชัดเจนอีกประการหนึ่งของเครื่องเทปบันทึกเสียงก็คือ การใช้ในห้องปฏิบัติการฝึกภาษา (Language Laboratory) ในห้องปฏิบัติการฝึกภาษานั้นนักเรียนจะมีอุปกรณ์สำคัญอยู่ 3 อย่างคือหูฟัง ไมโครโฟน และปุ่มบังคับเครื่องเทปบันทึกเสียง สำหรับเครื่องบันทึกเสียงนั้นอาจจะอยู่ที่โต๊ะนักเรียนหรือเก็บไว้ที่อื่นก็ได้

การใช้ห้องปฏิบัติการฝึกภาษานั้นอาจทำได้หลายแบบ เช่น แบบหนึ่งนักเรียนจะฟังบทเรียนต่าง ๆ จากเทปได้เพียงอย่างเดียว อีกแบบหนึ่งนักเรียนฟังเทปแล้วพูดเลียนแบบพร้อมกับบันทึกเสียงตัวเองไว้แล้วเปิดฟังอีกครั้งหนึ่ง เปรียบเทียบดูว่าเหมือนเสียงครูหรือว่าผิดเพี้ยนไปประการใดก็ได้

เราจะเห็นได้ว่าในขณะนี้มีการใช้เครื่องเทปบันทึกเสียงกันอย่างแพร่หลายในประเทศไทย เพราะใช้ได้ดี ราคาพอสมควร โดยเฉพาะเทปแบบตลับ (Cassette) ราคาไม่แพงมากนัก นักเรียนพอที่จะซื้อหามาใช้เองได้

ภาพยนตร์ (Motion Pictures)

ภาพยนตร์ก็นับว่าเป็นอุปกรณ์โสตทัศนศึกษาที่สำคัญมากอีกอย่างหนึ่งด้วยเหมือนกัน การใช้ภาพยนตร์เป็นอุปกรณ์การสอนนั้นในขั้นแรกเป็นภาพยนตร์แบบไม่มีเสียง ต่อมาจึงมีการบันทึกเสียงลงบนฟิล์ม การใช้ภาพยนตร์เป็นอุปกรณ์การศึกษาอย่างกว้างขวางนั้นเริ่มต้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และฟิล์มที่ใช้เป็นฟิล์มภาพยนตร์ขนาด 16 มม. มีเสียงในฟิล์ม

สไลด์และฟิล์มสตริป (Slides & Filmstrips)

สไลด์และฟิล์มสตริปก็เป็นวัสดุการศึกษาอีกพวกหนึ่ง ซึ่งช่วยให้ครูสามารถฉายภาพที่มีสีสันสวยงามของการสาธิต ภาพเขียน ภาพทิวทัศน์ หรือภาพกิจกรรมอื่น ๆ ให้นักเรียนจำนวนมากดูได้พร้อม ๆ กัน นอกจากนี้แล้วการผลิตสไลด์เองก็เป็นของง่าย เพียงแต่มีกล้องถ่ายรูปแบบ 35 มม. สักกล้องหนึ่งก็พอแล้ว เมื่อต้องการภาพอะไรก็ไปถ่ายภาพนั้น ๆ มา แล้วก็ไปจ้างร้านถ่ายรูปล้างฟิล์มให้ เครื่องฉายสไลด์แบบธรรมดา ๆ ราคาก็ไม่สู้แพงนัก ถ้าต้องการภาพพิเศษอื่น ๆ เช่น ภาพจากสไลด์จุลทรรศน์ก็อาจจะต้องใช้เครื่องอุปกรณ์ที่สลับซับซ้อนมากขึ้นไปอีก

สำหรับฟิล์มสตริปนั้นก็ใช้ได้ผลดีเช่นเดียวกับสไลด์ จะแตกต่างกันไปบ้างก็ตรงที่การจัดลำดับภาพนั้นเลือกไม่ได้ เพราะว่าภาพในฟิล์มสตริปจะเรียงไว้แล้วตั้งแต่ต้นจนจบการสอนตามลำดับภาพในฟิล์มจึงสะดวกไม่ต้องพะวงว่าภาพจะอยู่สลับที่กันเหมือนในสไลด์ ข้อเสียก็คงจะเป็นด้านความคงทนถาวร ทั้งนี้เป็นเพราะว่ารูหนามเตยของฟิล์มมักจะขาดง่าย รอยขีดข่วนบนฟิล์มเกิดขึ้นง่ายด้วยเหมือนกัน

ได้มีผู้รวมเครื่องฉายสไลด์และฟิล์มสตริปเข้าไว้ในเครื่องเดียวกัน ทำให้สามารถใช้งานได้ทั้ง 2 แบบ นอกจากนี้ได้มีการประดิษฐ์เครื่องฉายสไลด์หรือฟิล์มสตริปและเครื่องบันทึกเสียงไว้ในเครื่องเดียวกัน และการฉายก็จะเป็นไปโดยอัตโนมัติ ดังได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น เป็นที่คาดหมายกันว่าเครื่องฉายสไลด์อัตโนมัติซึ่งเลื่อนภาพได้เองโดยอาศัยสัญญาณจากเครื่องเทปบันทึกเสียงจะมีผู้นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางในวงการศึกษา

เครื่องฉายภาพโปร่งใส (Overhead Projector)

เครื่องฉายแบบนี้ใช้ฉายภาพโปร่งใสขนาดใหญ่ถึง 10x10 นิ้ว ภาพที่ฉายไปยังจอมีความสว่างมาก ห้องเรียนไม่จำเป็นต้องปิดจนมืดก็ได้ ข้อดีเด่นอีกประการหนึ่งก็คือ ครูสามารถหันหน้ามาทางนักเรียนได้ตลอดเวลา ทั้งนี้เป็นเพราะภาพที่จะฉายนั้นจะข้ามศีรษะครูไปยังจอ วัสดุที่ต้องการฉายนั้นครูสามารถเตรียมได้ล่วงหน้า และสามารถจัดลำดับการสอนได้ตามความประสงค์ ประหยัดเวลาได้ดีกว่าการใช้วิธีเขียนบนกระดานดำ ภาพบางภาพอาจจะซื้อจากที่ทำได้จำหน่ายก็ได้ นอกจากนี้ครูยังสามารถใช้เทคนิคภาพซ้อน (Overlay) ได้อีกด้วย กล่าวคือใช้ภาพหลาย ๆ

ภาพซ้อนกันนั่นเอง และยิ่งไปกว่านั้นได้มีการพัฒนาเทคนิคใหม่ ๆ ขึ้นมาอีก เรียกว่าเทคนิคเมชัน (Technimation) จากวิธีการนี้ เราสามารถทำให้อาการเคลื่อนไหวเกิดขึ้นในภาพนิ่งได้

เครื่องฉายภาพทึบแสง (Opaque Projector)

เครื่องฉายวัตถุทึบแสงทั้งหลาย เช่นภาพถ่าย ภาพจากหนังสือ หรือวัตถุสามมิติขนาดเล็ก ให้ไปปรากฏบนจอได้ นอกจากนี้ยังใช้ขยายภาพหรือแผนที่ได้อีกด้วย การใช้เครื่องนี้ไม่สู้สะดวกนัก ทั้งนี้เป็นเพราะภาพที่ฉายไปยังจอ นั้น ความเข้มของแสงน้อยเกินไป จึงต้องปิดห้องให้มืด ปัจจุบันจึงไม่มีผู้นิยมใช้กันมากนักและพอดีกับที่มีการประดิษฐ์เครื่องมืออย่างใหม่คือ เครื่องถ่ายภาพเอกซเรย์ซึ่งใช้ถ่ายภาพทึบแสงให้เป็นภาพโปร่งใสได้ จึงมีผู้หันมาใช้เครื่องมือนี้ถ่ายภาพทึบแสงเป็นภาพโปร่งใสแล้วนำไปฉายด้วยเครื่องฉายภาพโปร่งใสในอีกต่อหนึ่ง

เครื่องช่วยสอน (Teaching Machines)

เครื่องช่วยสอน Dr. Sidney Pressey ได้ประดิษฐ์ขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1920 แต่ไม่สู้จะมีใครสนใจมากนัก จนกระทั่งปี ค.ศ. 1954 B.F. Skinner จึงได้ปรับปรุงเครื่องนี้ให้ดีขึ้น และได้มีการนำแบบเรียนแบบโปรแกรม (Programed Instruction) มาใช้สอนด้วยเครื่องนี้ การเรียนแบบโปรแกรมนี้เป็นวิธีการที่ใหม่และได้ผลดีในการเรียนด้วยตนเอง ในการเรียนแบบโปรแกรมนี้นักเรียนจะเรียนรู้ไปทีละขั้น (Step by Step) จากง่ายไปหายาก จนมีความเข้าใจในเนื้อหาที่ท่องแท้แล้วจึงจะเรียนเรื่องต่อไป นักเรียนสามารถที่จะเรียนด้วยตนเองไม่ต้องคอยความช่วยเหลือของครูเลยก็ได้ และจะเรียนช้าเร็วแค่ไหนก็ได้ตามใจชอบ

การเรียนแบบโปรแกรมนี้นี้มีหลายแบบ อาจจะเรียนจากแบบโปรแกรม (Programed Textbooks) หรือจากเครื่องช่วยสอน (Teaching Machine) หรือจากคอมพิวเตอร์ (Computer) ก็ได้

เครื่องคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Instruction) หรือ CAI

เมื่อมีการประดิษฐ์เครื่องคอมพิวเตอร์ขึ้นได้เป็นผลสำเร็จ นักการศึกษาก็คิดว่าเครื่องคอมพิวเตอร์จะแบ่งเบาภาระการสอนให้แก่ครูได้บ้างเป็นแน่ และแล้วประมาณ 10 ปี มานี้เองก็ได้มีการนำเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ช่วยสอน จุดเด่นของการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนก็คือ เราสามารถจะจัดโปรแกรมให้เครื่องคอมพิวเตอร์ ควบคุมลำดับขั้นการเรียนของนักเรียน บันทึกผลการเรียนของนักเรียน แจ้งผลการเรียนให้นักเรียนหรือครูทราบได้ทันที และยังใช้การควบคุมการทำงานของเครื่องใส่ตักตักศึกษาได้อีกด้วย ดังนั้นโปรแกรมในคอมพิวเตอร์จึงเป็นทั้งตำราครูผู้ให้แบบฝึกหัดผู้จัดบันทึกผลการเรียนของนักเรียนไปพร้อมกันเลยทีเดียว หลังจากได้มีการทดลองใช้ใน

มหาวิทยาลัยบางแห่ง เช่นที่มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด และมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ ก็ก่อให้เกิดการหวาดกลัวกันขึ้นมาว่าเครื่องคอมพิวเตอร์จะมาทำหน้าที่แทนครูเสียหมด

เทคนิคในการสอน

การสอนย่อมเปลี่ยนไปตามสภาพการเรียนการสอน อาคารสถานที่ หลักสูตร วัสดุ อุปกรณ์การสอน ปรัชญาการศึกษา ความรู้ความเข้าใจในวิชาจิตวิทยา ไหวพริบความรู้ในวิชาการและวิชาชีพของครูตลอดจนผลการวิจัยทางการศึกษาและแขนงวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องความชำนาญชำนาญในการสอน ฯลฯ ในเมื่อการสอนเป็นขั้นให้ผลดีในทางประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการให้การศึกษแก่แก่นักเรียนจำนวนมาก และช่วยให้นักเรียนเกิดความสนุกสนานในบทเรียนและแข่งขันกัน ได้ฝึกความเป็นอยู่ร่วมกัน ได้สมาคมกัน ได้ฝึกนิสัยต่าง ๆ สำหรับการมีชีวิตรอยู่ในสังคมและได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน หัดเป็นคนใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนเป็นขั้นก็มีผลเสียอยู่หลายประการ เช่น ไม่ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของนักเรียนได้ดี เพราะนักเรียนไม่ได้รับการเอาใจใส่เป็นรายบุคคล ไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างอัตบุคคล เด็กเก่งเบื่อ เด็กอ่อนท้อถอย เพราะครูมักคำนึงถึงเด็กปานกลาง นักเรียนเป็นแต่รับฟังและจดจำสิ่งที่ครูบอกหรือสอน จึงไม่ทำให้เกิดการเรียนรู้แท้จริง ไม่ส่งเสริมวินัยด้วยตนเอง เพราะครูมักเป็นฝ่ายออกคำสั่งให้ปฏิบัติ มักเกิดปัญหาทางการปกครอง เพราะเด็กเก่งเบื่อ เด็กอ่อนท้อถอย แล้วอาจพุดคุยเหย้าเหยียงกัน ครูไม่อาจแก้ปัญหาการเรียนได้ทั่วถึง เป็นต้นว่าไม่อาจอธิบายการตอบผิดของนักเรียนแต่ละคนเพราะต้องสอนและปกครองนักเรียนจำนวนมาก ๆ พร้อม ๆ กัน

วงการศึกษาได้พยายามปรับปรุงแก้ไขด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้การสอนเป็นขั้นเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นตลอดมา พัฒนาการทางเทคโนโลยีทำให้เกิดความเรียกร่องทางการศึกษาใหม่ ๆ ขึ้น เช่นการเตรียมตัวเพื่ออาชีพใหม่ ๆ ที่เกิดมีขึ้น แต่ในเวลาเดียวกันก็เปิดหนทางใหม่ ๆ ให้แก่การปรับปรุงการสอนการเรียนด้วย ดังเช่นการคิดทำกระดาษขึ้นได้และการพิมพ์ทำให้เกิดการใช้สิ่งพิมพ์ในการสอน และทำให้หมดความจำเป็นที่จะต้องใช้วิธีให้ครูบอกให้นักเรียนคนหนึ่งหรือหมู่หนึ่งเป็นวิธีเดียวในการให้การศึกษ การคิดประดิษฐ์การถ่ายภาพฉายภาพทำให้เกิดการใช้ภาพเป็นอุปกรณ์การสอนและลดความเป็นนามธรรมของการสอนลง ภาพยนตร์และโทรทัศน์ทำให้ครูสามารถนำโลกเข้ามาในห้องเรียน และทำให้ครูเก่งคนเดียวทำการสอนนักเรียนจำนวนมาก ๆ ได้

แบบกระสวนของการสอน

การที่จะจัดจำแนกแบบกระสวนของการสอนหรือวิธีสอน ออกเป็นประเภทต่าง ๆ นั้นทำได้ยาก และถึงแม้ว่าจะกำหนดชื่อให้ว่าแบบกระสวนของการสอนประเภทนั้นประเภทนี้ลงไปแล้วก็ตาม

การดำเนินการสอนตามแบบกระสวนของการสอนประเภทเดียวกันนั้นในสถานการณ์ต่างกันก็อาจแตกต่างกันไปได้มาก ในทางตรงข้ามแบบกระสวนของการสอนที่จัดว่าเป็นต่างประเภทกันอาจจะมีกระบวนการในการสอนคล้ายกันมากก็ได้ การจัดจำแนกและกำหนดชื่อเรียกแบบกระสวนของการสอนเป็นประเภทต่าง ๆ จึงเป็นการจัดจำแนกตามลักษณะมูลฐาน เพื่อสะดวกแก่การอภิปรายเท่านั้น

การที่จะไปรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้วิธีสอนแต่ละวิธีมาใช้ในการพิจารณาเปรียบเทียบว่าวิธีสอนแบบไหนดีเร็วกว่ากันนั้นยากที่จะทำได้ ยิ่งกว่านั้นเนื่องจากเหตุที่ว่า โดยปรกติแล้วการที่ครูผู้สอนจะใช้วิธีสอนแบบใดย่อมขึ้นอยู่กับจุดหมายทางการศึกษาด้วยเป็นอย่างมาก การที่จะไปรวบรวมเอาแต่ข้อมูลที่สังเกตเห็นได้มาใช้พิจารณาเท่านั้นจึงไม่เป็นการเปรียบเทียบที่ครบถ้วน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงยังไม่มีใครสามารถชี้ออกมาได้ว่าวิธีสอนทั่วไปวิธีใดให้ผลดีกว่าสอนแบบอื่นๆ และกำหนดให้ครูใช้วิธีสอนวิธีใดทำการสอน

แบบกระสวนของการสอนประเภทที่ถือเอานักเรียนเป็นสำคัญ (Pupil-centric Patterns)

เป็นแบบกระสวนของการสอนที่เกิดขึ้นเพราะการไม่เห็นด้วยทางหลักวิชากับวิธีสอนประเภทที่ถือเอาครูเป็นสำคัญ คือประเภทที่ครูเป็นผู้บงการในเรื่องกระบวนการเรียนของนักเรียนทั้งสิ้น ความไม่เห็นด้วยกับวิธีสอนแบบที่ถือเอาครูเป็นสำคัญนี้เริ่มขึ้นในทศวรรษที่สองของคริสต์ศตวรรษในปัจจุบันนี้เอง โดยมีอิทธิพลของ John Dewey เป็นแรงดลใจสำคัญ ผู้ที่มีความคิดเห็นในแนวนี้เห็นว่าความสนใจของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในอันที่จะทำให้การเรียนได้ผลดี และการปฏิบัติที่ให้นักเรียนมีส่วนในการพิจารณากระบวนการเรียนของตน เนื้อหาที่จะเรียน และการสร้างหลักสูตรโดยถือเอาเป็นสิ่งจำเป็นในการที่จะทำให้การเรียนการสอนได้ผลดีนั้น เป็นการปฏิบัติที่มีเหตุผลถูกต้องตามหลักจิตวิทยา

วิธีการสอนแบบโครงการและวิธีสอนแบบกิจกรรม (Project and Activity Methods)

ในระยะเวลาประมาณระหว่างคริสต์ศักราช 1920-1940 เราได้อ่านได้ยินชื่อวิธีสอนแบบโครงการและวิธีสอนแบบกิจกรรมบ่อย ๆ แต่ในปัจจุบันคนที่กล่าวถึงวิธีสอนทั้งสองนี้น้อยลงไปมาก ไม่มีใครเคยกล่าวถึงลักษณะเฉพาะของวิธีสอนทั้งสองนี้ไว้ให้เป็นที่น่าพอใจ และเมื่อเป็นดังนั้นวิธีสอนที่เรียกชื่อนี้จึงมีต่าง ๆ กันไปหลายแบบ ลักษณะและวิธีการต้นกำเนิดของวิธีสอนแบบโครงการจะได้แก่บทความของ William H. Kilpatrick ซึ่งได้เขียนไว้ในทศวรรษที่สองของคริสต์ศตวรรษนี้ ผู้แก้ไขต่อเติมต่อ ๆ มากี่มี Harold B.A. Albery John A. Stevenson หนังสือ Thirty third Yearbook ของ National Society for the Study of Education ได้กล่าวถึงวิธีสอน

แบบโครงการไว้อย่างละเอียดมาก ควรสังเกตไว้ด้วยว่า คำว่า "โครงการ" (Project) และคำ "กิจกรรม (Activity)" นั้นมักใช้แทนกัน

Ellsworth Collings ได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการสอนด้วยวิธีสอนแบบโครงการในโรงเรียนชนบทแห่งหนึ่งในสหรัฐอเมริกาเป็นเวลา 4 ปี ผลการทดลองปรากฏว่าวิธีสอนแบบนี้ได้ผลแน่นอน ผลการทดลองเปรียบเทียบวิธีสอนนี้กับวิธีสอนใหม่ ๆ บางแบบที่ Progressive Education Association จัดดำเนินก็แสดงว่าวิธีสอนแบบโครงการให้ผลดีเช่นกัน เหตุผลที่แน่นอนว่าเพราะเหตุไรการสอนแบบโครงการจึงให้ผลดีกว่าเท่าที่กล่าวไว้ในการวิจัยเหล่านี้ไม่มีใครแจ่มชัด อย่างไรก็ตามอาจเป็นไปได้ว่าความกระตือรือร้นของครูในวิธีสอนใหม่ ที่มีแนวแตกต่างไปจากวิธีสอนที่เคยปฏิบัติกันมา รวมทั้งการผ่อนคลายการบังคับควบคุมนักเรียนซึ่งเมื่อใช้วิธีสอนแผนเก่าแบบต่าง ๆ ที่เป็นไปอย่างเข้มงวดมากนั้นลดลง มีส่วนช่วยในกำลังขวัญ (morale) ของนักเรียนทั้งชั้นดีขึ้นและเป็นเหตุให้การใช้วิธีสอนแบบโครงการได้ผลดี

วิธีสอนแบบต่าง ๆ ในประเภทที่นักเรียนร่วมกันทำงานเป็นหมู่ (Cooperative Group Patterns)

เมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง ความสนใจในวิธีสอนแบบต่าง ๆ ที่ให้นักเรียนร่วมกันทำงานเป็น ได้เริ่มมีและเพิ่มมากขึ้นเรื่อยมา วิธีสอนต่าง ๆ นี้มุ่งเสริมสร้างนิสัยและทักษะในการร่วมกันวางแผนการปฏิบัติดำเนินการรวบรวมข้อสนเทศและการประเมินค่า กระบวนการของวิธีสอนประเภทนี้บางวิธีมีบางส่วนบางตอนเหมือนกับวิธีสอนแบบอื่นที่แตกต่างไปจากวิธีสอนอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัดก็มักจะเป็นในด้านลักษณะของผลการศึกษาที่ต้องการให้นักเรียนได้รับโดยทั่วไป แล้วการวิจัยที่จัดทำกันโดยมากเกี่ยวกับการสอนตามวิธีสอนประเภทนี้หนักไปในด้านที่วิธีสอนนี้ช่วยเสริมสร้างความสามารถในด้านการสมาคมให้แก่กันนักเรียนได้เพียงไร ความแตกต่างที่สำคัญของวิธีสอนนี้กับวิธีสอนอื่น ๆ อีกประการหนึ่งก็คือ นักเรียนกับครูได้แลกเปลี่ยนบทบาทกันซึ่งมีขึ้นเมื่อใช้วิธีสอนประเภทที่ให้นักเรียนทำงานเป็นหมู่ทำการสอน

วิธีสอนแบบร่วมกันแก้ปัญหา (Socialized Recitation)

ความพยายามในขั้นแรก ๆ ในการที่จะหาวิธีสอนที่จะช่วยสร้างเสริมการร่วมกันทำงานและการทำงานเป็นหมู่ในการแก้ปัญหา นั้นมักเรียกชื่อว่า การร่วมกันแก้ปัญหา (Socialized recitation) วิธีสอนแบบนี้เปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนได้ร่วมกันทำงาน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในการอภิปรายทั่วไปของหมู่ ซึ่งโดยปกติแล้วนักเรียนเป็นประธาน และครูเป็นผู้แนะแนวและที่ปรึกษา การวิจัยผลของการสอนแบบนี้มักจะประสบอุปสรรคในเรื่องที่วิธีสอนแบบนี้มีส่วนปลีกย่อยต่าง ๆ กันไป ในบางรายครูใช้วิธีการแก้ปัญหามอบหมายงานให้ทำในแบบใหม่ ๆ และดู

แลแนะนำให้นักเรียนทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ส่วนในบางรายไม่ได้ดำเนินดังกล่าวนี้ เมื่อมีตัวแปรแตกต่างกันไปตลอดจนมีจุดประสงค์ของการศึกษาแตกต่างกัน การที่จะประเมินค่าวิธีสอนแบบนี้โดยถือว่าเป็นวิธีสอนประเภทเดียวกัน จึงไม่อาจสรุปให้แน่นอนลงไปได้ คงสรุปได้แต่เพียงว่าเมื่อครูมีความสามารถใช้วิธีสอนนี้และประเมินค่าของการสอนตามแนวของจุดประสงค์ที่วางไว้แล้ว วิธีสอนแบบนี้ก็ใช้ได้ผลไม่แพ้วิธีสอนอื่น ๆ

การอภิปรายหมู่ (Group Discussion)

วิธีสอนหลายวิธีที่จัดอยู่ในประเภทกระบวนการสอนที่ถือเอานักเรียนเป็นสำคัญ จึงเกิดมีปัญหว่า การอภิปรายหมู่นี้จะจัดเป็นวิธีสอนแบบหนึ่งเฉพาะตัวของมันเองได้หรือไม่ ปัญหานี้ได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ Henry G. Hillfish กับคณะ ได้ให้คำนิยามกระบวนการของการคิดเป็นหมู่ไว้ว่า หมายถึงความพยายามอย่างจริงจังของคนที่รวมกันเป็นหมู่ที่จะช่วยกันคิดและใคร่ครวญ การอภิปรายหมู่นั้นมิใช่เพียงแต่เปิดโอกาสให้เด็กแสดงทรรศนะต่าง ๆ ให้กันและกัน ทราบเท่านั้นแต่อาศัยการยอมรับปัญหาของคนหมู่นั้นเป็นพื้นฐาน และคนทั้งหลายในหมู่นั้นยอมรับพันธะที่จะร่วมในการแก้ปัญหา นั้นด้วย

วิธีสอนแบบครูกับนักเรียนร่วมกันวางแผน (Teacher-Pupil Planning)

วิธีสอนแบบนี้คล้ายคลึงกันกับวิธีสอนแบบอภิปรายมาก จึงอาจถือได้ว่าเป็นวิธีสอนในประเภทเดียวกัน ลักษณะเฉพาะของวิธีสอนแบบนี้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นวิธีสอนแบบหนึ่งคือวิธีสอนนี้เปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนร่วมกันวางความมุ่งประสงค์ของการเรียน วางแนวการเรียน รวบรวมวัสดุ และข้อสนเทศ และประเมินค่าการปฏิบัติงานของหมู่และของบุคคล

ในระยะแรก ๆ ที่มีการใช้วิธีสอนนี้ Harry H. Griles ได้วิเคราะห์การทดลองเกี่ยวกับการสอนที่นำเอาวิธีการนี้ไปรวมใช้ด้วย เท่าที่จะรวบรวมได้ และสรุปว่าวิธีสอนแบบนี้ช่วยให้นักเรียนมีทักษะและเจตคติในการอยู่ร่วมและทำงานร่วมกัน จากการได้มีประสบการณ์ในเรื่องเหล่านี้จริง ๆ ในบรรยากาศแบบประชาธิปไตย นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบนี้แสดงให้เห็นว่ามีการปรับตัวทางสังคมดีกว่าพวกที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบอื่น มีการเกรงใจกันและกันมากกว่าจะติจะชมอะไรก็พิจารณาแบบวัตถุวิสัยมากกว่า รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมากกว่า และแสดงให้เห็นว่าเต็มใจรับผิดชอบมากกว่า ผลการวิจัยเปรียบเทียบที่ Herbert A. Thelen จัดทำปรากฏว่า นักเรียนพวกที่เรียนด้วยวิธีครูกับนักเรียนร่วมกันวางแผนในเรื่องต่าง ๆ เช่นจุดประสงค์ของการเรียน กระบวนการในการดำเนินงาน การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การปฏิบัติงานและการร่วมกันทำงาน การประเมินค่าการปฏิบัติงาน เป็นต้น มีผลงานการเรียนดีกว่าอย่างเห็นได้ชัด

แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาวัยรุ่น

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า "วัยรุ่น" ทั้งที่เป็นคำนิยามและคำจำกัดความไว้หลายทางเช่น เอลิซาเบธ บี เฮอร์ล็อค (Elizabeth B.Hurlock) ให้ความหมายว่า "วัยรุ่น" เป็นช่วงวัยที่เด็กมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ไปในทางที่แสดงให้เห็นชัดว่า เป็นชายหนุ่มหญิงสาว วัยนี้จะเป็นวัยที่สมองเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ มีพัฒนาการทางธรรมชาติและสังคม วัยนี้จะสิ้นสุดลงก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นบรรลุภาวะ มีความสามารถเพียงพอที่จะดำรงชีวิตอย่างอิสระ ไม่ต้องอยู่ภายใต้การคุ้มครองดูแลของบิดา มารดา สามารถรับผิดชอบชีวิตตัวเอง และมีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม (Elizabeth B.Hurlock, 1967 :2)

สุพัตรา สุภาพ (2539) วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการความเห็นอกเห็นใจจากผู้ใหญ่และผู้ใกล้ชิดเป็นพิเศษ โดยพ่อแม่ต้องเรียนรู้ธรรมชาติและปัญหาของเด็กวัยรุ่น ให้ความรักความเอาใจใส่ วางตัวเข้ากับเด็กได้ เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ เกิดความเข้าใจ ทำให้กล้าที่จะขอคำแนะนำ และนำปัญหาต่าง ๆ มาปรึกษาหารือกัน การมีโอกาสปรึกษากับผู้ใหญ่ช่วยให้วัยรุ่นไม่ต้องเก็บความในใจและอารมณ์ไว้เพราะการเก็บอารมณ์ต่าง ๆ ไว้มากและนานเกินไป อาจทำให้เป็นผู้มีอารมณ์หรือจิตใจผิดปกติไปได้ สาเหตุของปัญหาวัยรุ่น เกิดจาก

1. ตัวเด็กเอง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจ อารมณ์ของเด็กจึงเปลี่ยนแปลงไปด้วย เด็กที่เติบโตในลักษณะที่ไม่มีความสุข เพราะไม่สามารถปรับตัวเข้าสู่สภาพปกติได้ อาจกลายเป็นเด็กมีปัญหาหรือกลายเป็นโรคจิตได้

2. สิ่งแวดล้อม

- 2.1 บ้าน เป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญต่อจิตใจเด็ก เพราะเป็นสถาบันแรกที่ได้ฝึกอบรมเด็กโดยทั่วไป อุบนิสัย ทศนคติ และความประพฤติของเด็กมักเป็นผลที่บ้านถ่ายทอดให้ โดยเฉพาะสภาพความเป็นอยู่ของบ้านมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของเด็กมาก

- 2.2 ครู วัยรุ่นบางคนไม่เกรงกลัวพ่อแม่ แต่เกรงใจครู อยากให้ครูรัก ครูชม ส่วนมากจึงพยายามเอาใจครู ถ้าครูเรียนรู้จิตวิทยาของเด็กบ้าง จะช่วยแก้ปัญหาวัยรุ่นได้มาก ซึ่งบางครั้งได้ผลมากกว่าพ่อแม่ผู้ปกครอง

- 2.3 เพื่อน มีความสำคัญมาก เป็นวัยที่อยากให้เพื่อนยอมรับ บางครั้งจึงปฏิบัติทุกอย่างตามเพื่อน แม้บางครั้งจะขัดกับความรู้สึกส่วนตัวก็ตาม

วัยรุ่นมีขั้นตอนแห่งพัฒนาการของมนุษย์ (Stage of Human Development) โดยเริ่มจากพัฒนาการด้านร่างกายที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ซึ่งส่งผลให้มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย หงุดหงิดและวิตกกังวล จัดเป็นวัยย่างเข้าสู่วัยรุ่น (Puberty) ซึ่งเด็กหญิงจะอยู่ในช่วงนี้เมื่อมีอายุ

เฉลี่ย 12 ปี และ เด็กชายช้ากว่าประมาณ 1-2 ปี จากนั้นจะอยู่ในช่วงวัยรุ่นในช่วงต่าง ๆ คือ (สุชา จันทน์โอม 2531)

วัยรุ่นตอนต้น (Early adolescence) อายุ 13-15 ปี ร่างกายมีการเจริญเติบโตทางเพศอย่างสมบูรณ์ทั้งในเพศหญิงและเพศชาย

วัยรุ่นตอนกลาง (middle adolescence) อายุ 15-18 ปี มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและความรู้สึกนึกคิด

วัยรุ่นตอนปลาย (Late adolescence) อายุ 18-21 ปี พัฒนาการเริ่มเข้าสู่วุฒิภาวะอย่างสมบูรณ์แบบ ซึ่งมักเป็นการพัฒนาด้านจิตใจมากกว่าร่างกาย

การย่างเข้าสู่วัยรุ่นนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่สุดระยะหนึ่งของชีวิต เป็นระยะที่เด็กมีปัญหา และต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม

วัยรุ่นเป็นวัยที่บุคคลมีพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ที่ต่างไปจากวัยเด็ก หากพัฒนาการในแต่ละด้านดำเนินไปอย่างมีแบบแผน วัยรุ่นก็ย่อมมีสุขภาพกายและใจที่ดีพร้อมเข้าสู่วัยผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์

เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความแปรปรวนทางจิตใจ ทางอารมณ์อย่างรวดเร็ว ด้วยอิทธิพลจากทั้งการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย และการปรับตัวในสังคม ซึ่งสาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นเป็นที่สนใจศึกษามากกว่าบุคคลในวัยอื่น คือ (สุชา จันทน์โอม 2531)

1. วัยรุ่นเป็นวัยที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อจากวัยเด็กมาสู่วัยผู้ใหญ่ เด็กวัยรุ่นจึงมีความสับสนเกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับวัย บางครั้งคิดว่ายังเป็นเด็ก เพราะครูผู้ปกครอง บิดามารดา ยังคงให้ความเอาใจใส่ดูแลเหมือนยังเป็นเด็ก ยังไม่ปล่อยให้ทำอะไรได้อย่างอิสระเสรี และบางครั้งก็คิดว่าตัวเองเป็นผู้ใหญ่แล้ว เพราะมีร่างกายเติบโตเหมือนผู้ใหญ่ทุกอย่าง และได้รับการบอกเล่าให้ประพฤติตนอย่างผู้ใหญ่ ไม่สามารถจะทำอะไรบางอย่างที่เคยทำได้เมื่อเป็นเด็ก ฉะนั้น วัยรุ่นจึงมีปัญหาการปรับตัวมาก บ้างก็กลายเป็นอันธพาล บ้างก็ติดยาเสพติด บ้างก็หมกมุ่นอยู่กับอบายมุข เป็นต้น

2. วัยรุ่นเป็นวัยที่เด็กเริ่มมีความรู้สึกทางเพศ เด็กวัยรุ่นต้องการความรู้ ต้องการคำแนะนำในเรื่องการปรับตัวทางเพศให้เหมาะสม

3. วัยรุ่นเป็นวัยที่เด็กต้องการเตรียมตัวสำหรับอาชีพ เขาจะต้องทำการศึกษา สัมภาษณ์ ทดสอบ ความรู้ ความสามารถ ความสนใจของตนเองในการที่จะเลือกอาชีพ

4. วัยรุ่นเป็นวัยที่เด็กต้องการจะยึดมั่นในอุดมการณ์ ปรัชญาชีวิตของตนเอง เด็กวัยรุ่นมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมที่เป็นลักษณะเฉพาะไม่เหมือนกับวัยอื่น ๆ ดังนั้นวัยรุ่นจึงเป็นวัยที่ผู้ปกครองและครูควรจะต้องศึกษา ทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ เพื่อประโยชน์

ในการช่วยแนะนำแนวทางให้เขามีการปรับตัวที่เหมาะสมเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคมของเขาต่อไป

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงได้ง่าย ความเชื่อมั่น ความต้องการ ตลอดจนความปรารถนาต่าง ๆ เป็นไปอย่างรุนแรง มีวัยรุ่นเป็นจำนวนมากไม่น้อยที่มีปัญหาและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการติดยาเสพติด รวมทั้งเด็กวัยรุ่นรู้สึกว่า การคบเพื่อนเป็นสิ่งที่สำคัญมาก วัยรุ่นทั่วไปมักมีความภักดีต่อกลุ่มของตน หากไปรวมกลุ่มกับเพื่อนที่ไม่ดีอาจชักนำไปในทางที่เสีย เพิ่มความเสี่ยงในการติดยาเสพติดขึ้นอีก

เป็นที่ทราบกันดีว่า เด็กและเยาวชนถือว่าเป็นอีกช่วงวัยหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจและสังคมอย่างมาก นอกจากปัญหาที่อาจเกิดจากการพัฒนาตามวัยแล้ว ยังต้องปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสังคมรอบตัว จึงพบได้บ่อย ๆ ว่า เมื่ออย่างเข้าสู่วัยรุ่น เด็กอาจเริ่มมีปัญหาด้านพฤติกรรมและอารมณ์ และถ้าครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคมที่แวดล้อมตัวเด็ก ไม่เอื้อให้สามารถหาทางออกที่เหมาะสมหรือในทางตรงกันข้าม อาจเป็นตัวเร่งให้เด็กเลือกใช้ทางแก้ที่ก่อปัญหาเพิ่ม เช่น การใช้ยาเสพติด

แนวคิดเรื่องเพลงและการสื่อสาร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ได้ทรงดำรัสไว้ว่า “เพลงมีอิทธิพลเข้าไปในทุกแห่ง สะท้อนสังคมทุกวันนี้ จึงขอให้นักร้องนักแต่งเพลงแทรกสิ่งที่ดีงามเข้าไปในเพลง ให้เพลงเกิดประโยชน์ต่อสังคม (สุกัญญา บำรุงสุข, 2517 : 5) จะเห็นได้ว่า เพลงเป็นผลสะท้อนทางความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ทศนคติ ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนพฤติกรรมของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี และยังช่วยโน้มน้าวพฤติกรรมและทัศนคติของสังคมให้ดำเนินไปตามบรรทัดฐานของสังคม ตรงกับแนวความคิดของ J.Champion และคณะ, 1984 (อ้างใน ณัฐพร พาณิช, 2539) ที่กล่าวว่า มนุษยชาติได้ใช้เพลงในการแสดงอารมณ์ต่างๆ เช่น ความรัก ความผิดหวัง และเพลงได้สะท้อนถึงพฤติกรรมบางอย่าง เช่น เพลงชาติ เพลงปลุกใจ นอกจากนี้ เพลงยังได้สื่อถึงความเชื่อทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม ของชุมชนหรือสังคมหนึ่งๆ เช่น เพลงศาสนา มนุษย์ได้ใช้เพลงเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงสังคม เช่น เพลงสันติภาพ เพลงเคลื่อนไหวทางสังคมต่างๆ ในปัจจุบัน นักโฆษณาสร้างสรรคเพลงเพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าของตน

ด้วยเหตุนี้ จึงนับได้ว่าเพลงมีอิทธิพลมากมายต่อมนุษย์ การใช้เพลงในการสื่อสารหรือถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ก็ย่อมเป็นกระบวนการที่สำคัญ

สาเหตุที่เพลงมีอิทธิพลมากมายต่อมนุษย์ตามแนวความคิดของ คาร์ล อี. ซีซอว์ (Carl E. Seashore, อ้างใน สมกมล ลิ้มปิชัย, 2532) ศาสตราจารย์ด้านจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยไอโอวา กล่าวดังนี้

1. ดนตรีช่วยกระตุ้นมนุษย์ได้ทั้งร่างกายและจิตใจ พร้อมกันก็เปรียบเสมือนกลไกที่ไปกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง ซึ่งคอยควบคุมกล้ามเนื้อและหน้าที่ต่างๆตามอวัยวะภายในรวมถึงระบบประสาทอัตโนมัติอีกด้วย
2. เสียงของดนตรี ทำให้รู้สึกเหมือนว่าได้อยู่ในอีกโลกหนึ่งซึ่งเรียกว่า การปลอมแปลงทางอารมณ์ (Disguise) เนื่องจากบางครั้งมนุษย์ต้องการที่จะหลีกเลี่ยงปัญหาบางอย่างที่กีดกันอยู่ จึงพยายามหาทางออกด้วยการแสวงหา ซึ่งดนตรีช่วยได้ทางอ้อม โดยให้โอกาสแสดงถึงความรู้สึก ความต้องการที่สภาพแวดล้อมในชีวิตจริงไม่อำนวยให้ทำเช่นนั้น เป็นการช่วยรักษาสุขภาพจิตของมนุษย์ให้สมดุล
3. จังหวะของเพลง เป็นแหล่งที่ทำให้เกิดความน่าสนใจที่จะฟัง ไม่ว่าจะฟังจังหวะช้าเร็ว หรือกระทั่งท่วงทำนอง
4. เป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งของอารมณ์ ซึ่งนักแต่งเพลงพยายามกระตุ้นออกมาทั้งที่ต้องการจูงใจหรือเกิดจากประสบการณ์ของตนเอง เป็นสื่อภาษาทางอารมณ์ให้ผู้ฟังได้รับรู้
5. ระดับสติปัญญาที่สามารถรับรู้ เข้าใจ และเข้าถึงเพลงนั้นๆ ได้ด้วยอารมณ์ของผู้ฟัง
6. การที่มีผู้ใดผู้หนึ่งแนะนำเพลงให้ฟัง ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่ เพื่อน หรือสื่อมวลชน ซึ่งกระตุ้นให้สนใจว่าดนตรีหรือเพลงนั้นๆ ดีและไพเราะอย่างไร

จากแนวความคิดเรื่องเพลงและการสื่อสาร คงสามารถทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่แนบแน่นของกันและกันในการที่จะสะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีทำนองในช่วงเวลานั้น โดยการสื่อสารผ่านบทเพลง ซึ่งจะเห็นได้ว่าในปัจจุบัน เพลงและดนตรี มีอิทธิพลอย่างมากต่อเยาวชนของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนในกทม. ที่สามารถเปิดรับสื่อต่างๆ เพื่อตอบสนองความพึงพอใจได้อย่างเต็มที่และพร้อมกันทั้งโลกได้ในเรื่องเดียวกัน เช่น การชมโทรทัศน์ในช่องที่มีการออกอากาศ รายการ MTV เป็นต้น

ในการฝึกอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต ได้นำบทเพลงต่างๆ เข้ามาใช้ในการอบรมโดยใช้บทเพลงที่มีความหมายสอดคล้องกับเรื่องราวหรือเนื้อหาที่จะอบรมเพื่อให้เกิดความรู้สึกเพลิดเพลินและมีอารมณ์คล้อยตามกับเนื้อหาของบทเพลง

แนวคิดเรื่องการเจรจาต่อรอง (Negotiation)

การต่อรองนั้นโดยเนื้อแท้แล้ว คือ วิธีการที่จะได้สิ่งอันเราปรารถนาจากผู้อื่น เป็นการ "สื่อสาร" ระหว่างกันชนิดหนึ่ง ซึ่งมักเป็นการสื่อสารทวิภาคี (ระหว่างสองฝ่าย) เพื่อให้บรรลุถึงข้อตกลงกันระหว่างบุคคลผู้มีผลประโยชน์ร่วมกัน และผลประโยชน์ตรงกันข้าม (ปรีชา ทิวะหุต, 2526:12)

มีวิธีการในการศึกษาเรื่องการเจรจาและการต่อรองหลายวิธี วิธีหนึ่งที่ใช้และเป็นที่กล่าวขวัญกันมากก็คือการเล่นเกม (Gaming procedures) และมีเกมอันหนึ่งที่เป็นที่รู้จักกันดี คือ Prisoner's Dilemma (การหนีเสื่อปะจระเข้ของนักโทษ) เกมนี้เปิดโอกาสให้ผู้เล่นทั้งสองฝ่ายเลือกใช้วิธีแบบร่วมมือ หรือแบบแข่งขันก็ได้

ตัวอย่างของ Prisoner's Dilemma เช่น ก. กับ ข. ร่วมกันตัดเศียรพระพุทธรูปไปขาย ถูกควบคุมตัวโดยเจ้าหน้าที่ และอยู่ในระหว่างการสอบสวน ตำรวจได้นำข้อเสนอมให้ทั้งก.และข. พิจารณา ข้อเสนอมี่ดังนี้

ข

ก

	ไม่ยอมให้การ	ให้การเป็นพยานว่าเพื่อนขโมย
ไม่ยอมให้การ	ติดคุกคนละ 2 ปี (ฐานเป็นคนจรจัด)	ก. ติดคุก 5 ปี ข. เป็นอิสระ
ให้การเป็นพยานว่าเพื่อนขโมย	ก. เป็นอิสระ ข. ติดคุก 5 ปี	ก. ติดคุก 3 ปี ข. ติดคุก 3 ปี

ถ้าท่านเป็นก. หรือ ข. ท่านจะเลือกไม่ยอมให้การ หรือให้การว่าเพื่อนขโมย

การตัดสินใจเลือกนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่นๆหลายประการ เช่นขึ้นอยู่กับผลได้เสียในตาราง ขึ้นอยู่กับสภาพความสัมพันธ์ระหว่าง ก.กับข. และอื่นๆอีก

Loomis (1959) พบว่า ถ้าในสภาพที่ปล่อยให้ผู้เล่นทั้งสองฝ่ายมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างเสรี ทั้งคู่มีแนวโน้มที่จะให้ความร่วมมือกันในการแก้ปัญหา (รักษาผลประโยชน์ร่วมกัน)

Bixenstein & Wilson (1963) พบว่าในสภาพที่ผู้เล่นถูกทำให้เชื่อว่าในการตัดสินใจนั้นมีเวลากำหนด มีการกำหนดเงื่อนไขบางอย่างไว้ เช่น มีการสะสมคะแนน ถ้าใครได้คะแนนมากก็เป็นผู้ชนะ หรือเงื่อนไขอื่นๆ ผู้เล่นมีแนวโน้มที่จะใช้วิธีแข่งขันกันมากกว่าการร่วมมือ

ถ้าหากผู้เล่นเป็นผู้ที่คุ้นเคยกันมาก่อน หรือฝ่ายหนึ่งเกิดความประทับใจ หรือชอบใจอีกฝ่ายหนึ่ง การเล่นก็จะมีแนวโน้มที่จะใช้วิธีการร่วมมือกัน (โยธิน ศันสนยุท 2529, 72)

ในการฝึกอบรมพระอาจารย์วัชรพันธ์นอกจากจะให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เข้าอบรมในเรื่อง การดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่าแล้ว ท่านยังได้สอดแทรกในเรื่องการรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา ด้วยการนำวิธีการเจรจาต่อรองมาใช้กับผู้เข้าอบรมให้รู้จักคิดและแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รุ่งทิพ สุนทรโรทก (2541) ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยสื่อสารที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกเสพยาบ้า ของเยาวชนในสถานศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขั้นตอนการตัดสินใจเลิกเสพยาบ้า, ปัจจัยด้านสื่อ และปัจจัยของผู้รับสารที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกเสพยาบ้าของเยาวชนในสถานศึกษา ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกนักศึกษจากวิทยาลัยเทคนิค สิงห์บุรีจำนวน 35 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ขั้นตอนการตัดสินใจเลิกเสพยาบ้าของเยาวชนในสถานศึกษา มี 4 ขั้นตอน คือ การรับรู้ การสำนึก การสารภาพ และการดำเนินการเพื่อยุติการเสพยาบ้า

2. สื่อบุคคลมีผลต่อการตัดสินใจเลิกเสพยาบ้าของเยาวชนมากที่สุด ได้แก่ พ่อแม่ เพื่อน และอาจารย์ ในขณะที่สื่อมวลชนมีบทบาทเป็นตัวกระตุ้นชั่วคราว กล่าวคือ สื่อมวลชนช่วยให้บุคคลได้รับรู้ และเกิดความตระหนักในขณะที่เปิดรับสื่อ ส่วนสื่อเฉพาะกิจมีผลต่อการตัดสินใจเลิกเสพยาบ้า น้อย

3. เนื้อหาสารที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกเสพยาบ้า ได้แก่ เนื้อหาที่สร้างความกลัว เนื้อหาที่แสดงถึงความเศร้าโศก เนื้อหาที่แสดงถึงความโกรธ และเนื้อหาที่สะท้อนภาพชีวิตจริง

4. ปัจจัยผู้รับสารที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกเสพยาบ้า ได้แก่ ความต้องการมีสุขภาพแข็งแรง ความกลัวที่จะถูกจับกุม ความต้องการให้เพื่อนยอมรับ ความต้องการอนาคตที่ดี และความปรารถนาให้พ่อแม่รักยิ่งขึ้น

สำรวย วรเดชะคงคา (2534:) ได้ทำการศึกษาผลของการฝึกอบรมทางศาสนาที่มีต่อการพัฒนาจิตลักษณะของนักเรียนที่เข้าโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนที่วัดม่วง เขตหนองแขม กรุงเทพฯ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 5, และ 6 จำนวน 100 คน โดยแบ่งเป็นผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางศาสนา จำนวน 50 คน และผู้ที่ไม่เข้ารับการฝึกอบรมทางศาสนา จำนวน 50 คน ใช้ระยะเวลา 1 เดือน พบว่า กลุ่มที่เข้ารับการฝึกอบรมทางศาสนามีการเปลี่ยนแปลงวินัยในตนเอง ทศนคติต่อพุทธศาสนาและการรับรู้ต่อการละเมิดศีลห้าสูงขึ้นมากกว่ากลุ่มที่ไม่เข้ารับการฝึกอบรม

ศักดิ์นา บุญเปี่ยม (2534) ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะชีวิตของผู้ป่วยยาเสพติดที่มีต่อการเปิดรับข่าวสารในเรื่องการบำบัดรักษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลธัญญารักษ์ กระทรวงสาธารณสุข เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการทราบถึงทัศนคติของผู้ป่วยยาเสพติดที่มีต่อการเปิดรับข่าวสารในเรื่องการบำบัดรักษา โดยนำลักษณะภูมิหลังทางประชากรศาสตร์ พฤติกรรมการใช้สารเสพติด และพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร มาร่วมศึกษาด้วย ผลการวิจัยพบว่า

1. ตัวแปรลักษณะภูมิหลังทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ เขตอาศัย อาชีพ ทางการศึกษา จำนวนครั้งที่เข้ารับการบำบัด การต้องคดี และการไปรักษาที่อื่น มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการเปิดรับข่าวสารในเรื่องการบำบัดรักษา
2. ตัวแปรพฤติกรรมการใช้สารเสพติด ได้แก่ ประเภทสารเสพติดที่ใช้ มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการเปิดรับข่าวสารในเรื่องการบำบัดรักษา
3. ตัวแปรพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ได้แก่ แหล่งข่าวสาร เนื้อหาข่าวสาร ความถี่การเปิดรับข่าวสาร ความน่าเชื่อถือแหล่งข่าวสาร และการนำข่าวสารไปใช้ประโยชน์ มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการเปิดรับข่าวสารในเรื่องการบำบัดรักษา

นิตยา จิงเกษมสุข (2532) ศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาจิตใจผู้เข้ารับการอบรมของสำนักธรรมปฏิบัติ : โดยได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยสำคัญในกระบวนการสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจิตใจผู้เข้ารับการอบรมของสำนักธรรมปฏิบัติโดยศึกษาปัจจัยผู้ทำการอบรม เนื้อหาของการอบรม วิธีการอบรม และผู้เข้ารับการอบรม ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ทำการอบรม เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับในสายตาของผู้เข้ารับการอบรมซึ่งคุณลักษณะเช่นนี้เอื้ออำนวยต่อการยอมรับสารของผู้รับสาร
2. เนื้อหาของการอบรม มีความชัดเจนแจ่มแจ้ง สามารถนำไปทดลองปฏิบัติได้ ซึ่งเมื่อผู้รับสารเข้าใจเนื้อหาได้แจ่มแจ้งและทดลองปฏิบัติแล้วเห็นผลดียอมมุ่งกายต่อการยอมรับสารต่อไป
3. ผู้เข้ารับการอบรม ไม่จำเป็นจะต้องมีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูงจึงจะยอมรับสารได้ คุณสมบัติของผู้เข้ารับการอบรมที่มีผลต่อการพัฒนาจิตใจกลับเป็นความเอาใจใส่ ความเพียรและความอดทนในการปฏิบัติของแต่ละบุคคลเอง

ชลลดา สมุทรพงษ์ (2541) ศึกษาวิจัยเรื่อง อิทธิพลของการสื่อสารในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการวิจัยได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาอิทธิพลของการสื่อสารในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้น 420 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

1. ปริมาณการเปิดรับข่าวสารของนักเรียนอาชีวศึกษา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด ส่วนปริมาณการเปิดรับข่าวสาร ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติและทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติด

2. นักเรียนอาชีวศึกษาระดับปวช. และระดับปวส. มีทัศนคติในการป้องกันยาเสพติดแตกต่างกัน ส่วนทักษะการปฏิเสธ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดไม่แตกต่างกัน

3. เพศ สาขาวิชา ระดับการศึกษา รายได้ส่วนตัว สภาพครอบครัว และการใช้เวลาว่างมีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการป้องกันยาเสพติด

กนกวัฒน์ วงศ์ลักษณะพันธ์ (2542) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟู กับ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟูของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเพื่อเลิกยาเสพติด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟู ทักษะชีวิต พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟู ทัศนคติต่อการเลิกยาเสพติด ผลการวิจัยพบว่า

1. กลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟู สามารถแบ่งได้ดังนี้ กลยุทธ์การสื่อสารโดยทั่วไป การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารในกลุ่ม และการสื่อสารในชุมชนบำบัด ทั้งนี้ในแต่ละประเภทการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ จะใช้กลยุทธ์และเทคนิคที่หลากหลายรูปแบบ ไม่มีแบบแผนกำหนดที่แน่นอน ซึ่งขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ สถานการณ์การสื่อสาร และค่านิยมปัจจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม ลักษณะนิสัยของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเป็นประการสำคัญ แต่ทั้งนี้จะดำเนินการสื่อสารภายใต้ความรู้สึกที่ดีต่อกัน มีความจริงใจ แบ่งปันความรัก ความอบอุ่น และความเอื้ออาทร

2. ทักษะชีวิต ในระหว่างการบำบัดฟื้นฟูนั้น ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูจะได้รับประโยชน์จากประสบการณ์การเรียนรู้ทักษะชีวิตต่าง ๆ จากกิจกรรมฟื้นฟูตามตารางประจำวัน และทักษะชีวิตที่ได้รับนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการหลีกเลี่ยงสิ่งเสพติดสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปลอดภัย ตลอดจนปรับเปลี่ยนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี

3. ทัศนคติต่อการเลิกยาเสพติด พบว่าผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูจะมีทัศนคติที่ดีต่อการเลิกยาเสพติดอย่างชัดเจนเมื่อได้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระยะเวลาหนึ่ง และสามารถตระหนักถึงคุณค่า ประโยชน์ของการเลิกยาเสพติด ตลอดจนเพิ่มความมุ่งมั่นที่จะเลิกยาเสพติดให้หายขาด โดยไม่กลับไปเสพซ้ำ

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษากระบวนการสื่อสาร และกลยุทธ์การสื่อสารของพระสงฆ์ที่เป็นวิทยากรในการอบรมในโครงการดังกล่าวว่ามีวิธีการอย่างไรจึงทำให้มีอิทธิพลมีผลต่อเยาวชนผู้เข้ารับการอบรมทั้งในด้านการพัฒนาจิตใจและคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาและโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน (ใช้เวลาเพียง 3 วัน 2 คืน)

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ในเรื่องนี้เป็นการศึกษาในเชิงลึก (In depth) โดยที่ผู้วิจัยจะมุ่งแสวงหาข้อเท็จจริงตามปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ และสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ได้อย่างครบถ้วน ชัดเจน และถูกต้องเหมาะสม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยอาศัยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยให้ได้มากที่สุด โดยมีกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 35 คน มีรายละเอียด ดังนี้

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม คือ ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตในภาคสนามโดยการร่วมสุมบทบาทเป็นพี่เลี้ยงผู้ช่วยของพระวิทยากรหลักในการอบรม (โครงการ 3 วัน 2 คืน) โดยร่วมทำกิจกรรมต่างๆร่วมกับผู้เข้าอบรมที่อยู่ในระหว่างการอบรม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการช่วยเหลือ ให้ความสะดวกด้านอาหารการกิน เช่น ช่วยตักข้าวใส่ถาด แจกน้ำดื่ม ร่วมเล่นเกมส์ ให้คำปรึกษา ช่วยดูแลจัดหายาให้เมื่อผู้เข้าอบรมที่มาเข้าค่ายเกิดเจ็บป่วย ช่วยคิดแก้ปัญหาบางเรื่อง ช่วยดูแลขณะเด็กอยู่ในกระบวนการเลิกยาเสพติดด้วยการดื่มน้ำยาสมุนไพรรวมทั้งการให้กำลังใจและมีสวนช่วยชี้แนะแนวทางที่ดีเกี่ยวกับการไม่หันกลับไปหาปัญหาคือการเสพยาเสพติดซ้ำอีก

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) โดยทำการสัมภาษณ์บุคคลที่เป็น Key Informant ดังนี้

- พระอาจารย์วิระพันธ์ รกขิตสีโล
- พระวิทยากรผู้ช่วย 3 รูป
- วิทยากรผู้ช่วยที่เป็นฆราวาส 3 คน

3. การสัมภาษณ์แบบเจาะกลุ่ม (Focus Group) โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากผู้เข้ารับการอบรมที่เป็นเด็กนักเรียน 2 กลุ่ม และนักศึกษาอาชีวศึกษา 2 กลุ่ม กลุ่มละ 7 คน จำนวน 4 กลุ่ม รวมจำนวนนักเรียน นักศึกษาที่ทำการสัมภาษณ์จำนวน 28 คน

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉบับพลัน” มีวิธีเตรียมตัวและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ขั้นตอนแรกคือการทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องที่จะทำการวิจัย โดยศึกษาจากเอกสารและคำบอกเล่าจากบุคคลที่ได้ทราบข้อมูลและเคยเห็นปรากฏการณ์นี้และเคยมีประสบการณ์ร่วมกับเรื่องและผู้วิจัยต้องการศึกษาเป็นอย่างดี

2. เริ่มการอ่านแนวคิดและทฤษฎีรวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกรอบในการเข้าไปศึกษาข้อมูลจริงในภาคสนาม

3. เตรียมอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในการออกสังเกตการณ์ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูล ได้แก่ สมุดจดบันทึก เทปบันทึกเสียง แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้น เป็นต้น

4. ขั้นต่อไปคือการเข้าไปศึกษาในภาคสนาม(ศูนย์ฝึกอบรมฯ) โดยเริ่มแรกนั้นได้เข้าไปในฐานะนักศึกษาที่เข้าไปศึกษารูปแบบการจัดอบรมของพระสงฆ์โดยเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในเรื่องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กนักเรียน ซึ่งในครั้งนั้นได้ใช้ชื่อการจัดอบรมว่า “โครงการพัฒนาจิตเฉลิมพระเกียรติ” อบรมแก่เด็กนักเรียนระดับอาชีวศึกษาแห่งหนึ่ง มีจำนวนผู้เข้าอบรมรวมทั้งสิ้น 760 คน ชาย 754 คน หญิง 6 คน

5. การเลือกกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย

5.1 ใช้วิธีการ Snowball Sampling โดยเริ่มต้นจากการสัมภาษณ์ผู้นำศูนย์ฝึกอบรม แล้วให้แนะนำต่อ

5.2 นอกจากใช้วิธี Snowball Sampling แล้วยังใช้วิธี Homogeneous Sampling ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มตัวอย่างจะต้องมีลักษณะเบื้องต้นคล้ายคลึงกัน คือ เป็นบุคคลที่ได้รับความยอมรับนับถือไว้วางใจจากสมาชิกในศูนย์ฝึกอบรมว่าเป็นวิทยากร (ทั้งพระสงฆ์และฆราวาส) ที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับพระวิทยากรหลักที่เป็นหัวหน้าฝ่ายฝึกอบรม(พระวีระพันธ์ รกขิตสีโล) ในการจัดอบรมเพื่อผลในการเลิกยาเสพติดมาเป็นระยะเวลานาน(อย่างน้อย 2ปีขึ้นไป) ส่วนกรณีของการเลือกผู้รับการอบรมหรือผู้ที่ตัดสินใจเลิกยาเสพติดเช่นกัน จะเลือกนักเรียนที่มาเข้าค่ายซึ่งมีอายุเฉลี่ยอยู่ในระหว่าง 14-18 ปี ซึ่งสอดคล้องกับอายุที่ระบุไว้ในคำจำกัดความของคำว่าเยาวชน มีระดับการศึกษาระดับเดียวกัน

6. เตรียมคำถามซึ่งใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

7.หลังจากนั้นก็เข้าไปทำการศึกษาโดยเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในการอบรมเด็กนักเรียนระดับต่างๆ จาก 4 สถานศึกษา โดยเน้นการอบรมซึ่งมีรูปแบบหลักสูตรเหมือนกันเพื่อจะได้สามารถเปรียบเทียบลักษณะการอบรม รวมถึงกลยุทธ์การสื่อสารด้านต่างๆที่พระวิทยากรใช้ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ถ้าระดับการศึกษาต่างกันและมาจากโรงเรียนที่ต่างกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

- แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview)
- แบบสนทนากลุ่มเชิงลึก (Focus Group Interview)
- เครื่องบันทึกเทป
- สมุดบันทึก

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสนทนากลุ่มเชิงลึกได้เตรียมแนวคำถามหลักไว้ล่วงหน้า ซึ่งแนวคำถามนี้จะครอบคลุมประเด็นตามปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

รายละเอียดของแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสนทนากลุ่มเชิงลึกมีดังต่อไปนี้

ก. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างกลุ่มแรก คือ วิทยากรหลัก(พระอาจารย์วิระพันธ์ รกขิตสีโล) และ ผู้ช่วยวิทยากรที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาส จำนวน 6 ท่าน ซึ่งเครื่องมือนี้ได้ออกแบบโดยการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและเทคนิคในการสร้างแบบสัมภาษณ์ จะมีลักษณะเป็นคำถามที่มีความเข้าใจง่าย เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างตอบคำถามได้อย่างอิสระ แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้แนวคำถามการสัมภาษณ์จะครอบคลุมกรอบแนวคิด ทฤษฎี และอยู่ภายใต้ขอบเขตการวิจัยเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ คือ ศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของพระอาจารย์วิระพันธ์ รกขิตสีโล ซึ่งมีรายละเอียดคำถามต่างๆดังนี้

แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

กลยุทธ์การสื่อสารของพระวิทยากรหลัก กับเยาวชนผู้เข้ารับการอบรม
ในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งหมวดคำถามเป็น 5 หมวดได้แก่

- หมวดที่ 1** แนวคำถามเกี่ยวกับเรื่องทั่วไปของวิทยากร (พระสงฆ์ที่เป็นวิทยากรหลัก / พระสงฆ์ที่เป็นผู้ช่วยวิทยากร / ฆราวาสที่เป็นวิทยากร)
- ชื่อ-สกุล / ฉายา (เฉพาะพระสงฆ์)
 - ภูมิลำเนาเดิม
 - การศึกษาชั้นสูงสุด
 - จำนวนพรรษาที่บวช (เฉพาะพระสงฆ์)
 - จำนวนปีที่ทำงานที่ศูนย์ฝึกอบรมฯ
 - สาเหตุที่เข้าทำงานประจำที่ศูนย์ฝึกอบรมฯ
 - บทบาท/หน้าที่/ความรับผิดชอบทั่วไปภายในศูนย์ฝึกอบรมฯ
 - บทบาท/หน้าที่/ความรับผิดชอบในการอบรมโครงการพัฒนาจิตฯ
 - ความรู้ / ความเชี่ยวชาญ / ความสามารถพิเศษที่ตนสามารถนำมาใช้ในการฝึกอบรม

หมวดที่ 2

แนวคำถามเกี่ยวกับโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

- ประวัติความเป็นมา
- วัตถุประสงค์/เป้าหมายของการอบรม
- การวางแผน / ประชุม / จัดเตรียมงานก่อนการอบรม
- ภาพรวมการดำเนินการอบรมของแต่ละวัน (3 วัน)
- การประเมินผลผู้เข้าอบรม

หมวดที่ 3

แนวคำถามเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

- ขั้นตอน และกระบวนการจัดการอบรมตั้งแต่วันแรกจนถึงวันสุดท้ายเป็นอย่างไร
- หลักการเลือกเนื้อหา และจัดลำดับขั้นตอนของเนื้อหาในการอบรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการอบรมเป็นอย่างไร
- การใช้ช่องทางการสื่อสารในการนำเนื้อหาที่ต้องการไปสู่ผู้รับสารหรือผู้เข้าอบรมเป็นอย่างไร
- การวิเคราะห์ผู้เข้าอบรมก่อนและระหว่างการอบรมมีหลักการอย่างไร

หมวดที่ 4

แนวคำถามเกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสารของพระวิทยากรหลัก กับผู้เข้าอบรม

- * กลยุทธ์การสื่อสารโดยทั่วไปในการอบรม
- * กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้สื่อบุคคล(พระสงฆ์)ในการอบรม
 - การสื่อสารโดยใช้สื่อบุคคลโดยทั่วไป เป็นอย่างไร
 - การสื่อสารโดยใช้สื่อบุคคลสร้างความเป็นกันเองกับผู้เข้ารับการอบรมอย่างไร
 - การสื่อสารโดยใช้สื่อบุคคลสร้างความน่าเชื่อถือกับผู้เข้ารับการอบรมอย่างไร
 - การสื่อสารโดยใช้สื่อบุคคลสร้างความไว้วางใจกับผู้เข้ารับการอบรมอย่างไร
- * กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้กลุ่มสัมพันธ์ในการอบรม
 - การสื่อสารกลุ่มสัมพันธ์โดยทั่วไป เป็นอย่างไร
 - การสื่อสารกลุ่มสัมพันธ์ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอบรม อย่างไร

- การสื่อสารกลุ่มสัมพันธ์ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันคิด ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาต่างๆอย่างไร
- การสื่อสารกลุ่มสัมพันธ์ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมพอใจหรือไม่ อย่างไร
- ปัญหา และการแก้ไขจากการสื่อสารกลุ่มสัมพันธ์ เป็นอย่างไร

* กลยุทธ์การสื่อสารในการโน้มน้าวใจให้ผู้เข้ารับการอบรมตัดสินใจเล็ก ยาสีฟัน

- การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ มีการใช้จุดจูงใจโดยใช้ความกลัวให้เกิด แก่ผู้เข้ารับการอบรมอย่างไร
- การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ มีการใช้จุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ น่าเสียดาย ภัยประจักษ์ของพระวิทยากรเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมคล้อยตาม ได้อย่างไร
- การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ มีการใช้จุดจูงใจโดยใช้ความโกรธอย่างไร
- การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ มีการใช้จุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ขันสื่อกับผู้ เข้ารับการอบรมเพื่อลดความเครียดอย่างไร

* กลยุทธ์การสื่อสารโดยการใช้หลักจิตวิทยา

- กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้จิตวิทยาในการสอนให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้ จักคิดและแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลได้อย่างไร
- กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้จิตวิทยาในการสอนให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรม ละ ลด และเลิกยาเสพติดอย่างฉับพลันเป็น อย่างไร

หมวดที่ 5

แนวคำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนการแก้ปัญหาจากการสื่อสาร ของพระวิทยากรหลักจากสถานการณ์ที่เป็นปัญหา

- อุปสรรคและการแก้ไขปัญหาการสื่อสารในระหว่างพระวิทยากรหลัก และทีมงานวิทยากร
- อุปสรรคและการแก้ไขปัญหาการสื่อสารในระหว่างพระวิทยากรหลัก กับผู้บริหาร ครู อาจารย์ ผู้นำนักเรียน นักศึกษาเข้าอบรม
- อุปสรรคและการแก้ไขปัญหาการสื่อสารในระหว่างพระวิทยากรหลัก กับผู้เข้ารับการอบรม

ข. แบบสนทนากลุ่มเชิงลึก เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่ม กับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่สอง คือ ผู้เข้ารับการอบรมและตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลันตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ จำนวน 4 กลุ่ม กลุ่มละ 7 คน ซึ่งแบบสนทนากลุ่มเชิงลึกนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวการตั้งคำถามให้ครอบคลุมเพื่อเป็นการตรวจดูปฏิบัติการตอบกลับของผู้รับสารที่มีต่อผู้ส่งสาร สารและสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

โดยรูปแบบของคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด เพื่อให้อิสระแก่ผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลันได้ตอบคำถาม แสดงความคิดเห็นในแต่ละประเด็นคำถามได้อย่างเต็มที่และที่สำคัญการสนทนากลุ่มเป็นรูปแบบการเก็บข้อมูลเพื่อให้ผู้ร่วมสนทนาไม่มีความรู้สึกเกร็ง หรือประหม่าอันเนื่องมาจากมีเพื่อน ๆ ร่วมอยู่ในการสนทนากลุ่มทำให้ลดช่องว่างต่าง ๆ และรู้สึกผ่อนคลายได้จึงทำให้เกิดพฤติกรรมที่กล้าพูดคุย สื่อสาร แสดงความคิดเห็นและโต้แย้งกันด้วยเหตุผลภายในกลุ่มการสนทนาทำให้ได้รับข้อมูลเชิงลึกและถูกต้องมากขึ้น ซึ่งมีรายละเอียดคำถามในการสนทนากลุ่ม ดังนี้

แนวคำถามการสนทนากลุ่มเชิงลึก (Focus Group Discussion)

แนวคำถามการสนทนากลุ่มเชิงลึกในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 7 หมวด ได้แก่

หมวดที่ 1 แนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลโดยทั่วไป

** ลักษณะทางประชากร

- นามสมมติ
- อายุ
- เพศ
- การศึกษา
- ภูมิลำเนา

** การใช้ยาเสพติด

- ชนิดของยาเสพติดที่ใช้
- ปริมาณของยาเสพติดที่ใช้
- ระยะเวลาที่ใช้ยาเสพติด
- สาเหตุที่ใช้ยาเสพติด
- สภาพชีวิตระหว่างติดยาเสพติด

- หมวดที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับการเข้าอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต
- ก่อนการเข้าอบรม ผู้เข้าอบรมมีทัศนคติต่อการอบรมอย่างไร
 - ระหว่างเข้าอบรม ผู้เข้าอบรมมีทัศนคติต่อการอบรมอย่างไร
 - หลังเข้าอบรม ผู้เข้าอบรมมีทัศนคติต่อการอบรมอย่างไร
 - ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอบรมอย่างไร ด้านไหนเป็นพิเศษ
 - ในอนาคตหากมีโอกาสตัดสินใจมาอบรมในโครงการนี้อีกจะมาก่อหรือไม่

- หมวดที่ 3 แนวคำถามเกี่ยวกับวิทยากรในการอบรม
- วันแรกที่เข้าอบรม มีความรู้สึก หรือทัศนคติต่อพระวิทยากรอย่างไร
 - วันสุดท้ายที่เข้าอบรม มีความรู้สึก หรือทัศนคติต่อพระวิทยากรอย่างไร
 - ผู้เข้าอบรมมีความเชื่อถือ ศรัทธาและไว้วางใจพระวิทยากรอย่างไร เพราะอะไร
 - ผู้เข้าอบรมคิดว่าพระวิทยากรมีความรู้ในเรื่องที่นำมาอบรมมากน้อยเพียงใด สังเกตได้จากอะไร
 - ผู้เข้าอบรมคิดว่าพระวิทยากรอบรมแก่ผู้เข้าอบรมมุ่งหวังให้เกิดผลอย่างไรแก่ผู้เข้าอบรม

- หมวดที่ 4 แนวคำถามเกี่ยวกับเนื้อหาที่อบรม
- ผู้เข้าอบรมจดจำเนื้อหาที่ได้รับการอบรมว่ามีเรื่องเกี่ยวกับอะไรบ้าง
 - ผู้เข้าอบรมชอบเนื้อหาที่ได้รับการอบรมเรื่องใดเป็นพิเศษ เพราะอะไร
 - ผู้เข้าอบรมคิดว่ามีเนื้อหาใดที่ได้รับการอบรมแล้ว และถ้ามีโอกาสยังอยากจะศึกษาหรือหาความรู้เพิ่มเติมอีก

- หมวดที่ 5 แนวคำถามเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเลิกยาเสพติดของผู้เข้ารับการอบรม
- ผู้เข้าอบรมมีทัศนคติต่อการเลิกยาเสพติดก่อนเข้าอบรมอย่างไร
- ทางด้านความรู้สึกละที่มีต่อการเลิกยา
 - ทางด้านความคิดที่มีต่อการเลิกยา
 - ทางด้านพฤติกรรมที่มีต่อการเลิกยา
- ผู้เข้าอบรมมีทัศนคติต่อการเลิกยาเสพติดหลังเข้าอบรมอย่างไร
- ทางด้านความรู้สึกละที่มีต่อการเลิกยา

- ทางด้านความคิดที่มีต่อการเลิกยา
- ทางด้านพฤติกรรมที่มีต่อการเลิกยา

หมวดที่ 6 สาเหตุที่ตัดสินใจเลิกยาเสพติดในครั้งนี้

- ผู้เข้ารับการอบรมคิดว่าตนเกิดการตัดสินใจเลิกยาเสพติดจากการอบรมในครั้งนี้ด้วยเหตุผลใดเป็นสำคัญ
- เนื้อหาที่นำมาอบรมเรื่องใดที่คิดว่ามีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดในครั้งนี้

หมวดที่ 7 แนวคำถามเกี่ยวกับทักษะชีวิต (Life Skill)

- ในระหว่างเข้าอบรมผู้เข้าอบรมได้รับประสบการณ์และประโยชน์จากการเรียนรู้ทักษะชีวิตในกิจกรรมต่างๆอย่างไร
- ผู้เข้าอบรมได้รับความรู้และประสบการณ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมเรื่องอะไรบ้าง

การตรวจสอบความแม่นยำของข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ อาศัยวิธีการตรวจสอบความแม่นยำ ความเชื่อถือได้และความครบถ้วนของข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความตรงมากที่สุด และเพื่อประเมินคุณภาพของข้อมูลด้วยว่าอยู่ในระดับที่จะนำมาวิเคราะห์และตอบปัญหาของการวิจัยได้หรือไม่ โดยมีวิธีการตรวจสอบดังนี้

- การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) โดยพิจารณาจากแหล่งบุคคล โดยบุคคลที่ให้ข้อมูลนั้นมีหลายคน

- การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) โดยใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมควบคู่กับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและแบบเจาะกลุ่มเพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลจากแต่ละแหล่งมีความสอดคล้องต้องกันมากน้อยเพียงใด

- การตรวจสอบหลังจากที่ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว โดยให้บุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งให้บุคคลที่เคยเห็นและเคยมีประสบการณ์ร่วมกับโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตนี้เป็นระยะเวลาานแต่ไม่ได้เป็นวิทยากรภายในศูนย์ฯอ่านทบทวนว่าข้อมูลและการตีความหมายนั้นมีความเที่ยงตรงหรือไม่

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก การสัมภาษณ์เจาะกลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมมาวิเคราะห์ แบบการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) คือการสรุปโดยไม่มี การสร้างสมมติฐานไว้ก่อน แต่ใช้ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เพื่อหาข้อสรุปผลที่จะเกิดขึ้น

การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description) เพื่อชี้ให้เห็นถึงลักษณะของกระบวนการสื่อสารและกลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน ซึ่งลำดับของการนำเสนอแบ่งออกเป็นลำดับได้ดังนี้

1. นำเสนอลักษณะของกระบวนการสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต โดยแบ่งการนำเสนอเป็นในแง่การวิเคราะห์รูปแบบการสื่อสาร ระยะเวลาเตรียมความพร้อมก่อนการอบรม ระยะเวลาดำเนินการอบรม และระยะเวลาประเมินผลการอบรมในวันสุดท้ายของการอบรม รวมทั้งวิเคราะห์ตัวแปรทางด้านผู้ส่งสาร ผู้รับสาร สาร สื่อ ปฏิกริยาตอบกลับ และอุปสรรคของการสื่อสาร

2. นำเสนอเกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสาร ซึ่งประกอบไปด้วยเทคนิคและกลวิธีต่างๆ ที่วิทยากรนำมาใช้ในการสื่อสารเพื่อก่อให้เกิดผลการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน โดยจะนำเสนอถึงหลักการสื่อสารทั่วไป หลักจิตวิทยาการเรียนการสอน หลักการเลือกเนื้อหาที่จะส่ง หลักการเลือกใช้สื่อทัศนูปกรณ์และสื่อต่างๆ รวมถึงกลวิธีและกิจกรรมอื่นๆ ที่ใช้ในการอบรมโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

สภาพทั่วไปของศูนย์พัฒนาคุณธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์และ ความเป็นมาของการอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

สภาพทางภูมิศาสตร์

ศูนย์พัฒนาคุณธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ (แต่เดิมวิทยากรทำงานในนามของ ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย) ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ด้านหลังของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ (วิทยาลัยสงฆ์วังน้อย) ภายในวัดฐิติธรรมาราม หมู่ที่ 1 ตำบลสนับทึบ อำเภอลำลูกกา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ดินบริเวณที่ตั้งศูนย์พัฒนาคุณธรรมฯ แห่งนี้แต่เดิมเป็นของตระกูล ว่องวานิช ซึ่งคุณล้วนและคุณเพิ่มพูล ว่องวานิช สร้างขึ้นเพื่อใช้สำหรับการอบรมพนักงานของบริษัท ต่อมาจึงได้มอบให้เป็นสมบัติของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์เพื่อใช้ทำประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พื้นที่บริเวณศูนย์ฯ นั้นมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบ มีคูน้ำล้อมรอบ (ถือได้ว่ามีหลักที่ดีทางภูมิศาสตร์) รอบๆ บริเวณร่มรื่นไปด้วยต้นไม้ ศูนย์ฯ แห่งนี้อยู่ห่างจากริมถนนพหลโยธิน ระหว่างหลักกิโลเมตรที่ 73-74 สายกรุงเทพมหานคร-สระบุรีเข้าไปประมาณ 1 กิโลเมตร ซึ่งอาจดูว่าไม่ไกลนัก แต่เนื่องจากทางเข้า-ออกของศูนย์ฯ ที่สะดวกนั้นมีเพียงวิธีเดียวคือจะต้องตัดผ่านเข้าไปภายในบริเวณวิทยาลัยสงฆ์ วัตถุประสงค์ซึ่งหากผู้มาใหม่ครั้งแรกๆ ที่ยังไม่ชินทางก็อาจจะทำให้รู้สึกได้ว่าทางเข้า-ออกของศูนย์ฯ นั้นค่อนข้างซับซ้อนพอสมควร ส่วนด้านสภาพอากาศบริเวณศูนย์ฯ ปกติแล้วช่วงเช้าและค่ำจะเย็นสบายไม่ร้อนหรือหนาวจนเกินไป เว้นแต่ตอนกลางวันซึ่งเป็นช่วงที่ทำการอบรมอากาศจะค่อนข้างอบอ้าวและบางวันในช่วงฤดูร้อนอากาศก็ร้อนจัดมาก หากเป็นช่วงฤดูฝน ฝนจะตกชุก บางวันฟ้าจะมีดครึ้มตลอด ไม่ค่อยมีแสงพระอาทิตย์ส่องให้เห็น

อาคารก่อสร้างในบริเวณ

พื้นที่บริเวณศูนย์พัฒนาคุณธรรม มีอาคารหลายๆ หลังรวมอยู่ในบริเวณเดียวกันและอยู่ในระยะใกล้เคียงกันมากทำให้สามารถเดินไปมาระหว่างอาคารแต่ละหลังได้สะดวก แต่เดิมเมื่อครั้งผู้วิจัยเข้าไปครั้งแรกนั้นมีอาคารสำหรับอบรมที่ใช้เป็นอาคารหลักเพียงหนึ่งหลังซึ่งสามารถจุผู้เข้าอบรมได้มากถึง 700-900 คน ส่วนอาคารอบรมอีกหลังที่มีอยู่ในช่วงนั้นจะมีลักษณะเป็นอาคารหลังเล็ก ตัวอาคารมีลักษณะหลังคาต่ำล้อมรอบด้วยกำแพงสูงแค่เพียงระดับเอวของผู้ใหญ่ ซึ่งแต่เดิมผู้วิจัยเห็นว่าผู้ช่วยวิทยากรที่เป็นฆราวาสมักใช้เป็นี่สำหรับนำผู้เข้าอบรมที่มาถึงก่อน

เวลานัดหมายไปรอที่นั่น และตัวผู้ช่วยเองก็จะสอนกฎกติกาต่างๆ และอธิบายความเป็นอยู่ที่ศูนย์แห่งนี้ในเบื้องต้น หรือบางครั้งก็มักเห็นผู้ช่วยวิทยากรนำให้ผู้เข้าอบรมร่วมทำกิจกรรมนั้นๆ เช่น ร้องเพลง เป็นต้น ในระยะต่อมาเนื่องจากมีผู้เข้าอบรมมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้อาคารที่มีอยู่สองหลังนั้นไม่เพียงพอ ทางศูนย์ฯ จึงได้ทำการก่อสร้างอาคารสำหรับอบรมเพิ่มขึ้นอีก 1 หลัง จนปัจจุบันสามารถจำแนกอาคารก่อสร้างภายในศูนย์แบ่งได้เป็น 6 หมู่ใหญ่ คือ

1. อาคารที่พักสงฆ์ สำนักงาน เรือนพักชาย ห้องโถงสำหรับประชุม /จัดอบรม คอมพิวเตอร์ มีห้องน้ำชาย-หญิงภายในอาคาร
2. เรือนพักหญิง มีห้องน้ำภายในอาคาร
3. อาคารอบรมจำนวน 3 หลัง
4. อาคารที่พักเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ
5. โรงครัว
6. ห้องน้ำรวมชาย และห้องน้ำรวมหญิง

อาคารสำนักงาน จะประกอบไปด้วยห้องประชาสัมพันธ์เพื่อติดต่อสอบถาม ที่พักของพระสงฆ์ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องตัดต่อวิดีโอ ห้องโถงเอนกประสงค์ และที่พักรวมเด็กชาย โดยมีการแยกสัดส่วนอย่างชัดเจน หากมองเข้าไปในศูนย์ฯ อาคารหลังนี้จะอยู่ทางด้านซ้ายของอาคารอบรมใหญ่ อาคารนี้เป็นอาคาร 2 ชั้น ชั้นบนจะเป็นที่พักรวมเด็กชาย ส่วนชั้นล่างหน้าสุดของอาคารแบ่งส่วนหน้าออกเป็นที่ทำงานของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ประจำอยู่ที่ห้องประชาสัมพันธ์ซึ่งมักใช้เป็นที่รับรองแขกหรือผู้ที่มาติดต่อกับทางศูนย์ ถัดจากห้องประชาสัมพันธ์เข้ามาจะเป็นห้องโถงเอนกประสงค์ติดตั้งเครื่องปรับอากาศส่วนใหญ่มักใช้เป็นห้องสำหรับอบรมคอมพิวเตอร์หรือใช้เป็นที่พักสำหรับอาจารย์ นอกจากนั้นบางโอกาสห้องนี้ก็สามารถถูกดัดแปลงให้เป็นห้องประชุมและห้องเลี้ยงรับรองสำหรับแขกผู้ใหญ่ได้อีกด้วย ส่วนที่พักสำหรับพระสงฆ์จะอยู่ชั้นล่างทางด้านซ้ายสุดของอาคารโดยแบ่งสัดส่วนอย่างชัดเจน ส่วนทางขวาของอาคารด้านหลังซึ่งถัดจากห้องโถงเอนกประสงค์เข้าไปนั้นจะเป็นที่ทำงานของพระอาจารย์วิระพันธ์และพระสงฆ์รูปอื่น ซึ่งบางครั้งห้องนี้ก็สามารถใช้ต้อนรับแขกที่เข้ามาติดต่อธุระกับพระอาจารย์วิระพันธ์ได้เช่นเดียวกัน ภายในอาคารหลังนี้มีห้องน้ำในตัวประมาณ 24 ห้องแยกชายหญิงไว้ชัดเจน กลับมาทางบริเวณด้านหน้าของอาคารนี้จะมีพื้นที่บริเวณที่ถูกจัดเป็นส่วนหย่อม มีโต๊ะเก้าอี้หินราว 7-8 ชุด จัดไว้สำหรับให้ผู้เข้ารับการอบรมหรือผู้มาติดต่อได้นั่งพักผ่อนตามอัธยาศัย ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัยมักเห็นผู้เข้ารับการอบรมมานั่งเล่น นั่งคุย นั่งรับประทานขนมบริเวณนี้เป็นประจำในช่วงระหว่างพักการอบรม

อาคารอบรมใหญ่ ด้านหน้าอาคารเขียนชื่ออาคารไว้ว่า ศูนย์วิปัสณาวัตน์ – เพิ่มพูล ว่องวานิช ตั้งไว้เพื่อเป็นเกียรติแก่เจ้าของที่ดิน เมื่อมองเข้ามาจากบ่อน้ำยามจะสะดุดอาคารหลังนี้ก่อนสิ่งอื่นเนื่องจากว่าตั้งอยู่ตรงกลางและเป็นอาคารที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดาอาคารทั้งหมดที่มีภายในศูนย์ฯ มีลักษณะเป็นอาคารชั้นเดียวรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าสามารถรับผู้เข้าอบรมได้จำนวนสูงสุด 900 คน แต่ขนาดพอเหมาะสำหรับ 500-700 คนถือว่ากำลังดีไม่อึดอัดเกินไปนัก ภายในอาคารเป็นห้องโล่งปูพื้นด้วยปูนมีหลังคาสูงคล้ายหอประชุมหรือโรงยิมทั่วไป บนหลังคามีพัดลมเพดานติดตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก หากมองเข้าไปเริ่มจากทางซ้ายมือด้านหน้าเวทีมีโต๊ะหมู่บูชาซึ่งมีพระประธานองค์ใหญ่ตั้งอยู่ ถัดมาเป็นพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระราชินีนาถ ส่วนบริเวณตรงกลางเวทีนั้นเป็นบริเวณพื้นที่นั่งบรรยายสำหรับวิทยากรและที่ตั้งอุปกรณ์การสอน ฉากของเวทีเป็นเพียงฉากไม้สีขาวสำหรับใช้เป็นจอรับภาพจากเครื่องฉายโปรเจกเตอร์ ส่วนด้านหลังของฉากไม้สีขาวนั้นได้ถูกออกแบบให้เป็นที่เก็บหมอนและผ้าห่มของผู้เข้าอบรม ภายในอาคารจะมีโทรทัศน์วงจรปิดประมาณ 8-9 เครื่อง ตั้งพื้น 2-3 เครื่องบริเวณด้านหน้าเวที และแขวนลงมาจากฝ้าอาคาร 6 เครื่องสำหรับให้ผู้เข้าอบรมที่อยู่บริเวณด้านหลังได้ดูภาพประกอบการบรรยายได้อย่างชัดเจนและทั่วถึง นอกจากนั้นจะมีเครื่องขยายเสียงอยู่ 4 จุดตามมุมของอาคาร แต่เนื่องจากเป็นอาคารโล่งสูงจึงทำให้มีปัญหาเรื่องเสียงสะท้อนเกิดขึ้นเสมอระหว่างการอบรม ทางศูนย์ฯทราบปัญหาข้อนี้ดีแต่หากจะติดตั้งลำโพงเพิ่มเพื่อแก้ปัญหาให้สิ้นไปนั้นจะต้องใช้งบประมาณมากถึง 3 แสนบาทซึ่งเกินกำลังที่ศูนย์ฯจะสามารถทำได้ ดังนั้นจึงได้หาวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีง่ายๆเท่าที่พอจะทำได้ไปก่อนด้วยการนำถังไซติดีไว้ที่กำแพงอาคารด้านในเพื่อช่วยซับเสียงและลดเสียงสะท้อนซึ่งก็สามารถช่วยได้ในระดับหนึ่ง

การเข้าออกในอาคารสามารถเข้าออกได้ทุกทิศทางเนื่องจากมีการทำประตูเข้าออกไว้ทุกด้านเพื่อความสะดวกในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การขนอาหารจากโรงครัวมาที่อาคารอบรมก็สามารถขนเข้ามาทางด้านหลัง สะดวกและไม่รบกวนผู้เข้าอบรมมากนัก รวมถึงการนำภาชนะอาหารไปล้าง การปล่อยผู้เข้าอบรมพักระหว่างอบรมเพื่อเข้าห้องน้ำ พักผ่อนตามอัธยาศัย ผู้เข้าอบรมก็สะดวกไม่ต้องรอเข้าคิวเพื่อเข้าหรือออกจากอาคาร รวมถึงสะดวกแก่ผู้เข้ารับการศึกษาที่ตัดสินใจเลิกยาเสพติดด้วยการกินยาสมุนไพรสามารถลุกเข้า-ออกเพื่อไปอาเจียนหรือเข้าห้องน้ำได้ง่าย เป็นต้น นอกจากนั้น อาคารหลังนี้พบว่าบ่อยครั้งที่ถูกดัดแปลงให้เป็นที่นอนสำหรับผู้เข้าอบรมเพื่อความเรียบร้อยและสะดวกในการดูแลของพระวิทยากร

อาคารอบรมเล็กติดเครื่องปรับอากาศ นับเป็นอาคารใหม่สุดของศูนย์ฯแห่งนี้ ซึ่งอยู่ด้านหน้าสุดทางซ้ายมือของบริเวณศูนย์ฯ เป็นอาคารชั้นเดียวภายในเป็นห้องโล่งกว้างติดเครื่องปรับอากาศสามารถจุคนได้ประมาณ 100-150คน ทางด้านหน้าของอาคารมีลานกีฬา ส่วนด้านข้างของอาคารมีสนามหญ้าและสวนหย่อมไว้สำหรับพักผ่อน

อาคารอบรมที่อยู่ด้านหน้าทางขวาของบริเวณศูนย์ฯ เป็นอาคารโล่งมีแต่หลังคาและกำแพงเตี้ยๆระดับเอว อาคารนี้มักใช้สำหรับอบรมสามเณร

อาคารที่พักหญิง เป็นอาคาร 2 ชั้น ชั้นบนมีห้องพักรวม ติดตั้งพัดลมเพดานและมุ้งลวด สามารถพักได้ 250 คน อาคารนี้ตั้งอยู่ด้านขวาของอาคารอบรมใหญ่ ส่วนชั้นล่างเป็นห้องพักของอาจารย์ผู้หญิงติดเครื่องปรับอากาศ พักได้ 30-40 คน ภายในอาคารแห่งนี้มีห้องน้ำ 30 ห้อง

โรงครัว จะอยู่ด้านหลังถัดจากอาคารที่พักหญิง เป็นอาคารหลังเล็ก ๆ มีอุปกรณ์ครัวขนาดใหญ่เนื่องจากต้องทำอาหารเลี้ยงผู้เข้าอบรมทั้งหมดซึ่งบางครั้งมีจำนวนมากหลายร้อยคน จากการสอบถามพบว่าหม้อหุงข้าวของที่นี่สามารถหุงข้าวได้สำหรับคน 400 คนในครั้งเดียวกัน มีเครื่องทำน้ำกรอง และมีเครื่องทำน้ำแข็งเองเนื่องจากช่วงอบรมอากาศร้อนทำให้จำเป็นต้องใช้น้ำแข็งจำนวนมาก

อาคารพักเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ มีลักษณะคล้ายห้องแถว เป็นอาคารชั้นเดียวอยู่ด้านหลังของโรงครัว มีประมาณ 6 ห้อง ทุกห้องมีคนอยู่เต็มแล้ว

ห้องน้ำรวม ภายในศูนย์ฯจะมีห้องน้ำรวมแบ่งแยกเป็นของชายและหญิงชัดเจนกล่าวคือห้องน้ำจะอยู่คนละฝั่ง ห้องน้ำชาย มี 20 ห้องจะอยู่ทางซ้ายใกล้กับอาคารสำนักงาน และมีห้องอาบน้ำรวมซึ่งสามารถอาบน้ำได้พร้อมกัน 50 คน ส่วนห้องน้ำหญิง มี 20 ห้อง เช่นเดียวกันจะอยู่ทางขวาใกล้กับอาคารอบรม ซึ่งมีห้องอาบน้ำรวมของผู้หญิงมีขนาดและลักษณะเดียวกับห้องน้ำชาย

สิ่งที่เป็นจุดเด่นหลายๆของที่ศูนย์ฯแห่งนี้ก็คือ น้ำภายในศูนย์ฯหากเปิดจากก๊อกน้ำใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเปิดช่วงสายปายเย็นหรือค่ำก็ตาม น้ำจะร้อนมาก ซึ่งภายหลังจากการสอบถามถึงสาเหตุพบว่า เป็นเพราะการขุดเจาะน้ำบาดาลนั้นขุดลงไปในระดับที่ลึกทำให้พบช่องของน้ำร้อนพอดีซึ่งมีปริมาณน้ำมากพอและสะอาด ซึ่งหากแก้ไขต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก

นอกจากนี้ยังมีอาคารที่พักสำหรับผู้เข้าบำบัดและฟื้นฟูจิตใจ ซึ่งเป็นอาคารชั้นเดียวแบ่งเป็นห้องๆอยู่ด้านหลังเยื้องไปทางซ้ายของอาคารสำนักงาน และในระยะหลังได้มีการติดตั้งซุ้มขึ้นที่บริเวณด้านหน้าของอาคารที่พักหญิงเยื้องไปทางขวาของอาคารอบรมใหญ่ มีจำนวน 2 ซุ้ม ส่วนใหญ่จะขายของแห่งขนมขบเคี้ยว เช่น คุกกี้ บัวย และซุ้มน้ำผลไม้ปั่น น้ำแข็งหวานใส่เครื่องต่างๆ สิ่งที่น่าสังเกตคือที่ซุ้มทั้งสองนั้นจะไม่มีน้ำอัดลมเลย มีแต่ขายน้ำเปล่าบรรจขวด ชามะนาวบรรจุกระป๋องและน้ำนมถั่วเหลือง เท่านั้น สอบถามเหตุผลจากแม่ค้าเขาบอกว่า “หลวงพ่อ” (พระอาจารย์วิระพันธ์) ท่านบอกมาให้ขายเฉพาะของที่มีประโยชน์

ตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยได้เข้ามาสังเกตการณ์ภาคสนามนี้พบว่า อาคารและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ได้มีการก่อสร้างและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงใหม่อยู่เสมอเพื่อให้เพียงพอและสะดวกในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การก่อสร้างอาคารอบรมเล็กติดเครื่องปรับอากาศ มีซุ้มขาย

ชนมชายน้ำแข็งให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ซื้อกินระหว่างพัก นอกจากนั้นได้มีการสร้างห้องอบสมุนไพรให้ใหญ่ แข็งแรง และมีมาตรฐานมากขึ้นด้วย เป็นต้น

ค่านิยมพื้นฐาน

ค่านิยมพื้นฐานของศูนย์พัฒนาคุณธรรมแบ่งออกเป็น 4 ข้อดังนี้

1. “สงวนจุดต่าง แสวงจุดร่วม” ค่านิยมนี้ถือว่าทุกคนที่อยู่ร่วมกันในศูนย์นั้นเนื่องจากมีคนหมู่มากมารวมกัน ย่อมมีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ วัย การศึกษา การทำงานต้องทำร่วมกันทั้งชายและหญิงแบ่งแยกไม่ได้ เรื่องอายุที่ต่างวัยกัน ความรู้ที่ต่างกันบางคนจบปริญญาโท บางคนจบ ป.4 นอกจากนั้นในเรื่องพระสงฆ์ก็มีระดับความอาวุโสต่างกัน เรื่องอารมณ์ก็เป็นอีกจุดหนึ่งที่ต่างกันมาก เรื่องเหล่านี้เป็นความต่างที่ทุกคนจะต้องยอมรับและเข้าใจซึ่งกันและกันเพราะไม่สามารถจะเปลี่ยนแปลงได้ แต่สิ่งหนึ่งที่ทุกคนที่มีความต่างและมาอยู่รวมกันที่นี้ก็คือ ทุกคนมีอุดมการณ์ในการทำงานร่วมกัน ต้องการมุ่งไปสู่จุดหมายเดียวกันคือการทำประโยชน์เพื่อสังคมและประเทศชาติ และทุกคนที่นี้จะต้องทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด

2. “ผสมงาน ผสมใจ” หลักการทำงานที่นี้ยึดคติที่ว่า การทำงานจะต้องทำด้วยใจคือต้องใส่ใจในการทำงาน ตั้งใจจริง และต้องทำงานเป็นทีม ร่วมแรงร่วมใจ ช่วยกันทำงานเพื่อให้บรรลุจุดเป้าหมายที่ตั้งไว้

3. “ร่วมทุกข์ ร่วมสุข” ในการทำงาน และในการอยู่ร่วมกันภายในศูนย์ เสมือนทุกคนมาเป็นครอบครัวเดียวกัน ฉะนั้นจะต้องช่วยเหลือกันไม่ว่ายามสุขหรือทุกข์ก็ตาม ค่านิยมข้อนี้วิทยากรที่ร่วมงานกับพระอาจารย์วิระพันธ์มาตั้งแต่ต้นนั้นทราบซึ่งดี เพราะพวกเขาบอกว่า สมัยก่อนนั้นลำบากมาก สื่อการสอนก็ไม่มีเหมือนเช่นทุกวันนี้ ทุกคนต้องช่วยกันออกไปหาสื่อ ช่วยกันคิด ช่วยกันทำทุกอย่าง เคยนั่งร้องไห้ด้วยกันมาแล้วก็มี

4. “ธรรมะสามารถแก้ปัญหาสังคม” ค่านิยมที่นี้โดยเฉพาะพระอาจารย์วิระพันธ์ท่านให้ความสำคัญมาก เนื่องจากท่านบอกว่าธรรมะช่วยให้คนมีสติ มีความคิด มีเหตุผล เมื่อนำหลักมาปฏิบัติก็จะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาทั้งของส่วนตัวและส่วนรวมคือสังคมได้ สังคมโลกก็จะสงบสุข

ความเป็นมาของการอบรม

การอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต ถือเป็นหลักสูตรที่ 1 ของการอบรมที่มีถึง 8 หลักสูตร การอบรมหลักสูตรนี้คนที่ศูนย์ฯมักเรียกติดปากว่าการเข้า “ค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต”(เดิมใช้ชื่อว่าค่ายพุทธธรรม)หรือบางครั้งก็เรียก “หลักสูตร1” ซึ่งเป็นโครงการหรือหลักสูตรที่

จัดขึ้นสำหรับฝึกอบรมนักเรียน, นิสิต, นักศึกษาและเยาวชนทั่วไป โดยใช้ระยะเวลาในการอบรมทั้งสิ้น ๓ วัน ๒ คืน

ความเป็นมาของการอบรมนั้นเดิมเริ่มจากพระอาจารย์วัชรพันธ์ซึ่งมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าฝ่ายฝึกอบรมที่ศูนย์ฯและทีมงานที่ริเริ่มทำงานมาด้วยกันนั้นมองเห็นว่าแม้หลายๆหน่วยงานที่ได้มีการจัดอบรมค่ายคุณธรรมในรูปแบบต่างๆบ้างแล้วก็ตาม มักมีลักษณะเป็นค่ายปฏิบัติธรรมล้วนๆ ใช้เวลา 3 วัน-7 วัน ซึ่งต่อมาก็มีค่ายผสมผสานคือบรรยายธรรมบ้าง จัดกิจกรรมบ้าง แต่ก็ยังไม่มีความได้ที่สร้างจิตสำนึกถาวร(ยั่งยืน)ได้ และเพื่อมุ่งหวังที่จะให้เกิดพฤติกรรมยั่งยืนประกอบกับท่านและทีมงานเล็งเห็นว่า "เยาวชน" คือ อนาคตของชาติ ปัญหาทางจิตใจส่วนใหญ่เกิดจากความเสื่อมจากคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องร่วมมือแก้ไขเพราะหากเข้าไป ปัญหานี้ในวันยิ่งจะทวีความรุนแรง ถ้าไม่มีมาตรการแก้ไขที่ดีพอ จะส่งผลต่อความมั่นคงของชาติได้

ถึงแม้ว่าทางกระทรวงศึกษาธิการ จะกำหนดให้มีการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนโดยให้เป็นวิชาบังคับเลือกให้เรียน ๒ คาบ / สัปดาห์ แล้วก็ตาม ปัญหาเยาวชนกับสังคมก็ยังไม่ดีขึ้นโดยตลอด ผลส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในวัยเด็กยังไม่ดีพอ ซึ่งปัจจัยบางอย่างส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับครูผู้สอนทุกรายวิชา พระอาจารย์วัชรพันธ์และทีมงานจึงคิดว่าถ้าจะโยนปัญหาทั้งหมดให้กับครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาเพียงฝ่ายเดียวคงไม่ได้ ปัจจัยบางอย่างขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม ครอบครัวและตัวของเด็กเอง และคิดว่าน่าจะเอาหลักธรรมมาแก้ปัญหานี้ได้ การฝึกอบรมเข้าค่ายในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยขัดเกลาอุปนิสัยและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ถึงจะไม่ได้ผล ๑๐๐% แต่ก็คิดว่าจะสามารถทำให้เยาวชนที่ติดสารเสพติดกลับตัวเป็นคนดี และยังเป็นการช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้กลุ่มที่ดีอยู่แล้ว เข้าใจโลกและชีวิตมากขึ้นได้ โครงการนี้จึงได้ถูกตั้งขึ้น

จุดหักเหจากงานเผยแพร่ศาสนาอย่างเดียวไปสู่การแก้ปัญหาสังคม

ในอดีตศูนย์ฯแห่งนี้เน้นการสอนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษและมารยาทไทยเป็นหลักและเน้นเฉพาะศาสนาพุทธแต่เมื่อสังคมเริ่มเปลี่ยนแปลงไป คือ ไม่ว่าเยาวชนชาวพุทธ คริสต์ อิสลาม ต่างมีปัญหาติดยาเสพติดทั้งนั้น ศูนย์ฯจึงหักเหการทำงานจากงานที่มุ่งการเผยแพร่ศาสนาอย่างเดียวยุ่ไปเป็นการบูรณาการ เอาเรื่องยาเสพติด ภัยชีวิต ปัญหาสังคมเข้ามาในหลักสูตรการสอน แต่ก็ยังไม่ทิ้งหลักเดิม คือมีการฝึกสวดมนต์ อบรมจิต อบรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น และยังมีมุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจในเรื่องบาปบุญคุณโทษและกฎแห่งกรรมควบคู่ไปด้วยเสมอ

วัตถุประสงค์การฝึกอบรม

๑. เพื่อช่วยการเรียนรู้การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ให้เยาวชนมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และเข้าใจหลักคำสอนอย่างถูกต้อง
๒. เพื่อให้เยาวชนรู้จักของชีวิต ละ ลด เลิกอบายมุข และสารเสพติดทุกชนิด
๓. เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ให้เด็กและเยาวชนรู้จักนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต
๔. เพื่อให้เด็กและเยาวชน เกิดการพัฒนาตนเอง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น จนนำไปสู่การพัฒนาครอบครัว สังคม และประเทศชาติ
๕. เพื่อให้เยาวชนจรรโลงความมั่นคงในสถาบันชาติ พระพุทธศาสนา และพระมหากษัตริย์

ลักษณะการรับงานของศูนย์ฯ

งานส่วนใหญ่เป็นงานที่โรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จะส่งเด็กที่มีปัญหา เช่น ปัญหายาเสพติด การติ๊กน เล่นพนัน มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร (สืบเนื่องมาจากโครงการโรงเรียนสีขาว) โดยการส่งเด็กมาซึ่งมีทั้งแบบส่งมาอบรมทั้งหมดทุกระดับชั้น หรือ เลือกเฉพาะปีการศึกษา เช่น ม.1 และ ม.4 หรือ ปวช.1 และ ปวส. 1 ซึ่งพระอาจารย์วีระพันธ์ท่านได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่ามีเหตุมีผลว่า การอบรมนั้นถ้าจะให้ได้ผลดี และไม่ก่อให้เกิดปัญหาอีก แต่ละโรงเรียนควร จะอบรมนักเรียนที่เข้าใหม่ทุกปี แบบใช้เวลา 3 ปีต่อเนื่องจนครบวงจร

การสื่อสารภายในศูนย์ฯ

การสื่อสารภายในศูนย์เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีลักษณะการสื่อสารสองทาง ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นการสื่อสารสองทางที่มีรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีรายละเอียดคือ

การสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการได้แก่การทักทายที่แสดงออกถึงภาษาพูด (วัจนภาษา) และภาษาท่าทาง (อวัจนภาษา) และการพบปะพูดคุยที่เป็นการสื่อสารระดับกลุ่ม ช่วงเวลาที่มีการปฏิสัมพันธ์มากที่สุด คือ ในช่วงเย็น หรือหลังจากปิดค่าย สถานที่พบการปฏิสัมพันธ์ ได้แก่ ภายในสำนักงาน และบริเวณสวนหย่อมด้านหน้า ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่เป็นฆราวาส บางโอกาสหลังปิดค่ายก็เห็นพระสงฆ์ที่เป็นผู้ช่วยวิทยากรมาพูดคุยบ้างเป็นครั้งคราว เรื่องราวที่พูดคุยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การทำงาน เรื่องข้อคิดหรือสิ่งที่ควรปรับปรุงในการอบรมครั้งต่อไป เป็นต้น

การสื่อสารสองทางที่เป็นทางการ เป็นการสื่อสารระดับกลุ่ม ได้แก่ การประชุมปรึกษาหารือ ในการจัดเตรียมการอบรมในครั้งต่อไป มีการประชุมทั้งระหว่างพระสงฆ์ด้วยกัน หรือบางครั้งก็ประชุมระหว่างพระสงฆ์และฆราวาส การประชุมระหว่างฆราวาสด้วยกันอย่างเป็นทางการ ยังไม่เคยปรากฏ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง " กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน" การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารในกระบวนการฝึกอบรมตามโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ เลิก ยาเสพติดแบบฉับพลัน การใช้เทคโนโลยีการสอนประกอบการอบรมโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต ตลอดจนศึกษาวิทยาการสื่อสารในกระบวนการสื่อสารตามโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) กับวิทยากรที่เป็นพระสงฆ์ 4 รูปและฆราวาส 3 คน ประกอบกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มเชิงลึก (Focus Group Discussion) กับผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจเลิกยาเสพติด 28 คน รวมทั้งสิ้น 35 คน นอกจากนี้ยังมีการสังเกตบริบทแวดล้อมของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ บุคลิกภายนอก กิริยาท่าทาง น้ำเสียง สายตา ความสนใจและความร่วมมือในกระบวนการฝึกอบรมและการตอบคำถาม โดยการนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การสื่อสารในกระบวนการฝึกอบรมตามโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน

ส่วนที่ 2 กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ เลิก ยาเสพติดแบบฉับพลัน

ส่วนที่ 3 การใช้เทคโนโลยีการสอนประกอบการฝึกอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

ส่วนที่ 4 จิตวิทยาการสื่อสารในกระบวนการสื่อสารตามโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

ผลการวิจัยส่วนที่ 1 : การสื่อสารในกระบวนการฝึกอบรมตามโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน

ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารในการฝึกอบรมตามโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตตามหลักสูตรที่ใช้เวลา 3 วัน 2 คืนนั้นสามารถแบ่งกระบวนการฝึกอบรมได้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะวางแผนและเตรียมการ ระยะการดำเนินการอบรม และระยะประเมินผลการอบรม ซึ่งผู้วิจัยจะขอนำเสนอรายละเอียดของทั้ง 3 ระยะโดยการพรรณนาเรื่องราวพอเป็นสังเขปเพื่อให้เกิดความเข้าใจ

ในเรื่องวิธีการ รูปแบบ และกิจกรรมต่างๆที่มีความสำคัญในกระบวนการสื่อสารการฝึกอบรมในเบื้องต้น และหลังจากนั้นจะนำเสนอการวิเคราะห์แยกแยะให้เห็นถึงตัวแปรทางด้านผู้ส่งสาร สารสื่อ ผู้รับสาร และผลของการสื่อสาร ในการฝึกอบรมโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

ผลการวิจัยพบว่า โครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตของศูนย์พัฒนาคุณธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ได้แบ่ง “กระบวนการในการอบรม” หรือเรียกตามภาษาของทีศูนย์ว่า “กระบวนการค่าย” เป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะวางแผนและเตรียมการ

ระยะนี้เป็นระยะที่ทำขึ้นก่อนระยะการดำเนินการฝึกอบรมซึ่งเป็นระยะที่ศูนย์ฯแห่งนี้ให้ความสำคัญค่อนข้างมากเป็นพิเศษเนื่องจากเป็นระยะของการเตรียมความพร้อมในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร สถานที่ การประชุมวิทยากร ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องรวมถึงการวิเคราะห์ผู้เข้ารับการอบรมก่อนการอบรม ทั้งนี้เพื่อความคล่องตัวและสะดวกในการทำงานของกระบวนการฝึกอบรมในระยะต่อไปนั่นเอง

1. ระยะการวางแผนก่อนการฝึกอบรม

จากการลงภาคสนามพบว่า ในปีหนึ่งๆนั้นมีโรงเรียนที่แจ้งความประสงค์ขอพานักเรียนในสังกัดเข้ารับการอบรมที่ศูนย์แห่งนี้เป็นจำนวนมาก พระอาจารย์วิระพันธ์และทีมงานแม้จะทำงานด้วยกันมานาน ทำงานชนิดที่เรียกว่ารู้ใจและสามารถทำงานเป็นทีมได้ดี แต่ถึงกระนั้นก่อนจะมีการอบรมหรือเปิดค่ายก็ยังมีการประชุมแบ่งงานกันทำทุกครั้ง พบว่าจำเป็นต้องทำการวางแผนในระยะเวลาก่อนการอบรม แม้จะใช้เวลาไม่นานมากนัก เท่าที่ผู้วิจัยพบก็คือบางงานมีการประชุมหรือในเรื่องการมอบหมายงานแคว้นหรือสองวันล่วงหน้าที่จะมีการอบรมเท่านั้น

จากการสังเกตพบว่าการประชุมทำในรูปแบบไม่เป็นทางการ เป็นการสื่อสารสองทางระหว่างวิทยากรพระสงฆ์และฆราวาส มีการประชุมปรึกษาหารือกัน มีการสั่งงาน ให้แสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกอบรม บางครั้งก็มีการพูดถึงข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดของการทำงานครั้งที่เพิ่งผ่านมาเพื่อทีมงานจะได้นำมาปรับปรุงให้ดีขึ้น

นอกจากนั้นพบว่าหากช่วงไหนมีงานมากหรือมีงานซ้อนกันหลายงานในเวลาเดียวกันหรือวิทยากรท่านใดติดภารกิจสำคัญเร่งด่วนในคืนก่อนจะมีงานอบรมก็สามารถหารือเพื่อสับเปลี่ยนหน้าที่ความรับผิดชอบหรือมอบให้พระวิทยากรรูปอื่นๆทำหน้าที่แทนกันได้ทันทีทุกรายชั่วโมงอย่าง

ไม่มีปัญหา ทั้งในเรื่องการบรรยาย กิจกรรม หรือเกม เพราะทุกคนในศูนย์ฯ ถือว่างานอบรมต้องทำต่อเนื่อง ทุกอย่างกำหนดไว้เรียบร้อยแล้วจะต้องทำต่อจนกว่าจะเสร็จสิ้นภารกิจ

2. ตั้งทีมงาน กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

หลังจากการประชุมมอบหมายงานเรียบร้อยแล้ว พระวิทยากรที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าทีมก็จะเริ่มกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของวิทยากรแต่ละคนในทีมว่าจะให้ผู้ใดทำหน้าที่อะไร สวมบทบาทไหน ซึ่งที่ศูนย์ฯ แห่งนี้ให้ความสำคัญมากในการกำหนดบทบาทของวิทยากรในทีมงานให้มีความแตกต่างกัน เพราะที่นี้มีค่านิยมพื้นฐานคือการ “สงวนจุดต่าง แสวงจุดร่วม” หรือพูดอีกอย่างหนึ่งได้ว่าทุกคนมีความสำคัญที่แตกต่าง พระอาจารย์วิระพันธ์และวิทยากรที่เป็นฆราวาสซึ่งทำงานกับท่านมาตั้งแต่สมัยเริ่มแรกท่านหนึ่งได้อธิบายให้เข้าใจว่า คำว่า “ทุกคนมีความสำคัญที่แตกต่าง” นั้นหมายถึงว่าวิทยากรทุกคนในทีมงานอาจเป็นคนเก่ง เป็นคนมีความสามารถด้วยกันทุกคน แต่ถ้าเก่งเรื่องเดียวกัน ถนัดในเรื่องเดียวกันก็จะไม่พบความแตกต่าง เวลาพูดก็จะไม่มีใครฟังใคร จะสอนเด็ก จะบรรยายเรื่องราวก็จะแข่งกัน เพราะต่างคนก็คิดว่ารู้แล้วรู้เท่าๆ กัน แต่ถ้าเราค้นพบสิ่งที่แต่ละคนถนัด แต่ละคนเก่งในสิ่งที่ไม่เหมือนกันและนำมาใช้ในทางที่เป็นประโยชน์ ในการร่วมกันทำกิจกรรมใดๆ ในที่นี้หมายถึงการฝึกอบรม ซึ่งวิทยากรฆราวาสได้สรุปด้วยภาษาง่ายๆ ของเขาเองว่า “รวมกัน ไปสู้กับเด็ก” ดึงจุดเด่น จุดที่แตกต่างในตัวเขาออกมา คือหากให้แต่ละคนมีความสำคัญด้วยกันทุกคนแต่สำคัญในคนละด้านกัน จะทำให้ทุกคนฟังซึ่งกันและกัน กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นและพร้อมฟังคำเตือน คำติ คำชมของผู้อื่นมากขึ้น

จากการสัมภาษณ์และสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่าตามปกติแล้วนั้นในการอบรมที่ศูนย์ฯ แห่งนี้ยึดถือการแบ่งบทบาทในการเป็นวิทยากรอบรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ฝ่าย ประกอบด้วย

- ฝ่ายบรรยาย ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วพระอาจารย์วิระพันธ์จะเป็นผู้ทำหน้าที่นี้เอง อาจมีพระวิทยากรผู้ช่วยหรือฆราวาสผู้ช่วยทำหน้าที่เป็นผู้บรรยายอีกท่านหนึ่งเพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศ บุคลิกภาพบทบาทนี้ก็จะเน้นเนื้อหาวิชาการ นำเชื่อถือ ศรัทธา เป็นผู้ให้เหตุผลให้หลักธรรมในการใช้ชีวิตประจำวัน

- ฝ่ายกิจกรรม – เกม – เพลง ทำหน้าที่เป็นผู้จัดนำทนาการ จัดกลุ่มสัมพันธ์ ให้เหมาะโอกาส สร้างบรรยากาศ รู้จักมุขตลก คลายเครียด แต่ต้องอยู่ในกรอบไม่หยาบคาย ไม่ไร้สาระ นำร้องเพลง เพื่อการพัฒนาโดยคัดเพลงเพื่อชีวิต หรือเพลงสร้างสรรค์สังคม เพื่อให้คนดีมีกำลังใจที่จะกระทำความดีต่อไป ช่วยเหลือ เสียสละ แบ่งปัน วิทยากรด้านนี้จะเป็นผู้ให้ความรัก ให้กำลังใจแก่เด็ก

- ฝ่ายปกครอง จะดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยต่างๆ รับผิดชอบความเป็นอยู่ในระหว่างการอบรมของสมาชิกทั้งหมด เรื่อง กินอยู่ หลับนอน กฎระเบียบวินัยและการประสานงานในสิ่งต่างๆ อาจให้มีบุคลากรนำเกรงขาม ดู เพื่อให้เด็กรู้สึกกลัว หากเด็กทำผิดก็จะถูกลงโทษ

- ฝ่ายปฏิบัติธรรม มีหน้าที่นำทำวัตร (สวดมนต์) เข้าและเย็น อาจให้มีลักษณะบุคลิกภาพ สุขุม สงบเสงี่ยม อ่อนน้อม ถ่อมตน ใจดี พุดไพเราะ เป็นตัวอย่างที่ดี มีมารยาทดี ทำให้เด็กเกิดความเคารพศรัทธา

- ฝ่ายเทคนิค คมแสง เสียง ภาพ สื่อประกอบ คมเครื่องคอมพิวเตอร์ คมระบบไฟฟ้า คมเรื่องการจัดวัสดุ อุปกรณ์เครื่องเขียน เทียน การจัดบาตร คอยดูแลอำนวยความสะดวกในกิจกรรมต่างๆระหว่างฝึกอบรม

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์พบว่า หลักการที่สำคัญของวิทยากรในการฝึกอบรม คือ "ทุกคนเมื่อได้รับบทบาทหน้าที่ของตนแล้ว ทุกคนต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ทีมงานมอบหมาย ให้ทุกคนทำหน้าที่ตามบทบาทนั้นเต็มที่บนเวที หลังเสร็จสิ้นค่ายจึงพูดแนะนำกัน" และยังพบว่าบทบาทที่วิทยากรแต่ละท่านได้รับไปนั้นไม่ตายตัวเสมอไป สามารถเปลี่ยนบทบาทกันได้ในช่วงการฝึกอบรมโดยที่มีหลักการหาข้อยุติของบทบาทของแต่ละคนได้ไม่ยาก ตัวอย่างเช่น หากวันแรกผู้ที่ได้รับบทบาทฝ่ายกิจกรรม เมื่อพบผู้เข้ารับการอบรมช่วงแรกๆอาจเข้าไปพูดเล่นกับเด็ก ถ้าเด็กไม่เข้า ไม่รู้สึกสนุก ไม่มีอารมณ์ร่วมด้วย ก็แสดงว่าตนไม่เหมาะกับบทบาทนี้ ก็จะให้อีกคนรับบทแทน เป็นการพลิกบทบาทกัน เมื่อสอบถามจากวิทยากรว่าเปลี่ยนบทบาทกันรู้สึกอย่างไร ทุกคนให้เหตุผลตรงกันว่า "เปลี่ยนบทบาทกันมีผลดี ทำให้ไม่เบื่อและ ทำให้พัฒนาที่ทีมงานดีขึ้น"

เหตุผลสำคัญและถือเป็นข้อดีของการแบ่งบทบาทหรือการสวมบทบาทของวิทยากรที่ต่างกันนั้น คือ ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมไม่รู้สึกเครียด ไม่รู้สึกอึดอัดมากเกินไป เนื่องจากเมื่อผู้เข้ารับการอบรมทำผิดกฎกติกาการอยู่ในค่าย วิทยากรที่สวมบทบาทฝ่ายปกครองจะพูดโดยใช้ภาษารุนแรงทำให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกเกรงกลัว และในขณะเดียวกันหากผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกว่ามีปัญหาและต้องการคำปรึกษา ก็สามารถขอคำปรึกษาได้จากวิทยากรที่สวมบทบาทใจดี เช่น วิทยากรฝ่ายปฏิบัติธรรม เป็นต้น

นอกจากนั้นพบว่าที่ศูนย์ฯแห่งนี้วิทยากรทุกท่านทำงานเป็นทีมและมีการพูดคุยปรึกษาหารือกันตลอดการอบรม ตัวอย่างเช่น เมื่อวิทยากรท่านหนึ่งได้รับบทบาทในการเป็นประธานและกำลังบรรยายวิชาการอยู่ วิทยากรอีก 4 ท่านก็จะคอยสังเกตการณ์ไม่ว่าจะเป็นเรื่องพฤติกรรมการนั่งฟังของผู้เข้ารับการอบรมว่าตั้งใจฟังหรือไม่ คุยกัน เล่นกัน นั่งไม่เรียบร้อยหรือไม่ หรืออาจจะเป็นในแง่ของตัวเองพูดเนื้อหาครบหรือไม่ พูดจุดไหนผิดไปหรือเปล่า พอจบชั่วโมงก็จะคุยจะบอกซึ่งกันและกัน ถ้าวิทยากรคนแรกลืมพูดจุดไหนวิทยากรท่านต่อไปก็จะไปพูดต่อเพื่อเป็นการ

อุดรรอยรั้ว เพื่อให้ทุกคนที่มาฟังได้รับความรู้ได้ครบหมดตามที่ต้องการในชั่วโมงนั้น ซึ่งวิธีการแบบนี้เรียกว่า “กระบวนการ” คือ “หากใครพูดผิด ลืมพูด อีกคนจะพูดต่อ” ซึ่งวิทยากรหลายท่านบอกว่าหากทำหน้าที่วิทยากรไปสักระยะก็จะมีเจตนาชัดเจนในกิจกรรม รู้ใจกันในที่งาน “บางครั้งมองหน้ากัน ยกมือส่งสัญญาณ ก็รู้แล้วว่าเขาจะทำอะไร”

3. ประชุมครู, พี่เลี้ยง, และวิทยากร

หลังจากมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของวิทยากรเรียบร้อยแล้ว พระวิทยากรที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าทีมก็ต้องเรียกประชุมครูที่นำนักเรียนมาเข้าค่าย พี่เลี้ยงและวิทยากรลูกทีมทุกฝ่ายพูดคุย ถามเรื่องราวสภาพเกี่ยวกับอุปนิสัย ลักษณะส่วนรวม พฤติกรรมของเด็กนักเรียนที่จะเข้ามาอบรมว่าเป็นอย่างไรบ้าง มีจุดไหนเรื่องไหนที่ครูอาจารย์ต้องการเน้นให้อบรมเป็นพิเศษบ้าง วิทยากรและพี่เลี้ยงมีจุดไหนต้องดูแลต้องจัดการงานด้านใดบ้าง ทั้งนี้คือจุดประสงค์หลักของการประชุมคือเพื่อให้ทราบขั้นตอนและกิจกรรมทั้ง 3 วันตรงกันทุกฝ่ายนั่นเอง

4. เตรียมสถานที่อบรม

เมื่อทุกฝ่ายที่รับหน้าที่เรียบร้อยแล้วจะลงมือเตรียมการปฏิบัติ เช่น เรื่องที่นอน หมอน ผ้าห่มจัดไว้ในที่เรียบร้อยหรือไม่, ถาดหลุม แก้วน้ำ, कुลเลอร์เตรียมให้เพียงพอกับจำนวนผู้เข้ารับการอบรม, อุปกรณ์โสต, บัตร, กระดาษสี, หนังสือสวดมนต์มีครบแล้วหรือไม่ รายการอาหารที่จะใช้ต้องทำ ต้องซื้ออะไรบ้าง วิทยากรที่จะให้การอบรมพรุ่งนี้ก็ต้องช่วยกันตรวจสอบอุปกรณ์สื่อทัศนูปกรณ์ที่จะต้องใช้ในการอบรมว่ามีความพร้อมใช้งานหรือไม่ มีจุดไหนต้องซ่อม ต้องปรับปรุง ต้องแก้ไขบ้าง ฯลฯ ทั้งนี้ต้องเตรียมให้เรียบร้อยก่อนวันมีการอบรม ซึ่งในเรื่องการเตรียมความพร้อมด้านสถานที่นั้นจากการสังเกตพบว่าผู้มีหน้าที่ทำมักจะเป็นเจ้าหน้าที่ในศูนย์ซึ่งมีทั้งหญิงและชายและจะทำกันในช่วงเย็นก่อนวันอบรม1วันและในช่วงเช้าของวันที่มีการอบรมก็จะมีการตรวจความพร้อมกันอีกครั้ง เป็นการเก็บรายละเอียดเพิ่มเติมอีกเพียงเล็กน้อย ซึ่งก็มักจะมีพระอาจารย์วัระพันธ์เป็นผู้คุม คอยดูแลความเรียบร้อยด้วยตนเอง เห็นจุดไหนไม่สะอาด ไม่เรียบร้อย ก็จะระดมเจ้าหน้าที่ในศูนย์มาช่วยทำให้เสร็จสิ้น

ระยะดำเนินการอบรม

จากการวิจัยพบว่าระยะดำเนินการอบรมซึ่งถือเป็นระยะที่สำคัญที่สุดนั้นต้องมีวิธีการจัดการระบบที่แยบยล เนื่องจากการอบรมของที่นี่ทำเป็นกระบวนการจึงให้ความสำคัญกับทุกขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนแรกและผู้เข้ารับการอบรมมาถึงศูนย์ ก้าวลงมาจากรถก็จะผ่านการถูกวิเคราะห์จากพระวิทยากรและต่อมาก็เข้าสู่กระบวนการจัดค่ายเบื้องต้น ดังนี้

ในวันแรกเมื่อผู้เข้ารับการอบรมเดินทางมาถึง จะให้รายงานตัว เข้าสู่การจัดแบ่งแถว เข้าสู่กระบวนการพิธีเปิด ซึ่งในพิธีเปิดนี้ผู้ทำหน้าที่เป็นประธานจะต้องทำพิธีมอบนักเรียนหรือผู้เข้ารับการอบรมด้วยวาทะว่าให้นักเรียนอยู่ในความดูแลรับการฝึกอบรมของพระอาจารย์วิระพันธ์และทีมงาน ทั้งนี้เพื่อที่ว่าในขณะที่อยู่ระหว่างกระบวนการฝึกอบรมนั้น ครูอาจารย์ที่พานักเรียนมาจะได้ลดบทบาทในความเป็นครูของตนเองออกไป ให้เป็นเพียงญาติผู้ใหญ่ของผู้เข้ารับการอบรมเท่านั้น

หลักการเตรียมคน

ขั้นตอนการเตรียมคนนั้น มี 3 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนแรกคือการจัดแถวแยกคนแบ่งกลุ่ม จากการศึกษพบว่าสาเหตุที่ต้องจัดแถวแยกคนแบ่งกลุ่มซึ่งก็เป็นกลยุทธ์ประการหนึ่งนั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการกระจายขุมกำลังของผู้เข้ารับการอบรมออกให้ได้มากที่สุด เนื่องจากพระอาจารย์วิระพันธ์และทีมงานมีประสบการณ์ด้านนี้มามากและทำได้ดีให้เหตุผลและเล่าวิธีการให้ฟังว่า

“ พฤติกรรมแยกคนของที่นี่ก็คือ ต้องจัดเขาให้อยู่ในแถวแนวตั้ง เพื่อที่เขาจะได้หันหน้าหันหลังคุยกันยากกว่าที่เขาจะนั่งคุยกันด้านข้าง และต้องจัดห้องชั้นอื่น แผนกอื่นที่ไม่สนิทกับเขามาสลับที่ โดยเฉพาะถ้าเป็นโรงเรียนสหศึกษา ต้องไม่ให้ชายนั่งติดอยู่กับชาย หญิงนั่งติดอยู่กับหญิง ต้องให้นั่งสลับกัน เพื่อแยกขุมกำลังเขาออก แต่ถ้าเป็นชายล้วนก็แยกแผนกเขาออก แยกห้องเขาออก เพื่อที่อย่างแรกก็คือลดLoadของการคุยกันระหว่างอบรม และอย่างที่สองคือ ลดLoadของการสร้างกลุ่มมือบ ในขณะที่ยังเตรียมตัวไม่ทัน ห้วงเวลา 3 วัน 2 คืนนั้น วันแรกเราจะเตรียมตัวจะตั้งหลักได้ดีกว่า โอกาสก้าวเข้าไปในใจเขามีได้มากกว่า”

“ เคยทดสอบและมีการวิจัยแล้วว่าถ้าไม่แบ่งกลุ่มจะมีปัญหามาก การวิจัยพบว่าการแบ่งกลุ่มจะช่วยกระบวนการค่ายให้ทำงานประสบความสำเร็จได้มากขึ้น และการวางแผนดีทำให้งานเสร็จไปแล้วกว่าครึ่ง”

นอกจากนั้น ถ้ากรณีผู้เข้ารับการอบรมเป็นเด็กนักเรียนที่เป็นกลุ่มสนิทกันมากๆ หรือเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการติดยาเสพติด จากผลการวิจัยพบว่าพระอาจารย์วีระพันธ์มีวิธีจัดการกับปัญหานี้ด้วยเช่นกัน

“ เราก็ต้องมีการจัดแถวจัดห้องอยู่เป็นประจำ หมุนขึ้นหมุนลง เราจำเป็นต้องเอากลุ่มเสี่ยงที่มีปัญหาของทางโรงเรียนที่เขาระบุไว้แล้วว่าจะจะเป็นกลุ่มเหล่านี้ให้มาอยู่แถวหน้าสุด เพื่อที่กลุ่มที่มีกำลังมากๆ ที่มีปัญหามากๆ จะได้ไม่หนีซ่อนเร้นเราไปอยู่กลุ่มข้างใน ในเมื่อมีปัญหามากๆ จะได้เป็นการเฟ่งเล็งดูใกล้ชิด และให้ความสนใจพวกเขาได้มากขึ้น ”

ขั้นที่สองคือการติดบัตร หลังจากจัดแถวนั่งเรียบร้อยแล้ว ในขั้นตอนนี้คือการให้ผู้เข้ารับการอบรมเขียนชื่อจริงของตนลงบนบัตรสีที่แจกให้ โดยจะต้องเขียนตัวโตๆ ซึ่งพระอาจารย์วีระพันธ์จะพูดย้ำไว้กับผู้เข้ารับการอบรมเสมอว่าจะต้องเขียนให้มีขนาดใหญ่กว่า 2 นิ้ว หรือใหญ่กว่าขนาดที่เมื่อนำนิ้วมือสองนิ้วมาขีดติดกันและวางทาบลงบนชื่อแล้วได้ขนาดพอดีหรือใหญ่กว่าเมื่อเทียบกับบัตรในแนวนอน และต้องเขียนตัวเลขลงบนบัตรด้วย ทั้งนี้เพื่อง่ายในการจำว่าผู้เข้ารับการอบรมมาครบหรือไม่หรือสามารถตรวจสอบได้ว่าผู้เข้ารับการอบรมคนที่เท่าไรอยู่แถวสีอะไรหายไป พระอาจารย์วีระพันธ์อธิบายเหตุผลการทำเช่นนี้ให้ฟังว่า

“วิธีนี้เป็นการระบุให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้ว่าเขาจะต้องอยู่ตรงไหน นั่งตรงไหน และอีกอย่างเราจะได้รู้จักเขามากขึ้นด้วย ชื่อบนบัตรจะต้องตัวโตมากๆ เพื่อที่ว่าเราจะได้เห็นเขาไกลๆ สีก็แยกกลุ่มของเขาออกจากกัน หมายเลขจะทำให้เขาต้องนั่งกับที่ ดิ้นไปไหนไม่ได้ เราเช็คคนที่มาหรือขาดได้ง่ายของแต่ละชั่วโมง ดังนั้นเกณฑ์เด็กเข้ามานั่งหลังจากนกหวีดดังเราจะรู้ทันทีว่าคนมาครบหรือไม่ ตำแหน่งที่ขาดหายก็จะบอกเราเอง”

“การทำอย่างนี้ทำให้เราคุมพฤติกรรมของเด็กได้ และเด็กก็ไม่กล้าหนีไปไหนด้วยเพราะเขารู้ว่าเขามีป้ายชื่อเขาอยู่ มีจำนวนสี มีหมายเลขเขาอยู่ เขาจะกลับไปไหนก็ไม่ได้ กลับไปคุยกับเพื่อนกลุ่มเดิมก็ไม่ได้ ดังนั้น การติดบัตรจะทำให้เราทำงานได้ง่ายขึ้น ซึ่งเราจำเป็นจะต้องแยกสีอย่างน้อย 10 สี ถ้าเด็กจำนวนมากๆ ก็แบ่งสีละ 2 แถว”

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัยพบว่า กลวิธีในการชี้แจงเรื่องกติกากาการเขียนและติดบัตรชื่อนั้น ช่วงแรกๆ (ก่อนเดือนมกราคม 2544) พระอาจารย์วีระพันธ์และทีมงานใช้วิธีการพูดบอกประกอบกับการใช้แผ่นใสและแสดงตัวอย่างด้วยท่าทางให้ผู้เข้ารับการอบรมดูว่าบัตรควรเขียนชื่อขนาดเท่าไร แต่ต่อมา (ประมาณเดือน กุมภาพันธ์ 2544) ได้เปลี่ยนวิธีการโดยใช้การแสดงตัวอย่างให้ดูในเครื่องคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นภาพที่ได้มาจากการถ่ายภาพตัวอย่างบัตรจริงที่โรงเรียน

ก่อนหน้าที่มาอบรม ซึ่งภาพที่ถ่ายมาให้ดูมีทั้งตัวอย่างการเขียนชื่อขนาดที่ถูกต้องเหมาะสมและแบบที่ไม่ถูกต้อง บางภาพบางตัวอย่างที่เขียนชื่อเล็กมาก ๆ หรือโตมาก ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับภาพอื่นๆ ก็เรียกเสียงหัวเราะจากผู้เข้ารับการอบรมได้พอสมควร จากการสังเกตพบว่าช่วงนี้ผู้เข้ารับการอบรมเริ่มมีอาการขี้หน้าและผ่อนคลายมากขึ้น

ขั้นที่สามคือการวางกฎระเบียบกติกา ขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการบอกสิ่งให้ผู้เข้ารับการอบรมต้องปฏิบัติตามระเบียบวินัยที่ค่ายได้ตั้งไว้ โดยจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ตลอด 3 วันที่อยู่ในค่ายแห่งนี้ พระอาจารย์วีระพันธ์เล่าให้ฟังว่า

“การอยู่ด้วยกันในคนหมู่มาก เราต้องวางกฎกติกาส่วนรวม คือ ทำยังไงเขาจะนั่งตรง ไม่เสียงดัง นั่นคือ มีสัญญาณที่หนึ่ง สอง สาม และ สี่ ซึ่งสัญญาณทั้งสี่ คือการวางกฎกติกา และบอกเสียงผู้เข้ารับการอบรมว่าสัญญาณนกหวีดเป่าก็ครั้งต้องกลับเข้ามาห้องอบรม เวลารับประทานอาหารจะต้องทำอย่างไร รองเท้าวางที่ไหน สถานที่นอนควรทำอย่างไร ของใช้ของจำเป็นส่วนตัวจะอยู่ที่ไหนต้องวางกติกาให้กับผู้เข้ารับการอบรมให้เรียบร้อย”

หลักการเตรียมใจ ในเรื่องการเตรียมใจ ก็จะแบ่งออกเป็น 2 เรื่องดังนี้

เรื่องแรกคือการปฐมนิเทศ คือพระอาจารย์วีระพันธ์หรือวิทยากรท่านที่อยู่ในช่วงนี้จะบอกสภาพความเป็นอยู่ทั้งหมดภายในค่าย ได้แก่ การบอกร่างระบบน้ำที่นี้เป็นอย่างไร ห้องน้ำเป็นอย่างไร น้ำจะมากหรือไม่มาตอนไหน หลังจากเข้ามาอยู่ในค่ายแล้วจะอยู่จะทำอย่างไรบ้าง และมีการแต่งตั้งครูอาจารย์เข้าเป็นที่ปรึกษาประจำกลุ่ม ให้เสมือนเป็นญาติผู้ใหญ่ของเขาคณะหนึ่ง ซึ่งเป็นลักษณะของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

เรื่องที่สองคือการเตรียมใจเข้าสู่การฝึกอบรมในค่าย การเตรียมใจเรื่องที่สองเป็นการอธิบายให้ผู้เข้ารับการอบรมทราบว่าในระหว่างการฝึกอบรมที่ศูนย์แห่งนี้ควรจะปฏิบัติตนอย่างไร เป็นการสอน เตือนและชี้แนะโดยการใช้นิทานการเล่าเรื่อง “พระพุทธเจ้าผู้สอนคนกับเกสิพราหมณ์ผู้สอนม้า” เพื่อเป็นการโยงเข้าสู่การสอนของพระอาจารย์วีระพันธ์ว่ามีลักษณะเดียวกันกับการสอนของพระพุทธเจ้า เรื่องที่ท่านนำมาเล่าให้ผู้เข้ารับการอบรมฟังนั้นเรื่องมีอยู่ว่า

“เกสิพราหมณ์เป็นผู้ชำนาญสอนม้าอย่างยิ่ง ม้าของเกสิพราหมณ์ส่วนใหญ่จะเป็นอาชาไนย คือมีลักษณะงดงามเก่งกล้าในสนามรบ ไม่กลัวกับคมหอกแหลมดาบการที่จะฝึกม้าให้เป็นอาชาไนยไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ แต่เกสิพราหมณ์เป็นผู้ที่ฝึกม้าที่เก่งที่สุดในอินเดีย ขณะที่เกสิพราหมณ์ฝึกม้าได้เก่ง พระพุทธเจ้าทราบ และเกสิพราหมณ์ก็ทราบว่ามีคนที่จะฝึกคนได้เก่งก็คือพระพุทธเจ้า และโอกาสครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าพบกับเกสิพราหมณ์ ยอดของนักฝึกคนกับยอดของนัก

ฝึกม้าก็มาเจอกัน พระพุทธเจ้ารู้ในข่ายพระญาณแล้วว่าเข้าวันนั้นจะมีคนมาบรรลุนิพพาน ชื่อว่าเกสิพราหมณ์ และพระพุทธเจ้าก็รู้ว่าวิธีการอย่างใดจึงจะสอนให้พราหมณ์ผู้นี้บรรลุนิพพานได้ ท่านก็ได้มีการตรัสถามว่า "พ่อพราหมณ์ เธอสอนม้าอย่างไร ม้าของเธอจึงเป็นอาชาไนย " พราหมณ์ก็ตอบว่า " เราฝึกด้วย 4 วิธี "

" อย่างแรก ถ้าม้าคือหรือม้าพยศ เราจะเอาบังบาตไปคล้อง และก็รั้งบังบาตมาผูกติดกับเส้า ชันชะเนาะให้แน่น ดึงมันให้แน่น ติดอยู่กับหลัก ถ้าเข้าไปหาหยั่งดื้อรั้งดันทุรัง เตะถิบอยู่ จะปล่อยให้อดข้าว อดน้ำ ลดบั่นทอนกำลังลง โบาย เฝื่อนและตี จนกว่าม้าตัวนั้นจะรู้ถึงการเจ็บว่าหากดื้อต่อไปก็จะเจ็บอย่างนั้นแหละ หลังจากที่ลดข้าว ลดน้ำแล้วกำลังก็จะอ่อนลง โบาย เฝื่อน ตี ก็จะรู้สึกเจ็บ ใช้ถ้อยคำที่หยาบคาย ชูกระแทก ตวาด แต่เมื่อเขาอ่อนกำลังลง เริ่มดีขึ้น เริ่มพูดกันเข้าใจ เราจะเริ่มให้ข้าวให้น้ำเริ่มพูดจาที่ไม่ตวาด เริ่มไม่โบาย ไม่เฝื่อน ไม่ตี ม้าจะเรียนรู้เองว่าถ้าตัวเองทำดีขึ้นเหมือนสัตว์ทั้งหลายจะได้สิ่งที่ตอบแทน ยุทธวิธีอย่างนี้เรียกว่าการฝึกโดยวิธีการรุนแรง

อย่างที่สอง ใช้ยุทธวิธีการสอนโดยการโอบอ้อมผ่อนตาม ม้าตัวไหนเป็นม้าที่อ่อนโยน ม้าที่เชื่อง เชื่องง่าย ก็จะเดินไปถูบที่แขน ขน คอ พุดจาด้วยคำพูดที่อ่อนหวาน แล้วก็จากนั้นก็พาเหยาะย่าง ให้ข้าวให้น้ำ ด้วยมือของตัวเอง จนในที่สุด เชื่อง กระโดดขึ้นขี่หลังและก็พาวิ่งไป ม้าอย่างแรกก็เหมือนกันพอเชื่องบิ๊บก็จะพาขึ้นขี่หลัง แล้วก็ฝึกอย่างอื่นต่อ

อย่างที่สามคือ ผสมผสานกันระหว่าง 2 อย่างแรก ยามดีก็ตีด้วย ยามร้ายก็ร้ายตอบ ก็โบายบ้าง เฝื่อนบ้าง ตีบ้าง อดข้าวอดน้ำบ้าง "

พระพุทธเจ้าจึงถามว่า "พราหมณ์เรายังไม่เคยได้ยินเลยว่าม้าตัวไหนที่เจ้าฝึกไม่ได้ ม้าทุกตัวที่ออกมาจากเจ้า ทุกคนก็ยืนยันว่าเป็นม้าอาชาไนยทั้งสิ้น กลเม็ดสำคัญอันนี้คือสิ่งใดเล่า " พราหมณ์ก็เลยบอกว่า "ม้าที่เราสอนไม่ได้เราฆ่าทิ้ง เป็นกลเม็ดสุดท้าย เพราะฉะนั้นม้าที่ใช้การไม่ได้จึงไม่มีออกจากเรา" จากนั้นพราหมณ์ได้โอกาสจึงถามว่า " ข้าแต่สัมมาสัมพุทธเจ้า ทราบอยู่อย่างหนึ่งว่า ท่านก็เป็นยอดของนักฝึกคน แล้วท่านฝึกอย่างไรเล่า " พระพุทธเจ้าก็เลยบอกว่า " เราใช้วิธีการฝึกไม่ต่างจากเจ้าหรอก "

" อย่างแรกคือ ถ้าเกิดคนไหนมีทิฐิมานะ ทิฐิคือความเห็นผิด มานะคือความดีอันดันทุรัง คนเหล่านี้จะอยู่ในลักษณะของนอกศาสนา แล้วก็พิเศษทั้งหกของครูทั้งหก เพราะฉะนั้นจะมีความเชื่อต่าง ๆ กัน เวลาพระพุทธเจ้าสอนก็จะไม่ฟัง พระพุทธเจ้าก็จะชมด้วยฤทธิ์ ใช้อิทธิปาฏิหาริย์ จนกระทั่งเขายอม คือพระพุทธเจ้าจะใช้สุรเสียงก้องกังวานไปหมด หนีไปอยู่ตรงไหนก็ได้ยินเสียง ชอกไหนมุมไหนเสียงก็จะอยู่ในหู พวกเขาจะไปไหนไม่ได้ เหมือนถูกกดด้วยแรงแม่เหล็กอะไรชักอย่างหนีไปไหนไม่ได้เลย บางครั้งก็แสดงตนให้เห็นเป็นพันๆตนยืนดักหน้าดักหลัง อยู่ตรงไหนก็จะเห็น บางทีก็เหาะให้เห็นอยู่เหนือยอดตาล บางครั้งก็เอาน้ำออกทางตา เอาไต่ออกทางหู การแสดงอย่างนี้เรียกว่ายมกปาฏิหาริย์ หรือว่าอาจจะไปเจอพวกที่มีฤทธิ์มาก ต่างก็จะใช้ฤทธิ์ข่มกัน แต่พระพุทธเจ้าจะเป็นผู้ที่มีฤทธิ์มากที่สุดในโลกและไม่มีใครเกินพระองค์ท่าน เพราะ

ฉะนั้นท่านจะชมด้วยฤทธิ์จนอยู่หมัด จนกระทั่งยอมแพ้ และสู้ไม่ได้ ในที่สุดก็ยอมรับให้สอนได้ แล้วถือว่าท่านเป็นอาจารย์ การสอนแบบนี้ก็ใช้วิธีการแบบเดียวกับอย่างแรก คือเป็นแบบบูรณาการอย่างที่สอง ถ้าคนไหนที่เป็นสัมมาทิฐิ มีความเห็นตรง มีความอ่อนโยน คอยฟังอยู่แล้วว่าจะมีศาสตราจารย์ใดบรรลุขึ้นมาในโลก อยากจะขอฟังธรรมจากท่าน พวกนี้จะเข้าไปกราบกรานกราบไหว้ แม้จะเป็นพรหมณ์เป็นอินทอะไรก็แล้วแต่ พวกนี้จะยินดีน้อมในการฟังธรรม พระพุทธเจ้าแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น จนกระทั่งบุคคลเหล่านั้นมีอำนาจวาสนาบารมีบรรลุธรรมขั้นไหน ก็เป็นไปตามความสามารถของตน นั่นคือการแสดงธรรมอันงาม ก็เหมือนแสดงธรรมโดยการอ่อนโยน เหมือนวิธีการสอนมาด้วยความอ่อนโยนนั่นเอง

จากนั้นต่อมาถ้าเกิดว่าใครที่มีทั้ง 2 อย่างผสมผสาน ยามใดที่ดีก็แสดงด้วยธรรมอันงาม ยามใดที่ร้อนก็ดับด้วยฤทธิ์บ้างจนกว่าจะบรรลุธรรมไปตามอำนาจวาสนาบารมี "

พอพรหมณ์ก็เลยบอกว่า "ข้าแต่พระพุทธรศาสดา สัตบุรุษผู้ที่ถูกสอนแต่ท่านล้วนแล้วเป็นคนทั้งดงามทั้งสิ้น ไม่เคยเห็นใครที่พระองค์สอนแล้วไม่ดี ท่านมีเคล็ดลับอย่างไร "

พระพุทธเจ้าก็ตรัสตอบว่า "พอพรหมณ์ท่านสอนมาอย่างไร เราก็สอนคนอย่างนั้นเหมือนกัน" เมื่อตรัสเช่นนี้ เกสิพรหมณ์จึงถามว่าถ้าอย่างนั้นวิธีการสุดท้ายของท่านก็คือฆ่าคนทั้งเหมือนกันอย่างนั้นหรือ พระพุทธเจ้าก็ตอบว่าใช่ เกสิพรหมณ์ยิ่งสงสัยหนัก เพราะคิดว่าการฆ่ามาของเขาก็บาปแล้ว แล้ววิธีการฆ่าคนของพระพุทธเจ้าไม่บาปหรือ

พระพุทธเจ้าก็ตอบว่า "ไม่บาปหรอก การฆ่าคนของเราที่ไม่บาปคือการฆ่าคนโดยการไม่สอน คนที่ไม่ได้ถูกสอนก็จะไม่รู้ว่าจะอะไรคือบาปบุญคุณโทษ อะไรคือคุณคือประโยชน์ อะไรคือทางออก คือทางพ้นทุกข์ พอเขาไม่รู้ทางอย่างนั้น เขาก็ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่อย่างนั้นในวัฏสงสาร นับภพนับชาติไม่ถ้วน คนเหล่านี้ยิ่งกว่าถูกฆ่าทั้งเป็น "

เกสิพรหมณ์ จึงเข้าใจ พอรู้อย่างนั้นเกสิพรหมณ์จึงรู้สึกละอายต่อการฆ่า ต่อบาปกรรมที่ตัวเองได้ทำมา และรู้ดีว่าการสอนมาของตนเองเทียบไม่ได้เลยกับการสอนคนของพระพุทธเจ้า จึงอยากฟังธรรมของพระพุทธเจ้า จากนั้นเป็นต้นมาจึงขอบวชติดสอยห้อยตามพระพุทธเจ้าและก็บรรลุธรรมเป็นโสดาบันในที่สุด ก็เลยเป็นพรหมณ์ผู้ที่มีความชำนาญแยบยลในการใช้อุบายในการสอน

หลังจากเล่าเรื่องจบ พระอาจารย์วัระพันธ์ท่านก็จะบอกกับผู้เข้ารับการอบรมว่านั่นคือวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า และบอกกับผู้เข้ารับการอบรมว่าพระอาจารย์เองก็จะนำวิธีการสอนแบบนี้มาใช้กับผู้เข้ารับการอบรมเหมือนกัน ท่านพูดว่า

" พระอาจารย์ก็จะเอาเรื่องราวของพระพุทธเจ้ามาใช้ในการสอนเช่นกัน ใครดีพระอาจารย์ก็แสดงธรรมในเบื้องต้นดงามที่สุด ใครไม่ดีพระอาจารย์ก็ต้องชมด้วยฤทธิ์บ้าง แต่พระ

อาจารย์ไม่มีฤทธิ์ที่จะไปข่มเหมือนพระพุทธเจ้าหรอก พระอาจารย์ก็จะใช้กฎระเบียบของพระอาจารย์ทำโทษเธอตามแต่ควรจะเป็น ยอมรับใหม่ น้อมรับใหม่”

จากการสังเกตผู้วิจัยพบว่าผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่เห็นด้วยและยอมรับ ซึ่งสังเกตได้จากเมื่อถึงเวลาจริงๆ เมื่อผู้เข้ารับการอบรมทำผิด พระอาจารย์วีระพันธ์ให้นั่งคุกเข่าพนมมือบ้าง เอาบัตรป้ายชื่อหนีบหูบ้าง พวกเขา ก็ยอมทำทุกอย่าง

พระอาจารย์วีระพันธ์ยังได้นำข้อคิดจากเรื่องพระพุทธเจ้ากับเกสิพราหมณ์มาสอนผู้เข้ารับการอบรมต่ออีกเรื่องคือหลังจากที่เมื่อเด็กยอมรับ น้อมรับและเข้าใจในเรื่องการถูกลงโทษแล้ว พระอาจารย์วีระพันธ์ท่านก็จะสอนถึงเดือนสติผู้เข้ารับการอบรมในอีกเรื่องว่า

“ ระวังนะ พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่าถ้าสอนไม่ได้ก็จะไม่สอน พระอาจารย์ก็เช่นกันถ้าสอนกันยาก พูดกันไม่รู้เรื่อง ก็จะไม่สอนเช่นกัน”

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมมีบางครั้งที่พระอาจารย์วีระพันธ์ถึงการอบรม เดินออกไปเฉยๆ เนื่องจากผู้เข้ารับการอบรมไม่สนใจฟัง คุยกันบ้าง นั่งไม่เรียบร้อยบ้าง พระอาจารย์จึงปล่อยให้ผู้เข้ารับการอบรมคุยกันเอง ปล่อยให้การอบรมเงียบสงบ ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมก็จะเริ่มคิดได้ปรึกษากัน และก็กลับไปนิมนต์พระอาจารย์กลับมาสอนต่อในเรื่องนี้พระอาจารย์ได้กล่าวอธิบายเสริมให้ฟังว่า

“ผู้เข้ารับการอบรมจะเริ่มรู้สึกที่ตัวเองทำไม่ค่อยถูกแล้ว เขาก็จะเริ่มมีผู้นำของเขาเกิดขึ้นมาในกลุ่มของเขาเอง พวกเขา ก็จะว่ากันเองว่า พระอาจารย์สอนมาตั้งแต่ต้น เมื่อวานนี้ วันนี้ มีไหมที่ท่านสอนสิ่งที่ไม่ดีแก่เรา มีไหมที่ท่านสอนแล้วให้เราเกิดความแตกแยก มีไหมที่ท่านสอนแล้วทำให้เราเกิดความรู้สึกที่อึดอัดจนทนไม่ได้ มีแต่ทุกอย่างที่ท่านบอก ท่านชี้จุดข้อบกพร่องของเรา อยากรให้เรารักกัน มีความสมัครสมานสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และเนื้อหาสาระแบบนี้เราเคยได้ยินที่ไหนมาก่อนหรือไม่ เราไม่เคยได้ยินที่ไหนแบบนี้ เราไม่ผิดหรือ ไปขอโทษท่านดีกว่า นิมนต์กลับมาสอนใหม่”

นอกจากนั้นพระอาจารย์วีระพันธ์ได้เล่าให้ฟังว่า

“นี่เป็นอุบายการสอนของพระพุทธเจ้าที่เคยใช้ในการไม่สอน แสดงว่าถ้าสอนเธอไม่ได้ฉันจะไม่สอนเธออีกแล้วนะ ก็เหมือนที่เกสิพราหมณ์ฆ่าม้าทิ้งและจะไม่มีม้าอาชาไนย โรงเรียนนี้ก็จะไม่มีม้าอาชาไนย และพระพุทธเจ้าก็ตรัสไม่สอน ก็คือทิ้ง เพราะฉะนั้นโรงเรียนเธอก็จะไม่มีลัทธิขงจื้อ ไม่มีคนดี คำพูดเหล่านี้เมื่อผู้เข้ารับการอบรมได้ฟังพวกเขาก็จะรู้สึกละอายใจมากทั้งผู้หญิงผู้ชาย และจะมีคนใดคนหนึ่งในกลุ่มเกิดภาวะผู้นำเกิดขึ้นมาเอง เพราะฉะนั้นการสอนเรื่องแรกจะเป็นการโน้มน้าวไปจนถึงวันสุดท้าย”

กระบวนการสื่อสารในการฝึกอบรม

จากการวิจัยพบว่าการฝึกอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตมีการดำเนินงานแบบที่เรียกว่าทำเป็น “ กระบวนการ ” นั่นคือ เป็นการดำเนินการ(การฝึกอบรม)ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตามรายวิชาที่ต้องการอบรม และการฝึกอบรมได้กระทำอย่างต่อเนื่องกัน นอกจากนี้องค์ประกอบในการสื่อสารซึ่งประกอบด้วยผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร ต่างมีปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลาและแต่ละองค์ประกอบมีผลกระทบซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะขอเสนอกระบวนการสื่อสารในการฝึกอบรมโดยแยกการวิเคราะห์ตามองค์ประกอบของการสื่อสารแบ่งตามวันที่มีการฝึกอบรม (3 วัน 2 คืน) ได้ดังนี้

การฝึกอบรมวันที่หนึ่ง

ตารางการบรรยายเนื้อหาโยงเข้าสู่เรื่องธรรมะ

จากการลงภาคสนาม การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์พบว่า ในวันแรกของการฝึกอบรม พระอาจารย์วีระพันธ์ต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เห็นและก้าวเข้าสู่เรื่องของธรรมะมากขึ้น เนื่องจากท่านและทีมงานสังเกตเห็นว่าทุกวันนี้เยาวชนไทยไม่สนใจศาสนา ไม่สนใจธรรมะ ไม่ค่อยเข้าวัดเพื่อศึกษาพระธรรม และยังมีมองโลกแคบอยู่เฉพาะในกลุ่มของตนเท่านั้น

การสอนเกี่ยวกับเรื่องลัทธิความเชื่อและศาสนา

จากการสัมภาษณ์พบว่า จุดประสงค์ในการสอนเรื่องนี้แก่ผู้เข้ารับการอบรม คือ ต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรมเริ่มรู้จักมองหรือได้ดูเรื่องที่แปลกๆใหม่ๆในชีวิตเพื่อจะได้ไม่เสียเวลาไปกับเรื่องที่ไร้สาระ หรืออาจใช้เวลาไปหมกมุ่นเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติดและต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รู้และเข้าใจว่าสิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดไม่ควรเชื่อเป็นการสร้างความสนใจและปรับทัศนคติ

ผู้ส่งสาร จากการสังเกตพบว่าการบรรยายซึ่งเิ่มแรก พระอาจารย์วีระพันธ์ซึ่งเป็นวิทยากรหลักของศูนย์ฯ จะทำหน้าที่เป็นผู้บรรยายนั่งอยู่หน้าเวที โดยมีพระวิทยากรผู้ช่วยอีก 3-4 รูปและฆราวาส 1-2 คนอยู่รอบๆห้องอบรมเพื่อคอยช่วยสังเกตการณ์พฤติกรรมการนั่งฟังบรรยายของผู้เข้ารับการอบรมและคอยอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ ในกระบวนการอบรม

เวลา ในการบรรยายช่วงนี้ส่วนใหญ่มักใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมงคือเริ่มการบรรยายตั้งแต่ประมาณ 10.00 น. ไปจนถึงช่วงเที่ยงวัน จากการสังเกตพบว่าเวลา 11.30น.โดยประมาณระหว่างที่พระวีระพันธ์บรรยายอยู่ พระวิทยากรผู้ช่วยและฆราวาสประมาณ 1-2 คนที่เมื่อสักครู่ทำ

หน้าที่เป็นผู้ช่วยดูแลเรื่องการอำนวยความสะดวกและสังเกตพฤติกรรมกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมว่ามีพฤติกรรมการณ์พึงการบรรยายเป็นอย่างไรบ้างได้เปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ไปเป็นผู้คอยดูแลควบคุมการรับประทานอาหารใส่ถาดหลุม แต่จะทำหน้าที่เฉพาะการคุมความเรียบร้อยเท่านั้น ไม่ได้ลงไปทำเอง ผู้ที่ทำหน้าที่ดังกล่าวโดยมากจะเป็นพี่เลี้ยงที่ทางโรงเรียนพามาด้วย

สื่อ สื่อที่ใช้ในการบรรยายช่วงนี้ เป็นสื่อวีดิทัศน์และสื่อบุคคล (พระวีระพันธ์) ซึ่งท่านใช้วิธีการฉายภาพจากเครื่องส่งที่เก็บภาพเรื่องราวที่บรรยายไว้ในคอมพิวเตอร์ขึ้นฉายภาพที่จอบนเวทีที่มีขนาดใหญ่ผู้เข้ารับการอบรมสามารถมองเห็นได้ชัด แต่จากการสังเกตพบว่าเป็นสื่อที่ป้องกันว่าสื่อที่ฉายบนจอหน้าเวทีอาจไปไม่ถึงผู้รับสาร(ผู้เข้ารับการอบรม)ที่อยู่ด้านหลัง ท่านได้ติดตั้งโทรทัศน์วงจรปิดไว้อีก 6 เครื่องติดตั้งไว้บนเพดานกระจายให้ทั่วถึงเพื่อผู้เข้ารับการอบรมจะได้สามารถรับสารได้อย่างชัดเจนและได้รับเนื้อหาที่จะสอนในรายวิชา

สาร สารหรือเนื้อหาที่ใช้ในช่วงนี้เป็นสารที่น่าเสนอเปิดเรื่องโดยใช้สื่อภาพเป็นตัวนำ เพื่อดึงดูดความสนใจผู้เข้ารับการอบรม ดำเนินเรื่องแบบค่อยๆคลี่คลายไปสู่เนื้อหาสาระสำคัญคือการสอนให้รู้จักเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ไม่เชื่อแบบงมงาย

สารหรือเนื้อหาที่พระอาจารย์วีระพันธ์นำมาเสนอในช่วงนี้แบ่งออกได้เป็น 6 ส่วนได้แก่

1. ให้อ่านเรื่องแปลกจากรายการโทรทัศน์ที่ได้บันทึกภาพเก็บไว้ เช่น มีชายหนุ่มคนหนึ่งกินแมลงสาบ อีกคนกินหลอดนีออน ฯลฯ ซึ่งเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องแปลก บางครั้งผู้เข้ารับการอบรมอาจจะไม่เคยเห็นมาก่อน ทำให้เขาเริ่มสนใจที่จะดูและมีส่วนร่วมในการอบรมมากขึ้น

2. ให้อ่านเรื่องราวประวัติการกินเจ เรื่องราวที่เกิดขึ้นที่ภูเก็ตรวมถึงการทรมานกายแบบแปลกๆ ใดๆ มีภาพการเอาเหล็กแหลมเสียบปากให้ดู

3. เปิดเรื่องราวว่ามีหมอมคนหนึ่งออกมาวิจารณ์ว่าเขาทำเพื่ออะไร ลุยไฟลุยทำไมและได้อะไรเป็นสิ่งที่ตอบแทนบ้าง

4. เปิดเรื่องของนายชูชาติ งามการ ออกมาเฉลยจากรายการโทรทัศน์ของสถานีTVว่าวิธีการทำอย่างนี้ไม่ได้มีการทรมานจริงๆหรอก ใช้วิธีอดทนเองทั้งนั้น

จากนั้นพระอาจารย์วีระพันธ์ก็จะเริ่มหันมาถามผู้เข้ารับการอบรมว่า “ดังนั้นเจ้ามีจริงหรือ?” เริ่มทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเริ่มฉงน เริ่มสนใจที่จะฟังเรื่องต่อไปมากขึ้น

5. เรื่องเกี่ยวกับความเชื่อในประเทศอินเดียว่ามีเรื่องความเชื่อลักษณะนี้เหมือนกันไม่ไหม้แต่ในประเทศไทยเท่านั้น เช่น เชื่อว่าแม่น้ำคงคาศักดิ์สิทธิ์ จนกระทั่งถึงการทรมานร่างกายตัวเอง

6. เรื่องการเอาเหล็กแหลมแทงปากแทงตัวเองของชาวฮินดู

จากนั้นพระอาจารย์วีระพันธ์กล่าวโยงท้วงไว้ให้คิดว่า “มันเหมือนกันกับลักษณะที่หลายคนทำกรรมในอดีตแล้วต้องมารับกรรมของตนเองในชาตินี้ใช่ไหม”

ผู้รับสาร จากการสังเกตพบว่าผู้เข้ารับการอบรมขณะฟังการบรรยายช่วงนี้ ส่วนใหญ่ให้ความสนใจมากกับสื่อวีดิทัศน์ภาพเกี่ยวกับเรื่องคนกินหลอดไฟนีออน คนกินแมลงสาบ ทุกคนตั้งใจดูและพยายามตั้งใจฟังเสียงการบรรยายในวีดิทัศน์ด้วยเพราะช่วงนี้จะมีเสียงดังเกิดมาจากกลุ่มดักข้าวใส่ถาดหลุมสำหรับมือเที่ยง ซึ่งบางครั้งหากภาพที่ดูไม่น่าสนใจมากนักผู้เข้ารับการอบรมบางคนก็พักสายตาหรือเบี่ยงเบนความสนใจไปที่การดูกลุ่มที่กำลังดักข้าว

สภาพปัญหาสังคมและแนวทางแก้ไข

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่าวัตถุประสงค์ในการนำเสนอเรื่องนี้ให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ดูนั้นเพื่อเป็นการปูทางให้เห็นและคิดแบบเดียวกันให้ตระหนักถึงปัญหาสังคมใกล้ตัวผู้เข้ารับการอบรมเพราะท่านเห็นว่าสภาพปัญหาสังคมเป็นปัญหาที่สำคัญ และปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่ใกล้ตัวเยาวชน เป็นข่าวคราวที่เกิดขึ้นตลอดเวลา เป็นข่าวที่เกิดขึ้นจริงทุกวัน แต่ไม่เคยมีใครเก็บมารวบรวมให้เป็นเรื่องราวเดียวกัน ท่านตระหนักจุดนี้จึงได้นำเรื่องราวข่าวที่เรียกได้ว่า “ซีอ็อกความรู้สึก” มานำเสนอให้กับผู้เข้ารับการอบรมได้ดู ได้เห็นด้วยตัวเขาเอง เพื่อให้ทุกคนเมื่อเห็นแล้วได้เกิดความตระหนัก ได้มองเห็นตรงกันในภาพเดียวกัน ในเรื่องเดียวกัน ให้คิดแบบเดียวกัน เมื่อปูทางให้เห็นและคิดแบบเดียวกันแล้ว ท่านจะได้เริ่มใส่แนวความคิด ใส่วิธีการแก้ไขปัญหาลงไป ให้รู้ว่าทุกปัญหาที่เห็นนี้มีทางออก เพียงแต่เราได้ร่วมกันแก้ไขหรือยัง เป็นการสร้างความตระหนักรู้ในปัญหาสังคมว่าเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวทุกคนอยู่ใกล้กับปัญหาแต่ไม่ได้ตระหนักถึงผลกระทบที่จะตามมา ถ้าทุกคนไม่ตระหนักและไม่ช่วยกันแก้ไขปัญหา ปัญหาสังคมก็จะไม่จบสิ้น

พบว่าการให้ดูสภาพปัญหาสังคมเช่นนี้ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เกิดความตระหนักร่วมกัน ให้รู้ว่าปัญหาเล็กน้อยแค่นี้ มองข้ามไม่ได้เสียแล้ว มันเป็นปัญหาใหญ่ที่ทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกัน เกิดความตระหนักร่วมกัน ซึ่งพระอาจารย์วิระพันธ์ได้อธิบายส่วนนี้ให้ฟังว่า

“เมื่อผู้เข้ารับการอบรมเกิดความตระหนักร่วมกัน อะไรที่มันยากมันจะง่าย อะไรที่เป็นเรื่องส่วนตัวมันก็จะเป็นส่วนรวม อะไรที่มันเป็นเรื่องของจิตสำนึกมันจะเริ่มเกิดขึ้น”

ผู้ส่งสาร โดยปกติแล้วพระอาจารย์วิระพันธ์จะทำหน้าที่เป็นวิทยากรบรรยายเรื่องสภาพปัญหาสังคมตลอดชั่วโมงบรรยาย แต่ก็มีบ่อยครั้งหากเป็นช่วงวันจันทร์ถึงวันศุกร์ซึ่งเป็นเวลาราชการที่ท่านอาจต้องไปประกอบภารกิจสำคัญนอกศูนย์ฯ เช่น มีการประชุมหรือบรรยายพิเศษข้างนอก ทำให้บทบาทหน้าที่นี้ต้องให้พระวิทยากรผู้ช่วยทำแทน ซึ่งจากการสังเกตการบรรยายของพระวิระพันธ์และพระวิทยากรผู้ช่วยพบว่าแม้ว่าจะมีความแตกต่างในเรื่องลีลาการพูด แต่โดยภาพรวมแล้ว รูปแบบวิธีการบรรยาย เนื้อหาสาระที่สอน และคำพูดในการอบรมจะมีความคล้ายคลึงกันมาก ทั้งนี้เนื่องจากพระวิทยากรผู้ช่วยทุกรูปที่ขึ้นมาเป็นผู้บรรยายแทนจะต้องได้รับการฝึกอบรมจากพระอาจารย์วิระพันธ์มาแล้วอย่างดี

ในการบรรยายช่วงนี้ จากการสังเกตพบว่าหากพระอาจารย์วีระพันธ์บรรยายเอง ท่านจะใช้น้ำเสียงและคำพูดที่เป็นกลางๆ เนื่องจากเป็นการสื่อสารเพื่อแจ้งให้ทราบ แต่จะมีบางช่วง เช่น ช่วงเล่าเรื่องจริงที่ท่านพบมาหรือเรื่องนิทาน ท่านก็จะทำน้ำเสียงและลักษณะการใช้คำและภาษาพูดเลียนแบบเสมือนหนึ่งว่าท่านเป็นตัวละครตัวนั้นจริงๆ เช่น เมื่อท่านเล่าตัวละครที่เป็นเด็กผู้หญิง ท่านจะทำเสียงแหลมเล็ก และถ้ากล่าวถึงแม่ท่านจะทำเสียงที่เป็นผู้ใหญ่แต่พูดจาอ่อนโยน แต่หากท่านเล่าถึงเด็กผู้ชายเรียนที่เทคนิคและเกิดการทะเลาะกับเพื่อน ท่านจะพูดด้วยเสียงห้าว ใช้คำพูดแรง สามหาว ไม่สุภาพแต่ไม่หยาบคาย เช่น ใช้คำว่า “กู” “มึง” ไปตามบทบาทของตัวละคร

ในระหว่างที่พระอาจารย์วีระพันธ์บรรยายเรื่องนี้ จากการสังเกตพบว่าจะมีพระวิทยากรผู้ช่วยประมาณ 2-3 รูป สังเกตการณ์อยู่รอบๆ บางรูปจะนั่งที่เก้าอี้ในมือมีสมุดเล่มเล็กๆ สำหรับไว้จด บางรูปจะเดินไปเดินมาและหากพบว่าผู้เข้ารับการอบรมคุยกันก็จะเข้าไปว่ากล่าวตักเตือนโดยใช้ภาษาที่ไม่รุนแรงนัก หรือพบว่าบางครั้งพระวิทยากรผู้ช่วยก็จะเดินไปด้านหลังพระอาจารย์วีระพันธ์ก็มักจะกระซิบบอกเรื่องราวบางอย่าง ซึ่งผู้วิจัยทราบภายหลังว่าเหตุผลที่ทำให้เช่นนั้นคือพระวิทยากรผู้ช่วยต้องการแจ้งเกี่ยวกับเรื่องความประพฤติของผู้เข้ารับการอบรมที่พบมาขณะนั้น เพื่อให้พระอาจารย์วีระพันธ์สังเกตและหาวิธีจัดการต่อไป

สาร หรือเนื้อหาที่นำมาบรรยายในช่วงนี้ จะเป็นการเปิดเรื่องโดยใช้สื่อและภาพเป็นตัวเปิดเรื่อง ซึ่งพระอาจารย์วีระพันธ์จะใช้ลักษณะการเล่าเรื่องประกอบภาพ โดยจะเปิดภาพหรือเรื่องราวไปเรื่อยๆ ในช่วงต้นและหากมีช่วงใดที่ท่านต้องการเล่าเรื่องท่านจะใช้วิธีหยุดภาพนิ่งและเล่าเรื่องราวที่ต้องการอบรมหรือสอน ซึ่งพระอาจารย์วีระพันธ์จะมีเรื่องราวเกี่ยวกับสภาพปัญหาสังคม ซึ่งเป็นเรื่องราวสะท้อนสภาพของสังคมในปัจจุบัน เก็บไว้ในแผ่นซีดีเป็นจำนวนมาก ซึ่งไม่สามารถนำมาบรรยายได้หมดภายในเวลา 2-3 ชั่วโมง ดังนั้นในการอบรมของแต่ละโรงเรียนหรือแต่ละค่ายในเรื่องเกี่ยวกับสภาพปัญหาสังคมจึงมีเนื้อหาไม่เหมือนกัน แต่จากการเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในการเข้าค่าย 4 โรงเรียนพบว่าเนื้อหาที่นำมาอบรมเสมอๆ ได้แก่

1. เรื่องคนคั่งยาบ้า จี้เด็กเป็นตัวประกัน (ข่าวโทรทัศน์)

2. เรื่องจริงของเด็กนักเรียนเทคนิคชื่อ “เจ้าเก่ง” ที่ติดยาเสพติดมีแม่ขายก๋วยเตี๋ยว แม่ไม่รู้ว่าคุณติดยาเสพติด แม่พยายามหาเงินส่งให้ลูกเรียนโดยที่ตัวเองยอมอดทนกินข้าวกับก๋วยเตี๋ยวมาเป็นเวลา 14 ปีเต็มไม่เคยบอกลูก สุดท้ายเมื่อลูกรู้ความจริงและสำนึกได้จึงเลิกยาเสพติดและไปช่วยแม่ขายก๋วยเตี๋ยวโดยไม่อายใคร (เรื่องจริงที่พระอาจารย์วีระพันธ์พบเจอด้วยตนเองและบันทึกภาพไว้)

จากการสังเกตพบว่าพระอาจารย์วีระพันธ์ เมื่อเล่าเรื่อง “เจ้าเก่ง” จบ มักจะพูดทิ้งท้ายไว้ให้ผู้เข้ารับการอบรมได้คิดว่า

“ แล้วพวกเราละ วันนี้ทำอะไรให้แม่บ้างหรือยัง ไม่ได้ว่านะ แต่คิดเองได้แล้ว โดนกันแล้ว ”

3. เรื่องราวของเด็กผู้หญิงคนหนึ่งที่ยื่นเก่งมากแต่ติดยาบ้า และมาสารภาพขอเลิกยาเสพติดกับพระอาจารย์วีระพันธ์ แต่พูดว่าจะไม่เลิกคนเดียว จะชวนเพื่อนทุกคนเลิกยาเสพติดด้วย (สื่อนี้ได้มาโดยพระอาจารย์วีระพันธ์บันทึกมาจากเรื่องที่พบจริง)

4. เรื่องราวของเด็กผู้หญิงคนหนึ่งที่พระอาจารย์วีระพันธ์ตั้งชื่อสมมติว่า " แซด " ถูกเพื่อนผู้ชายหลอกจนเสียตัว ต่อมาหลอกให้เสพยาบ้าจนติด ภายหลังเมื่อไม่มีเงินซื้อยาบ้าก็ต้องยอมเสียตัวให้กับเพื่อนผู้ชายอีกหลายคนเพื่อแลกกับยาบ้า และสุดท้ายได้รับเชื้อโรคเอดส์ (เป็นการเล่าเรื่องโดยไม่มีภาพประกอบ)

5. เรื่องราวของนักเรียนที่มาเข้าค่ายที่ศูนย์พัฒนาคุณธรรมและตัดสินใจสารภาพขอเลิกยาเสพติด จำนวน 120 คน (ภาพนี้ได้มาจากรายการโทรทัศน์เข้ามาขอบันทึกภาพและนำไปเผยแพร่)

6. เรื่องเช็กชีนในวัยเรียน เป็นเรื่องเกี่ยวกับนักศึกษาผู้หญิงออกมาเปิดเผยกับสื่อโทรทัศน์ว่า เคยมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนชายมาแล้วหลายครั้งและเห็นว่าเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนเป็นเรื่องปกติธรรมดา และเรื่องของนักเรียนอาชีวะผู้หญิงพูดว่าตนเองเคยทำแท้งมาแล้ว 2 ครั้ง

7. นักศึกษาชายขายตัว เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับสภาพสังคมปัจจุบันมีนักศึกษาชายออกมาขายบริการทางเพศเพื่อหาเงินส่งตัวเองเรียนหนังสือ

8. เรื่องผู้หญิงติดเอดส์นอนรอความตาย เป็นเรื่องของผู้หญิงคนหนึ่งที่น่าอนบนเตียงด้วยสภาพผอมไม่มีเรียวแรง ฟันหลุดเกือบหมดปาก ผิวหนังมีแผลพุพอง โดยพระอาจารย์วีระพันธ์จะเล่าให้ผู้เข้ารับการอบรมฟังว่าผู้หญิงคนนี้เคยมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายมาแล้วหลายคนและกล่าวด้วยน้ำเสียงนุ่ม ราบเรียบ แผงอารมณ์ขันแต่ก็สะท้อนสภาพในเรื่องความไม่แน่นอนของชีวิตโดยกล่าวว่า

"ผู้หญิงคนนี้ร่างของเธอเคยสำเร็จความใคร่ให้ชายหลายคน วันนี้เธอก็รออยู่มีไหมใครสนใจเธอ เชิญเลย"

9. เรื่องสงครามน้ำไม่เมืองทรอยซ์ใช้การเล่าเรื่องและพูดเปรียบเทียบโดยใช้คำที่คล้องจองเป็นคำจำง่ายแต่แฝงไว้ด้วยการประชดประชันผู้เข้ารับการอบรมให้ได้คิดว่าเมื่อ สมัยก่อนมี "น้ำไม่เมืองทรอยซ์" คือเอาคนซ่อนอยู่ในม้าออกรบ แต่เดี๋ยวนี้มี "ม้าเมิดเมืองไทย" คนไทยเอาม้า (ยาบ้า) ไว้ในคน

10. เรื่องผลร้ายของยาเสพติด พูดเกี่ยวกับผลร้ายของยาเสพติดทำให้มีคนฆ่ากันตายในครอบครัวและในสังคมมากมาย ทำให้ร่างกายผู้เสพทรุดโทรม บางคนเป็นเอดส์ จากการสังเกตพบว่าเมื่อพูดถึงเรื่องยาเสพติดพระอาจารย์วีระพันธ์ท่านจะใช้คำพูดกับผู้เข้ารับการอบรมแบบตรงๆ เป็นคำพูดที่ตรงใจ ทำให้ผู้ฟังหรือผู้เข้ารับการอบรมสะดุ้งได้ เช่นอาจพูดชื่อโรงเรียนซึ่งเป็นชื่อเดียวกับสถานที่ตั้งของโรงเรียนและบอกว่า

"โรงเรียนนี้ก็มียาเสพติดมาก เป็นแหล่งยาเสพติดเลย"

จากการสังเกตพบว่าสารหรือเนื้อหาที่ใช้สื่อสารในช่วงนี้ ส่วนใหญ่พระอาจารย์วีระพันธ์ใช้การพูดเล่าเรื่องประกอบภาพ และมีการแสดงสีหน้า ท่าทาง น้ำเสียง (อวัจนสาร) ประกอบในการเล่าเรื่องทำให้เรื่องที่น่าสนใจ น่าติดตาม และภาษาที่ท่านนำมาใช้เป็นภาษาฟังเข้าใจง่าย บางครั้งมีการใช้ภาษาเดียวกับผู้เข้ารับการอบรม(ศัพท์วัยรุ่น) เช่น คำว่า “เฮ้อ”

นอกจากนี้พบว่า มีการใช้จุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ (Emotional appeals) ในการบรรยายสถานการณ์และเรื่องราวทำให้ผู้ฟังเห็นจริงและคล้อยตามในสิ่งที่พูด และบางครั้งยังมีการใช้จุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ขัน (Humorous appeals) ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกไม่เครียดมากกับสภาพปัญหาที่เห็น และในการพูดหรือบรรยายท่านใช้คำพูดที่เป็นภาษาสั้นๆเข้าใจง่าย มีความหมายตรง มีการใช้การเปรียบเทียบ และการยกตัวอย่างประกอบเรื่องราวเพื่อให้เห็นภาพในเรื่องนั้นๆได้ชัดเจน และมีการใช้น้ำเสียง สีหน้า สายตาและท่าทางประกอบให้เข้ากับการบรรยายเรื่องราวนั้น ขณะพูดมีการใช้น้ำเสียงแหลมเล็ก มีความดัง-ค่อยไม่เท่ากัน

สื่อ ในการเล่าเรื่องสภาพปัญหาสังคมได้มีการใช้สื่อบุคคล(พระอาจารย์วีระพันธ์) โดยใช้วิธีการบรรยาย เล่าเรื่อง และการสาธิตให้ดู ควบคู่ไปกับการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ และคอมพิวเตอร์ นำเสนอเรื่องราวที่บันทึกจากรายการโทรทัศน์ และมีภาพเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งพระอาจารย์วีระพันธ์บันทึกเทปมาได้ นอกจากนั้นยังได้นำเสนอผ่านระบบคอมพิวเตอร์ช่วยสอน โปรแกรมCAI(Computer Assisted Instruction) ในการนำเสนอประกอบเรื่องที่เล่าด้วย เช่น เรื่องของ “เจ้าแก้ง”

ผู้รับสาร ในการบรรยายช่วงนี้จากการสังเกตพบว่า ผู้รับสารให้ความสนใจกับเนื้อหาสาระและสื่อที่มีทั้งเสียงและภาพที่นำมาเสนอ เนื่องด้วยภาพและเรื่องราวที่นำเสนอเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวกับชีวิตผู้เข้ารับการอบรม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเช็กซีในวัยเรียน เรื่องนักเรียนตีกัน เรื่องเอดส์ โดยเฉพาะเมื่อพระอาจารย์เล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริง 2 เรื่องคือเรื่องเจ้าแก้ง และเรื่องผู้หญิงชื่อแซด โดยได้ใช้วิธีการบรรยายเล่าเรื่องที่ใช้น้ำเสียง ลีลา ท่าทางประกอบจึงทำให้ผู้รับสารรู้สึกไม่น่าเบื่อ ติดตามเรื่องที่น่าสนใจแต่ละเรื่องได้ตลอด แต่ก็ยังมีบางคนที่เมื่อเปลี่ยนไปเล่าเรื่องที่ตนไม่สนใจก็จะหันไปคุยกับเพื่อน หรือบางคนก็หันไปคุยกับเพื่อนข้างๆเพื่อวิพากษ์วิจารณ์เรื่องที่กำลังคุยอยู่

กิจกรรมรักสามัคคี (เกมผืนผ้าใบ)

กิจกรรม(เกมผืนผ้าใบ)นี้เป็นเกมที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรักเพื่อน รักสถาบัน และรักสามัคคีในกลุ่มเพื่อนที่อยู่โรงเรียนหรือสถาบันเดียวกัน ไม่แยกเป็นพรรค ไม่แยกเป็นพวก ทุกคนเป็นเพื่อนกัน เพราะฉะนั้นต้องคอยช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันทั้งในโรงเรียนและในสังคม

ผู้สังสาร การเล่นเกมหรือกิจกรรมนี้ พระอาจารย์วีระพันธ์จะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าทีม และมีวิทยากรที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาสเป็นผู้ช่วยประมาณ 3-4 คน และในช่วงนี้จะมีพระสงฆ์ ซึ่งศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลักษณ์ (วิทยาลัยสงฆ์วังน้อย) อีก 3-4 รูปมาฝึกงานด้านการฝึกอบรมหลังจากเลิกเรียนที่มหาวิทยาลัยแล้ว จึงทำให้ในช่วงเวลาการอบรมนี้มีวิทยากรมาช่วยงานมากขึ้น

ก่อนการเริ่มต้นของเกม พระอาจารย์วีระพันธ์จะตั้งอารมณ์ผู้เข้ารับการอบรมเข้าสู่การเล่นเกมที่ผืนผ้าใบด้วยการถามความหมายหรือนิยามของคำว่า “เพื่อน” ว่าผู้เข้ารับการอบรมให้ความหมายของคำนี้ไว้อย่างไรบ้าง ซึ่งเมื่อผู้เข้ารับการอบรมคนไหนต้องการตอบจะต้องยกมือขึ้นและยืนตอบ เมื่อได้คำตอบจากแต่ละคน พระอาจารย์วีระพันธ์ก็จะพิมพ์ความหมายที่ได้นั้นลงในคอมพิวเตอร์และฉายขึ้นจอทีวี ทุกคนจะเห็นสิ่งที่พิมพ์ลงไปพร้อมกัน ซึ่งจะได้หลายความหมายมาก

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่าระหว่างที่พระอาจารย์วีระพันธ์ถามความหมายหรือนิยามของคำว่าเพื่อนนั้น วิทยากรผู้ช่วยที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาสประมาณ 2 รูปจะเดินเข้าไปทางด้านหลังเวที และเดินกลับมาพร้อมด้วยผืนผ้าใบจำนวนหลายผืน และระหว่างที่พระอาจารย์วีระพันธ์พูดเรื่องความหมายของคำว่าเพื่อนกับผู้เข้ารับการอบรมไปเรื่อยๆ นั้น พระวิทยากรผู้ช่วยก็จะเดินไปวางผืนผ้าใบกระจายตามจุดต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการเล่นเกมที่

เวลา จากการลงภาคสนามพบว่า กิจกรรมเกมผืนผ้าใบนี้ ส่วนใหญ่การเริ่มแข่งขันจะเป็นช่วงระหว่างเวลา 16.30น. และจะไม่เกิน 17.00น.ซึ่งตรงกับตารางที่ตั้งไว้ จะมีผิดไปจากตารางบ้างคืออาจเลื่อนไปถึง 18.00น. สาเหตุสืบเนื่องจากโรงเรียนนั้นมาถึงที่ศูนย์ฯ ช้ากว่าปกติอาจเป็นเพราะโรงเรียนอยู่ในจังหวัดที่ไกลจากศูนย์ฯ มากทำให้ต้องใช้เวลาในการเดินทางนานนั่นเอง เวลาในการฝึกอบรมจึงซ้ำทำให้ต้องเลื่อนเวลาออกไป

สาร เนื้อหาสาระในช่วงกิจกรรมเกมผืนผ้าใบนี้จะได้จากตัวเกมและเพลง ตัวเกมจะเป็นการสอนที่ดีในเรื่องความรักเพื่อน มีความสามัคคี รักสถาบัน โยงไปถึงการรักชาติ ส่วนเพลงที่นำมาใช้จะเลือกเพลงที่มีความหมายสอดคล้องกับเรื่องราวที่ต้องการสอน เช่น หากต้องการสอนให้รักเพื่อนก็จะเปิดเพลง “เพื่อนกัน” เพลง “เราและนาย” และเพลง “จากเพื่อนถึงเพื่อน” ซึ่งเพลงสามารถกล่อมเกลาคิดใจให้อ่อนโยน ทำให้เกิดความซึ้งซับในเนื้อหาโดยไม่รู้ตัวและทำให้ผู้เข้ารับการอบรมรักกันมากขึ้น

สื่อ ใช้สื่อเกม สื่อบุคคล (พระอาจารย์วีระพันธ์ และวิทยากรผู้ช่วยที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาส) สื่อเพลงและสื่อวีดิทัศน์ โดยสื่อบุคคลคือพระอาจารย์วีระพันธ์จะเป็นผู้พูดตั้งอารมณ์ผู้เข้ารับการอบรมให้เกิดความรู้สึกรักเพื่อน รักสถาบัน ให้รู้จักความมีน้ำใจ รู้จักการเป็นผู้ให้ ผู้เสียสละ ไม่ใช่เป็นผู้รับแต่เพียงฝ่ายเดียว นอกจากนี้ตัวกิจกรรมเกมเองจะมีส่วนช่วยสะท้อนให้ผู้เข้า

รับการอบรมมองเห็นและเข้าใจความสามัคคีในหมู่คณะ และเพลงจะช่วยให้ผู้รับการอบรมจดจำเนื้อหาได้และเกิดความรู้สึกคล้อยตามกับบรรยากาศ ส่วนสื่อวีดิทัศน์จากการสังเกตพบว่าพระอาจารย์วัชรพันธะจะใช้สื่อวีดิทัศน์ในช่วงการแข่งขันเกมเสมอ โดยระหว่างเล่นเกมท่านจะมีกล้องวีดิทัศน์ติดตัวตลอดเวลาสำหรับบันทึกภาพการแข่งขันเกมและเมื่อเกมเสร็จสิ้นท่านจะเปิดให้ดูภาพระหว่างที่ผู้รับการอบรมเล่นเกมเพื่อชี้ให้เห็นว่าใครทำผิดกติกาเรื่องใด เป็นการใช้ภาพแสดงหลักฐานผูกมัดเพื่อให้ผู้รับการอบรมยอมรับการแพ้โดยไม่มีข้อโต้แย้งใดๆทั้งสิ้น

ผู้รับสาร จากการสังเกตพบว่า ช่วงการแข่งขันเกมนี้ เริ่มแรกผู้รับการอบรมให้ความสนใจและจับกลุ่มช่วยกันคิด แต่จากกติกาให้ใช้ภาษาใบ้ คือห้ามพูด ห้ามใช้เสียง (อวัจนสาร) จึงทำให้เป็นอุปสรรคในการสื่อสารภายในกลุ่ม เท่าที่พบคือผู้รับการอบรมแต่ละกลุ่มจะมีการสื่อสารไม่เหมือนกัน คือบางกลุ่มใช้วิธีการนั่งเป็นวงกลมและพยายามปรึกษาด้วยการใช้มือในการทำท่าทาง (อวัจนสาร) เพื่อสื่อความหมายให้เข้าใจกันในกลุ่ม โดยจะชี้ว่าคนนี่คนนั้นให้อยู่ตำแหน่งไหนบนผืนผ้าใบ และมีการสื่อสารหรือสื่อความหมายด้วยการใช้สายตา (eye contact) ในการบอกความรู้สึกซึ่งกันและกัน บางกลุ่มจะใช้วิธีการทดลองทำจริง โดยจัดตำแหน่งว่าใครตัวใหญ่หรือน้ำหนักมากพอที่จะรับน้ำหนักเพื่อนได้ก็อยู่ตำแหน่งล่างด้านในเพื่อใช้เป็นฐานให้เพื่อนต่อตัวขึ้นไป

หากแยกการวิเคราะห์ประเภทผู้รับสารเป็นผู้หญิงและผู้ชาย พบว่า กลุ่มที่เป็นผู้ชายล้วนจะทำเกมได้เสร็จเร็วด้วยความคล่องแคล่ว ส่วนกลุ่มที่มีผู้หญิงผสมอยู่ในกลุ่มผู้ชายด้วย ช่วงแรกผู้หญิงยังเขินอายไม่กล้าประชิดตัวผู้ชายในการเล่นเกมนานัก แต่จากการสังเกตพบว่าเมื่อใกล้ถึงหมดเวลาที่กำหนดไว้ ปรากฏว่าทุกคนเมื่อเกิดภาวะคับขันเกิดแรงขับภายในจิตใจว่าจะต้องต่อสู้ให้เกมชนะให้ได้ ผู้หญิงจึงไม่คิดเรื่องการถูกเนื้อต้องตัวกัน พบว่า บางคนผู้หญิงขึ้นไปขึ้นบนคอผู้ชายก็สามารถทำได้.

ผลลัพธ์ของเกม จากการลงภาคสนามและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่า หลังการแข่งขันเกมเสร็จสิ้นจะมีทั้งกลุ่มแพ้และกลุ่มชนะ กลุ่มชนะสามารถสรุปพฤติกรรมได้ 3 ลักษณะดังนี้

1. กลุ่มชนะที่มีความรักความสามัคคีกันมาก หากกลุ่มที่แพ้ไม่ได้ทานข้าว คนกลุ่มที่ชนะก็จะไม่มีใครยอมทานข้าวด้วยเช่นกัน และขอต่อรองกับวิทยากรเพื่อให้เพื่อนที่แพ้ได้ทานข้าวด้วย

2. กลุ่มชนะจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกจะทานข้าวโดยไม่สนใจเพื่อนกลุ่มแพ้ ส่วนกลุ่มที่สองซึ่งส่วนใหญ่จะมีคนจำนวนน้อยกว่ากลุ่มแรกจะไม่ยอมทานข้าวและเป็นกลุ่มที่ขอต่อรองกับวิทยากรเพื่อให้เพื่อนที่แพ้ได้ทานข้าวด้วย

3. กลุ่มชนะที่ขาดจิตสำนึกในเรื่องความรักความสามัคคีพบว่าทุกคนจะทานข้าวโดยไม่สนใจเพื่อนกลุ่มที่แพ้ว่าจะได้ทานข้าวหรือไม่ ซึ่งวิทยากรจะเป็นผู้พูดกระตุ้นให้ผู้รับการอบรมกลุ่มชนะซึ่งขาดจิตสำนึกให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนกลุ่มที่แพ้

ส่วนกลุ่มที่แพ้ในการแข่งขันเกมผืนผ้าใบ จากการสังเกตพบว่าโดยส่วนใหญ่แล้วกลุ่มแพ้ จะไม่พูดจาต่อรองอะไร จะนั่งก้มหน้าและฟังการเจรจาต่อรองระหว่างกลุ่มชนะกับวิทยากร แต่จะมีบางคนหรือบางกลุ่มนั่งร้องไห้ โดยเฉพาะถ้ากลุ่มแพ้มีผู้หญิงมากก็จะร้องไห้กันทุกคนเนื่องจาก เกิดแรงกดดันจากที่วิทยากรพูดจาประชดประชันเหน็บแนมด้วยคำพูดรุนแรง และบางคนเกิดความซาบซึ้งในคำพูดของเพื่อนที่ต่อรองกับวิทยากร

เวลา หลังเล่นเกมจบโดยปกติจะเป็นช่วงเวลาประมาณ 18.30น.-19.00น. มีการเจรจาต่อรองระหว่างพระอาจารย์วีระพันธ์กับผู้เข้ารับการอบรมกลุ่มชนะ ซึ่งในระหว่างนี้จะมีบางคนหรือบางกลุ่มทั้งในกลุ่มชนะและกลุ่มแพ้นั่งร้องไห้ บางคนกอดคอร้องไห้กับเพื่อนเนื่องจากอยู่ในอารมณ์กดดัน คับข้องใจและไม่แน่ใจว่าจะสามารถเจรจาต่อรองกับวิทยากรได้สำเร็จหรือไม่

ตัวอย่างการเจรจาต่อรองระหว่างพระอาจารย์วีระพันธ์กับกลุ่มชนะ

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการเจรจาต่อรองขอให้เพื่อนกลุ่มแพ้ได้ ทานข้าวของนักเรียนโรงเรียนอาชีวะแห่งหนึ่ง ซึ่งโรงเรียนนี้มีนักเรียนเข้าอบรมทั้งสิ้น 620 คน หลังจากแข่งขันเกมเสร็จสิ้นแล้วมีกลุ่มคนที่แพ้ 226 คน พระอาจารย์วีระพันธ์สรุปว่ากลุ่มแพ้ไม่ได้ทาน ข้าวเมื่อเย็นและให้มานั่งแถวด้านหน้าทั้งหมด ผู้วิจัยพบว่ามีนักเรียนในกลุ่มชนะจำนวน 66 คน ไม่ยอมทานข้าว เมื่อพระอาจารย์วีระพันธ์ถามว่าทำไมไม่ทานข้าว ใครมีอะไรจะพูด ปรากฏว่ามีนักเรียนผู้หญิงคนหนึ่งที่เกิดความคับข้องใจมาก ลูกขี้ขี้และพูดว่า “พระอาจารย์ใจร้าย” ผู้เข้ารับการอบรมคนอื่นหัวเราะเบาๆ พระอาจารย์วีระพันธ์เลยเรียกให้ออกมาพูดข้างหน้าเวทีให้ใช้ ไมโครโฟนผ่านเครื่องขยายเสียง เพื่อพูดให้เพื่อนได้ยินด้วย โดยเหตุการณ์การเจรจาต่อรองมีดังนี้

- พระอาจารย์วีระพันธ์ : เมื่อกี้เธอบอกว่าพระอาจารย์ใจร้าย มีอะไรจะพูด
- ตัวแทนผู้เข้าอบรม : ขอให้เพื่อนได้ทานข้าวด้วยค่ะ อยากให้เพื่อนในกลุ่มได้ทานข้าวทุกคน
- พระอาจารย์วีระพันธ์ : แต่เพื่อนที่อยู่ข้างหน้านี่เป็นกลุ่มแพ้เกม
- ตัวแทนผู้เข้าอบรม : หนูกลัวเพื่อนหิวข้าวเวลานอน สงสารเพื่อนค่ะ
- พระอาจารย์วีระพันธ์ : พระอาจารย์รู้ แต่กติกาบอกไว้ว่าหากทีมใครแพ้จะต้องถูกอดข้าวเย็นวันนี้ เพื่อนๆเธอที่เป็นกลุ่มแพ้ก็น่าจะเข้าใจกติกาและยอมรับข้อนี้
- ตัวแทนผู้เข้าอบรม : พวกหนู 66 คนขอแบ่งข้าวให้เพื่อนทานได้ไหมคะ
- พระอาจารย์วีระพันธ์ : เธอลองคิดดู ตอนนี้มันขึ้นอยู่กับกาเจรจาต่อรองของเธอ ข้าวของคน 66 คนกับคนที่อด 226 คน สามเท่าตัวของเธอ จะทานกันพอหรือ กลุ่มของเพื่อนเธอเขาแพ้ เขาก็จะอายใจอยู่แล้ว และก็ซึ่งในน้ำใจเธอ แต่เขาเลือกความถูกต้อง พระอาจารย์มีข้อแม้ดังนี้ อย่างแรกที่เธอจะเลือกคือให้ข้าว 66 คนแบ่งให้คน 226 คนทาน กับอย่างที่สองคือให้ส่งตัวแทน...

...ทีมชนะ 14 คน และตัวแทนทีมแพ้ 14 คน รวมเป็น 28 คนให้แข่งขัน
เกมอีกครั้ง ถ้าชนะ 28 คนก็จะได้ทานข้าวกันหมด ตักข้าวเพิ่มสำหรับ
226 คน ได้ทานกันหมดทุกคน พวกเขาตัดสินใจเองว่าจะเลือกซื้อไหน

หลังจากที่ผู้เข้ารับการอบรมประชุมกลุ่มแล้วมีการสรุปว่าเลือกซื้อเสนอที่ 2 และเมื่อแข่งขัน
เกมครั้งนี้ปรากฏว่าชนะทำให้ทุกคนทั้งกลุ่มชนะและกลุ่มแพ้ได้ทานข้าวทุกคนด้วยความประทับใจ
ใจในน้ำใจของเพื่อน

จากการสังเกตพบว่าบทสรุปสุดท้ายของเกม เมื่อมีการเจรจาต่อรองกันแล้ว เกมก็มักจบ
ลงด้วยความประทับใจ เพื่อนเกิดการเห็นใจซึ่งกันและกัน มีการแสดงความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเกื้อกูล
กัน และกลุ่มที่แพ้ก็จะได้ทานข้าว แต่เงื่อนไขในการได้ทานข้าวของแต่ละโรงเรียนไม่เหมือนกัน บาง
โรงเรียนกลุ่มแพ้ได้ทานเพราะเพื่อนกลุ่มที่ชนะมีน้ำใจขอแบ่งให้ บางโรงเรียนได้ทานเพราะเพื่อน
กลุ่มที่ชนะเป็นผู้เสียสละขอเล่นเกมเองอีกครั้งซึ่งมีข้อแม้ว่าถ้าชนะขอให้เพื่อนทุกคนที่แพ้ได้ทาน
ข้าวด้วย หรือบางกรณีก็จะพบเห็นภาพของครู-อาจารย์ที่ยอมอดข้าวพร้อมกับลูกศิษย์ และจบลง
ด้วยภาพที่น่าประทับใจคือครูอาจารย์กับลูกศิษย์ผลัดกันป้อนข้าวให้กันและกัน เรียกได้ว่าเป็นการ
ทานข้าวเคล้าน้ำตาแต่ทุกคนจะเกิดความประทับใจ ระหว่างนี้พระอาจารย์วีระพันธ์จะเปิดเพลง
“เพื่อนกัน” “เราและนาย” และเพลง “จากเพื่อนถึงเพื่อน” ซึ่งเนื้อหามีความหมายสอดคล้องกับ
เรื่องความรักความผูกพัน ความสามัคคีในกลุ่มเพื่อน มีเนื้อร้องดังนี้

บทเพลง “เพื่อนกัน”

เก็บถ้อยคำของเธอเอาไว้ แต่นี้ไปวัดที่ใจ สบสายตารู้ความข้างใน จับมือไว้เป็นสัญญา
เราพร้อมทำทั้งดีและเลว ถูกผิดไปด้วยกัน สุข ทุกข์เราไม่ทอดทิ้งกัน รวมใจไว้เป็นหนึ่งเดียว
ใครจะห้ามเท่าไร จะดี จะร้าย ก็เพื่อนเรา ขอเพียงจริงใจให้กันไว้ เนิ่นนานแค่ไหน
มิตรภาพไม่เปลี่ยนแปลงน้ำใจเพื่อนไม่เคยแห้งแล้ง กอดคอกันไว้เพื่อนกัน ตลอดไป
มีเรื่องราวเหลืออีกมากมาย ประสบการณ์จะสั่งสอน มีบทชีวิตอีกหลายตอน จำเอาไว้เป็นบทเรียน

บทเพลง “เราและนาย”

วันคืนที่เนิ่นนาน ที่มีเราสองคน ดันรนสู้ทนเพื่อความฝัน มีคำสัญญาว่าเรา
ไม่ทอดทิ้งกันแม้คืนและวันจะโหดร้าย ไม่อาจทำให้ใจของเรานั้นเปลี่ยนแปลง
สัญญาที่ให้กันไม่มีวันเปลี่ยนแปลง เพื่อนจะมี จะมีเราและนายเสมอ
จากวันนี้จะมีเรา เราและนาย จดจำไว้ตลอดไปไม่ทิ้งกัน
หากมีเราจะมีนาย ร่วมทางไม่มีไหวหวั่น คือเพื่อนกัน เพื่อนตาย ตลอดไป

บทเพลง “จากเพื่อนถึงเพื่อน”

กว่าจะรู้จักกันมันก็นานแสนนาน กว่าจะมาเป็นเพื่อนกันต้องใช้เวลานาน
 อยู่กันมานานแสนนาน จากกันไปไกลแสนไกล จดจำไว้เพื่อนยังไม่ลืม
 บนเส้นทางยาวไกล ร่วมฝ่าฟันไป ก้าวไปด้วยกัน จำวันนั้นยังจำ เคยร่วมกันทำ
 ด้วยความมั่นใจ สุขเราก็เคยร่วมเสพ เจ็บเราก็เคยร่วมเจ็บ จดจำไว้ถึงวันเก่า เก่า
 วันที่จำต้องจาก ต้องจากกันไกล แต่ใจยึดมั่น คืบและวันเดือนผ่านไม่อาจเรียกวันเก่า
 คืบหวนได้ แต่ใจเรายังมั่นคง ฝากความทรงจำถึงเพื่อน จดจำไว้เพื่อนยังไม่ลืม

ระยะห่าง (space) จากการสังเกตพบว่าหลังจากแข่งเกมเสร็จและมีกลุ่มแพ้ พระอาจารย์
 วีระพันธ์จะให้กลุ่มที่แพ้ทั้งหมดเลื่อนไปนั่งแถวด้านหน้าทั้งหมด เป็นการแยกกลุ่มแพ้ออกจากกลุ่ม
 ชนะอย่างชัดเจน ทำให้สื่อความหมายในเรื่องระยะห่างระหว่างกลุ่ม 2 กลุ่มว่าต่อไปนี้ไม่เหมือนกัน
 แล้ว เป็นคนละพวกกัน ทั้งนี้เพื่อจะให้เกิดความตระหนักในเรื่องความสามัคคีและความเป็นพวก
 พ้องเดียวกัน

กำเนิด จักรวาล โลก และมนุษย์

จากการสัมภาษณ์พบว่า จุดประสงค์ในการนำเสนอเรื่องนี้ก็เพื่อเป็นการเปรียบเทียบให้ผู้
 เข้ารับการอบรมทราบว่าเรื่องราวต่างๆที่เป็นวิทยาศาสตร์นั้นเพิ่งถูกค้นพบเมื่อไม่นานมานี้เอง แต่
 ทางพระพุทธศาสนาได้ค้นพบมาก่อนแล้วนานกว่า 2,500ปี ซึ่งบางเรื่องราววิทยาศาสตร์ยังพิสูจน์
 ไม่ได้แต่ทางศาสนามีคำตอบไว้แล้ว เช่นเรื่องจิตวิญญาณ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เข้าใจ
 และศึกษารวมเพิ่มมากขึ้น

เวลา ในการอบรมเรื่องนี้ส่วนใหญ่จะเริ่มต้นบรรยายเวลาประมาณ 19.30-20.00น. ขึ้น
 อยู่กับความยืดหยุ่นของการต่อรองหรือบทสรุปการจบของเกมผืนผ้าใบ และช่วงการอบรมนี้จะเป็น
 ช่วงเวลาหลังอาหารมื้อเย็นและหลังกิจกรรมการพัฒนาจิต (ทำวัตรเย็น นั่งสมาธิ)แล้ว

ผู้ส่งสาร พระอาจารย์วีระพันธ์ จะทำหน้าที่เป็นผู้บรรยาย โดยมีพระวิทยากรผู้ช่วย 3-4
 รูป นั่งหรือยืนกระจายอยู่ด้านหลังผู้เข้ารับการอบรม ร่วมฟังการบรรยายและช่วยดูแลเรื่องพฤติ
 กรรมกรรมนั่งฟังของผู้เข้ารับการอบรม และจากการสังเกตพบว่าพระวิทยากรผู้ช่วยบางรูปจะทำ
 หน้าที่ดูแลเรื่องการจัดจุกจุกกันอยู่รอบๆบริเวณที่ผู้เข้ารับการอบรมนั่งอยู่ด้วย โดยจะเป็นผู้พาพี่เลี้ยงที่
 ทางโรงเรียนพามาด้วยไปจัดการจุกจุกกันอยู่ด้านหลังเวที และให้พี่เลี้ยงนำมาวางในตำแหน่งที่ไม่
 ไกลผู้เข้ารับการอบรมมากนัก ส่วนฆราวาสในช่วงเวลานี้มักจะเห็นเดินมาดูการอบรมบ้างเป็นบาง
 ช่วงเวลา ไม่ได้อยู่ประจำเช่นพระวิทยากรผู้ช่วย

สาร เนื้อหาในช่วงนี้ เป็นการผสมผสานระหว่างเรื่องราววิทยาศาสตร์กับเรื่องราวของพุทธศาสนา ในช่วงต้นพระอาจารย์วีระพันธ์จะนำเสนอเรื่องราวทางวิทยาศาสตร์ ภาพที่ปรากฏจะเป็นภาพเรื่องราวเกี่ยวกับโลกและจักรวาลในระบบสุริยจักรวาล เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการพบเจอบินในประเทศต่างๆ การพบมนุษย์อวกาศ เรื่องของวิญญาณและการใช้พลังจิตในการเคลื่อนที่สิ่งของที่มีการค้นพบและมีการพิสูจน์จริงในต่างประเทศ จนกระทั่งโยงมาเปรียบเทียบกับพุทธศาสนา รวมไปถึงการนั่งสมาธิ เนื่องจากการบรรยายในช่วงนี้เน้นเนื้อหาวิชาการทางศาสนา จึงนำเสนอในรูปแบบการบรรยายประกอบสื่อที่เป็นภาษาเขียน(วจนสาร)มีการนำภาษาบาลีทางศาสนาพุทธมาใช้ ซึ่งเป็นคำที่เข้าใจยาก พระอาจารย์วีระพันธ์จึงได้ทำการแปลเป็นภาษาไทยประกอบไปด้วยทุกคำที่เป็นภาษาบาลี

ตัวอย่างเช่น ในการสอนเรื่องสัตว์ที่เกิดในจักรวาลว่ามีกำเนิดอยู่ 4 ที่ คือ ชะลาพุชกำเนิด อัญชชะกำเนิด และสังเสทชะกำเนิด และโอปปาติกะ ซึ่ง4คำนี้เป็นคำที่เข้าใจยาก พระอาจารย์วีระพันธ์จึงได้แปลให้เป็นคำที่เข้าใจง่ายพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบให้เข้าใจชัดเจนขึ้นกว่าเดิมคือ สัตว์ที่เกิดในครรภ์มารดา เช่น มนุษย์ ,สัตว์เดรัจฉาน คือสัตว์ที่เกิดในไข่ เช่น สัตว์เดรัจฉานคือสัตว์ที่เกิดขึ้นในที่ชื้นแฉะ เช่น กิมชาติ (หนอน) พยาธิ เชื้อโรค และคือพวกที่ผุดขึ้นเอง โดทันที เช่น พรหม เทวดา เปอต อสูร สัตว์นรก ตามลำดับ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น นอกจากนั้นยังได้เปรียบเทียบให้เห็นว่าสมัยนี้พยาธิหรือเชื้อโรคบางชนิดสามารถชักล่องจุลทรรศน์ส่องดูจึงเห็น กล้องจุลทรรศน์เพิ่งมีใช้เพียงช่วง 100 ปีนี้ แต่พระพุทธศาสนารู้อย่างน้อย 2,500 กว่าปีแล้ว

สื่อ สื่อบุคคล คือ พระอาจารย์วีระพันธ์จะบรรยายเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และศาสนา โดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์ โปรแกรม power point ซึ่งนอกจากการบรรยายแล้ว ยังมีการสาธิตเรื่อง “พลังจิต” ในการอธิบายและให้ผู้เข้ารับการอบรมทำตามด้วย

ผู้รับสาร จากการสังเกตพบว่า ในช่วงนี้ผู้เข้ารับการอบรมมีความสนใจฟังการบรรยาย การอบรมน้อยลงโดยเฉพาะช่วงการบรรยายเกี่ยวกับหลักพุทธศาสนา สังเกตได้จากผู้เข้ารับการอบรมมีการคุยกันระหว่างฟังบรรยาย บางคนมีอาการหาว ตาปริ้อ บางคนเริ่มนั่งไม่สุภาพ ยืดขาหรือนั่งยกเข่า และจากการสังเกตพบว่ามีบางคนนั่งหลับ ทั้งนี้อาจเนื่องจากช่วงนี้เป็นช่วงดึกแล้วและผู้เข้ารับการอบรมเพิ่งจะทานอาหารเย็นมาจึงทำให้รู้สึกง่วงนอน ซึ่งหากพระวิทยากรผู้ช่วยพบว่ามีคนคุยหรือนั่งหลับก็จะเข้าไปว่ากล่าวเป็นรายตัว โดยถ้าผู้เข้ารับการอบรมนั่งอยู่รอบนอกพระวิทยากรผู้ช่วยก็จะเข้าไปสะกิดหรือตีที่ไหล่และว่ากล่าว แต่ถ้านั่งอยู่ข้างในพระเข้าไปไม่ถึงก็จะใช้วิธีให้เพื่อนสะกิดต่อกัน ไปบอกหรืออาจพูดเสียงดังแต่ไม่ดังถึงขนาดรบกวนวิทยากรบรรยาย

จากการสังเกตพบว่าหากช่วงไหนสื่อที่นำมาเสนอมีความน่าสนใจ เช่น เรื่องมนุษย์ต่างดาว เรื่องจานบิน เรื่องจิตวิญญาณ เรื่องพลังจิต ผู้เข้ารับการอบรมก็จะให้ความสนใจมากขึ้น ตั้งใจดู และพบว่าในเรื่องจิตวิญญาณบางคนดูแล้วมีอาการ ตื่นเต้น กลัว ไม่อยากดู

การฝึกอบรมวันที่สอง

การบรรยายเนื้อหาสอนเรื่องบุญ-บาป

พื้นฐานของชีวิต (ศีล 5)

บาป-บุญ และกฎแห่งกรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า วัตถุประสงค์ของการบรรยายเรื่องศีล 5 บาป-บุญ และกฎแห่งกรรมนั้นเพื่อต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รู้ว่าบุญคืออะไร บาปคืออะไร กิเลสคืออะไร เราจะทำลายกิเลสได้อย่างไร? กฎแห่งความจริงของชีวิต กรรมคืออะไร? มีจริงหรือไม่? มีกี่ชนิด? ส่งผลอย่างไร และเราควรจะทำและปฏิบัติตนอย่างไร

ผู้ส่งสาร จากการลงภาคสนามพบว่าการบรรยายช่วงนี้บางครั้งพระอาจารย์วิระพันธ์ จะมอบหมายให้พระวิทยากรผู้ช่วย เป็นผู้ทำหน้าที่นี้ และจะมีพระวิทยากรผู้ช่วยท่านอื่น อีก 2-3 รูป ช่วยดูแลความเรียบร้อยเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้เข้ารับการอบรมในระหว่างการบรรยาย และบางครั้งก็จะมีพระวิทยากรผู้ช่วยท่านอื่นพูดเสริมหรือบรรยายแทนช่วงพักระหว่างการอบรม

สาร เนื้อหาที่นำมาเสนอช่วงนี้แบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง คือเรื่องของศีล 5 และเรื่องบาป-บุญและกฎแห่งกรรม ในเนื้อหาช่วงแรกเกี่ยวกับเรื่องศีล 5 นั้นเป็นการนำเสนอโดยการเปิดเรื่องคล้ายกับการเปิดเรื่องของภาพยนตร์เรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นการใช้สารที่มีจุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ขัน คือเปิดเรื่องด้วยคำว่า "ค่ายพุทธธรรม จำใจเสนอ เรื่อง ศีล 5" และการนำเสนอเรื่องบาป-บุญ และกฎแห่งกรรมเป็นการนำเสนอสารโดยใช้จุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ (Emotional appeals) ในเรื่องความสงสารของผู้เข้ารับการอบรมเข้ามา และการใช้จุดจูงใจโดยใช้ความกลัว (Fear appeals) ด้วย โดยผ่านการนำเสนอภาพที่ก่อให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจกับการฆ่าวัว ฆ่าหมู เห็นน้ำตาของวัวไหลเมื่อตอนที่จะถูกฆ่า และมีการเล่าเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่พระวิทยากรพบและจำมาเล่าให้ฟัง

จากการสังเกตพบว่าในช่วงการบรรยายเรื่องบาปบุญกฎแห่งกรรมนั้น นอกจากจะให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ดูภาพฆ่าวัว ฆ่าหมูซึ่งเป็นเรื่องราวที่ส่งผลต่ออารมณ์ของผู้เข้ารับการอบรมทำให้เกิดความสงสารแล้ว พระอาจารย์วิระพันธ์จะเล่าให้ฟังอีกว่ามีเรื่องกฎแห่งกรรมเกิดขึ้นที่ไหนบ้าง โดยจะเล่าเรื่องจริงที่ตนเคยพบมา เช่น เรื่องครอบครัวของนายชัย เสียฟาร์มหมู อยู่ข้างวัดที่พระ

อาจารย์อาศัยอยู่ สมัยก่อนรำรอย เป็นคนมีฐานะ แต่ให้คนงานที่ฟาร์มฆ่าหมูทุกวัน ส่วนลูกชายเป็นคนชอบเล่นเกมกดมากทำให้เป็นคนที่ชอบอะไรโหดๆ คนงานจึงมักเรียกให้มาสับสวิตช์ฆ่าหมูเป็นประจำ เนื่องจากปัจจุบันจะไม่ใช้ท่อนเหล็กตีหัวหมูแล้วเพราะกลัวหัวหมูจะซ้ำจึงใช้ไฟฟ้าช็อตแทน คนงานที่ใช้ไฟฟ้าช็อตรู้ว่าลูกชายเจ้าของฟาร์มซึ่งมีอายุเพียง 10 ขวบ ชอบวิธีนี้มากจึงเรียกให้มาสับสวิตช์ทุกวัน เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นตอนที่พระอาจารย์วีระพันธ์อยู่ลพบุรี และย้ายมาอยู่ที่ศูนย์ เพื่อนของเสี่ยชัยก็โทรศัพท์มาบอกว่าหลวงพี่เสี่ยฟาร์มหมูตายแล้ว ตายทั้งครอบครัวเลยทั้งตัว ทั้งเมีย ทั้งลูก ศพพวกเขาประหลาดมาก ศพของพ่อและเพราะถูกรถไฟบด และเหมือนหมูถูกฆ่าแหละเลย แมกี้และเพราะถูกรถไฟบดเช่นกัน ส่วนลูกชายนั่งหน้ามาด้วยตรงกลางศพกลับไม่เป็นอะไรเลย แต่เมื่อไปพิมพ์ลายนิ้วมือจึงเห็นว่ามียรอยไฟฟ้า สายไฟฟ้าดูดออยู่กลางมือ ค้นพบที่หลังว่าเด็กเล่นเกมกด ใช้การแปลงไฟสูง พอถูกรถไฟชน สายไฟฟ้ารั่ววงจร ไฟเลยดูดเด็กคนนั้นตาย จากการสังเกตพบว่าเมื่อพระอาจารย์วีระพันธ์เล่าเรื่องนี้จบก็จะพูดทิ้งท้ายให้ผู้เข้ารับการอบรมได้คิดว่า "เห็นไหมกรรมของเด็กที่ฆ่าหมูทุกวันเลยต้องตายอย่างนี้ พวกเธอล่ะอยากเป็นอย่างนี้ไหม"

นอกจากนั้นยังมีเรื่องกฎแห่งกรรมอีกเรื่องที่พันโทสุรินทร์ซึ่งเป็นวิทยากรเคยเล่าให้ผู้เข้ารับการอบรมฟังว่าเคยมีข่าวที่อยู่ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐว่า คนเชือดหมูคนหนึ่งเชือดคอกหมูทุกๆ วัน มีวันหนึ่งไม่ทราบว่าคุณคิดอย่างไรกินเหล้าจนเมาแล้วก็เชือดคอกตัวเองตาย ซึ่งจากการฟังเรื่องที่เกิดขึ้นจริงเหล่านี้ พระอาจารย์วีระพันธ์เล่าว่าผู้เข้ารับการอบรมที่เข้าใจและเชื่อถือในเรื่องกฎแห่งกรรมก็จะเริ่มกลับไปปฏิบัติธรรมที่บ้าน สวดมนต์ ทำวัตร อบรมจิตและกัณฐสมาธิเอง หลายคนทำอย่างต่อเนื่อง ทุกวันนี้ยังทำอยู่ก็มี หลายคนขอหนังสือสวดมนต์ไปสวดที่บ้าน

สื่อ สื่อที่นำมาใช้ในช่วงนี้ คือการใช้สื่อบุคคล (พระอาจารย์วีระพันธ์หรือพระวิทยากรผู้ช่วย) และมีการใช้เทคนิคการฝึกอบรมโดยการบรรยายเรื่องราวที่ต้องการนำเสนอ และใช้สื่อคอมพิวเตอร์โปรแกรม Power Point ในการนำเสนอภาพและเสียง ซึ่งสื่อที่ได้มาส่วนใหญ่เป็นเรื่องจริงที่วิทยากรพบและบันทึกภาพมาด้วยตนเองแล้วนำมาเล่าบรรยายให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ฟังและได้ชม

ผู้บรรยาย จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมทั้งเพศหญิงและเพศชายจะให้ความสนใจเกี่ยวกับภาพการฆ่าวัว ฆ่าหมูมากในช่วงแรกเนื่องจากเป็นภาพที่ไม่เคยเห็นหรือเคยทราบมาก่อนว่ามีกรรมวิธีการฆ่าอย่างไร แต่เมื่อดูได้สักระยะถึงช่วงภาพที่ลงมือฆ่าและฆ่าแหละซึ่งมีความหวาดเสียวน่ากลัวพบว่าบางคนดูแล้วเกิดอาการน้ำตาคลอเบาเพราะสงสารและบางคนก็เบือนหน้าไปทางอื่น ไม่อยากดูต่อไป ส่วนในเรื่องการสอนเกี่ยวกับศีล 5 พบว่าผู้เข้ารับการอบรมจะสนใจไม่มากนัก สังเกตได้จากที่มีการพูดคุยกันตลอด

ภัยชีวิตและยาเสพติด

จุดประสงค์ในขณะนี้ต้องการเสนอให้เห็นชีวิตของมนุษย์ว่าปัจจุบันมักจะถูกคุกคามจากภัยต่างๆ เช่น ภัยที่เกิดจากธรรมชาติ ได้แก่ อุทกภัย (น้ำท่วม) อัคคีภัย (ไฟไหม้) , วาตภัย (ลมพายุ) , อุบัติภัย (อุบัติเหตุต่างๆ) , ภัยจากมลพิษ ซึ่งพลัดพรากชีวิต ทำร้ายร่างกาย ทำลายทรัพย์สิน ซึ่งภัยเหล่านี้เกิดจากความประมาท การขาดสติ และอกุศลกรรมในอดีตตามเบียดเบียน นอกจากนั้นแล้วยังมีโรภัย, วิบัติภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ด้วยกันเอง ภัยจากอบายมุขและยาเสพติด เช่น บุหรี่ กาว ยาม้า เหล้า กัญชา เฮโรอีน ฯลฯ ที่เป็นเหตุให้มนุษย์ก้าวไปสู่ทางวิบัติได้ง่าย แต่ภัยที่เกี่ยวกับภัยจากอบายมุขและยาเสพติดนั้นเป็นภัยที่มนุษย์หลีกเลี่ยงได้ และควรเริ่มต้นหลีกเลี่ยงตั้งแต่วันนี้

ผู้ส่งสาร พระอาจารย์วิระพันธ์เป็นผู้บรรยายโดยมีการใช้การเล่าเรื่อง (วจนภาษา) และการใช้น้ำเสียง ท่าทาง(อวัจนสาร)ประกอบการบรรยายและจะมีพระวิทยากรผู้ช่วยอีก 2-3 รูปช่วยดูแลในช่วงฟังการบรรยายว่าผู้เข้ารับการอบรมตั้งใจฟังหรือไม่ถ้าเห็นที่ไม่ตั้งใจฟัง นั่งไม่เรียบร้อย ไม่เหมาะสมในการฟังการบรรยายก็จะเข้าไปปรามหรือพูดให้ปฏิบัติตนให้ถูกต้อง

สาร ในการนำเสนอสารนั้นใช้การเปิดเรื่องโดยการใช้ภาษาเขียนจากสื่อสิ่งพิมพ์เป็นตัวเปิดเรื่อง และให้ดูภาพจากวีดิทัศน์ เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับภัยในชีวิตประจำวันและพิษภัยของยาเสพติด มีการใช้จุดจูงใจในสารโดยใช้ความกลัว (fear appeals) จากการสังเกตพบว่าโดยส่วนใหญ่ในช่วงนี้จะนำเสนอเรื่องราวในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. พระอาจารย์วิระพันธ์จะเริ่มการพูดถึงเรื่องภัยชีวิตด้วยการแสดงภาพหัวข้อข่าวพาดหัวในหนังสือพิมพ์ เช่น " พ่อข่มขืนลูกในได้อายุ 8 เดือน" "สาวเสพยาบ้า แก้วผ้าไปซื้อของ" ฯลฯ ซึ่งเป็นหัวข้อข่าวพาดหัวที่ดังๆและเป็นเรื่องเกี่ยวข้องและใกล้ชิดกับสภาพชีวิตของผู้เข้ารับการอบรม โดยพระอาจารย์วิระพันธ์จะเปิดให้ดูข่าวพาดหัวจากหนังสือพิมพ์ต่างๆที่นำมารวบรวมเก็บไว้เกี่ยวกับเรื่องภัยต่างๆที่อาจเกิดขึ้นกับชีวิตของผู้เข้ารับการอบรมได้และให้ผู้เข้ารับการอบรมอ่านตามแต่ละหัวข้อข่าวที่พาดหัวนั้นทุกข่าวจนจบ

2. ข่าวเกี่ยวกับคนคลั่งยาบ้าในสถานการณ์ต่างๆ บางคนคลั่งแล้วทำร้ายคนอื่น บางคนทำร้ายตัวเอง

3. ให้ดูเรื่อง " หนูทดลอง " โดยได้นำเรื่องราวการวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง พิษภัยของสารในยาเสพติด โดยนำสารเสพติดฉีดเข้าไปในหนูตัวหนึ่งเพื่อดูอาการและเปรียบเทียบพฤติกรรมกับหนูอีกตัวหนึ่งที่ไม่ได้ฉีดสารเสพติด จากการสังเกตพบว่าเมื่อดูจบพระอาจารย์วิระพันธ์จะเปรียบเทียบให้ผู้เข้ารับการอบรมฟังเสมอว่า " ขนาดหนูยังเป็นแบบนี้ แล้วพวกเราที่เป็นคนจะไม่ยิ่งกว่านี้หรือ "

สื่อ ใช้สื่อบุคคล สื่อวีดิทัศน์ และสื่อคอมพิวเตอร์ เป็นช่องทางในการนำเสนอสาร สื่อส่วนใหญ่ที่นำมาใช้ในขณะนี้ส่วนใหญ่แล้วได้บันทึกมาจากภาพข่าวประจำวันที่เกี่ยวข้องกับชีวิตในปัจจุบันรวมถึงการทดลองการวิจัยต่างๆและจากสิ่งที่พระอาจารย์วีระพันธ์พบมาแล้วนำมาเล่าต่อให้ผู้เข้ารับการอบรมฟัง

ผู้รับสาร จากการสังเกตพบว่าในช่วงนี้ผู้รับสารให้ความสนใจกับเนื้อหาตลอดการบรรยายสังเกตจากการตั้งใจดูและตั้งใจฟังคำพูดที่ประกอบภาพ และจากการสังเกตพบว่าผู้ชายจะให้ความสนใจเนื้อหาเกี่ยวกับยาเสพติดโดยเฉพาะเรื่องหนูทดลองมาก ในขณะที่ผู้หญิงให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องภัยรอบตัว เช่น คนคลั่งยาบ้าจับเด็กเป็นตัวประกัน จับผู้หญิงเป็นตัวประกัน ทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องใกล้ตัวมากนั่นเอง

กิจกรรมสร้างภาวะผู้นำ (เกมนั่งเข่า)

จุดประสงค์ของเกม คือ เพื่อให้เยาวชนเกิดการรู้จักรักศักดิ์ศรีในทางที่ถูกที่ควร รู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ควรรัก ควรทะนุถนอม ควรหวงแหน สิ่งใดควรรักษาสิ่งใดควรเทิดทูน และการรักษาเกียรติควรรักษาอย่างไร ให้รู้จักมีความอดทนและเสียสละ มีความจริงใจ เคารพต่อกฎกติกาของส่วนรวม และรู้จักเรียนรู้ทักษะของการเป็นผู้นำ ซึ่งหากผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจก็จะไม่ไปตีไม่ไปทะเลาะกับใคร ไม่สร้างปัญหากับคนอื่น และมีความสมัครสมานสามัคคีกันในหมู่คณะ

ผู้ส่งสาร พระอาจารย์วีระพันธ์และพระวิทยากรผู้ช่วย 3-4 รูปเป็นผู้ช่วยกันดูแลและควบคุมกฎกติกาของเกม พร้อมกันนั้นก็ต้องช่วยเป็นแรงเสริมในการได้ตอบการเจรจาต่อรองกับผู้เข้ารับการอบรม ในช่วงกิจกรรมนี้พบว่าผู้ส่งสารทุกท่านมักใช้คำพูดประชดประชันและสบประมาทผู้เข้ารับการอบรมว่าแข่งขันเกมไม่ได้หรอก ไม่ไหวแน่ ยอมแพ้เสียเถอะ ซึ่งในระหว่างแข่งขันเกมพบว่าระยะห่าง(space)ระหว่างวิทยากรกับผู้เข้ารับการอบรมใกล้กันมาก เนื่องจากวิทยากรผู้ช่วยบางท่านจะเข้าไปใกล้จุดที่ผู้เข้ารับการอบรมแข่งขันเกมอย่างใกล้ชิดเพื่อถ่ายรูบบ้าง เพื่อพูดประชดประชันให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดแรงกดดัน เกิดความพยายามจะสู้ต่อไป และเพื่อให้เห็นน้ำใจของเพื่อนในกลุ่ม

สาร จากการสังเกตพบว่าการนำเสนอสารในช่วงนี้พระอาจารย์วีระพันธ์ใช้กฎกติกาและการพูดจาเจรจาต่อรองในการนำเสนอเนื้อหาสาระไปสู่ผู้เข้ารับการอบรมเพื่อให้เกิดความสำนึกในเรื่องศักดิ์ศรี ความเสียสละและความอดทนในการดำเนินชีวิตโดยใช้สิ่งที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้เข้ารับการอบรม เช่น ธงโรงเรียน เครื่องแบบ เข็ม หัวเข็มขัดของโรงเรียนตั้งเป็นกติกา หากแพ้จะต้องถูกยึดไว้ที่ศูนย์ฝึกอบรมเป็นเวลา 1 ปี ซึ่งจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่าส่วนใหญ่แล้วพระอาจารย์วีระพันธ์จะใช้วิธียึดธงของโรงเรียนเพราะธงโรงเรียนถือเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับโรงเรียนและถือเป็นศักดิ์ศรีที่ยิ่งใหญ่ที่นักเรียนหรือครูอาจารย์จะไม่ยินยอมให้ยึดเก็บไว้ และจาก

การสังเกตพบว่าหลังเล่นเกมเสร็จเมื่อโดนยึดตรงโรงเรียนผู้เข้ารับการอบรมจะขอเล่นเกมอีกครั้งเพื่อแก้ตัวของตน แต่พระอาจารย์วัชรพันธ์จะตัดบทสนทนาการต่อรองด้วยการให้เหตุผลแก่ผู้เข้ารับการอบรมว่าวันนี้ไม่สามารถเล่นเกมนี้เข้าอีกครั้งได้เพราะร่างกายของผู้เข้ารับการอบรมทุกคนอ่อนล้ามาก ข้าก็ไม่มีเรี่ยวแรงและใกล้เวลาทานข้าวเย็นแล้ว คืนนี้ให้กลับไปคิดวิธีที่จะขอตรงของโรงเรียนคืน พรุ่งนี้เช้า (วันที่สามของการอบรม) จึงมาคุยกันอีกครั้งในเรื่องนี้

จากการสังเกตในเช้าวันที่สามพบว่าส่วนใหญ่นักเรียนจากทุกโรงเรียนที่เข้ามาอบรมจะเริ่มจับกลุ่มปรึกษากันว่าทำอย่างไรจึงจะได้ตรงโรงเรียนคืน ซึ่งหลังทำกิจกรรมดักบาตรความดีเสร็จจะมีตัวแทนผู้เข้ารับการอบรมมาเจรจาขอคืน ซึ่งผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างการเจรจาขอคืนของนักเรียนโรงเรียนอาชีวะแห่งหนึ่งซึ่งเหตุการณ์ได้เริ่มจากมีผู้เข้ารับการอบรมที่เป็นรุ่นพี่ได้เข้ามาขออนุญาตพระอาจารย์วัชรพันธ์พูดคุยกับรุ่นน้อง เมื่อพระอาจารย์วัชรพันธ์อนุญาต รุ่นพี่ก็ได้พูดกระตุ้นให้รุ่นน้องสำนึกและตระหนักในเรื่องของศักดิ์ศรีและการทำอย่างไรจึงจะได้ตรงคืนอย่างสมศักดิ์ศรีดังนี้

รุ่นพี่ : น้อง ๆ รู้ไหมเพราะอะไรเราจึงโดนยึดตรง

จากการสังเกตพบว่าช่วงแรกไม่มีใครตอบ ทุกคนเงิบ รุ่นพี่จึงพูดย้ำด้วยน้ำเสียงแข็งกร้าวขึ้นว่า "น้อง ๆ ตอบ" ซึ่งบางคนตอบว่า "แพ้วตัวเอง" บางคนตอบว่า "เพราะเราไม่ดี" สุดท้ายรุ่นพี่ได้สรุปให้ผู้เข้ารับการอบรมฟังด้วยน้ำเสียงที่เข้มแข็งว่า

รุ่นพี่ : เพราะเราแพ้วตัวเอง เราไม่มีความสามัคคี เราไม่รักใคร่ปรองดองกัน จะทำอะไรแต่ละอย่างต้องคอยบอกกันว่าคุณนั้นทำสิคนนั้นทำสิแล้วเราก็ทำตาม เรามีศักดิ์ศรีเรามีค่าพอที่จะเก็บค่าของกรรมอาชีวะของเราไว้ไหม

รุ่นน้อง : มี

รุ่นพี่ : ยังมีอีกหรือ ถ้ามีเราดูตัวเองหรือยัง ถ้าเราจะเอาตรงคืนมาและเราไปบอกพระอาจารย์ว่า พวกเราจะไปทำความสะอาด ไปถางหญ้า ทำวันเดียวหญ้าก็ขึ้นมาใหม่ ฝุ่นก็เประอะเหมือนเดิม และตัวเราก็เหมือนเดิม เราต้องคิดสิว่าทำอย่างไรให้ตัวเองมีคุณค่ามีศักดิ์ศรี พอที่จะรับตรงคืนมา คิดได้ใหม่ว่าจะทำอย่างไร

เมื่อรุ่นพี่พูดจบพระอาจารย์วัชรพันธ์กล่าวเสริมว่า "คิดได้ไหม พระอาจารย์ให้เวลา 10 นาที" จากนั้นผู้เข้ารับการอบรมร่วมปรึกษากันเป็นกลุ่มใหญ่

และเมื่อเวลาผ่านไปและเหลือเวลาหนึ่งนาทีสุดท้าย พระอาจารย์วัชรพันธ์พูดว่า "คิดไม่ออกอีกหรือ"

ต่อมาเมื่อครบเวลา 10 นาที พระอาจารย์วัชรพันธ์ได้เริ่มพูดกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการอบรมเร่งคิดและเร่งตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง

พระอาจารย์วีระพันธ์ : หหมดเวลาแล้ว เมื่อหหมดเวลาแล้วเธอไม่ทำอะไรก็กลับไปนั่งที่เดิม
 รุ่นที่ : ทำคะ

พระอาจารย์วีระพันธ์ : ทำอะไรละ เมื่อขอเวลา10 นาทีพระอาจารย์ก็ให้ 10 นาที เวลาพระ
 อาจารย์มีน้อยนะ เวลาที่ให้ก็มีแค่นั้นพวกเธอมีปัญหาอยู่นั้นเมื่อแก้คนนี้
 คนนั้นเสร็จ ก็แก้ผู้นั้นละ แล้วเมื่อโรมันจะจบ พวกเธอไม่แก้ปัญหาที่ต้น
 เหตุแต่ไปแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ

ระหว่างที่ผู้เข้ารับการอบรมกำลังนั่งคิดและปรึกษากันอยู่ว่าจะอย่างไรดี จึงจะได้ธงคืน
 พระอาจารย์วีระพันธ์ได้อนุญาตให้ผู้เข้ารับการอบรมคนหนึ่งลุกขึ้นพูดเนื่องจากเห็นว่าผู้เข้ารับการ
 อบรมกลุ่มนั้นคุยปรึกษากันมานานแล้วและท่านได้บอกให้ตัวแทนผู้เข้ารับการอบรมกลุ่มนั้นพูด
 โดยใช้ไมโครโฟนผ่านเครื่องขยายเสียงเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมคนอื่นในอาคารอบรมได้ยินด้วย ซึ่ง
 ตัวแทนผู้เข้ารับการอบรมกล่าวกับพระอาจารย์วีระพันธ์ ดังนี้

ตัวแทนผู้เข้าอบรม : ขอให้พระอาจารย์ให้เวลาพวกเราแก้ตัวเป็นครั้งสุดท้าย เวลาที่เหลือพวกเรา
 จะทำตัวรักใคร่กัน สามัคคีกัน และจะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ให้รัก
 กันให้เห็นว่าเรารักกันแค่ไหน และให้พระอาจารย์พิจารณาว่าพวกเราสม
 ควรจะได้รับธงคืนหรือไม่

พระวิทยากรผู้ช่วย : อย่าพูดเลยดีกว่า พวกเธอทำไม่ได้หรอก

ตัวแทนผู้เข้าอบรม : ได้ ต้องให้พิสูจน์คะ พระอาจารย์บอกว่าคนเราเกิดมาย่อมทำผิด เมื่อทำ
 ผิดแล้วเราก็ต้องแก้ไข

เมื่อผู้เข้ารับการอบรมพูดจบพระอาจารย์วีระพันธ์ได้พูดถึงความไม่เป็นระเบียบของการ
 วางรองเก้าอี้ ความไม่มีมารยาทต่าง ๆ การเก็บผ้าห่มไม่เรียบร้อย ฯลฯ ระหว่างที่พระอาจารย์
 วีระพันธ์กำลังพูดมีผู้เข้ารับการอบรมคนหนึ่งขออนุญาตพูด

ตัวแทนผู้เข้าอบรม : ขอทำทุกอย่างใหม่หหมดเลยได้ไหมคะ ผ้าห่มจะซักให้สะอาด รองเก้าอี้จะ
 วางให้เป็นระเบียบ ตรงต่อเวลา ล้างถาดอาหารให้สะอาดเรียบร้อยไม่มี
 กลิ่นและไม่มัน

พระอาจารย์วีระพันธ์ : รู้ใหม่มันมีถาดอาหารที่ถาด

ตัวแทนผู้เข้าอบรม : ไม่ทราบคะ

พระอาจารย์วีระพันธ์ : มีเป็นพันใบเลยนะ

ตัวแทนผู้เข้าอบรม : ได้คะมีเป็นพันใบก็ทำได้คะ

พระอาจารย์วีระพันธ์ : ผ้าห่มก็มีเป็นพันผืนเลยนะ

ตัวแทนผู้เข้าอบรม : ได้คะสามารถทำได้คะ

พระอาจารย์วีระพันธ์ : ห้องน้ำก็มีเป็นร้อยห้อง
 ตัวแทนผู้เข้าอบรม : ได้ค่ะเด็กอาชีวะเก่งอยู่แล้วค่ะ ขอให้บอกทั้งหมดเลย
 พระอาจารย์วีระพันธ์ : ถอนหน้าด้วยนะทำได้หรือ
 ตัวแทนผู้เข้าอบรม : ก็ถอนได้ค่ะพวกหนูช่วยกันทั้งหมดเลยค่ะ
 พระอาจารย์วีระพันธ์ : แล้วพวกเราวางแผนแล้วหรือว่าใครจะทำอะไร
 ตัวแทนผู้เข้าอบรม : พวกเราจะช่วยกันทำทุกคนค่ะ

หลังจากที่จบการเจรจาต่อรองระหว่างตัวแทนผู้เข้ารับการอบรมกับพระอาจารย์วีระพันธ์แล้ว พระอาจารย์วีระพันธ์บอกว่ามีเวลาให้ 1 ชั่วโมงในการทำกิจกรรมตามที่ผู้เข้ารับการอบรมต้องการทำเพื่อแสดงความรับผิดชอบ ความรักใคร่สามัคคีกัน และเพื่อขอแลกธงคืน โดยจะให้พระอาจารย์ผู้ช่วยแต่ละรูปได้พิจารณาว่าสมควรที่จะได้ธงคืนหรือไม่

จากการสังเกตพบว่าระหว่างที่ผู้เข้ารับการอบรมกำลังแข่งขันเกมและทำกิจกรรมเพื่อขอธงคืนอยู่นั้นพระอาจารย์วีระพันธ์ได้เปิดเพลง "ฟ้าใสใจรัก" ให้ผู้เข้ารับการอบรมฟังไปด้วยตลอด โดยมีเนื้อร้องดังนี้

ฟ้าใสใจรัก

เธอ...เธอเป็นคนหนึ่ง จะทราบจะซึ่งถึงน้ำใจ เรานำรักมาให้ รักที่สดใสบรรเจิดตา
 ฟ้า...ฟ้าย่อมลิขิตทางแห่งชีวิตนี้ให้มา รวมกันรักมีคุณค่า ยากที่จะหาใดเทียมทัน
 หยดหนึ่งแห่งกาลเวลาที่เราได้มาร่วมกัน ทำงานเพื่อสถาบัน พวกเราเท่านั้นคือหัวใจ
 รวม...รวมกันเราอยู่ หากมีศัตรูหรือปวงภัย ทำลายพวกเราไม่ได้ ด้วยสิ่งสุดท้ายคือ...พลัง

เมื่อครบตามกำหนดเวลาที่พระอาจารย์วีระพันธ์ให้ไปทำกิจกรรมแล้ว ผู้เข้ารับการอบรมทุกคนได้เข้ามารวมกันที่ห้องอบรมใหญ่อีกครั้งเพื่อรอฟังผลการประเมินว่ากิจกรรมที่ทำไปผ่านหรือไม่ ซึ่งบทสรุปก็คือผ่านและจะได้ธงโรงเรียนกลับคืนไป แต่สำหรับบางโรงเรียนอาจมีการเจรจาต่อรองขอเล่นเกมหนึ่งเข้าอีกครั้งหากขณะนี้จะได้ธงโรงเรียนกลับไปเช่นกัน แต่ก็มีบางโรงเรียนทำไม่สำเร็จต้องถูกยึดธงไว้ที่ศูนย์ 1 ปี และพระอาจารย์วีระพันธ์ให้เงื่อนไขให้ผู้เข้ารับการอบรมกลับไปทำกิจกรรมที่ดีที่เป็นประโยชน์ให้แก่โรงเรียนพระอาจารย์จึงจะคืนธงโรงเรียนให้

สื่อ ในการจัดกิจกรรมช่วงนี้จะใช้สื่อบุคคล คือ พระอาจารย์วีระพันธ์และผู้ช่วยที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาส ใช้เกม และเพลงเป็นสื่อ รวมถึงสื่อวีดิทัศน์ โดยการใช้กล้องวีดิทัศน์ถ่ายภาพขณะเล่นเกมเพื่อดูว่าผู้เข้ารับการอบรมทำผิดกติกาจุดไหนบ้างและใช้เพื่อเปิดให้ดูภาพของโรงเรียนอื่นที่เคยแข่งขันเกมและทำกิจกรรมต่างๆที่เป็นประโยชน์ให้แก่โรงเรียนเพื่อขอธงคืนมาแล้วว่า

ทำอะไรบ้าง เช่น ภาพของโรงเรียนระดับอาชีวะแห่งหนึ่งหลังจากอบรมเสร็จเมื่อกลับไปโรงเรียน ได้ช่วยกันซ่อมกลอนประตู ซ่อมหลอดไฟที่ตนเคยทำเสียหายให้มีสภาพใช้งานได้เหมือนเดิม

ผู้รับสาร จากการสังเกตพบว่าผู้รับสารหรือผู้เข้ารับการอบรมในกิจกรรมครั้งนี้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการคิดแก้ไขปัญหาร่วมกันและการทำกิจกรรมอื่นๆร่วมกันด้วย จากการสัมภาษณ์พบว่าเพศชายรู้สึกชอบกิจกรรมนี้มาก สาเหตุเพราะรู้สึกว่าการทำทนายดี ต้องใช้ความอดทนสูง ในขณะที่เพศหญิงรู้สึกว่าทนไม่ได้อีกกับการต้องแข่งขันเกมซึ่งใช้เวลานานมากโดยสังเกตได้จากการที่เพศหญิงส่วนใหญ่มักร้องไห้ด้วยความเหนื่อยและรู้สึกอึดอัด เพราะพูดไม่ได้ (กฎกติกาของเกมนี้) แต่โดยสรุปแล้วพบว่าทั้งเพศชายและเพศหญิงต่างก็พยายามอดทนจนถึงที่สุดนั่นคือเกมเสร็จสิ้น เนื่องด้วยมีแรงกดดัน เกรงว่าถ้าตนยอมแพ้จะทำให้เพื่อนต้องแพ้และเดือดร้อนไปด้วย ทุกคนจึงพยายามร่วมใจกัน

กิจกรรมจากสุดท้ายของชีวิตและแสงธรรมนำชีวิต (ช่วงการสารภาพเลิกยาเสพติด)

การอบรมครั้งนี้ เป็นการนำเรื่องราวของชีวิตทั้งการเกิดและการตาย โดยนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ กัน มีจุดประสงค์เพื่อให้เยาวชนเกิดความตระหนักถึงความยากลำบากในการเกิดมาเป็นคน รู้ถึงความทุกข์ทรมาน ความเจ็บปวดของแม่เมื่อตอนคลอดเพื่อให้เกิดสำนึกในเรื่องการกตัญญูต่อพ่อแม่ และให้เกิดความสังเวชสลดใจต่อมรณกรรมของบุคคลต่าง ๆ ที่นำมาเสนอให้เป็นอุทาหรณ์เพื่อต้องการให้เยาวชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของชีวิตขณะที่มีลมหายใจอยู่นี้ว่าสามารถทำประโยชน์ให้กับตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติได้ ให้รับทำตั้งแต่วินาทีนี้

ในการฝึกอบรมช่วงนี้นอกจากจะมีการบรรยายเพื่อปลูกจิตสำนึกในเรื่องความกตัญญูและให้ทำความดีทำประโยชน์เพื่อสังคมแล้ว จุดเด่นหรือจุดสำคัญของช่วงนี้คือการจุดเทียนปณิธานใจต่อหน้าพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และต่อพระพักตร์พระบรมฉายาที่สลักษณัมพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และการสารภาพเลิกยาเสพติดแบบจับพละน

ผู้ส่งสาร จากการสังเกตพบว่าในช่วงนี้เป็นช่วงที่สำคัญมาก สังเกตได้จากไม่ว่าพระอาจารย์วิระพันธ์จะติตดูอะไรสำคัญมากเท่าไรก็ตามส่วนใหญ่แล้วจะต้องพยายามกลับมาเป็นวิทยากรหลักในการบรรยายและทำกิจกรรมช่วงนี้เสมอ ซึ่งในช่วงนี้ท่านต้องใช้ทักษะการสื่อสาร เช่น การพูดที่ต้องใช้คำพูดที่กินใจ สะกดอารมณ์และความคิดของผู้เข้ารับการอบรมให้รู้สึกคล้อยตามได้ รวมทั้งต้องใช้น้ำเสียง สีลา สายตาและท่าทางประกอบเพื่อโน้มน้าวใจผู้รับสารให้รู้สึกคล้อยตามเนื้อหาที่พูด

สำหรับช่วงนี้จะมีพระวิทยากรผู้ช่วยประมาณ 3-4 รูป และมีพระสงฆ์ซึ่งศึกษาอยู่ที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ (วิทยาลัยสงฆ์วังน้อย) ซึ่งมาฝึกงานด้านการฝึกอบรมอีก 2-3 รูปอยู่เพื่อช่วยดูแลและอำนวยความสะดวกในการบรรยายหรืออบรม

จากการสังเกตพฤติกรรมพระวิทยากรผู้ช่วยพบว่าระหว่างที่พระอาจารย์วัชรพันธ์บรรยายพระวิทยากรผู้ช่วยส่วนใหญ่จะนั่งฟังการบรรยายโดยนั่งกันเป็นกลุ่มประมาณ 2-3 คน บางครั้งมีการสนทนากันเองบ้าง แต่เมื่อใดที่เห็นผู้เข้ารับการอบรมนั่งไม่สุภาพ นั่งไม่เหมาะสมในการฟังบรรยาย เช่น ยืดขา, นั่งพิงเพื่อน, นั่งไม่เป็นแถว พระวิทยากรผู้ช่วยก็จะเดินเข้าไปปรามผู้เข้ารับการอบรมคนนั้นหรือกลุ่มนั้นทันทีด้วยวาจาโดยการใช้น้ำเสียงที่แข็งกระด้าง แต่ไม่เกรี้ยวกราด และจะใช้เสียงไม่ดังมากนัก แค่ว่าที่ผู้เข้ารับการอบรมผู้นั้นหรือกลุ่มนั้นได้ยิน หรือบางครั้งก็จะให้เพื่อนที่อยู่ใกล้ๆ สะกิดบอกให้ ซึ่งคำพูดที่ใช้ประจำเป็นคำพูดสั้นๆ ง่ายๆ เช่น ใช้คำพูดว่า “นั่งดีดี” แต่มีการเน้นคำและน้ำเสียงจริงจัง ผู้เข้ารับการอบรมเมื่อได้ฟังก็ทำตามเริ่มขยับตัวนั่งเรียบร้อยขึ้น

นอกจากการนั่งฟังการบรรยายและช่วยดูแลพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรมระหว่างฟังการบรรยายแล้ว พบว่าพระวิทยากรผู้ช่วยจะทำหน้าที่อื่นด้วยตามช่วงเวลาและโอกาสที่เหมาะสม เช่น หากเห็นว่าช่วงกลางคืนในอาคารอบรมมีเสียงชุมพระวิทยากรผู้ช่วยก็จะไปดูดูแลเรื่องการจุกดักกันยุงให้ผู้เข้ารับการอบรม และหากช่วงไหนที่ใกล้ถึงช่วงกิจกรรมจุดเทียนเพื่อในหลวงพระวิทยากรผู้ช่วยก็จะดูแลเรื่องการนำกะบะทรายสำหรับปักเทียนซึ่งเจ้าหน้าที่ของศูนย์ได้ประดับด้วยดอกไม้โดยรอบอย่างสวยงามเรียบร้อยแล้วนำไปไว้ด้านหน้าเวที และทำหน้าที่ปิดไฟในอาคารอบรมระหว่างช่วงเริ่มจุดเทียนทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศและอารมณ์ของผู้เข้ารับการอบรมให้มีความรู้สึกร่วมและคล้อยตามสิ่งที่พระอาจารย์วัชรพันธ์พูดได้ง่ายขึ้น และจะทำหน้าที่เปิดไฟเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมการจุดเทียนแล้ว นอกจากนั้นพระวิทยากรผู้ช่วยยังมีหน้าที่ผสมยาสมุนไพรเพื่อแจกให้ผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉบับพลันได้ดื่ม และจะมีพระวิทยากรผู้ช่วย 1-2 รูปทำหน้าที่ช่วยดูแลผู้เข้ารับการอบรมหลังจากที่ดื่มยาสมุนไพรแล้วและมีอาการคลื่นไส้อาเจียน

ส่วนพระสงฆ์ที่มาฝึกงานจากวิทยาลัยสงฆ์วังน้อยพบว่าส่วนใหญ่แล้วจะนั่งฟังบรรยายและเดินสังเกตการณ์รอบๆ โดยจะมีสมุดกับปากกาอยู่ในมือสำหรับบันทึกสิ่งที่น่าสนใจหรือรายละเอียดที่พบในการบรรยายหรืออบรม และในบางครั้งพบว่าพระสงฆ์ที่มาฝึกงานก็จะช่วยเดินไปหยิบอุปกรณ์ เช่น เทียน หรือยาจุกกันยุง

สาร การนำเสนอสารในช่วงนี้เป็นการใช้จุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ (Emotional appeals) และใช้จุดจูงใจโดยให้ความกลัว (Fear appeals) ในการโน้มน้าวใจ ซึ่งพระอาจารย์วัชรพันธ์ต้องใช้ในการพูด (วจนสาร) เพื่อการโน้มน้าวใจอย่างมาก คือ ต้องใช้ทั้งภาษาพูดที่กินใจสามารถโยง

อารมณ์ได้ และใช้น้ำเสียง (อวัจนสาร) ที่ต้องแสดงถึงความห่วงใยและจริงใจต่อผู้เข้ารับการอบรม เป็นสำคัญ

สำหรับสารหรือเนื้อหาที่นำมาใช้ในช่วงนี้แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

1. ภาพเรื่องราวชีวิตกับการเกิด ซึ่งเป็นการนำภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงการคลอดลูกทั้งโดยวิธีธรรมชาติและโดยวิธีการผ่าตัดซึ่งเป็นภาพที่ถ่ายทำจากห้องผ่าตัดจริงในโรงพยาบาลให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เห็นว่ามีการวิธีอย่างไรให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน และบางครั้งอาจนำเสนอในรูปแบบการใช้วีดิทัศน์เพลง (music video) คือ การนำเสนอโดยการนำภาพเป็นสื่อดึงดูดความสนใจและใช้เพลงซึ่งมีเนื้อหาสอดคล้องกับภาพประกอบเป็นรูปแบบการนำเสนอแบบใช้ภาพประกอบเพลงที่มีอยู่นั่นเอง เช่น การใช้เพลง “รอยจูบบนฝ่าเท้า” โดยระหว่างที่ให้ผู้เข้ารับการอบรมดูภาพการคลอดนั้นพระอาจารย์วิระพันธ์จะใช้วิธีหยุดภาพช่วงสำคัญและบรรยายโดยใช้คำพูดที่กินใจ สื่อความหมายให้รู้ว่าตอนคลอดแม่มีความเจ็บปวดเพียงใด สายใยและความรักความผูกพันที่แม่มีต่อลูกมีมากมายเพียงใด ซึ่งก็มีบางครั้งที่พูดโยงไปถึงเรื่องยาเสพติดด้วย โดยจะใช้น้ำเสียงที่อ่อนโยน สุภาพ และจริงใจเพื่อดึงอารมณ์ผู้เข้ารับการอบรมให้มีความรู้สึกคล้อยตาม

บทเพลงที่นำมาใช้ประกอบช่วงนี้ ได้แก่ เพลง “แม่” เพลง “ลูกแม่” และเพลง “รอยจูบบนฝ่าเท้า” เพลง “อิมมูน” เพลง “พระคุณแม่” ฯลฯ

ตัวอย่างคำพูดของพระอาจารย์วิระพันธ์ เมื่อผู้เข้ารับการอบรมดูภาพแม่คลอดลูกถึงตอนที่หมอกำลังตัดสายรกซึ่งเป็นสายใยเชื่อมระหว่างแม่กับลูกตอนที่ลูกอยู่ในท้อง พระอาจารย์วิระพันธ์จะหยุดภาพและใช้คำพูดว่า

“เป็นยังไง ตอนที่หมอดัดเราจากแม่ยากมาก แต่ตอนที่เรากับแม่ตัดจากกันแค่ผ่าเม็ดยุติงก็ตัดได้ ผู้หญิงคนนี้เราก็ตัดได้ เขาคือแม่ ตัวเราคือสายใยของแม่ ลองหลับตาคิดย้อนดูเวลาในอดีต 16-17 ปี ที่ผ่านมาวันนั้นของเราเป็นใครก็ไม่รู้ จะดีจะเลวอย่างไรก็ไม่รู้ แม่ทุ่มเทความรักให้ ไม่ได้หวังผลตอบแทน เขามุ่งหวังแค่ให้เราเติบโตและเลี้ยงตัวเองได้เท่านั้น”

เมื่อพูดจบ พระอาจารย์วิระพันธ์ได้กล่าวบทกลอนเกี่ยวกับแม่ว่า

“ยามแก่เฒ่าแม่หมายเจ้าเฝ้ารับใช้	ถึงยามไข้แม่หมายเจ้าเฝ้ารักษา
ถึงยามที่แม่ต้องตายวายชีวา	ขออนลูกช่วยปิดตาคราสิ้นใจ”

จากนั้นท่านกล่าวให้ข้อคิดแก่ผู้เข้ารับการอบรมว่า

“ไม่รู้ว่าลูกก็คนที่จะทำหน้าที่ของลูกตรงนี้ให้แม่ได้ คอยเปิดเปลือกตาของแม่ตอนที่แม่สิ้นใจ”

จากนั้นพระอาจารย์ก็เปิดเพลง “แม่” โดยมีเนื้อร้องดังนี้

บทเพลง “แม่”

ป่านี่จะเป็นอย่างไร จากมาไกล แสนนาน คิดถึง คิดถึงบ้าน จากมาตั้งนานเมื่อไร จะได้กลับ
แม่จำ แม่รู้บ้างไหม ว่าดวงใจ ดวงนี้เป็นหวง จากลูกน้อยที่แม่หวงหวง อยู่เมืองหลวงศิริไลซ์
ไกลบ้านเรา คิดถึงแม่ขึ้นมา น้ำตามันก็ไหล อายากกลับไปชบลงที่ตรงตักแม่ในอ้อมกอดรัก
จริงที่เที่ยงแท้ในอกแม่สุขเกินใคร อีกไม่นานลูกจะกลับไป หอบดวงใจเจ็บซ้ำเกินทน เก็บ
เรื่องราววุ่นวายสับสน ใจที่วุ่นของคนในเมืองกรุง ลืมเรื่องบางคน ไปชบลงที่ตรงตักแม่

เมื่อเพลงจบ พระอาจารย์วีระพันธ์จึงกล่าวต่อว่า

“แล้ววันนี้ลูกอย่างเรารักแม่แค่ไหน บทเพลงต่อไปนี้จะบ่งบอกถึงความรักของแม่กับลูก
ที่มีต่อกันเป็นบทเพลงที่บอกว่าเราจะคลอดเป็นอย่างไร”

เมื่อกล่าวจบพระอาจารย์เปิดเพลง “ลูกแม่” ซึ่งจากการสังเกตเพลงนี้จะเป็นเพลงที่เปิด
ประจำในช่วงที่ให้ผู้เข้ารับการอบรมดูภาพแม่คลอดลูกด้วยวิถีธรรมชาติ ซึ่งเนื้อเพลงสอดคล้องกับ
ภาพที่นำมาให้ดูมาก เพลง “ลูกแม่” มีเนื้อร้องดังนี้

บทเพลง “ลูกแม่”

กว่าจะคลอด กว่าจะคลาน กว่าจะผ่านมาคิดดู ที่ฉันมีเลือด นักร้อง
เพราะฉันเคยอยู่ในท้องชานาฉันเกิดมาจากความรักฉันโตมาจากน้ำใจ
รักของแม่แสนสดใส คือความยิ่งใหญ่สูงส่ง ยามฉันเจ็บแม่เจ็บกว่าฉัน
แม่ปากบ่น แม่ทุกข์แม่ทน ยามมีไข้แม่ไถ่ถอน ก่อนจะนอนแม่สอนสวดมนต์
ฉันจึงมีความรักให้คนทุกคนฉันจึงมีน้ำใจให้คนทุกคน แม่หวงลูกอยู่ทุกแห่งหน
แม่อ่อนโยนดับความดีดั่ง พระคุณแม่มากเกินคนนับ ลูกขอกราบด้วยความซาบซึ้ง
รักของแม่ยังติดตรึง เป็นคนดีที่หนึ่งในดวงแด่ ลูกจะทนบนทางชีวิตไม่ทำผิด
ไม่อ่อนแอ ทุกข์ปานใดลูกจะไม่ยอมแพ้ จะเป็นคนดีของแม่ตลอดไป

เมื่อพระอาจารย์วีระพันธ์เปิดเพลงจบท่านจะให้ผู้เข้ารับการอบรมช่วยกันร้องบทเพลงนี้สัก
หนึ่งครั้งและเมื่อร้องเพลงจบท่านจึงเปิดวีดีทัศน์เพลง (music video) เพลง “ รอยจูบบนฝ่าเท้า ”
โดยมีเนื้อร้องดังนี้

บทเพลง “ รอยจูบบนฝ่าเท้า ”

เมื่อครั้งเยาว์วัยใครโอบกอดเจ้า บรรจงจูบเบา ๆ ลงฝ่าเท้าหน่อยๆ ฝ่าเท้าเลี้ยงดูแล
ตั้งแต่ตื่นเท่าฝ่าเท้าหอยเทใจฝ่าเท้าคอยวันที่เจ้าเติบโต จะเป็นอย่างไรเมื่อเจ้าเติบโต
ขึ้นมา มีเสื้อเก้งกล้ามีการศึกษาสูงโร้ หรือพวกโบยบินมั่งมีใหญ่โตโอหังยศคุณโย
ไอ้อวดดี เจ้าเป็นอย่างไรใครก็ไม่อาจห้ามเจ้า ขอเพื่อนหนุ่มสาวเมื่อได้ฟังเพลงนี้
ก้มลงมองตรงฝ่าเท้าก่อนคิดจะทำชั่วดี สองตีนของเจ้านั้นที่พ่อแม่เคยจูบมัน ยังจำได้ไหม
ใครเคยพร่ำสอน ยามเจ้าจะนอนใครกล่อมให้หลับฝันใครคอยห่วงใยเจ้าได้ทุกวี่วัน
ใครคนร้ายรรานเมื่อเจ้านั้นเสียน้ำตา เจ้าเป็นเด็กดีพ่อแม่ก็ภูมิใจ ถ้าเจ้าเป็นผู้ร้ายคงไม่มีใคร
ปรารถนา รอยจูบบนฝ่าเท้าความรักเจ้าเกินกว่าฟ้า แล้วสิ่งใดเล่าหนาที่เจ้าจะหามาตอบแทน

เมื่อเพลงจบพระอาจารย์วีระพันธ์จะกล่าวซ้ำประโยคหนึ่งในบทเพลงและกล่าวเตือนสติผู้
เข้ารับการอบรมว่า

“ รอยจูบบนฝ่าเท้า รักเจ้าเกินกว่าฟ้า แล้วจะหาสิ่งใดเล่าหนามาตอบแทน ไม่มีอีกแล้ว
นะ เราเคยไหมที่จะก้มลงมองดูสองเท้าของตัวเองที่เราเหยียบย่ำไปทั่ว แม่เจ้าเคยจูบเจ้ามาก่อน
แล้ววันนี้อย่าลืมตัว คนที่ลืมตัวมักจะลืมใจด้วย ”

2. ภาพเรื่องราวชีวิตกับความตาย เป็นการนำเสนอภาพเกี่ยวกับการผ่าศพของคนที่ยาย
เนื่องมาจากการดำเนินชีวิตไปในทางที่ผิด พระอาจารย์วีระพันธ์จะเปิดเรื่องด้วยการนำเสนอภาพ
การผ่าศพโดยจะให้ดูในช่วงต้นเล็กน้อยและหยุดภาพไว้ จากนั้นท่านจะเล่าเรื่องประกอบโดยเริ่ม
จากการกล่าววว่า

“รู้ไหมว่าแต่ละคนตายอย่างไร มีวิธีตายหลายอย่าง บางคนถูกฉีกร่าง บางคนถูกฆ่าตาย
บางคนถูกยิง บางคนถูกประหาร”

จากนั้นท่านก็จะเล่าเรื่องของเด็กนักเรียนอาชีวะที่มีการทะเลาะวิวาทกันโดนยิงที่ศีรษะ
หรือเรื่องของนักเรียนชายคนหนึ่งทีติดยาเสพติดเคยเสพยาบ้าปริมาณมากที่สุดต่อวันประมาณ 30
เม็ด จนกระทั่งสารพิษในยาเสพติดเข้าไปทำลายอวัยวะภายใน ทำให้เป็นโรคไต มีอาการตัวบวม

และในที่สุดก็ตายด้วยโรคไตวาย จากนั้นจะให้ดูภาพผ่าศพต่อซึ่งเป็นภาพที่มีการชันสูตรศพผ่ากระโหลกเพื่อดูวิถีกระสุน เป็นภาพจริงที่ได้มาจากโรงพยาบาลแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงความน่ากลัว ผู้เข้ารับการอบรมหลายคนไม่กล้าดู

ระหว่างที่พระอาจารย์วัชรพันธ์เปิดวีดิทัศน์เกี่ยวกับการผ่าศพให้ดู เมื่อถึงช่วงที่ผ่าหัวใจ ท่านจะกล่าวกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการอบรมเริ่มคิดทำความดีตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยท่านกล่าวให้คิดเองว่า

“ ในหัวใจดวงที่กำลังชำแหละนี้ ไม่เคยบอกหรือกล่าวหัวใจดวงนี้เป็นของคนดีหรือคนชั่ว เพราะเรามองไม่เห็นความดีหรือความชั่วจากหัวใจนี้เลย มันคงเป็นก้อนเนื้อก้อนหนึ่งที่ทุกคนก็มีเหมือนกัน เราก็มีไม่ต่างจากนี้ การกระทำตอนที่เขามีชีวิตอยู่จึงจะเป็นการบ่งบอกได้ว่าเขาเป็นคนที่ดีหรือชั่ว ”

นอกจากนั้นเมื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ดูวิธีการผ่าศพในแต่ละชิ้นส่วน เช่น สมอง ตับ ไต ม้าม เป็นต้นแล้ว พระอาจารย์วัชรพันธ์ได้กล่าวกับผู้เข้ารับการอบรมว่า

“ พวกเราเอง ณ วันนี้ถ้าขึ้นยังใช้ยาเสพติดอยู่ก็เตรียมรับวิบากคือผลร้ายของยาเสพติดได้เลย ”

อีกเรื่องที่พระอาจารย์วัชรพันธ์นำมาเล่าให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ฟังเป็นประจำเพื่อเป็นอุทาหรณ์ไม่ให้ประมาทในชีวิตและให้ทำความดีตั้งแต่วินาทีนี้ คือ เรื่องของเด็กผู้หญิงคนหนึ่งชื่อ “มลกฤดี” ซึ่งเป็นเด็กผู้หญิงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 เข้ามารับการอบรมที่ศูนย์พัฒนาคุณธรรมแห่งนี้และเข้าอบรมหลักสูตรที่ 1 เหมือนผู้เข้ารับการอบรมตอนนี้เช่นกัน ท่านได้เล่าให้ผู้เข้ารับการอบรมฟังว่าเด็กผู้หญิงคนนี้เข้ามาอบรมครบ 3 วัน และวันสุดท้ายเมื่อเสร็จสิ้นการอบรมพี่ชายขับรถมอเตอร์ไซด์มารับกลับบ้าน เมื่อขับออกไปจากศูนย์ฯ ได้ไม่นานทั้งคู่ประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตทันทีทั้ง 2 คน พระอาจารย์วัชรพันธ์และพระรูปอื่นในศูนย์ฯ จึงต้องเดินทางไปประกอบพิธีศพให้ ซึ่งสื่อที่นำมาใช้ในเรื่องนี้เป็นสื่อที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์จริงและพระอาจารย์วัชรพันธ์ได้บันทึกภาพเก็บไว้นำมาเปิดให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ชมเป็นอุทาหรณ์ จากนั้นท่านได้กล่าวเตือนสติผู้เข้ารับการอบรมว่า

“ไม่รู้นะ คนต่อไปจะเป็นใคร อาจจะเป็นเธอก็ได้ อย่าประมาทกับชีวิตนะ ” หรืออาจกล่าว

“ เราไม่รู้ว่า ความตายจะมามาหาเราเมื่อไร ถ้าจะทำอะไรดีๆ ก็รีบทำตั้งแต่วินาทีนี้ ”

พระอาจารย์วีระพันธ์เล่าให้ฟังว่าเรื่องราวเหล่านี้ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเริ่มรู้สึกตัวเองว่า เวลาที่พวกเขาได้อยู่ทุกวันนี้ ทำไมพวกเขาทำสิ่งไร้สาระเหลือเกิน มันไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย และเมื่อผู้เข้ารับการอบรมเริ่มเข้าใจมากขึ้น พวกเขาจะรู้ว่าชีวิตนี้ไม่ยาวนาน และเมื่อผู้เข้ารับการอบรมเห็นการเกิดการตายเช่นนี้ยิ่งจะเป็นสิ่งช่วยเสริมให้พวกเขาถูกคิดได้ว่า แล้ววันนี้พวกเขาได้ทำอะไรบ้าง วันหนึ่งข้างหน้าพวกเขาก็จะต้องเป็นเช่นนี้เหมือนกัน

เพลงที่นำมาใช้ประกอบเรื่องราวเกี่ยวกับการตายนี้ส่วนใหญ่ได้แก่ บทเพลง “สุสานคนเป็น” โดยมีเนื้อร้องดังนี้

บทเพลง “สุสานคนเป็น”

มนุษย์และความโลภหลง คู่กันด้วยความทุกข์ทน กิเลสตัณหาบังตา
แย่งชิงมาเป็นของตนก่อเวรกรรมล้างผลาญ เปรียบเหมือนน้ำมันกับไฟ
ใกล้กันไหม้ลามร้อนแรง ถูกความชั่วร้ายครอบงำให้ความเลวรวมทิ่มแทง
บาปกรรมใดไม่กลัว เห็นกงจักรเหมือนเป็นดอกบัว เห็นความชั่วเป็นความสวยงาม
ร่ำรวยเพียงไหน ก็ยังต้องการผลาญกันไปจนตาย จุดหมายปลายทางเปิดรอ
บาปกรรมเคยทำทุกข์ทน แคเพียงสนองตัวเอง จะมั่งมีหรือยากจน พบกันในสุสาน

3. เรื่องที่สามที่นำมาเสนอในช่วงนี้คือเรื่องเกี่ยวกับในหลวง พระอาจารย์วีระพันธ์จะเล่าและอธิบายให้ผู้เข้ารับการอบรมฟังว่าในหลวงมีพระคุณกับชาวไทยเพียงใด เห็นดีเห็นชอบเพื่อชาวไทยเพียงใด ในหลวงทำทุกอย่างเพื่อคนไทย จากนั้นพระอาจารย์วีระพันธ์จะโยนสู่การกล่าวให้ผู้เข้ารับการอบรมได้คิดด้วยการกล่าวสรุปสุดท้ายว่าแล้ววันนี้ผู้เข้ารับการอบรมได้ทำอะไรเพื่อในหลวงบ้างแล้วหรือยัง โดยในตอนต้นของช่วงนี้พระอาจารย์วีระพันธ์เริ่มเรื่องด้วยการตั้งคำถามว่า

“ คนๆ หนึ่งที่มีคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติบ้านเมืองเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งคน ๆ นี้ละชีวิตทั้งชีวิตเพื่อให้คนไทยอยู่ด้วยกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุข เขาคือใคร ทราบไหม ”

จากการสังเกตพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมบางคนตอบว่า “เดาไม่ถูก” แต่ก็มีบางคนตอบว่า “ในหลวง” พระอาจารย์วีระพันธ์จึงถามกลับว่า “ไม่ใช่ นายก หรือ นายก ก็ทำประโยชน์เพื่อบ้านเมือง” ระหว่างที่ผู้เข้ารับการอบรมนั่งคิด พระอาจารย์วีระพันธ์ก็ฉายภาพพระราชกรณียกิจของในหลวงให้ชมและเปิดเพลง “เดินตามพ่อ” โดยให้ผู้เข้ารับการอบรมร้องตาม ซึ่งมีเนื้อร้องดังนี้

บทเพลง “เดินตามพ่อ”

แม้ไม่อาจเทียบหนึ่งในล้านลูกขอตั้งปณิธานสานสิ่งที่พ่อสร้างไว้
 จะขอเดินตามรอยเท้าพ่อไป เหนื่อยยากเพียงไหนไม่ทำให้พ่อผิดหวัง
 ก็น้ำหยาดเหงื่อที่พ่อหลั่งเพื่อคนไทยก็แสนนาที่ล่องไปที่พ่อเหนื่อยยากตรากตรำ
 ฝ่าลมฝนพ่อกวนสู้ทำ อาบเหงื่อต่างน้ำ นำพาเพื่อลูกเรื่อยมา
 พ่อเป็นมากกว่าพ่อคนไหนพ่อเป็นหนึ่งในใจตลอดเวลา
 เป็นภาพจำงดงามอยู่ในสายตาเป็นแรงศรัทธาแรงกล้าอยู่ในหัวใจ

เมื่อบทเพลงจบพระอาจารย์วัชรพันธ์จึงเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับในหลวงว่าท่านทรงตรากตรำ
 ทำงานหนักมากเพื่อประชาชนชาวไทย และถามผู้เข้ารับการอบรมว่าทราบหรือไม่ว่าท่านพระชนม์
 ภายเท่าไรแล้ว เมื่อผู้เข้ารับการอบรมเงิบ พระอาจารย์จึงบอกว่า “73 พรรษา” แล้ว และเล่า
 ให้ผู้เข้ารับการอบรมฟังต่อว่า

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท่านทรงมองถึงความทุกข์ความสุขของประชาชนไม่ว่าจะ
 อยู่ใกล้ไกลแค่ไหน สายพระเนตรของพระองค์ที่ยาวไกลมองว่าทำอย่างไรจะให้พสกนิกรของพระ
 องค์ได้อยู่กันอย่างมีความสุข”

และถามผู้เข้ารับการอบรมว่า “บ้านของพระองค์มีอะไรอยู่บ้าง ทราบไหม”

เมื่อผู้เข้ารับการอบรมตอบว่า “ไม่ทราบ” พระอาจารย์วัชรพันธ์ก็กล่าวว่า
 “มีนา มีไร่ มีฟาร์มเลี้ยงสัตว์ พระองค์ทำการทดลองเพื่อราษฎรของท่าน”

จากนั้นพระอาจารย์วัชรพันธ์กล่าวเป็นการสรุปและทิ้งท้ายให้ผู้เข้ารับการอบรมได้คิดว่า
 “แล้ววันนี้เราทำอะไรเพื่อพระองค์ท่านบ้าง ”

4. ช่วงกิจกรรมการสารภาพเลิกยาเสพติด

หลังจากที่พระอาจารย์วัชรพันธ์กล่าวเรื่องบุญคุณของแม่ เรื่องการตาย เรื่องพระคุณใน
 หลวงจบ ในช่วงนี้จะเป็นช่วงที่พระอาจารย์วัชรพันธ์เห็นว่าจังหวะและโอกาสรวมทั้งผู้เข้ารับการ
 อบรมมีอารมณ์ร่วมพอสมควรแล้วจึงได้โยงเข้าสู่ช่วงกิจกรรมสำคัญนั่นคือการกล่าวโน้มน้าวใจให้
 เลิกยาเสพติด โดยผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างบรรยากาศและการกล่าวเพื่อโน้มน้าวใจของพระอาจารย์
 วัชรพันธ์พ่อเป็นสังเขป 2 ตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างการกล่าวเพื่อโน้มน้าวให้ตัดสินใจเลิกยาเสพติด

ตัวอย่างที่ 1 พระอาจารย์วีระพันธ์จะกล่าวโน้มน้าวใจให้ผู้เข้ารับการอบรมสารภาพเลิกยาเสพติดด้วยการโยงกับเรื่องความรักที่มีต่อแม่และการตอบแทนพระคุณในหลวง โดยคำกล่าวและวิธีการที่ท่านนำมาใช้ คือ ท่านจะเริ่มการโน้มน้าวใจด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล แสดงความจริงใจและเข้าใจจิตใจของผู้เข้ารับการอบรมเป็นอย่างดีและท่านพร้อมจะให้ความช่วยเหลือ โดยท่านกล่าวดังนี้

“เราจะน้อมใจของพวกเราถวายแด่ในหลวงท่านและเพื่อแม่ ใครก็ตาม ณ วินาทีนี้ที่รู้ตัวเองว่าทำตัวไม่ดีจริง ๆ โดยเฉพาะเรื่องยาเสพติด ถ้าเกิดว่าไม่อายุพระอาจารย์ ไม่อายุต่อครูอาจารย์และพร้อมที่จะเริ่มต้นชีวิตใหม่และเป็นคนดี อยากให้พระอาจารย์ช่วยเหลือให้ อยากให้พระอาจารย์เป็นกำลังใจให้ ยินดีนะที่จะช่วยเหลือ มีใครไหมครับ ที่ ณ วินาทีนี้กล้าประกาศตัวเองว่า รักในหลวงห่วงลูกหลานจะต้านภัยยาเสพติด และก็พร้อมที่กลับตัวเริ่มต้นชีวิตใหม่และเป็นคนดีของแผ่นดิน ถ้ามีก้าวออกมาเลย พระอาจารย์จะให้กำลังใจกับพวกเรา ใครที่รู้ตัวเองว่าเคยผิดพลาดมาก่อนแล้วใช้มันเป็นเครื่องมือของเราและวันนี้อยากจะเลิกจากมันอย่างเด็ดขาดถ้ามีและได้กำลังใจแล้วเชิญเลยนะพระอาจารย์รออยู่”

จากการสังเกตพบว่า ช่วงนี้ผู้เข้ารับการอบรมหลายคนเริ่มกระสับกระส่าย เริ่มหันหน้ามองกัน แต่ก็ยังไม่มีใครกล้าเดินออกไปหน้าเวที พระอาจารย์วีระพันธ์จึงพูดต่อว่า

“ไม่ต้องหันไปมองเพื่อน ถามตัวเองดีกว่า มีไหมอยากให้พระอาจารย์ช่วย มีออกมาเลย ไม่ต้องอายครู ไม่ต้องอายเพื่อน ไม่ต้องอายพระอาจารย์ ทำไม่ต้องมองหน้ากันด้วยละ ดูใจตัวเองสิถ้าเราพร้อม ถ้าพร้อมก็เชิญ รออยู่ เราเป็นวีรบุรุษกู้ชาติ เราเป็นคนดีของแผ่นดินร่วมกัน อย่าให้ใครต้องบังคับเรานะไม่เอา ถ้าพร้อมเดินออกมาเลย พระอาจารย์พร้อมเป็นกำลังใจให้ ถ้ามีมาเลยนะ ตอนนี้อยู่ (ผู้เข้ารับการอบรมที่เป็นรุ่นพี่และทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง เขียนป้ายชื่อติดที่หน้าอกว่า “พี่คม”) ออกมาคนแรกเลย มีอีกไหมน้องๆ มาเป็นคนดีของแผ่นดิน มากู้ชาติกู้แผ่นดิน ถือเทียนออกมาเลย มาปักก่อนคนอื่นมาปักที่แทนปักเทียนนี้ และมีอดิศรออกมาแล้ว มีใครอีกไหมที่อยากจะบอกกับพระอาจารย์ พร้อมจะเริ่มชีวิตใหม่”

ระหว่างที่พระอาจารย์วีระพันธ์กำลังรอให้ผู้เข้ารับการอบรมตัดสินใจเลิกยาเสพติดนั้น ท่านได้เปิดเพลง “น้ำตาแม่” ซึ่งมีเนื้อร้องที่มีความหมายดี เนื้อร้องบางช่วงสอดคล้องกับชีวิตผู้เข้า

รับการอบรมที่ติดยาเสพติด และพระอาจารย์วีระพันธ์ได้พูดเสริมเพื่อให้กำลังใจกับผู้ที่กำลังตัดสินใจเลิกยาเสพติดตลอดเวลา บทเพลง “น้ำตาแม่” มีเนื้อร้องดังนี้

บทเพลง “น้ำตาแม่”

หยาดเหงื่อท่วมตัว ท่วมหัวโทรมกาย เหงื่อที่รินไหลคือแรงงานที่ทนทำกิน
ส่งเจ้าเล่าเรียน ให้พากเพียรให้ทุกทุกสิ่ง ถึงตัวจะกินไม่ค่อยอิมก็ขอให้ลูกสบาย
ทนหนาวของชายเหงื่อท่วมกายไม่เคยจะท้อ ถึงแดดจะเผาจะร้อนเพียงใดไม่เคยจะล่า
เก็บเงินค่าเทอมส่งเจ้าเรียนให้มีการศึกษา ค่าน้ำประปารวมทั้งค่าไฟใกล้มาสิ้นเดือน
ช่างโซคร้ายลูกชายทำตัวเหลวแหลก คบเพื่อนเลวมีวสุ่มเสพของมีนเมา
สูบกัญชาดมทั้งกาวทั้งกินเหล้า ทูรันทุรายใจแทบขาดเมื่อครั้งลงแดง
หมดความหวังหมดพลังที่จะชวนชวาย กอดลูกชายน้ำตาไหลรอยแรงอ่อนล้า
แทบสิ้นตัวสิ้นกำลังหมดความแข็งแรง แม่สิ้นแรงเมื่อเจ้าสิ้นลมล้มไปต่อหน้า
เจ้าจากไปแล้วใครเล่าใครจะอยู่กับแม่ ตั้งฝนหล่นพรำน้ำตาแม่ไหลแทบเป็นสายเลือด

เมื่อเพลงจบพระอาจารย์วีระพันธ์ได้ถามผู้เข้ารับการอบรมอีกครั้งว่า

“มีใครอีกไหม จบบทเพลงแล้วนะ บทเพลงบทนี้เป็นบทเพลงที่เราสำนึกได้ เราจะมาสัญญามั่นต่อหน้าในหลวงด้วยกัน ถ้ามีก็เชิญนะก่อนที่แสงเทียนจะหมดจากมือเรา ถ้ามันใจก็ออกมาเลยตอนนี้เพื่อน ๆ รอยุ่เยอะแล้วเขารอเรา รอการตัดสินใจของเรา”

เมื่อไม่มีนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมออกมาสารภาพเลิกยาเสพติดแล้วพระอาจารย์วีระพันธ์จึงพูดถึงคุณค่าของเทียนที่ให้ผู้เข้ารับการอบรมได้จุดในคืนนี้ว่ามีคุณค่าและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในอนาคต

“เทียนที่อยู่ในมือจะเป็นเทียนที่มีคุณค่ามาก ๆ อยากรให้พวกเราเก็บไว้แม้จะเป็นเทียนเหมือนเทียนเล่มอื่น แต่วันนี้ไม่เหมือนแล้ว มันเป็นเทียนที่จุดอธิษฐานต่อหน้าพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เพราะฉะนั้นเทียนที่จุดต่อหน้าพระสัญญาอย่างนี้เขาเรียกว่า “เทียนสร้างปณิธานใจ” หรือ “เทียนอธิษฐาน” เราจะดับเทียนนี้และเก็บไว้เพื่อวันหนึ่งวันใดเราสิ้นหวังสิ้นกำลังใจจะได้เอาเทียนมาจุดมาจุด จะได้ว่าขณะที่น้ำตาเทียนไหลลงสู่พื้น แสงเทียนที่จุดสว่างขึ้นมันให้แสงสว่างแก่โลกและให้ความอบอุ่นแก่เราด้วย วันนี้ของเราต้องเป็นประโยชน์บ้าง แล้วอย่าให้น้ำตาเทียนต้องไหลไปเปล่า ๆ”

เมื่อพระอาจารย์วีระพันธ์เห็นว่าผู้เข้ารับการอบรมมีอารมณ์ร่วมพอสมควรพระอาจารย์วีระพันธ์จึงให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ จดเทียบเพื่อในหลวงและกัณฑ์ตั้งปณิธานใจ โดยท่านกล่าวว่า

“หลังจากที่เราดูภาพที่แม่กว่าจะคลอดเรามาได้ไม่ว่าโดยการคลอดเองหรือผ่าคลอดก็ตามเราได้เห็นความยากลำบาก ความเจ็บปวดของท่านและได้เห็นความเหน็ดเหนื่อยของในหลวงในการทำสิ่งต่างๆให้แก่เราแล้ว แล้ววันนี้ เวลา นี้ ถึงเวลาแล้วหรือยังที่เราจะทำเพื่อท่านบ้าง ใครอยากทำความดีถวายเพื่อในหลวง อยากทำความดีตอบแทนบุญคุณที่แม่เลี้ยงดูเรามาตั้งแต่เกิด วันนี้พระอาจารย์มียาสมุนไพรให้กินเพื่อล้างสารพิษที่มีอยู่ในตัวเรา ไม่ว่าจะเป็นเหล่า บุหรี่ ยาบ้า ยาเสพติด ใครอยากจะทำก็ออกมา ที่เหลือกก็เข้านอนตามปกติ”

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่าทุกครั้งจะมีผู้เข้ารับการอบรมออกมาสารภาพเพื่อเลิกยาเสพติดมากพอสมควร

หลังจากที่มีผู้ตัดสินใจเลิกยาเสพติดออกมาข้างนอก พระอาจารย์วีระพันธ์จะถามความตั้งใจจริงของผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจออกมาด้านหน้าเวทีว่ามีใครตัดสินใจจะเลิกยาเสพติดโดยกินยาสมุนไพรเพื่อเลิกยาเสพติดโดยเด็ดขาดบ้าง โดยท่านใช้คำพูดดังนี้

“ที่นั่งอยู่ตรงนี้มีใครบ้างที่วันนี้อยากจะเลิกและใช้ยาสมุนไพรของพระอาจารย์ช่วยล้างเอาพิษล้างเอาส่วนที่ไม่ดีที่เราเคยเสพสะสมมานานและถือโอกาสเป็นการสร้างนิมิตหมายให้ตัวเองว่าตั้งใจจะเลิกจริง ๆ ถ้าใครพร้อมที่จะกินยาคืนนี้ แม้ว่าเราอาจจะอ่อนเพลียบ้างหลังจากกินยาแล้วพรุ่งนี้เข้าตื่นขึ้นมาทานข้าวต้มปกติกลับมาร่วมอบรมกับเพื่อนได้เลยและก็กลับบ้านตามปกติ ถ้าเอาไปกินเองไม่มีคนดูแลให้ กินที่นี้มีพระอาจารย์และพระรูปอื่นดูแลให้ มีรุ่นพี่ๆ ของพวกเราหลายคนที่มาอบรมที่นี่แล้วและเคยกินยานี้แล้วพวกเขาได้ดีและจะช่วยดูแลพวกเขาเธอด้วย มีใครพร้อมจะกินยาบ้างยกมือมีกี่คนจะได้ผสมยาให้ถูก”

สื่อ สื่อที่นำมาใช้ในกิจกรรมจากสุดท้ายและแสงธรรมนำชีวิตคือสื่อบุคคล(พระอาจารย์วีระพันธ์) และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ วีดีทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ และมีการใช้อุปกรณ์ (เทียบ) เป็นสื่อในการนำความรู้สึกของผู้เข้ารับการอบรมให้มีอารมณ์ร่วมกับเนื้อหา ซึ่งสื่อที่นำมาใช้ ส่วนใหญ่จะได้มาจากการเก็บภาพจากเหตุการณ์จริงและการบันทึกเทปมาจากหน่วยงานอื่น

ผู้รับสาร จากการสังเกตพบว่าในช่วงนี้ผู้เข้ารับการอบรมทั้งเพศหญิงและเพศชายเมื่อดูภาพการคลอดทั้งการคลอดแบบวิถีธรรมชาติและวิธีผ่าตัด หลายคนไม่ยอมดู ไม่กล้าดู บางคน

กัมหน้า และบางคนมีน้ำตาคลอ และเมื่อพระอาจารย์วีระพันธ์ให้ชมภาพเรื่องราวเกี่ยวกับการตายโดยเฉพาะการชันสูตรศพผ่ากระดูกโหลกเพื่อหาวิถีกระดูกสัน เมื่อผู้เข้ารับการอบรมได้ยินเสียงผ่ากระดูกโหลกเสียงดังโพลະผู้เข้ารับการอบรมหลายคนรู้สึกกลัว หลายคนเบือนหน้า กัมหน้า ไม่กล้าดู

เมื่อพระอาจารย์วีระพันธ์กล่าวถึงเรื่องพระราชกรณียกิจของในหลวง พบว่าผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ตั้งใจดูและคิดตามคำพูดที่พระอาจารย์วีระพันธ์กล่าว

และเมื่อถึงช่วงสารภาพเลิกยา ผู้วิจัยพบว่าหลายคนกัมหน้า บางคนก็จะพยายามมองผู้อื่นแต่ไม่กล้ามองแบบเต็มๆ เพียงแค่ขำเสีงว่าเพื่อนคนไหนจะออกไปสารภาพบ้าง และจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่าผู้เข้ารับการอบรมบางคนมีความตั้งใจอย่างยิ่งที่จะออกไปสารภาพเพื่อเลิกยาเสพติด เพียงแต่ยังไม่กล้า จึงพยายามสอดส่ายสายตาดูรอบๆว่าเพื่อนคนไหนเดินออกไปบ้าง และจากการสังเกตในช่วงสุดท้ายพบว่าเมื่อมีผู้เข้ารับการอบรมคนใดคนหนึ่งในกลุ่มลุกเดินออกไปคนแรก ก็จะมีคนต่อๆไปทยอยเดินออกไปเรื่อยๆ เป็นลักษณะการเดินตามเพื่อน ถ้าไม่มีคนแรกเดินออกไปเป็นตัวอย่าง ก็ไม่มีใครกล้าออกก่อน คนแรกจึงเป็นผู้นำ เป็นผู้ที่กล้าหาญที่สุด เป็นผู้ที่ทุกคนจะให้ความรู้สึกที่ดีในความเป็นผู้นำสูง

เวลา ช่วงเวลากิจกรรมนี้ส่วนใหญ่เริ่มประมาณ 20.00-20.30 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยุทธอากาศค่อนข้างเหมาะสมในการพูดโน้มน้าวใจให้สำนึกถึงบุญคุณพ่อแม่และในหลวง และมีความเหมาะสมในการจุดเทียนตั้งปณิธานใจด้วย เนื่องจากบรรยากาศภายนอกมืดจึงทำให้เปลวเทียนมีแสงสว่างทำให้ได้บรรยากาศและทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีอาการร่วมและรู้สึกคล้อยตามคำพูดที่โน้มน้าวใจได้ง่ายขึ้น

เวลาที่เสร็จสิ้นกิจกรรมการอบรมในช่วงนี้ส่วนใหญ่แล้วจะประมาณ 23.00-24.00 น. แต่สำหรับผู้ที่ยังสารภาพเลิกยาเสพติดภายหลังดื่มยาสมุนไพรแล้วจะมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน อาจต้องใช้เวลาประมาณ 2-3 ชั่วโมง จึงจะได้เข้านอน ซึ่งมักจะใช้เวลาไปจนถึง 02.00-03.00 น. ของเช้าวันใหม่

ขั้นตอนการเลิกยาเสพติด

1. ดื่มยาสมุนไพร
2. อาเจียน ขับถ่ายของเสี
3. อดยาสมุนไพร

อาการหลังจากที่ดื่มยาสมุนไพรเพื่อเลิกยาเสพติด

จากการลงภาคสนามและสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในช่วงหลังจากที่ผู้เข้ารับการอบรมตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบขับปล้นดื่มยาสมุนไพรแล้วพบว่าผู้เข้ารับการอบรมจะมีอาการต่างๆ กันดังนี้

1. ช่วงแรกหลังกินยาประมาณ 10-15 นาที ส่วนใหญ่จะเริ่มรู้สึกคลื่นไส้และอยากอาเจียน และเมื่ออาเจียนไปได้สักกระยะจะรู้สึกเจ็บคอ คอแห้ง รู้สึกพะอืดพะอม การให้ดื่มน้ำมากๆ เพื่อให้ อาเจียนจะช่วยบรรเทาอาการดังกล่าวได้

2. บางคนจะมีอาการปวดท้องและต้องการขับถ่ายของเสีย

3. ผู้ที่เป็นโรคกระเพาะจะมีอาการปวดท้องมาก ถ้าได้ทานยาเคลือบกระเพาะ สักพักจะรู้สึกดีขึ้น

4. บางคนจะรู้สึกหนาวสั่นคล้ายเป็นไข้ ต้องให้ทานยาแก้ไข้

ยาสามัญที่จำเป็นต้องใช้ระหว่างการอาเจียน ได้แก่ ยาเคลือบกระเพาะ ยาแก้ไข้ ยาคลายกล้ามเนื้อ ยาหอม

บทบาทของพระอาจารย์วัชรพันธะระหว่างขั้นตอนการเลิกยาเสพติด

จากการสังเกตพบว่าพระอาจารย์วัชรพันธะจะอยู่ดูแลผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจสารภาพ เลิกยาเสพติดแบบฉับพลันด้วยตลอด โดยเริ่มจากขั้นแรกภายหลังจากที่ผู้เข้ารับการอบรมออกมา สารภาพเพื่อเลิกยาเสพติดและผู้เข้ารับการอบรมอื่นกลับไปนอนเรียบร้อยแล้ว ก่อนการให้ดื่มยา สมุนไพรพระอาจารย์วัชรพันธะจะอธิบายถึงอาการหลังจากที่ดื่มยาเข้าไปแล้วว่าจะมีอาการอย่างไร ให้ผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจเลิกยาเสพติดได้ทราบ และในระหว่างที่ผู้เข้ารับการอบรมกำลัง อาเจียนนั้น เมื่อผู้เข้ารับการอบรมขอคำปรึกษาเกี่ยวกับอาการที่ตนกำลังเป็นอยู่ว่าเกิดจากสาเหตุ ใดและต้องแก้ไขอย่างไร ท่านก็จะอธิบายให้ฟังอย่างละเอียด นอกจากนั้นหากท่านพบว่าผู้เข้ารับ การอบรมมีอาการหิว ท่านก็จะหาขนมหรือผลไม้ที่มีในศูนย์มาให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ ทาน และเมื่อผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจเลิกยาเสพติดมีอาการดีขึ้น ท่านก็จะให้ไปอบสมุนไพรที่ ตู้อบสมุนไพรของศูนย์และให้ไปนอน เมื่อผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน เข้านอนแล้ว ท่านจึงจะจำวัด (นอน)

การฝึกอบรมวันที่สาม

การบรรยายเนื้อหาโยงเข้าสู่เรื่องบาปบุญ

กฎแห่งกรรม-ความกตัญญู

กิจกรรมดักบาตรความดี

จุดประสงค์ของกิจกรรมนี้เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รู้จักแสดงความตั้งใจในการที่จะทำ ความดี และระลึกว่าตัวเองเคยทำสิ่งไม่ดีอะไรมาบ้าง และในอนาคตตัวเองตั้งใจจะทำอะไรต่อไปที่ เป็นสิ่งที่ดีในชีวิตตนเอง ครอบครัว และสังคม รวมทั้งให้มีสำนึกในเรื่องของความกตัญญู ต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ และในหลวง รวมถึงต้องเกิดความรักชาติรักแผ่นดินด้วย

ผู้ส่งสาร พระอาจารย์วีระพันธ์จะทำหน้าที่เป็นผู้บรรยายและทำหน้าที่เป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วยในช่วงดึกบาตรความดี เพราะท่านจะเป็นผู้เดินอุ้มบาตรไปรับกระดาดารูปหัวใจที่ผู้เข้ารับการอบรมแต่ละคนเขียนสิ่งเลวร้ายที่ตัวเองเคยทำมาในชีวิต และสิ่งดีๆที่ตัวเองตั้งใจจะทำในอนาคต และจากการลงภาคสนามพบว่าหากผู้เข้ารับการอบรมมีเป็นจำนวนมากพระอาจารย์วีระพันธ์จะนิมนต์พระวิทยากรผู้ช่วยเป็นผู้เดินอุ้มบาตรเพื่อรับกระดาดารูปหัวใจจากผู้เข้ารับการอบรมพร้อมกับพระอาจารย์วีระพันธ์ด้วยเพื่อเป็นการรักษาเวลาในการทำกิจกรรมช่วงนี้

สาร สารหรือเนื้อหาในช่วงนี้จะนำเสนอเกี่ยวกับการเล่าเรื่องราวของกฎแห่งกรรมโดยพระอาจารย์วีระพันธ์จะใช้วิธีเล่าเรื่องซึ่งท่านใช้ชื่อเรื่องว่า “ฝันมีชีวิต” โดยท่านจะเล่าเรื่องของเด็กพิการ และโยงเข้าสู่เรื่องของกฎแห่งกรรม ผลของกรรมที่คนเรากระทำไป

จากการวิจัยพบว่า การเล่าเรื่องจะเริ่มจากการเล่าเรื่อง “ฝันมีชีวิต” โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การเล่าเรื่องของเด็กพิการ เป็นการเล่าเรื่องเพื่อจะโยงเข้าสู่การสอนเรื่องกฎแห่งกรรม การเล่าเรื่องเริ่มจากการให้ชมภาพผลของกรรมทำให้เด็กคนหนึ่งต้องถูกพันธนาการตั้งแต่เกิดทั้งแขนและขา ทั้งที่ตัวเด็กคนนั้นไม่ได้ถูกตัดสินว่าไปฆ่าใคร ไปทำร้ายใคร เพียงแต่เขาทำร้ายตัวเองในชาติที่แล้ว และให้ชมภาพผู้ใหญ่ที่มีอายุ30ปีกว่าแล้วยังช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ยังต้องถูกป้อนอาหารและตกอยู่ในสภาพน่าเวทนามาก

2. พระอาจารย์วีระพันธ์จะเล่าเรื่องให้ฟังอีกเรื่องเป็นเรื่องเกี่ยวกับคนพิการคนหนึ่งชื่อ “อ่อน” พูดไม่ได้แต่มีจิตใจดี พยายามเก็บเงินแล้วไปซื้อผลไม้เพื่อมาถวายพระอาจารย์วีระพันธ์ พระอาจารย์วีระพันธ์ได้เล่าให้ผู้เข้ารับการอบรมฟังว่าเด็กพิการคนนั้นรู้จักกราบรู้จักไหว้พระอาจารย์ต่อหน้าคนอื่น ซึ่งพระอาจารย์วีระพันธ์ได้สรุปให้ผู้เข้ารับการอบรมฟังว่าจริงๆแล้วเด็กพิการคนนั้นพิการแต่เพียงร่างกายแต่ไม่พิการใจ เมื่อให้ดูภาพจบพระอาจารย์วีระพันธ์ได้พูดย้อนถามไปที่ผู้เข้ารับการอบรมเป็นเชิงสอนให้คิดโดยใช้คำพูด ดังนี้

“แล้วอย่างเธอละไม่พิการอะไรซักอย่างทำไมไม่รู้จักทำบุญทำกุศลทำสิ่งที่ดีที่งามเป็นประโยชน์ต่อสังคมและโลก” และยังถามต่ออีกว่า “ภานายอ่อนที่เห็นในวิดีโอ นั้นเขาแต่งชุดอะไร เขาแต่งชุดนักเรียนใช่ไหม แล้วทำไมเขาแต่งชุดนักเรียนรู้ไหม เขาบอกพระอาจารย์ว่าเขาอยากจะเป็นครู เขาอยากสอนเพื่อนเขา ให้เพื่อนเขาไม่โง่”

ผู้เข้ารับการอบรมเมื่อได้ชมและฟังคำพูดที่พระอาจารย์วีระพันธ์กล่าวให้ฟังหลายคนเริ่มร้องไห้ด้วยความสงสารและคิดย้อนถึงตัวเอง จากนั้นพระอาจารย์วีระพันธ์ให้ดูภาพของคนพิการคนเดิมร้องเพลง “ฝันมีชีวิต” ซึ่งเมื่อผู้เข้ารับการอบรมรู้เรื่องราวเช่นนี้พวกเขาจะเริ่มเข้าใจและสำนึกได้ว่าพวกเขาเองทำถูกหรือไม่ที่อยู่มาจนกระทั่งทุกวันนี้ไม่เคยคิดได้เหมือนที่คนพิการคนนั้นคิดเลย

3. จากนั้นพระอาจารย์วีระพันธ์ให้ชมภาพเรื่องราวเด็กพิการที่บ้านราชวดี บ้านเฟื่องฟ้า และบ้านเด็กปัญญาอ่อนปากเกร็ด โดยพระอาจารย์วีระพันธ์จะเปรียบเทียบให้ฟังว่าเวลาพระอาจารย์วีระพันธ์ไปเยี่ยมเด็กที่บ้านเหล่านี้ เด็กพิการที่นั่นจะดีใจมากแต่พูดไม่ชัดโดยท่านได้เล่าให้ผู้เข้ารับการอบรมฟัง นำมาเปรียบเทียบกับผู้เข้ารับการอบรมและสอนกลับไปด้วยว่า

“เด็กๆจะดีใจเวลาพระอาจารย์ไปหา จะพูดว่าหลวงพ่อดีแล้ว หลวงพ่อดีแล้ว เวลาสอนอะไรก็จะตั้งใจฟัง พวกเธอก็อยู่ที่นี้เป็นร้อยๆคนเหมือนกันแต่ไม่เห็นสนใจฟัง จังหลวงพ่อดี ไปสอนเด็กปัญญาอ่อนดีกว่า คนปัญญาดีๆอย่างนี้สอนยาก”

จากการสังเกตพบว่าเมื่อผู้เข้ารับการอบรมได้ฟังเริ่มสำนึกได้ สังเกตจากผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่จะขยับตัวนั่งเป็นระเบียบและตั้งใจฟังเรื่องราวที่พระอาจารย์วีระพันธ์นำมาเล่ามากขึ้น

หลังจากที่ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจเรื่องการทำความดีแล้วพระอาจารย์วีระพันธ์ก็จะโยงเข้าสู่การทำกิจกรรมตักบาตรความดี โดยจะแจกกระดาษรูปหัวใจให้ผู้เข้ารับการอบรมคนละ 1 ชิ้น จากนั้นท่านก็บอกให้ผู้เข้ารับการอบรมเขียนสิ่งที่ตั้งใจไว้ว่าจะทำความดีด้านหนึ่ง และเขียนสิ่งไม่ดีที่เคยทำมาแล้วรู้สึกสำนึกได้ รู้สึกเสียใจและตั้งใจว่าจะไม่ทำอีกในอนาคตไว้อีกด้านหนึ่ง และเมื่อเขียนเสร็จให้นำใส่บาตรที่พระอาจารย์วีระพันธ์และพระวิทยากรผู้ช่วยจะเดินไปรับที่แถว โดยกิจกรรมนี้เรียกว่า กิจกรรม“การตักบาตรความดี”

สื่อ สื่อที่ใช้ในกิจกรรมช่วงนี้ได้แก่ สื่อบุคคล (พระอาจารย์วีระพันธ์และพระวิทยากรผู้ช่วย) สื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่อวีดิทัศน์ และได้ใช้การบรรยายและการสาธิตให้ดูสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กพิการ นอกจากนี้ยังมีสื่อเพลง ซึ่งเพลงส่วนใหญ่ที่นำมาใช้ในช่วงนี้คือเพลง “กฎแห่งกรรม” และเพลง “ทำดีได้ดีแน่นอน” สื่อในช่วงนี้ส่วนใหญ่ได้มาจากการบันทึกภาพเหตุการณ์ที่พระอาจารย์วีระพันธ์ไปพบมาและได้บันทึกเก็บไว้

ผู้รับสาร จากการสังเกตพบว่าผู้เข้ารับการอบรมในช่วงนี้เพศหญิงจะมีอารมณ์ร่วมในกิจกรรมหรือเรื่องราวที่ได้ชมมากกว่าเพศชาย สังเกตได้จากผู้เข้ารับการอบรมเพศหญิงจะมีน้ำตาคลอเมื่อได้ชมภาพของเด็กปัญญาอ่อนและคนพิการที่มีสภาพน่าเวทนาประกอบกับพระอาจารย์วีระพันธ์ได้บรรยายโดยใช้น้ำเสียงที่เมื่อฟังแล้วทำให้เกิดความรู้สึกสะเทือนใจได้ง่ายด้วย แต่จากการสังเกตพบว่าในช่วงเขียนข้อความลงในกระดาษรูปหัวใจผู้เข้ารับการอบรมทั้งเพศหญิงและเพศชายตั้งใจเขียนสิ่งที่ต้องการจะเลิกกระทำและสิ่งที่ต้องการจะทำความดีในอนาคตอย่างตั้งใจจริงโดยผู้วิจัยขอยกตัวอย่างข้อความที่ผู้เข้ารับการอบรมเขียนลงในกระดาษรูปหัวใจ ดังนี้

“ทุกอย่างที่ผ่านมาผมไม่เคยคิดเลย เคยติดคุก 3 วัน เพราะขายยาบ้า กาวก็ดื่ม ฝิ่นก็สูบกัญชา ก็สูบ มัธยมต้นไม่เคยจะเข้าเรียน เรียนมัธยมสี่ก็ไม่จบทำให้ย่า แม่ พ่อ ยาย ป้า อา พี่น้อง ผิดหวัง มีคนสอนทุกอย่างไม่เคยเชื่อ แต่วันนี้ผมจะเริ่มใหม่ทั้งหมด ผมจะไม่สร้างปัญหาให้สังคมอีกต่อไป ” (นักเรียนชายระดับอาชีวศึกษาชั้นปีที่ 1)

กิจกรรมกตัญญูกตเวทีและพิธีบายศรีสู่ขวัญ

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมช่วงนี้ เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนเกิดความกตัญญูกตเวทีต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ รวมถึงประเทศชาติ

ผู้ส่งสาร สำหรับกิจกรรมช่วงนี้ถือเป็นกิจกรรมสุดท้ายก่อนปิดค่าย จากการสังเกตพบว่า ส่วนใหญ่แล้วพระอาจารย์วีระพันธ์จะทำหน้าที่เป็นวิทยากรหลักในการบรรยายเอง โดยจะมีพระวิทยากรผู้ช่วย 2-3 รูปและเจ้าหน้าที่ที่เป็นฆราวาสประมาณ 1-2 คน ช่วยอำนวยความสะดวกหยิบอุปกรณ์ เช่น พานและสายสิญจน์ผูกข้อมือในช่วงพิธีบายศรีสู่ขวัญไปให้ครูอาจารย์ได้ใช้ผูกข้อมือ ลูกศิษย์ที่เข้ารับการอบรม ซึ่งจากการสังเกตพบว่าพระวิทยากรผู้ช่วยจะนำพานและสายสิญจน์เข้าไปในช่วงจังหวะเวลาที่เหมาะสมสอดคล้องกับที่พระอาจารย์วีระพันธ์กำลังโยงเข้าสู่กิจกรรมเสมอ

สาร เนื้อหาที่พระอาจารย์วีระพันธ์นำมาปลูกจิตสำนึกเรื่องความกตัญญูรู้คุณต่อบิดามารดา ครู อาจารย์ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์นั้นสามารถแบ่งออกเป็นเนื้อหาการปลูกจิตสำนึกความกตัญญูต่อบิดามารดา ได้แก่ การบรรยายเกี่ยวกับเรื่อง “ด้วยสองมือแม่” “แม่คนเดียวเลี้ยงไม่ได้” เรื่องบ้านพักคนชรา เรื่องราวจากรายการโทรทัศน์สัมภาษณ์ดาราคณหนึ่งที่เคยติดยาเสพติดและมีแม่คอยดูแลใกล้ชิดบางครั้งแม่ต้องเป็นฝ่ายไปหาซื้อยาเสพติดมาให้ลูกเสพเพราะทนเห็นลูกทรมานไม่ได้ สุดท้ายลูกจึงสามารถเลิกยาเสพติดได้ด้วยความสำเร็จและสงสารแม่ ส่วนเรื่องรักชาติจะใช้เรื่องพระศรีสุริโยทัย ลูกพระยาตาก บางระจัน และการปลูกจิตสำนึกให้รักและกตัญญูต่อครูอาจารย์จะใช้กิจกรรมครูชेलยี่สี่อให้เห็นว่าครูอาจารย์ทำได้ทุกอย่างเพื่อลูกศิษย์เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมสำนึกได้ โดยในช่วงนี้พระอาจารย์วีระพันธ์จะใช้วัจนสาร (ภาษาพูด) ในการบรรยาย ใช้คำพูดที่เจืออารมณ์ และน้ำเสียงที่อ่อนนุ่มกับเข้มแข็งสลับกันไปขึ้นกับว่ากำลังพูดเรื่องอะไรอยู่ และมีการใช้ส่ายตา และท่าทางประกอบการพูดสอดคล้องกับเรื่องราวที่เสนอเช่นกัน

ตัวอย่าง วิธีการที่พระอาจารย์วีระพันธ์ใช้ในการทำให้นักเรียนรู้สึกรักและซาบซึ้งในพระคุณของครูอาจารย์นั้น พระอาจารย์วีระพันธ์จะให้ครูอาจารย์ขึ้นมารับผิดชอบแทนลูกศิษย์ในวันที่สามช่วงที่มีการเจรจาต่อรองขอธงโรงเรียนคืน พระอาจารย์วีระพันธ์ได้ให้ครูเป็นตัวประกันหากผู้เข้ารับการอบรมไม่สามารถทำตามเงื่อนไขที่ต่อรองได้ โดยพระอาจารย์วีระพันธ์ให้ครูอาจารย์แขวนป้ายคำว่า “ครูชेलยี่” ไว้ และระหว่างการเจรจาต่อรองพระอาจารย์วีระพันธ์จะให้ครูอาจารย์ขึ้นมากล่าวถึงความสำคัญของสถาบันและธงของโรงเรียนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการอบรมตระหนักและเกิดความพยายามที่จะต้องนำธงของโรงเรียนกลับคืนมาได้ โดยผู้วิจัยขอยกตัวอย่างบทสนทนาระหว่างครูและผู้เข้ารับการอบรมจากโรงเรียนระดับมัธยมแห่งหนึ่ง ดังนี้

ครู : ครูรักสถาบันนี้มากเพราะครูเองก็เป็นศิษย์เก่าของที่นี่ ครูยึดมั่นสั่งสอนอบรมให้
ความรักกับลูกศิษย์มาตลอด สามวันที่ผ่านมาได้เห็นการกระทำพฤติกรรมความ
เป็นไปของลูกศิษย์ของเรา แม้จะมาตั้งครูเป็นแม่เป็นป้า ครูก็ยอมรับเพราะครูรัก
ลูกศิษย์ด้วยใจของครู ครูอยากรู้ว่าพวกเรารักครูหรือเปล่า อยากได้ธงกลับใหม่

ผู้เข้ารับการอบรม : รัก และอยากได้ธงของเรากลับด้วย

ครู : เราเสียธงซึ่งเป็นเกียรติเป็นศักดิ์ศรีของเรา ใช่หรือไม่

ผู้เข้ารับการอบรม : ใช่ค่ะ/ใช่ครับ

ครู : เราชักครูอาจารย์ทุกท่านที่มาใหม่

ผู้เข้ารับการอบรม : รักค่ะ/รักครับ

ครู : ครูหวังเป็นอย่างยิ่งว่านักเรียนของครูจะนำธงผืนนี้กลับโรงเรียนของเราด้วย
ความสง่างามและความเป็นคนดีให้ได้ ครูจะเป็นกำลังใจให้พวกเธอทุกคน

เมื่อครูพูดจบพระอาจารย์วิระพันธ์ได้กล่าวเตือนสติและสรุปสถานการณ์ตอนนั้นให้ผู้เข้า
รับการอบรมฟังว่า

“สิ่งที่เธอจะทำต่อไปนี้ไม่รู้ว่าจะสำเร็จหรือไม่ ถ้าไม่สำเร็จอะไรจะเกิดขึ้นเมื่ออาจารย์ของเธอ
ยินดีที่จะเอาตัวเป็นตัวประกันให้มีค่าเท่ากับธงของเธอ ถ้าเธอทำได้พระอาจารย์ก็จะคืนธงให้
แต่ถ้าเธอทำไม่ได้ครูจะเป็นสิ่งประกันแทน นอกจากนี้จะมีธงเฉลยแล้ว ยังมีป้ายครูเฉลยอีก ถ้าพวก
เธอทำได้ก็มีสิทธิ์เอาธงผืนนี้คืนไป”

นอกจากนี้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่า ในบางครั้งพระอาจารย์วิระพันธ์จะพูดเรื่อง
การนำธงโรงเรียนคืนโดยอิงเข้าสู่เรื่องการรักษาชาติด้วย ตัวอย่างเช่น

“ทุกวันนี้เราก็เสียแล้วนะ ยุค IMF เรายิ่งกว่าเสียเลือดอีก เราเกือบจะเสียชาติแล้ว ฉะนั้น
หากเราไม่ยอม เสียเหนือ ไม่ยอมลำบากตรากตรำ ไม่ยอมทำอะไรเพื่อชาติ อีกหน่อยต่อไปข้าง
หน้าเราต้องสิ้นชาติ พอสิ้นชาติสิ้นแผ่นดินสิ้นกษัตริย์ สุดท้ายจะยืนหยัดอยู่ได้ จะล้มตายร้ายดีก็เป็น
ไป จะป้องกันเอาไว้สุดชีวิต แล้วเธอหละเคยคิดไหม ธงของเธอเอง เธอยังกู้คืนไม่ได้เลย แล้วเธอ
จะไปกู้ชาติได้อย่างไร ”

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่าภายหลังจากที่แข่งขันเกมนั่งเข้าเสริจลินพระอาจารย์
วิระพันธ์ได้สรุปผลของการทำกิจกรรมที่ผู้เข้ารับการอบรมขอทำทั้งหมดเพื่อต่อรองขอธงคืน ส่วน
ใหญ่ผลปรากฏว่าผู้เข้ารับการอบรมสามารถแข่งขันเกมชนะและกิจกรรมอื่น ๆ ที่ได้กระทำสรุปผล
โดยรวมแล้วสามารถทำได้ดี ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด พระอาจารย์วิระพันธ์จึงคืนธงโรงเรียนให้กับผู้
เข้ารับการอบรมตามเงื่อนไขที่ได้ตกลงไว้ และจากการสังเกตพบว่าพระอาจารย์วิระพันธ์จะถาม
ความคิดเห็นผู้เข้ารับการอบรมเสมอว่าจะเลือกให้คืนอะไรก่อนระหว่างธงเฉลยและครูเฉลย ซึ่ง

ปกติแล้วผู้เข้ารับการอบรมจะตอบว่าขอครูคืนก่อนเสมอเช่นกัน ดังบทสนทนาที่นำมาเป็นตัวอย่าง ดังนี้

พระอาจารย์ : ถ้าจะให้เลือกพวกเธอจะเลือกสิ่งใดก่อนระหว่างธงเชลยกับครูเชลย

ตัวแทนผู้เข้าอบรม : เลือกครูก่อนค่ะ เพราะว่าครูเป็นผู้สั่งสอน เป็นผู้ที่อบรมเรา ผู้ที่ดูแลเราเวลาที่เรายูที่วิทยาลัย

พระอาจารย์วีระพันธ์ได้เล่าให้ฟังว่าส่วนใหญ่แล้วผู้เข้ารับการอบรมจะขอครูเชลยคืนก่อน เพราะพวกเขา รู้สึกว่าถ้าไม่มีครูก็ไม่มีกำลังใจ ซึ่งพบว่าครูก็จะบอกว่าไม่เป็นไรหรอกเอาธงกลับไปก่อน ครูไว้ทีหลัง ผู้เข้ารับการอบรมยิ่งร้องไห้ด้วยความซาบซึ้งและตัดสินใจไม่ถูก พระอาจารย์วีระพันธ์จึงสรุปว่าวันนี้ให้ครูคืนก่อน ส่วนธงจะคืนให้แต่ต้องไปทำโครงการที่เป็นประโยชน์แก่สถาบันก่อนซึ่งก็มีหลายโรงเรียนที่อาจารย์บอกว่าอยากให้พระอาจารย์ยึดธงไว้นานๆ เพราะเมื่อผู้เข้ารับการอบรมกลับไปแล้วเป็นเด็กดีมาก เกือบขาด ชัดโตะทำทุกอย่างตามที่สัญญากับพระอาจารย์ ห้องน้ำ ที่เคยมีก้นบุหรีและสกปรกมากก็สะอาดขึ้นแสดงว่าเด็กสูบบุหรี่ย่อยลงด้วย

หลังจากการเจรจาต่อรองเสร็จสิ้นพระอาจารย์วีระพันธ์จะให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าไปกราบครูอาจารย์เพื่อแสดงถึงความรักที่มีต่อครูและขอโทษที่เคยประพฤติตัวไม่ดี จากนั้นจะโยงเข้าสู่กิจกรรมพิธีบายศรีสู่ขวัญ โดยระหว่างนี้พระอาจารย์วีระพันธ์จะเปิดเพลง “พระคุณที่สาม” คลอตามไปด้วย ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกซาบซึ้งและมีอารมณ์คล้อยตามไปกับบทเพลงด้วย หลายคนน้ำตาไหลด้วยความรู้สึกอบอุ่นและประทับใจกับความรักของครูที่มีให้กับลูกศิษย์

บทเพลง “พระคุณที่สาม”

ครูบาอาจารย์ที่ท่านประทานความรู้มาให้ อบรมจิตใจให้รู้ผิดชอบชั่วดี
ก่อนจะนอนสวดมนต์อ่อนนวยทนต์ทุกที่ขอกุศลบุญบารมีส่งเสริมครูนี้ให้ร่มเย็น
ครูมีบุญคุณศิษย์ขอเทิดทูนเอาไว้เหนือเกล้า ท่านสั่งสอนเราอบรมให้เราไม่เวียน
ท่านอุทิศไม่คิดถึงความยากเย็นสอนให้รู้ชัดเจนเฝ้าแนะเฝ้าเน้นไม่ได้อำพราง
พระคุณที่สามมดงามแจ่มใสแต่ว่าใครหนอใครเปรียบเปรยครูไว้ว่าเป็นเรือจ้าง
ถ้าหากจะคิดยั้งคิดยั้งเห็นว่าผิดทางมีใครไหนบ้างแนะนำแนวทางอย่างครู
บุญเคยทำมาตั้งแต่ปางใดใดเรายกให้ท่าน ตั้งใจกราบกรานเคารพคุณท่านกตัญญู
โรคและภัยอย่ามาแผ้วพานคุณครูขอกุศลผลบุญค้าชูให้ครูเป็นสุขชั่ววันรันดร

สื่อ ในกิจกรรมครั้งนี้ใช้สื่อบุคคล (พระอาจารย์วีระพันธ์) และใช้การบรรยายประกอบการฉายภาพวีดิทัศน์ ใช้สื่อคอมพิวเตอร์ในการแสดงภาพ มีสื่อวีดิทัศน์เพลง (music video) สื่อภาพโฆษณา สื่อเพลง โดยเพลงที่นำมาใช้ประจำในช่วงกิจกรรมนี้คือเพลง พระคุณที่สาม ลูกพระ

ยาดาก บางระจัน รอยจูบบนฝ่าเท้า รักเมืองไทย จากการสังเกตพบว่าเพลงรักเมืองไทยเป็นเพลงปลุกใจที่นำมาใช้ประจำในกิจกรรมนี้ โดยมีเนื้อร้องดังนี้

บทเพลง “รักเมืองไทย”

ภูมิใจเกิดเกิดเป็นไทย ทะนงไว้ในใจตน แผ่นดินนี้ของทุกคน ไซ้แผ่นดินของใคร
มาเกิดเพื่อนพ้อง ร่วมรำร้องเพลงชาติไทย อนุรักษ์ความเป็นไทย คงความยิ่งใหญ่ให้ยังคง
เพื่อนเอ๋ย จงหยุดคิด หยุดสักนิด หยุดทำลาย ปู่ย่า เราสร้างไว้ มานมนาน
กู້กร้องทำนอง เคยร้องก้องขับขาน มาเนิ่นนาน พี่น้องจำได้ไหม รวมเลือดเนื้อเป็นชาติเชื้อไทย
รวมเลือดเนื้อเป็นชาติเชื้อไทย รวมเลือดเนื้อเป็นชาติเชื้อไทย รวมเป็นหนึ่งจวนวันนี้ เป็นคนดี
เป็นคนไทย พี่น้องรักกันไว้ คงความยิ่งใหญ่ คู่ไทยเรา

นอกจากบทเพลง “รักเมืองไทย” แล้ว จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่าพระอาจารย์
วีระพันธ์ได้นำบทเพลง “บางระจัน” ซึ่งมีเนื้อร้องและทำนองที่ปลุกใจให้รักชาติเช่นกันมาเปิดให้ผู้
เข้ารับการอบรมได้ฟังและร้องตามด้วย โดยมีเนื้อร้องดังนี้

บทเพลง “บางระจัน”

บางระจันคืนพระจันทร์งามเด่น ฝนฟ้าพำอำเ็นเพียงยุทธภูมิสงคราม มีนายจันทร์
หมวดเขี้ยวระปือนามรวมพวกขึ้นทวงถามหาความเป็นไทย นิมนต์พระอาจารย์ธรรมโชติ
สละละทิ้งโบสถ์เป็นมิ่งขวัญกำลังใจวันต่อกรทัพพม่าทั้งน้อยใหญ่ที่ข่มเหงน้ำใจคนฆ่า
เด็กผู้หญิง บางระจันเขาร่วมกันเป็นหนึ่งในที่พึ่งยอดนักรู้เมืองสิงห์ ทั้งเจ็ดครั้งรบพม่า
จนล้มกลิ้ง บางระจันเก่งจริงจึงต้องยิงด้วยปืน เขาปืนใหญ่ยิงไล่กันตามปืนไทยแตกเหลือแต่
ด้ามเพราะเพิ่งหล่อเมื่อวานขึ้น ก็กรุงศรีมิให้เขาหนีบีมปืนจึงมีอาจหยุดยั้งรักษาค่ายบางระจัน
** บางระจัน บางระจัน บางระจัน มีอาจยืนอยู่ถึงวันเพ็ญเดือนสิบสอง (พูด : เพื่อพ้องเพื่อนกูจะ
สู้หลังชนฝา เพื่อลูกเมียกูจะสู้สุดใจกล้า เพื่อพี่น้องกูจะสู้ สุดแรงกล้า เพื่อบ้านเมืองกูจะสู้จนสิ้น
เลือดหยดสุดท้าย) เป็นปัจเจกคืนเดือนเด่นเผด็จศึกในหัวใจส่วนลึกถึงต้องตายไม่เสียใจ เกิดมา
สู้สมศักดิ์ศรีลูกผู้ชายแม้รักษาไว้ไม่ได้แผ่นดินไทยหนนี้ อีกแปดเดือนต่อมายังนำเศร้าวพอมด
สิ้นลมหนาวไทยต้องเสียกรุงศรีอยุธยาอันเป็นราชธานีในการศึกครั้งนี้มีอุทาหรณ์สอนใจ

ผู้รับสาร กิจกรรมช่วงนี้ปกติแล้วจะจบลงด้วยภาพประทับใจระหว่างครูอาจารย์กับผู้เข้า
รับการอบรม ผู้รับสารหรือผู้เข้ารับการอบรมแสดงออกในการมีปฏิริยาสนองกลับ(Feedback)

ด้วยการแสดงออกทางอวัจนสาร คือ การร้องไห้ สวมกอดครูอาจารย์ ก้มลงกราบไหว้ และมีการพูดจา (วัจนสาร) เพื่อขอขมาครูอาจารย์ด้วย

ระยะห่าง (space) กิจกรรมช่วงนี้ผู้รับสารกับผู้ส่งสารอยู่ใกล้กันมาก โดยเริ่มจากการที่พระอาจารย์วีระพันธ์เชิญครูอาจารย์ทุกท่านที่จากเดิมจะนั่งที่เก้าอี้ที่ศูนย์ฯ ได้จัดไว้ให้อยู่ด้านข้างของผู้เข้ารับการอบรมให้ไปนั่งที่ด้านหน้าเวที โดยให้นั่งกับพื้นระดับเดียวกับผู้เข้ารับการอบรมและหันหน้าไปทางผู้เข้ารับการอบรมแบบเผชิญหน้ากัน (face to face) และครูอาจารย์และลูกศิษย์ได้มีการสบสายตากัน (eye contact) การจัดให้นั่งเช่นนี้นอกจากช่วยทำให้ครูอาจารย์กับลูกศิษย์ได้อยู่ใกล้ชิดกันมากขึ้นแล้วยังทำให้ผู้ส่งสาร (พระอาจารย์วีระพันธ์) และผู้รับสาร (ผู้เข้ารับการอบรม) ได้อยู่ใกล้กันมากด้วยซึ่งบรรยากาศเช่นนี้ส่งผลทำให้การพูดจาในมน้ำใจให้ตระหนักและสำนึกในบุญคุณครูอาจารย์ทำได้ง่ายขึ้น

ปิดค่าย ภายหลังจากกิจกรรมกตัญญูกตเวทีและพิธีบายศรีสู่ขวัญเสร็จสิ้นแล้วถือได้ว่าเป็นการเสร็จสิ้นการฝึกอบรมตามโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตด้วยเช่นกัน ครูอาจารย์และผู้เข้ารับการอบรมจะเข้าไปกราบลาวิทยากร ถ่ายภาพเป็นที่ระลึก และเดินทางกลับ

ระยะประเมินผล

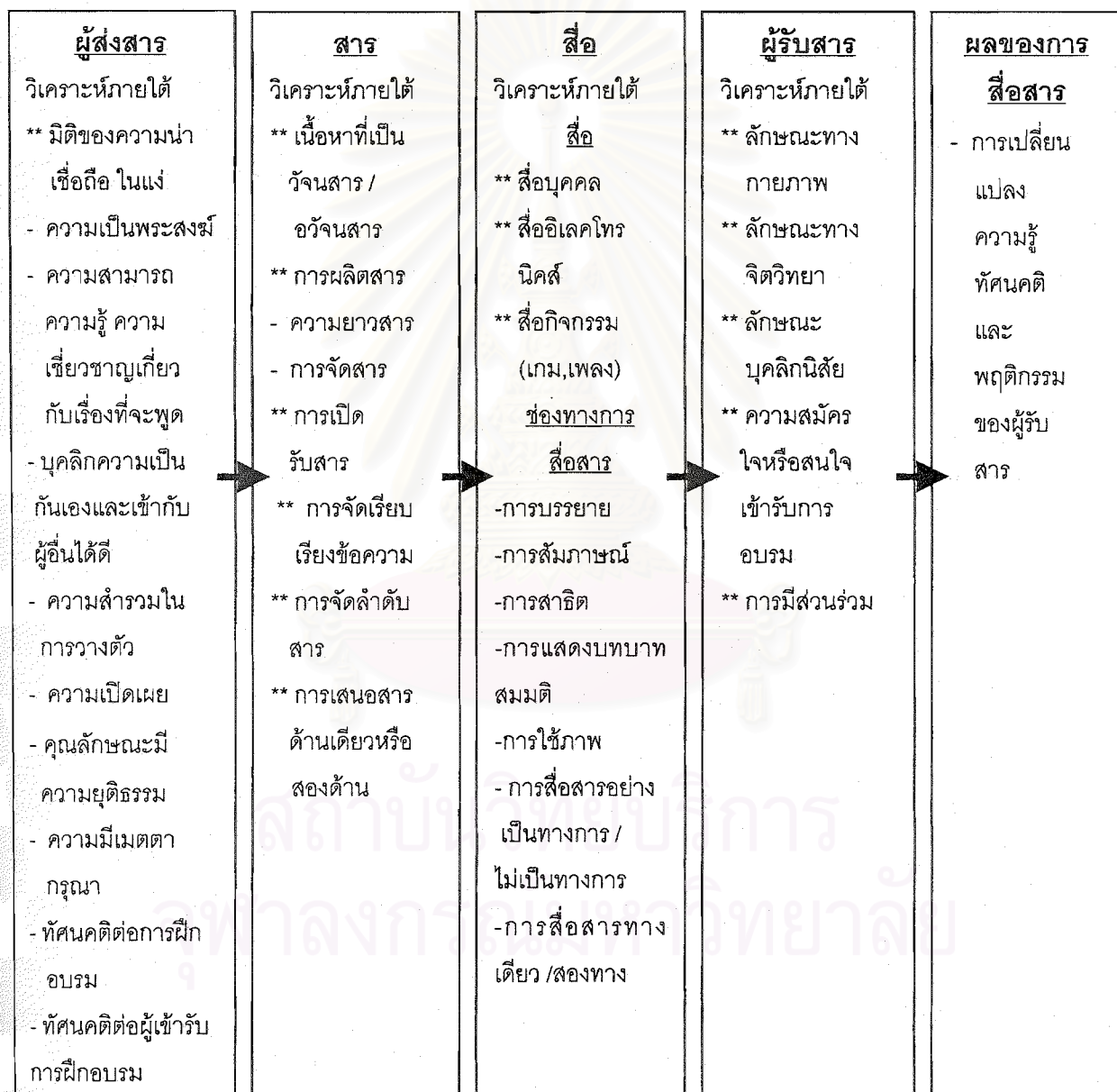
การประเมินผลผู้เข้ารับการอบรม

การประเมินผลผู้เข้ารับการอบรมของทีศูนย์พัฒนาคุณธรรมทำในสองลักษณะ คือ ทำโดยการสังเกตด้วยสายตาของวิทยากรเอง, สังเกตพฤติกรรม, การบอกเล่าของครูอาจารย์, วิทยากรร่วม และประเมินโดยการแจกเอกสารช่วงก่อนเข้าอบรม คือ จะให้ผู้ที่จะเข้าอบรมกรอกใบประเมินผลมาก่อนจากที่โรงเรียน และจะให้กรอกอีกครั้งหลังเสร็จการอบรมเรียบร้อยแล้ว

จากการสังเกตในช่วงหลังที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษานั้น พบว่าการประเมินผลผู้เข้ารับการอบรมนั้นมีเพียงแค่การประเมินผลก่อนการมาเข้ารับการอบรม การประเมินผลหลังการฝึกอบรมไม่มีแล้ว แต่จากการสังเกตจะเห็นว่ากิจกรรมต่อบาตรความดีซึ่งพระอาจารย์จะให้เขียนความรู้สึกลงไปใ้กระดาษรูปหัวใจนั้นก็สามารถใช้เป็นการประเมินผลผู้เข้ารับการอบรมได้ดีอีกอย่างหนึ่งเพราะผู้เข้ารับการอบรมมักเขียนข้อความด้วยความเต็มใจและตั้งใจจริง ซึ่งภายหลังจากเสร็จสิ้นการอบรมพระอาจารย์วีระพันธ์ก็จะมอบกระดาษรูปหัวใจเหล่านั้นให้ครูอาจารย์ที่พาผู้เข้ารับการอบรมมาเพื่อนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และพัฒนาพร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจให้ลูกศิษย์ทำความดี หลีกเลียงและห่างไกลจากยาเสพติด

การวิเคราะห์องค์ประกอบกระบวนการสื่อสาร

ในการวิเคราะห์องค์ประกอบกระบวนการสื่อสารในการฝึกอบรมโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องรูปแบบกระบวนการสื่อสารของลาสเวลล์ (Laswel) ซึ่งประกอบด้วย ผู้ส่งสาร สาร สื่อ ผู้รับสาร และผลของการสื่อสาร มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยแสดงเป็นภาพจำลองได้ดังนี้

แบบจำลองที่ 1 แสดงกรอบการวิเคราะห์องค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

การวิเคราะห์องค์ประกอบกระบวนการสื่อสาร

1. ผู้ส่งสาร

จากการวิจัยภาคสนาม และการสังเกตพบว่า ผู้ส่งสาร คือพระอาจารย์วิระพันธ์ รกขิตส์โล ซึ่งทำหน้าที่เป็นวิทยากรหลักและผู้สื่อสารสำคัญ ท่านเป็นผู้ฝึกอบรมทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดทักษะ เกิดทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับเรื่องที่อยู่อบรม จนกระทั่งผู้เข้ารับการอบรม เกิดการเรียนรู้และสามารถจุดประกายความคิด เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ หรือพฤติกรรมไม่ ตามวัตถุประสงค์ของเรื่องหรือวิชานั้นๆ และนอกจากนั้นจากการอบรมของท่านยังมีผลทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการตัดสินใจเลือกอาชีพติดแบบฉบับลงได้อีกด้วย ทั้งนี้เกิดจากการที่ท่านได้รับความเชื่อถือ ศรัทธาและ ใ้วางใจจากผู้เข้ารับการอบรมมากนั่นเอง จึงทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพและประสพผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

จากการวิจัยสามารถอธิบายความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารหรือพระอาจารย์วิระพันธ์ได้ตามคุณสมบัติหลักๆดังนี้

1. ความสามารถ ความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องที่จะพูด

พระอาจารย์วิระพันธ์เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถมาก สังเกตได้จากการสัมภาษณ์ ประวัติส่วนตัวของท่าน ท่านสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านพลศึกษาและได้รับทุนไปศึกษาต่อระดับปริญญาโทด้านเทคโนโลยีการศึกษาที่ประเทศญี่ปุ่น ทำให้เอื้อประโยชน์แก่ท่านเป็นอย่างมากในการนำความรู้ ความสามารถ ทั้งด้านการเป็นครูมาก่อนและความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น คอมพิวเตอร์นำมาประยุกต์ใช้ในการอบรมได้เป็นอย่างดี

นอกจากนั้นหากวิเคราะห์ในแง่ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องที่จะพูด เช่น เรื่องเกี่ยวกับ โทษ พิษภัย ผลร้าย ของการเสพติด และการจำหน่ายยาเสพติดซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในการวิจัยเรื่องนี้ นั้น พระอาจารย์วิระพันธ์ถือได้ว่ามีความรู้เรื่องเหล่านี้เป็นอย่างดีซึ่งสามารถดูได้จากประวัติของท่านชีวิตในสมัยวัยหนุ่มนั้นท่านมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับยาเสพติด ประสบการณ์เหล่านี้ทำให้ท่านสามารถเข้าถึงจิตใจของผู้ติดยาเสพติดและผู้ที่เคยมีปัญหาทำผิดและเข้ามารับการฝึกอบรมกับท่านได้เป็นอย่างดี และเนื่องจากท่านเป็นพระสงฆ์และสำเร็จถึงระดับเป็นนักธรรมเอกทำให้ท่านสามารถพูดเล่าเรื่องราวหรืออธิบายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทางพุทธศาสนาได้โดยละเอียดและสามารถให้ความกระจ่างแก่ผู้เข้ารับการอบรมได้ในทุกเรื่อง นอกจากนั้นจากการที่ท่านให้ความสนใจและ ได้ทำการศึกษาวิจัยเพิ่มเติม เกี่ยวกับความรู้ในเรื่อง “กำเนิดชีวิต โลก จักรวาล” เปรียบเทียบพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ ก็เป็นประโยชน์ในการนำความรู้ที่ได้รับมาสอนหรืออบรมได้เช่นกัน

พระอาจารย์วีระพันธ์เป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ (ข่าว) ทันสมัย ก้าวติดสถานการณ์ความเป็นอยู่บ้านเมืองด้วย สังเกตได้จากที่ทุกวันตอนเช้าหากท่านไม่มีกิจธุระต้องออกไปนอกศูนย์ฯ ท่านจะนั่งอ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน ซึ่งที่ศูนย์แห่งนี้รับหนังสือพิมพ์วันละ 4ฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ข่าวสด มติชน ไทยรัฐ และเดลินิวส์ หรือหากวันไหนท่านต้องไปทำธุระข้างนอก เมื่อกลับมาถึงและมีเวลาว่างท่านก็จะนั่งอ่านหนังสือพิมพ์ ไม่เพียงท่านเท่านั้นจากการสังเกตพบว่า วิทยากรที่ศูนย์แห่งนี้ทั้งที่เป็นพระสงฆ์ และฆราวาสส่วนใหญ่เมื่อมีเวลาว่างก็จะนั่งอ่านหนังสือพิมพ์ บางครั้งก็นั่งอ่านร่วมกันและมีการพูดคุยถกเถียงกันถึงสถานการณ์ข่าวปัจจุบันตามแต่โอกาสเหมาะสม

ความสามารถและประสบการณ์ในการทำงานของพระอาจารย์วีระพันธ์ในการเป็นวิทยากรให้การอบรมกับนักเรียนจากสถานศึกษาทั่วประเทศตั้งแต่ปี 2530 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นเวลาเกือบ 15 ปีนั้น ทำให้ท่านสะสมประสบการณ์ในการสอน การอบรมมามากมาย ทำให้ท่านสามารถแก้ไขสถานการณ์ได้ดี และแก้ปัญหาเกี่ยวกับการอบรมได้ทุกเรื่อง สำหรับเรื่องความรู้ความสามารถของพระอาจารย์วีระพันธ์ได้มีพระผู้ช่วยและผู้เข้ารับการอบรมกล่าวถึงท่าน ดังนี้

“ท่านเป็นคนรอบรู้ ยอมรับเลย พระไตรปิฎกท่านอ่านมาหลายรอบแล้ว มีอะไรเยอะช่างในแต่ไม่แสดงออกว่าท่านเก่ง เป็นคนที่มีรู้ แต่ไม่อวด” (พระศิวพงศ์ ปริบูรณ์, สัมภาษณ์วันที่ 17 กันยายน 2543)

“ผมว่าท่านมีความรู้มาก ท่านพูดมาตรงกับความจริงที่เราไม่รู้มาทุกอย่าง ท่านพูดดีรู้จักใช้สำนวน เวลาท่านพูดท่านจะให้รายละเอียดด้วย เช่น อธิบายเรื่องโทษและผลร้ายของยาเสพติดที่มีต่อร่างกาย” (นักเรียนชายมัธยมปลาย)

2. บุคลิกลักษณะ

พระอาจารย์วีระพันธ์ ท่านเป็นคนรูปร่างสันทัด ผิวขาว สูง อายุประมาณ 45 ปี บวชได้ 15 พรรษา ใบหน้าภายนอกหากมองผิวเผินไม่ได้เข้าไปพูดคุยด้วยจะมองว่าท่านเป็นคนดู ผู้เข้ารับการอบรมมักเรียกท่านว่า “พระอาจารย์” บ้าง “หลวงพ่อ” บ้าง ตามแต่วัยที่ต่างกัน

คนเราส่วนมากยังมีความรู้ความสามารถมาก ก็ยิ่งจะวางตัวสูง การที่ใครจะเข้าถึงก็ยากขึ้น ดังคำโบราณที่ว่า “อยู่บนหอคอยงาช้าง” สำหรับพระอาจารย์วีระพันธ์เท่าที่ผู้วิจัยพบเห็นท่านมีการวางตัวปกติเช่นคนทั่วไปไม่ถือว่าตัวเองเก่งหรือดีเหนือใคร มักทำอะไรด้วยตนเองเสมอ เป็นคนเอาจริงเอาจัง บุคลิกคล่องแคล่วว่องไว กระฉับกระเฉง ลูกนั่งเดินเหินรวดเร็ว เป็นผู้ที่มิกรียาเข้มแข็งองอาจ สง่าผ่าเผย น้ำเสียงมีพลังอำนาจ ในขณะที่อบรมสามารถสะกดใจผู้ฟังได้ มีบุคลิกของความเป็นผู้นำสูง น่าเลื่อมใสศรัทธา แม้บางโอกาสมองดูสงบเสถียรแต่ก็แฝงไว้ด้วยความมั่นใจในตัวเอง สำหรับบุคลิกลักษณะของท่านได้มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

“ท่านมีลักษณะความเป็นผู้นำ เก่งศิลปะ” (พ.อ.อ.คงพันธ์ เสาร์ฤกษ์, สัมภาษณ์วันที่

“ท่านเป็นคนจริงจัง ซื่อตรง ถึงลูกถึงคน มีใจนักเลง ไม่คิดอยากเด่นอยากดัง ทำงานเพื่อส่วนรวม” (พระสมศักดิ์ จันทโชโต, สัมภาษณ์เมื่อ 12 สิงหาคม 2543)

พระอาจารย์วีระพันธ์มีความเป็นกันเองและมีอัธยาศัยไมตรีที่ดีมาก สังเกตได้จากเมื่อมีคนเข้ามาติดต่องานที่ศูนย์ฯ แม้เป็นผู้ที่ท่านไม่รู้จักมาก่อน ท่านก็สร้างความคุ้นเคยกับผู้มาใหม่ พูดคุยด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดี ท่านจะเริ่มสนทนาด้วยการทักทายถามไถ่ว่ามีธุระอะไร เข้ามาติดต่อเรื่องอะไร หรือมีปัญหาอะไรให้ท่านช่วยได้บ้าง ซึ่งสถานที่ในการสนทนานั้นท่านบอกว่าไม่ต้องมีพิธีต้องอะไร หากอยู่ในห้องทำงานของท่าน ท่านก็นั่งที่โต๊ะทำงานของท่านและให้ผู้ที่มาหาที่นั่งที่เก้าอี้รับแขกซึ่งเป็นระยะที่ห่างกันพอสมควรและหากผู้ที่มาติดต่อต้องการสัมภาษณ์แม้จะไม่ได้นัดหมายล่วงหน้าและท่านมีงานด้านอบรมหรืองานเขียนหนังสืออื่นๆ อยู่ก็ตาม เมื่อผู้นั้นมาถึงแล้วท่านก็ไม่ปฏิเสธให้เสียหน้าใจ พยายามปลืงตัวให้ผู้นั้นได้สัมภาษณ์หรือพูดคุย โดยท่านจะให้ความสำคัญกับอาคารุคทุกค่นเท่าเทียมกัน เพียงแต่บางท่านที่มาหาและท่านกำลังติดธุระกับผู้มาหาคนอื่นอยู่ ผู้มาใหม่ก็อาจต้องรอท่านสักระยะเวลาหนึ่ง เข้าพบท่านตามลำดับการมาก่อนหลังหรือแล้วแต่การตัดสินใจของท่านว่าเรื่องใดสำคัญเร่งด่วนกว่ากัน ซึ่งจากการสังเกตทุกท่านที่มาขอพบก็เข้าใจในข้อนี้ และนั่งรอจนกว่าจะได้พบ

ความที่จะเป็นกันเองของท่านกับผู้เข้ารับการอบรมก็มีให้เห็นประจักษ์เช่นกัน เป็นต้นว่าตามปกติช่วงระหว่างพักการอบรม ผู้เข้ารับการอบรมส่วนหนึ่งก็จะไปทำธุระส่วนตัวที่ห้องน้ำ ส่วนหนึ่งก็จะซื้อขนมที่มีขายที่ชุมชนด้านหน้าอาคารฝึกอบรม และจะมีส่วนหนึ่งที่นั่งเล่น พูดคุยกันเป็นกลุ่มที่บริเวณสวนหย่อมด้านหน้าสำนักงาน เมื่อท่านว่างจากภารกิจ ท่านก็จะเดินเข้าไปในกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมและจะพูดคุยด้วย ซึ่งบทสนทนาของท่านก็จะขึ้นอยู่กัสถานการณ์หรือเหตุการณ์ตอนนั้นๆ แต่ก็มักจบการสนทนาด้วยการสอนข้อคิดให้กับผู้สนทนาด้วยเสมอ ภาษาที่ท่านใช้พูดคุยกับกลุ่มผู้เข้ารับการอบรม เป็นภาษาพูดง่ายๆ ไม่ถือตัว พูดแสดงความเป็นกันเอง บางครั้งหากเรื่องที่ท่านเล่าจำเป็นต้องใช้ภาษาไทยที่เป็นคำศัพท์โบราณ เช่น คำว่า “กู” หรือ “มึง” ท่านก็ใช้อย่างไม่รู้สึกรว่าไม่สุภาพแต่อย่างใด ซึ่งจากการสังเกตผู้วิจัยพบว่าการพูดด้วยภาษาและกิริยาท่าทางเช่นนี้ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกเป็นกันเอง และกล้าพูดคุยด้วยมากขึ้น สังเกตได้จากหลังจากที่ท่านเข้าไปพูดคุยด้วย ครั้งต่อไปเมื่อมีช่วงพักการอบรม ผู้เข้ารับการอบรมบางกลุ่มก็กล้าที่จะเข้าไปคุยกับท่านมากขึ้น

พระอาจารย์วีระพันธ์มักให้ความสนใจสิ่งต่างๆ รอบตัวอยู่เสมอ ท่านเป็นผู้ที่ช่างสังเกตพฤติกรรมของคน โดยเฉพาะผู้ที่เข้ารับการอบรม จากการสังเกตพบว่าท่านจะสังเกตผู้เข้ารับการอบรมตั้งแต่วันที่เดินทางมาถึงค่าย โดยสังเกตกิริยามารยาท สังเกตการแต่งกาย การนั่งฟังบรรยาย เพื่อที่ท่านจะสามารถประเมินสถานการณ์ของผู้เข้ารับการอบรมและสามารถประยุกต์

หรือปรับปรุงกระบวนการฝึกอบรมให้เข้ากับสถานการณ์ที่ได้ประเมินไว้ ในเรื่องความเป็นคนช่างสังเกต วิทยากรผู้ช่วยได้กล่าวถึงพระอาจารย์วีระพันธ์ไว้ว่า

“ท่านเป็นคนช่างสังเกต จุดไหนตกหล่น ท่านยกมาพูดต่อให้” (ธนพงษ์ อักษรทอง, สัมภาษณ์วันที่ 26 มีนาคม 2544)

3. ความสำรวมในการวางตัว

พระอาจารย์วีระพันธ์เป็นคนที่มีความสำรวมในการวางตัวต่อที่สาธารณะชนอย่างยิ่ง เป็นผู้มีคุณสมบัติเยือกเย็น พูดจาฉะฉาน เสียงดังชัดเจน จากการสังเกตท่านสามารถพูดบรรยายระหว่างฝึกอบรมหรือพูดในที่ชุมชนหรือในบรรยากาศที่ต้องเผยแพร่ตัวตนและงานที่ท่านทำสู่สายตาประชาชน เช่น การออกรายการโทรทัศน์ทั้งที่เป็นรายการสดและบันทึกเทปได้ดีด้วยความราบรื่น พูดจาไม่สะดุดชะงักหรือตะกุกตะกัก (เช่น “อ้อ” หรือ “เอ้อ”) ท่านเป็นผู้ที่สามารถจัดการกับความขัดแย้งให้ลุล่วงไปด้วยดี แม้ท่านจะมีงานมากแต่ท่านก็สามารถหาข้อสรุปและยุติปัญหาได้ด้วยความสงบ หรือแม้แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการอบรมไม่ว่าจะเป็นระหว่างพระสงฆ์ด้วยกันเองหรือเกิดความไม่เข้าใจในบทบาทของท่านกับครูอาจารย์ที่นำนักเรียนมาอบรม ท่านก็สามารถควบคุมเหตุการณ์และจัดการกับปัญหาให้ยุติลงได้ด้วยดีเสมอ

“พระอาจารย์วีระพันธ์ท่านเป็นคนมีบุคลิกลักษณะที่มีความสุ่ม่น่าเชื่อถือ ท่านมีบุคลิกความเป็นผู้นำ” (พ.ท.สุรินทร์ พัฒนศิริ, สัมภาษณ์ วันที่ 26 มีนาคม 2544)

4. ความเปิดเผย

ความเปิดเผยดูได้จากการที่พระอาจารย์วีระพันธ์เป็นผู้ที่มีบุคลิกเป็นกันเอง สามารถสนทนาหรือสื่อสารกับบุคคลอื่นได้อย่างราบรื่นโดยไม่พะวงถึงแต่ตนเอง จากการลงภาคสนามผู้วิจัยพบว่าพระอาจารย์วีระพันธ์กล้าที่จะเล่าเรื่องประวัติชีวิตส่วนตัวในช่วงวัยหนุ่มที่ท่านเคยเข้าเกี่ยวข้องกับเรื่องยาเสพติดให้กับผู้เข้ารับการอบรมฟังและนำมาเป็นแง่คิดในการสอนแก่ผู้เข้ารับการอบรม รวมทั้งผู้วิจัยท่านก็ได้เล่าให้ฟังเช่นกัน ซึ่งถือได้ว่าท่านเป็นคนเปิดเผย ไม่ปิดบังพฤติกรรมส่วนที่ไม่ดีของตนในอดีต จากข้อนี้ทำให้ท่านได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจจากผู้เข้ารับการอบรมอย่างมาก

5. คุณลักษณะเฉพาะตัว

คุณลักษณะส่วนตัวที่ผู้ส่งสารควรจะมีเพื่อเอื้ออำนวยต่อการยอมรับสารของผู้รับสารมีดังนี้ คือ ความสามารถสื่อสารและถ่ายทอดสารได้ดี ความมีกิริยามารยาทและวาจาดี มีความยุติธรรม และความสามารถในการแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้า

ความสามารถสื่อสารและถ่ายทอดสารได้ดีรวมถึงมีหลักจิตวิทยาในการสื่อสารกับผู้เข้ารับการอบรม พระอาจารย์วชิระพันธ์มีทักษะในการถ่ายทอดสารทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพูด ท่านสามารถใช้คำพูด (วจนภาษา) น้ำเสียง สีลาท่าทาง สีหน้า (อวจนสาร) ประกอบกันได้อย่างเหมาะสมในการบรรยายหรือเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้กับผู้เข้ารับการอบรมได้ ฟังจนทำให้เกิดอารมณ์คล้อยตามสิ่งที่ท่านเล่าได้ ซึ่งพระวิทยากรผู้ช่วยได้กล่าวถึงท่านดังนี้

“ท่านเป็นคนมีลีลาการพูดไม่เหมือนใคร พูดแสดงถึงความจริงใจ เป็นคนมีลูกเล่นเฉพาะตัว มีอารมณ์ขัน” (พระชคัตตชัย อมตธัมโม , สัมภาษณ์วันที่ 13 มีนาคม 2544)

“ ท่านมีความรู้มาก และสามารถถ่ายทอดได้ดี ” (พระธีระวัฒน์ ธีรภูริ, สัมภาษณ์วันที่ 11 มีนาคม 2544)

ความมีกิริยามารยาทดี พระอาจารย์วชิระพันธ์มีการปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยกิริยาสุภาพเรียบร้อย สำนวมนอกจากนั้นท่านยังปฏิบัติตามวินัยสงฆ์อย่างเคร่งครัด สังเกตได้จาก ท่านจะไม่ปฏิสังขานกับสตรีสองต่อสองในที่สาธารณะโดยเด็ดขาด ท่านจะย้ำเสมอว่าหากสตรีท่านใดต้องการจะขอพบท่านเพื่อปรึกษาเรื่องใดก็ตามจะต้องมีผู้ชายเข้ามาด้วย

ความยุติธรรม พระอาจารย์วชิระพันธ์เป็นผู้ยึดมั่นในการรักษาความเป็นธรรมเป็นอย่างมาก สังเกตได้จากการที่ท่านทำหน้าที่เป็นหัวหน้าศูนย์พัฒนาคุณธรรมซึ่งต้องดูแลและรับผิดชอบลูกน้องเป็นจำนวนมาก ท่านจะปกครองทั้งพระสงฆ์และฆราวาสไม่แตกต่างกัน ถูกก็ว่าถูก ผิดก็ว่าผิด ท่านจะให้ความสนใจต่อผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติและลงโทษว่ากล่าวตักเตือนผู้ที่เกียจคร้านอย่างเสมอภาคกัน

ความสามารถในการแก้ไขปัญหา พระอาจารย์วชิระพันธ์เป็นคนที่มีความรอบรู้และปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาคณะเฉพาะหน้า สังเกตได้จากการสัมภาษณ์ลูกศิษย์ของท่านทุกคนต่างกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความสามารถในการแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าได้ดีเยี่ยม และท่านยังมีจิตวิทยาสูงในการจัดการกับคน ทั้งผู้เข้ารับการอบรม เจ้าหน้าที่ภายในศูนย์ และพระสงฆ์

“ท่านเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบดี แก้สถานการณ์เก่ง” (พ.อ.อ.คงพันธ์ เสาร์ฤกษ์, สัมภาษณ์วันที่ 26 ตุลาคม 2543)

“ท่านแก้ปัญหาเก่ง บางปัญหาท่านแก้ไขด้วยความอ่อนโยน บางปัญหาท่านแก้ไขด้วยความเฉียบขาด น่าทึ่งมาก” (พระมารวิทย์ วิจาโร, สัมภาษณ์วันที่ 26 มีนาคม 2544)

“ท่านเป็นคนคิดไว คนใกล้ตัวท่านจะคิดตามไม่ทัน” (พระสมศักดิ์ จันทโชโต, สัมภาษณ์วันที่ 12 สิงหาคม 2543)

“ท่านมีเมตตา รอบรู้ และแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี เด็กไล่ท่านไม่จน มีทางออกได้เรื่อยๆ จึงเป็นผู้ชนะเด็กมาตลอด” (ธนพงศ์ อักษรทอง, สัมภาษณ์วันที่ 28 กันยายน 2543)

“ลูกเล่นท่านวิระพันธ์ดี มีจิตวิทยาในการอบรม แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้รวดเร็ว” (พระรัตนชาติ ธีรธมฺโม, สัมภาษณ์ วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2544)

“เวลาสอนคนท่านจะไม่ว่ารายตัว แต่จะพูดในภาพรวม” (พระศิวพงศ์ ปริบูรณ์, สัมภาษณ์วันที่ 17 กันยายน 2543)

“ถ้าใครร้อน ท่านจะเย็น ถ้าใครเย็น ท่านจะสอน” (พระสว่าง อังสุคุตโต, สัมภาษณ์ วันที่ 12 สิงหาคม 2543)

“ท่านมีจิตวิทยา ค่อยๆ เกริ่นดำเนินเรื่องเล็กน้อยก่อน ก่อนระเบิดปัญหาใหญ่” (พระศิวพงศ์ ปริบูรณ์, สัมภาษณ์วันที่ 17 กันยายน 2543)

“ท่านดูจังหวะและเวลา การที่จะพูดจะสอน ตัวพระสงฆ์เอง ก็โดนมาแล้ว” (พระสมศักดิ์ จันทโชโต, สัมภาษณ์วันที่ 12 สิงหาคม 2543)

“พระอาจารย์วิระพันธ์เก่ง ทำให้เด็กโกรธ สักพัก หักมุมให้เด็กไม่โกรธได้” (พ.ท.สุรินทร์ พัฒนศิริ, สัมภาษณ์วันที่ 26 มีนาคม 2544)

ความตั้งใจในการทำงาน ท่านมีความตั้งใจและทุ่มเทในการทำงานในด้านการฝึกอบรมมาก สังเกตได้จากคำบอกเล่าของวิทยากรผู้ช่วยและคนใกล้ชิดท่าน ทุกคนกล่าวเหมือนกันว่าท่านทำงานไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ทำทุกอย่างด้วยมีใจเมตตา ทำด้วยความจริงใจ ต้องการทำให้ช่วยเหลือสังคมจริงๆ แม้ว่างานที่ท่าเสี่ยงกับอันตรายท่านก็ไม่เคยกลัว

“ท่านเป็นคนมีความตั้งใจสูง และมีความปรารถนาดีแก่เด็ก” (พระสว่าง อังสุคุตโต, สัมภาษณ์วันที่ 12 สิงหาคม 2543)

“ท่านเป็นผู้ที่มองโลกในแง่ดี กล้าได้กล้าเสีย และทำงานใหญ่โดยไม่หวั่นเกรงอุปสรรคหรือปัญหาใดๆ” (พ.ท.สุรินทร์ พัฒนศิริ, สัมภาษณ์วันที่ 26 มีนาคม 2544)

“ท่านมีศรัทธาที่จะให้ เป็นผู้ให้ ทำให้ผู้อื่นศรัทธาในตัวท่าน ท่านมีอุดมการณ์ทำเพื่อชาติ” (พระธีระวัฒน์ ธีรฐโร, สัมภาษณ์วันที่ 11 มีนาคม 2544)

“ท่านเป็นคนเสียสละ มีจิตวิทยาสูง มีพรสวรรค์สูง” (พระวินัย ธมฺมโร, สัมภาษณ์วันที่ 13 มีนาคม 2544)

“ท่านเป็นคนที่ทำงานตลอด อยู่บนเวทีท่านก็ยังคงคิดงานต่อเนื่องเป็นระบบ” (พระสมศักดิ์ จันทโชโต, สัมภาษณ์วันที่ 12 สิงหาคม 2543)

2. สารหรือเนื้อหาของการอบรม

พิจารณาตามวัตถุประสงค์ของการอบรมพบว่า การฝึกอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เข้าใจหลักคำสอนอย่างถูกต้อง และเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เด็กและเยาวชนรู้จักนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต เกิดการพัฒนาตนเอง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น จนนำไปสู่การพัฒนาครอบครัว สังคม และประเทศชาติ และที่สำคัญคือเพื่อให้เยาวชนรู้จักของชีวิต ละ ลด เลิกอบายมุข และสารเสพติดทุกชนิดอันจะนำไปสู่การจรจรใจความมั่นคงในสถาบันชาติ พระพุทธศาสนา และพระมหากษัตริย์

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์วิทยากร ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์สารหรือเนื้อหาของการอบรมออกเป็น 3 ส่วน คือ เนื้อหาสาระของสารที่เป็นวจนสาร (Verbal Message) และอวจนสาร (Nonverbal Message) และการจัดเรียบเรียงสาร (Message Organization)

1. เนื้อหาสาระของสารที่เป็นวจนสาร ได้แก่ ภาษาพูด และภาษาเขียน

จากการวิจัยพบว่า พระอาจารย์วัชรพันธ์มีทักษะการใช้ภาษาพูดและภาษาเขียนที่ดีในด้านภาษาพูดท่านมีหลักการพูดในการโน้มน้าวใจด้วยการใช้ “คำ” ที่เป็นคำสั้นๆ เข้าใจง่าย พูดนามธรรมให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ และมักหลีกเลี่ยงคำศัพท์เฉพาะทาง ส่วนการใช้ “ประโยค” ท่านมักใช้เป็นประโยคคำถามในการถามผู้เข้ารับการอบรมเป็นเชิงคำถามที่ไม่ได้ต้องการคำตอบ เพียงแต่ถามนำเพื่อดึงดูดความสนใจให้ติดตามสิ่งที่จะพูดต่อไป เป็นการถามเพื่อเกริ่นเข้าเรื่องที่ต้องการจะพูด หรือถ้าจะถามเพื่อต้องการคำตอบจากผู้เข้ารับการอบรมก็เพื่อเป็นการยืนยันว่ามีความคิดความรู้สึกตรงกับที่ท่านพูดหรือไม่ นอกจากนี้ท่านยังมีการนิยมใช้การอุปมาอุปไมยโดยนำเรื่องต่างๆ มาเปรียบเทียบกับผู้เข้ารับการอบรมเพื่อโยงเข้าสู่การสอนเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น เห็นภาพได้ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ยังมีการอ้างอิงสถิติตัวเลขต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ

2. เนื้อหาสาระของสารที่เป็นอวจนสาร ได้แก่ สารหรือภาษาที่ไม่ได้แสดงออก โดยใช้ถ้อยคำ คำพูด หรือการเขียน

จากการวิจัยพบว่าพระอาจารย์วัชรพันธ์เป็นผู้ที่มีการใช้ลีลาท่าทางประกอบในการพูดหรือเล่าเรื่องราวเสมอสังเกตได้จากขณะบรรยายอบรมท่านมักมีการแสดงออกทางสีหน้า ท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกายและมีหรือบางครั้งที่มีการสัมผัสกับผู้เข้ารับการอบรมที่เป็นเพศชาย เช่น ตบไหล่ เคาะหัว บ้างตามแต่โอกาส นอกจากนี้ การใช้น้ำเสียงถือเป็นจุดเด่นเฉพาะตัวของท่าน ท่านมี

การใช้เสียงเล็ก ใหญ่ สูง ต่ำ ดัง ค่อย แตกต่างกันตามลีลาการเล่าเรื่องแต่ละเรื่อง หากบางเรื่องที่ต้องหัวเราะก็จะหัวเราะเสียงดังเต็มเสียง

3. การจัดเรียบเรียงสาร ได้แก่ วิธีการวางตำแหน่งของสาร การจัดลำดับคำ

ในการจัดสาร ท่านมักใช้การจัดลำดับคำโดยเลือกใช้คำที่เข้าใจง่ายสามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน การจัดเรียงเนื้อหาสารมักเป็นไปตามลำดับในตารางที่กำหนดไว้ บางครั้งอาจมีการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อยตามความเหมาะสม เช่น หากผู้ที่เข้ามาอบรมเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ ท่านก็จะลดปริมาณเนื้อหาเกี่ยวกับหลักพุทธศาสนา และไปเน้นหลักการดำเนินชีวิตที่มีเนื้อหาเป็นกลาง สามารถสอนได้กับทุกศาสนาแทน

3. ช่องทางการสื่อสาร/สื่อ

จากการวิจัยพบว่าสื่อสำคัญที่ใช้ในการอบรม แบ่งออกได้เป็น 3 ชนิดใหญ่ คือ สื่อบุคคล สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อกิจกรรม (เกม, เพลง) สื่อบุคคล คือ วิทยากรทั้งพระสงฆ์และฆราวาส ท่านเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องที่บรรยาย และมีความน่าเชื่อถือ ศรัทธา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังเกตได้จากคำบอกเล่าของผู้เข้ารับการอบรมนักเรียนระดับมัธยมปลายทั้งเพศชายและเพศหญิงเมื่อผู้วิจัยสัมภาษณ์ถามความรู้สึกและความเชื่อถือศรัทธาที่มีต่อพระอาจารย์วัระพันธ์ ทุกคนมีความเห็นคล้ายคลึงกัน ดังนี้

“เชื่อครับ เพราะรู้สึกว่าคุณอาจารย์มีความรู้เยอะ สามารถนำมาสอนให้กับเราได้”

“ชอบ มีการฉายวิดีโอการเลิกยาให้ดู”

“รู้สึกว่าท่านเป็นคนดีอยากช่วยเหลือพวกเรา รู้สึกว่าท่านไม่เหมือนที่เรามอง”

“รู้สึกว่าท่านเป็นคนที่มีส่วนทำให้ผมเลิกยาได้ รู้สึกดีมาก”

“เชื่อถือ ท่านเป็นคนที่ทำจริงพูดจริง เช่น มีโครงการช่วยเหลือเด็กวัยรุ่น”

“รู้สึกไว้วางใจเพราะที่ท่านพูด สอนมาเป็นเรื่องจริง เช่น เรื่องการบำบัดเด็กติดยา”

“เชื่อถือครับ เพราะประสบการณ์ท่านก็เคยมี และท่านก็ย้ำว่าจะไม่เผยแพร่ในแง่ที่เราต้องเสียหาย”

นอกจากสื่อบุคคลแล้ว สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรมภายในศูนย์แห่งนี้ มีทั้งสื่อคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นสื่อเทคโนโลยีทันสมัย มีภาพ สี เสียง ทำให้สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เข้ารับการอบรมได้ดีและทำให้การสื่อสารเรื่องที่เป็นนามธรรมสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้นเพราะเห็นภาพ ผู้เข้ารับการอบรมไม่ต้องจินตนาการเอง นอกจากนี้จากการสังเกตพบว่าพระอาจารย์วัระพันธ์ได้ใช้ช่องทางการสื่อสารโดยใช้การบรรยาย การสัมภาษณ์ การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติด้วย และสำหรับสื่อ

ที่ใช้ประกอบการบรรยาย ได้แก่ แผ่นใส วีดิทัศน์ ซีดี การใช้โปรแกรม CAI ซึ่งทุกสื่อช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถเข้าใจและจดจำเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น

การใช้เพลงเป็นสื่อประกอบในการฝึกอบรม

จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและจากการสัมภาษณ์ สามารถวิเคราะห์ได้ว่าการใช้เพลงในการฝึกอบรมนั้นได้มีการใช้มานานแล้วตั้งแต่เริ่มต้นการฝึกอบรมมาจนถึงรุ่นปัจจุบัน คือ มีการใช้เพลงเป็นสื่อในการอบรมเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ยกตัวอย่างเช่น เพลงที่ทำให้เกิดความรู้สึกสัมพันธ์กันได้หรือเชื่อมโยงกันได้ เมื่อช่วงประมาณปี 2530 พระอาจารย์วีระพันธ์นำเพลง “หนึ่งในร้อย” “เพลงสามัคคีชุมนุม” เพลง “คำสัญญา” ซึ่งมีเนื้อเพลงบอกไว้ว่า “ก่อนจากกันขอสัญญา ผากประทับตรึงตราจนกว่าจะพบกันใหม่” เพลงถัดมาเมื่อปี 2535 ถึง 2536 เริ่มเปลี่ยนไปเป็นเพลง “ดอกไม้ให้คุณ” ยุคของเพลง “เกิดแต่ตม” เพลง “บัวเลี้ยงน้ำ” ยุคของเพลง “เก็บตะวัน” คือ พบว่าเมื่อมีการเปลี่ยนสมัยก็จะมีเพลงเปลี่ยนไปตามสมัยด้วยเช่นกัน

ต่อมายุคปี 2541, 2542, และ 2543 เป็นยุคของเพลงเด็ก “เสเพล” เพลง “ทำดีได้ดีแน่นอน” จนมาถึงปีปัจจุบันนี้ปี 2544 เพลงที่เปลี่ยนขึ้นมาอีกที่เขาเริ่มมาใช้กันก็คือเพลง “ไทยสู้” เพลงประกอบละครเวลาในขวดแก้ว พระอาจารย์วีระพันธ์อธิบายเสริมว่า

“ การใช้เพลงแล้วแต่จะเป็นสมัยไหน คืออะไรที่มันฮิตและเด็กๆอินอยู่ในบท เพลงก็จะออกมาแนวนั้น ”

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์วิทยากรพบว่า เพลงแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

เพลงกลุ่มแรกจะเป็นกลุ่มกตัญญู เรื่องแม่ เรื่องพ่อ เรื่องครู โดยจะใช้เพลงอะไรก็ได้แล้วแต่ที่ซาบซึ้ง สำหรับเกี่ยวกับแม่ที่ใช้ตั้งแต่สมัยแรกๆ และที่ยืนพื้นอยู่ ณ วันนี้ คือ เพลง “ค่าน้ำนม” “อ้อมอกแม่” และต่อมาเมื่อปี 2537-2540 เริ่มใช้เพลง “ลูกแม่” ของครูชั้น ต่อมาในปี 2541-2542 เป็นเพลง “แม่” ของโลโซ ซึ่งพระอาจารย์กล่าวว่า “ต่อไปข้างหน้าเราอาจจะมีเพลงแม่เพลงอื่นก็ได้ อย่างตอนที่ สุ บุญเลี้ยง ออกเพลง “อ้อมอุ่น” เราก็ใช้เพลงแม่ “อ้อมอุ่น” เช่นกัน”

เพลงกลุ่มที่สอง คือ เพลงรักชาติ จากการสัมภาษณ์พระอาจารย์วีระพันธ์เล่าว่า “สมัยก่อนจะใช้ เพลง “สยามานุสติ” และก็ต่อมากลุ่มรักชาติจะใช้เพลง “ความฝันอันสูงสุด” ขอฝันใฝ่ในฝันอันเหลือเชื่อ ขอสู้ศึกทุกเมื่อไม่หวั่นไหว ยุคหลังต่อมากลุ่ม เพลงที่เกี่ยวกับรักชาติเริ่มใช้เพลง “รักเมืองไทย” รักเมืองไทยชูชาติไทยทนุบำรุงให้รุ่งเรืองสมเป็นเมืองของไทย จนกระทั่งสมัยถัดมา ยุคสมัยปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นเพลง “รักชาติ” ของจิ้น กัมมาชน ถัดจากจิ้น ก็เป็น “รักเมืองไทย”

ของโลโซ แปลงเอาเนื้อเก่ามาร้องใหม่ และในยุคปัจจุบันเป็นเพลงของไทย ธนาวุฒิ "ไทยสู้" ปัจจุบันใช้เรื่อง "บางระจัน" ของ แอ๊ด คาราบาว จะเป็นยุคอย่างนี้มา หรือไม่กี่ "พระเจ้าตาก" ของแอ๊ด คาราบาว นำมาใช้ปลุกใจให้เกิดความรู้สึกรักชาติ"

พระอาจารย์วีระพันธ์ได้พูดเน้นหลักการเลือกเพลงที่นำมาใช้ในการฝึกอบรมให้ฟังว่า

"ส่วนใหญ่ก็เน้นความทันสมัยของยุคสมัยนั้นๆ เพราะเด็กเขาเกิดไปตามยุค พระก็ต้องทันสมัยด้วย ถ้าพระไม่ทันสมัยเราอบรมเด็กไม่ได้"

เพลงกลุ่มที่สาม คือ เพลงปลุกจิตสำนึกเรื่องรักษัตริย์ จากการสัมภาษณ์พระอาจารย์ วีระพันธ์พบว่า สมัยก่อนจะใช้เพลง "สดุดีมหาราชา" ยืนพื้นและในปัจจุบันก็ยังคงใช้อยู่ นอกจากนั้นท่านเล่าเพิ่มเติมว่า "แต่หากมีเพลงอื่นที่แทรกเข้ามาแล้วให้ความรู้สึกเดียวกัน เช่น บทเพลง "ของขวัญจากก้อนดิน" เพลง "ภูมิแผ่นดิน นวมินทร์มหาราชา" เพลง "เดินตามรอยเท้าพ่อ" ซึ่งจะเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย เมื่อก่อนมีเพลง "ต้นไม้ของพ่อ" ที่เบิร์ต ธงไชย แมคอินไตย์ ร้อง โดยเพลงเหล่านี้เป็นกลุ่มเพลงที่สื่อให้รักในหลวง"

เพลงกลุ่มที่สี่ คือ เพลงกลุ่มเพื่อน จะใช้เพลง "จากเพื่อนถึงเพื่อน" "เพื่อนกัน" "คำสัญญา" ซึ่งพระอาจารย์วีระพันธ์เล่าว่า เพลงเหล่านี้ใช้ได้ในเรื่องของเพื่อนและในเรื่องคำสัญญาด้วย

นอกจากกลุ่มเพลงสี่ประเภทดังกล่าวแล้วพระอาจารย์วีระพันธ์เล่าให้ฟังอีกว่า

"เพลงที่นำมาปลุกจิตสำนึกได้อีกเรื่องระหว่างการอบรมก็คือเรื่องของธรรมชาติ เรื่องของป่า โดยใช้ตั้งแต่เพลง "ป่าลั่น" เพลง "ต้นไม้" ของสุรสีห์ เพลง "ดอกไม้พฤษชา" "ยังไม่สาย" ของแอ๊ด เพลง "ฟ้าไม่เป็นสีฟ้า" "น้ำไม่มีปลาว่าย" มวลหมู่สัตว์ล้มตาย สัตว์ทั้งหลายหายสิ้นไป แล้วก็พูดถึงบ้านเมือง พูดถึงคน พูดถึงความเสื่อมเสีย พูดถึงมลพิษ สุดท้ายก็พูดถึงความมีน้ำใจให้กัน อย่างนี้เป็นต้น เนื้อเพลงอะไรอย่างนี้ใช้ได้หมด เขาเรียกเนื้อเพลงของคุณธรรม จริยธรรม แล้วก็บ่อยๆที่เราใช้ตอนหลังก็คือเพลง "ฟ้าใสใจรัก"

กลุ่มเพลงที่แทรกเข้ามาอีกอันหนึ่งก็คือ รักเพื่อนแล้วต้องอิงไปถึงรักสถาบัน ซึ่งเพลงสถาบันก็จะมีเพลงเฉพาะของสถาบัน หมายความว่าของสถาบันไหนก็จะมีเพลงของที่นั้นๆ อย่างมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขาก็จะมีเพลงของเขา จุฬาก็จะมีของจุฬา ธรรมศาสตร์ก็จะมีของธรรมศาสตร์ เพลงลูกโดมบ้างอะไรพวกนี้ อย่างจุฬาก็รั้วชมพู แล้วก็นำมาร้องกัน ยิ่งลงมาจากมหาวิทยาลัยก็จะเป็นโรงเรียน ก็มีมาร์ชโรงเรียน ซึ่งแต่ละโรงเรียนไม่เหมือนกัน เขาก็จะเกิดความรู้สึกอีกheimของเขาเอง ถ้าปลุกใจเขาได้เขาก็จะรู้สึกอินในบท แต่ถ้าโรงเรียนใดไม่มีเพลงประจำสถาบันของตนเนื่องจากเป็นโรงเรียนเปิดไม่นาน พระอาจารย์ก็จะให้ร้องเพลง ฟ้าใสใจรัก ซึ่งมีความหมายให้รักสถาบันและมีความสามัคคีกัน"

4. ผู้รับสาร

ผู้รับสารในที่นี้หมายถึง ผู้เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต ได้แก่กลุ่มเยาวชน โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผู้รับสารออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ลักษณะทางกายภาพหรือทางประชากรศาสตร์

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่า ผู้รับสารที่เข้ามารับการฝึกอบรมเป็นเยาวชนที่มีอายุประมาณ 12-19 ปี มีทั้งเพศชายและหญิง ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่ศึกษาในระดับมัธยมต้นและมัธยมปลาย และเป็นนักเรียนที่ศึกษาในระดับอาชีวศึกษา สองกลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มวัยรุ่นที่มีความเสี่ยงสูงในเรื่องปัญหาเสพติด บางสถานศึกษาได้มีการส่งเฉพาะกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูง (กลุ่มที่มีปัญหาเรื่องการเรียนและยาเสพติด) เข้ามาอบรมที่ศูนย์แห่งนี้ ภูมิลำเนาของผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่จะอยู่ในจังหวัดที่ตนศึกษาอยู่หรืออาจเป็นจังหวัดใกล้เคียง

ลักษณะทางจิตวิทยา

ผู้ที่เข้ามาอบรมส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยรุ่น จึงเป็นวัยที่รักและต้องการความอิสระในด้านความคิดเป็นวัยที่รักเพื่อนเชื่อเพื่อนมากกว่าบุคคลอื่น แต่ในขณะเดียวกันก็ยังต้องการที่ปรึกษา ต้องการความรักและความเห็นอกเห็นใจจากผู้ใหญ่และผู้ใกล้ชิด จากการพูดคุยหลายคนมีความใฝ่ดีต้องการศึกษาต่อในระดับสูง แต่มักมีปัญหากับทางบ้าน เช่น พ่อแม่ทะเลาะกัน บางคนมีพ่อแม่แต่ก็เหมือนอยู่ตัวคนเดียวเพราะหากมีปัญหอะไรไม่สามารถจะปรึกษาที่บ้านได้ เพราะพ่อแม่ต่างทำมาหากิน ไม่สนใจลูก ทำให้ผู้ที่เข้ามาอบรมส่วนใหญ่รู้สึกว่าตนขาดความอบอุ่น ต้องการหาใครที่ไว้ใจได้เป็นที่ปรึกษา และเมื่อไม่พบใครก็มักคิดว่ามีแต่เพื่อนเท่านั้นที่เป็นทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นทั้งพี่ เป็นทั้งเพื่อน เมื่อไม่มีใครให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาก็ต้องปรึกษากันเองแนะนำกันเองในระหว่างเพื่อน

นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เข้ารับการอบรมที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นมักมีความรู้สึกว่าจะอยากให้เพื่อนยอมรับ จากเหตุผลนี้จึงทำให้ผู้เข้ารับการอบรมที่อยู่มักทำอะไรตามเพื่อน เพื่อนว่าจะไรก็ทำตามกัน จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่าผู้เข้ารับการอบรมมักไม่กล้าตอบคำถาม ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น แม้แต่บางครั้งการจะยกมือเพื่อแสดงความชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับเนื้อหาที่นำมาบรรยาย บางคนยังต้องหันไปมองว่าเพื่อนยกมายน้อยแค่ไหนหากมี

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่าผู้เข้ารับการอบรมที่เป็นวัยรุ่นมักเกรงใจครู อยากรู้ ครูรัก ครูชม จึงพยายามเอาใจครู

บุคลิกลักษณะ

จากการวิเคราะห์พบว่าผู้เข้ามารับการฝึกอบรมที่ศูนย์ฯแห่งนี้มักเป็นคนที่ชอบเก็บตัว ปิดตัวเอง ไม่ค่อยพูดจาสื่อสารกับคนที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน มักแต่งกายไม่ถูกระเบียบของโรงเรียน เช่น ผู้ชายมักเอาเสื้อออกนอกกางเกง และผู้หญิงชอบใส่เครื่องประดับที่โรงเรียนห้าม นอกจากนี้พบว่าส่วนใหญ่มีอารมณ์ฉุนเฉียว ค่อนข้างหงุดหงิดง่าย จากการสังเกตพบว่าในวันแรกที่เข้ามาอบรมผู้เข้ารับการอบรมหลายคนไม่พอใจกับการเข้ารับการฝึกอบรม มักแสดงออกด้วยการไม่สนใจฟัง ชอบพูดคุยกันระหว่างนั่งฟังการบรรยาย จึงมักถูกทำโทษเสมอ

5. ผลของการสื่อสาร

ผู้รับสารหรือผู้เข้ารับการอบรมที่เข้ามาอบรมในศูนย์ฯจะมีทัศนคติก่อนการมาอบรมไม่ดีนัก จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการพบว่าส่วนใหญ่ให้เหตุผลที่ไม่อยากมาอบรมเพราะคิดว่าคงจะน่าเบื่อ มาฟังเทศน์ กลัวมาแล้วลำบาก และบางคนก็มีรุ่นพี่ที่เคยมาอบรมที่ศูนย์ฯแห่งนี้เล่าให้ฟังบ้างแล้ว ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลายคนพูดถึงความรู้สึกก่อนมาอบรมว่า

“ไม่อยากมา คิดว่าไม่สบาย อยู่บ้านดีกว่า”

“ไม่ค่อยอยากจะมา อยากอยู่บ้านมากกว่า”

“ไม่อยากมา บอกจริง ๆ. ไม่ค่อยอยากมา ซี้เกียจมา”

“กลัวทุกอย่าง กลัวพระแกั่ง รู้มาแล้ว”

“ไม่อยากมา เพื่อนเล่า รู้สึกกลัว”

“ไม่อยากมา เบื่อ รุ่นพี่เขาเล่าว่าถ้ามาต้องรักกันจริง ๆ ถ้าไม่รักกันจริงก็อยู่ไม่ได้”

แสดงให้เห็นว่าผู้เข้ารับการอบรมนั้นมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการอบรม

แต่ภายหลังการอบรม ผู้วิจัยสัมภาษณ์อีกครั้งปรากฏว่าเกือบทุกคนกลับพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าชอบการอบรมครั้งนี้มาก ดังนี้

“ภูมิใจที่ได้เข้ามาอบรม เพราะเนื้อหาสอนดีมาก”

“ได้ความรู้มาก ชอบ”

“รู้สึกว่าได้รู้เรื่องหลายอย่างมากมาย”

“รู้สึกดีขึ้นมีสำนึกได้ ด้านพวกเพื่อน ๆ ว่าเป็นยังไง”

“รู้สึกได้เรื่องการคบเพื่อน คบได้หมดไม่เลือกคน”

“ตอนแรกโกรธและเกลียดพระอาจารย์มาก ถ้ามีปืนอาก้าจะเอามายิงกลุ่มพระอาจารย์ แต่ตอนนี้ไม่เกลียดแล้ว รักพระอาจารย์”

“พระอาจารย์โหด แต่ใจดี รักพระอาจารย์มาก”

“จะกลับมาหาแม่เยี่ยมพระอาจารย์อีกถ้ามีโอกาส”

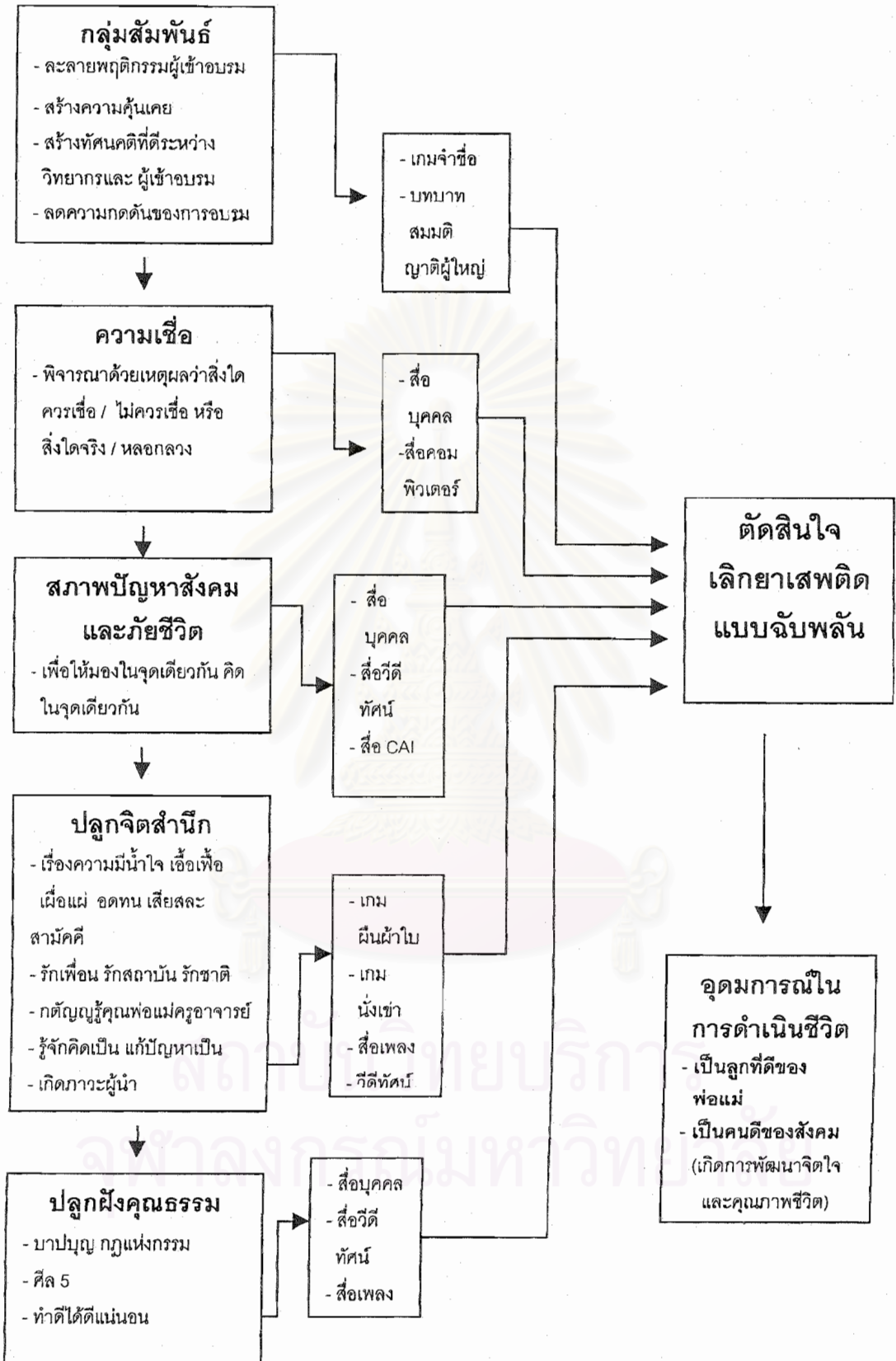
“รู้สึกดี เขาไม่ได้ทำร้ายเราเขาอยากให้เรา มีระเบียบ มีความสามัคคี”

“รู้สึกว่าเรามีเกียรติและโชคคือนะที่ได้มาอบรมถึงจุดจุดนี้ เพราะบางคนเขาไม่มีโอกาสเหมือนเราก็ออย่างได้เลิกยาด้วย”

จากการสัมภาษณ์ผู้เข้ารับการอบรมทำให้ทราบว่าทัศนคติของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อการฝึกอบรมได้เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นตรงข้ามกับเมื่อแรกเข้ารับการอบรมอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ

กระบวนการฝึกอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต ระยะเวลา 3 วัน 2 คืน สรุปลงแบบจำลองได้ ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบจำลองที่ 2 แสดงกระบวนการฝึกอบรมโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่ส่งผลให้
ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบจับปล้น

ผลการวิจัยส่วนที่ 2 : กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ ละ ลด เลิกยาเสพติดแบบฉบับพลัน

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์กลยุทธ์การสื่อสารของวิทยากรหลัก (พระอาจารย์วีระพันธ์ รัชิตสีโล) ในการฝึกอบรมโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตว่าท่านมีกลวิธีหรือเทคนิคในการสื่อสารอย่างไรกับผู้เข้ารับการอบรมจึงสามารถทำให้เกิดผลการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉบับพลันได้โดยที่ผู้เข้าอบรมที่มีปัญหาเสพติดไม่ได้มีการเตรียมตัวเตรียมใจมาก่อน ซึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้ได้มาจากการลงภาคสนามของผู้วิจัยด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักและวิทยากรผู้ช่วยทั้งที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาส รวมถึงการสนทนากลุ่มเชิงลึกผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉบับพลัน

นอกจากวิธีการเก็บข้อมูลข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยใช้การสังเกตพฤติกรรม การแสดงออกในด้าน อากัปกริยา สีหน้า อารมณ์ ความรู้สึกและบริบทรอบด้านของผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งรายละเอียดปลีกย่อยต่างๆจากผู้ให้สัมภาษณ์ด้วย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย โดยนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์

การเสนอผลการวิจัยในบทนี้ได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลภายใต้กรอบแนวคิดการฝึกอบรม ทฤษฎีการโน้มน้าวใจ และทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในโครงการฝึกอบรมพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

ผลการวิจัยพบว่าพระอาจารย์วีระพันธ์ใช้กลยุทธ์ กลวิธี และเทคนิคหลากหลายรูปแบบ ในการฝึกอบรมเยาวชน ซึ่งการฝึกอบรมลักษณะนี้ท่านและทีมงานของท่านทั้งที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาสต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าการฝึกอบรมที่นี้ต้องทำเป็น“กระบวนการ”โดยที่ทุกคนในทีมงานต้องร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คือ ในขณะที่ทำการฝึกอบรมทุกคนต่างต้องเป็นแรงสนับสนุน เป็นแรงเสริม และในขณะเดียวกันก็ต้องทำหน้าที่เป็นกระจกเงาคอยบอกคอยรายงาน ข้อดี ข้อบกพร่อง สิ่งที่ต้องปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมให้แก่กันและกันตลอดการฝึกอบรม ทั้งนี้เพื่อให้การฝึกอบรมในแต่ละครั้งเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลทั้งในแง่การช่วยพัฒนาจิตใจและคุณภาพชีวิต รวมไปถึงการละ ลด และเลิกยาเสพติดของผู้เข้าอบรมให้ได้ผลมากที่สุด

กลยุทธ์การสื่อสารโดยทั่วไประหว่างการฝึกอบรม

กลยุทธ์การสร้างที่น่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร (Credibility-trust worthiness) เพื่อสร้างความศรัทธา ความน่าเชื่อถือและน่าไว้วางใจ

จากการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่าพระอาจารย์วิระพันธ์และทีมงานมีกลยุทธ์การสื่อสารในการอบรมในลักษณะเดียวกันทั้งรูปแบบและกระบวนการฝึกอบรม จะแตกต่างกันบ้างก็ตรงจำนวน ลีลา น้ำเสียงการพูดและท่าทางประกอบการพูดซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะส่วนตัวเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่ลีลาน้ำเสียงที่ใช้ในการสื่อสารก็มักเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ ที่แต่ละท่านสวมบทบาทอยู่หรือที่ได้รับมอบหมายในการทำงานในแต่ละค่าย กล่าวคือหากผู้ใดได้รับบทบาทวิทยากรฝ่ายบรรยายก็จะมีบุคลิกลักษณะน่าเชื่อถือ ศรัทธา มีความรู้ การสื่อสารมักใช้ภาษา กึ่งทางการและภาษาวิชาการให้สอดคล้องกับเนื้อหารายวิชาที่นำมาสอน เช่นการสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาก็จะใช้ศัพท์เฉพาะทางศาสนา ส่วนวิทยากรที่รับบทบาทฝ่ายทำวัตร ก็จะทำ การสื่อสารด้วยการใช้น้ำเสียงนุ่มนวล พูดจาสุภาพ ไพเราะ อ่อนโยน บุคลิกอ่อนน้อม ถ่อมตน เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องกิริยามารยาท และหากได้รับบทบาทด้านฝ่ายปกครองก็จะทำการสื่อสารด้วยคำพูดรุนแรง เสียงดัง มีบุคลิกดู เด็ดทำผิดก็สามารถลงโทษได้ ส่วนผู้ที่ได้รับบทบาทเป็นวิทยากรฝ่ายกิจกรรมจะทำหน้าที่เป็นตัวผ่อนคลาย ทำให้เด็กสนุกสนาน มีการสื่อสารแบบเป็นกันเอง เล่นกับเด็ก ใช้คำพูดที่ให้กำลังใจเด็ก

กลยุทธ์การสื่อสารสองทางที่มีความสมดุล (Symmetrical two-way communication)

การสื่อสารในการฝึกอบรมส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบสองทาง กล่าวคือ ผู้ส่งสารหรือวิทยากรจะบรรยายเนื้อหาสาระ ความรู้ รายวิชาต่างๆที่เตรียมมาโดยอาจสอดแทรกความคิดเห็น ความรู้สึก ทศนคติส่วนตัวของวิทยากรในเรื่องต่างๆ ให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมเหมือนกับการฝึกอบรมหรือการสอนทั่วไปและมีการเปิดโอกาสให้ซักถามปัญหา ในขณะที่มีการบรรยายจะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้ตอบหรือแสดงความคิดเห็นในระหว่างการสนทนาหรือบรรยายได้ นอกจากการบรรยายเรื่องทั่วไปที่มีการผสมผสานสื่อสารแบบทางเดียวกับการได้ตอบซักถามแล้ว ในกิจกรรมอื่นๆของการฝึกอบรม เช่น กิจกรรมเกม เพลง จะเป็นการสื่อสารสองทางแบบมีส่วนร่วม คือมีการพูดคุย ปรีกษาหารือ เจรจาต่อรอง แสดงความคิดเห็นระหว่างกัน คือระหว่างผู้ส่งสาร (วิทยากร) กับ ผู้รับสาร (ผู้เข้ารับการอบรม) นั่นคือเกิดปฏิกิริยาตอบสนองหรือการสื่อสารกลับ (Feedback) ของผู้รับสารนั่นเอง ซึ่งปฏิกิริยาตอบสนองนั้นอาจเกิดขึ้นแบบทันทีทันใด(Immediate

feedback) เช่น เมื่อผู้เข้ารับการอบรมไม่เห็นด้วยในขณะที่เล่นเกมก็จะเกิดการโต้แย้งกลับมาทันที หรือเป็นปฏิกิริยาตอบสนองหรือการสื่อสารกลับที่ล่าช้า (Delayed feedback) เช่น การเขียนความรู้สึกหลังจากได้ฝึกอบรมแล้วว่ามีความรู้สึกอย่างไรต่อการฝึกอบรม ต่อวิทยากร และตั้งใจจะทำอย่างไรกับอนาคตของตนเอง หรือหลังจากกลับไปจากค่ายแล้วมีผู้เข้าอบรมบางคนเขียนจดหมายกลับมาที่ศูนย์ฯหรือถ้าสามารถมาได้ด้วยตนเองก็จะกลับมา ซึ่งถือเป็นความรู้สึกผูกพันและประทับใจจึงกลับมาเยี่ยมเยียนเป็นครั้งคราว และบางครั้งก็เป็นการสื่อสารกลับโดยไม่ตั้งใจ (Non-purposive feedback) คือปฏิกิริยาของผู้รับสารที่แสดงตอบสนองต่อสารของผู้ส่งสารโดยที่ผู้รับสารไม่ได้มีเจตนาที่จะให้ผู้ส่งสารทราบ เช่น จากการสนทนากลุ่มหลังกลับจากค่ายระยะเวลาหนึ่ง(2-3 สัปดาห์)ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า ผู้เข้ารับการอบรมได้รับผลของการสื่อสารในเรื่องระเบียบวินัยระหว่างอยู่ที่ค่ายมาก โดยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมอย่างไม่รู้ตัว โดยผู้เข้าอบรมเล่าให้ฟังว่าจากเดิมก่อนมาเข้าค่ายที่เคยตื่นสาย ลืมม็องหรือเที่ยง ก็เปลี่ยนมาตื่น เจ็ดโมงเช้า และเมื่อมีการนัดหมายก็กลายเป็นคนที่มาตรงต่อเวลามากขึ้นจนเพื่อนๆแปลกใจ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ผู้เข้ารับการอบรมหรือผู้รับสารไม่ได้ตั้งใจจะให้ผู้ส่งสารหรือวิทยากรทราบปฏิกิริยาของตน

กลยุทธ์การสื่อสารในการฝึกอบรมโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพติดแบบฉบับฉับพลัน ภายใต้แนวคิดการฝึกอบรม ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ และทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม

กลยุทธ์การจัดการค่าย

กลยุทธ์การวางแผนและเตรียมความพร้อม

จากการลงภาคสนามและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า ก่อนการฝึกอบรมทุกครั้งทีศูนย์ฯแห่งนี้จะต้องทำการวางแผนและเตรียมความพร้อมในทุกๆด้านเสมอ ได้แก่ การเตรียมความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งหมด การเตรียมสถานที่ รวมทั้งความพร้อมของอุปกรณ์การสื่อสารที่จะนำมาใช้ทุกประเภท เพื่อให้การดำเนินการฝึกอบรมไม่เกิดความผิดพลาดหรือเกิดความขาดตกบกพร่องน้อยที่สุด และเพื่อความคล่องตัวและความสะดวกในการทำงานของการฝึกอบรม

กลยุทธ์การแบ่งงานให้ตรงกับความสามารถของบุคลากร

ก่อนการอบรมหรือเปิดค่ายจะมีการประชุมในระหว่างวิทยากรทั้งที่เป็นพระสงฆ์ ฆราวาส และ เจ้าหน้าที่ภายในศูนย์ฯ เพื่อแบ่งงานกันทำทุกครั้ง ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทุกคนได้รู้ถึง

หน้าที่และขอบเขตความรับผิดชอบตนเองในกระบวนการฝึกอบรม ซึ่งหลักการของศูนย์ฯแห่งนี้คือ จะแบ่งงานตามที่แต่ละคนมีความถนัดหรือมีทักษะความสามารถซึ่งตรงกับสาขาวิชาที่ว่า "put the right man on the right job" นอกจากนี้พบว่าแม้ที่ศูนย์ฯและทีมงานวิทยากรจะทำงานเป็น ทีมด้วยกันมานานถึงขนาดที่เรียกได้ว่า " รู้ใจกัน " ก็ตาม แต่ก็เห็นว่ายังมีการประชุมกัน แต่จะใช้ เวลาประชุมล่วงหน้าก่อนการฝึกอบรมเพื่อซักซ้อมความพร้อม

กลยุทธ์การสร้างความเข้าใจร่วมกัน

นอกจากการประชุมภายในศูนย์ฯแบ่งงานกันทำให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละคนแล้ว ก่อนการฝึกอบรมจะต้องมีการประชุมระหว่างทีมงานวิทยากรและครู-อาจารย์ที่พานักเรียนมาฝึกอบรมด้วย ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน ให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการดำเนินงาน เพื่อจะได้ไม่เกิดความสับสนในกระบวนการฝึกอบรม

การประชุมส่วนใหญ่จะทำในรูปแบบไม่เป็นทางการ คือ เป็นการพูดคุย ลักษณะปรึกษาหารือกัน ตามความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยมากเป็นการมอบหมายงานโดยใช้วาจาสื่อสารกัน จะไม่นับการสั่งงานในรูปแบบเอกสารหรือลายลักษณ์อักษรแบบเป็นทางการ

กลยุทธ์การสวมบทบาท (Role-play)

จากที่กล่าวในเรื่องกระบวนการฝึกอบรมแล้วว่า ทีมงานวิทยากรที่ศูนย์ฯแห่งนี้จะต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบออกเป็น 5 ฝ่าย คือ ฝ่ายบรรยาย ฝ่ายกิจกรรม ฝ่ายปกครอง ฝ่ายปฏิบัติธรรม และฝ่ายเทคนิค

เมื่อวิทยากรที่รับผิดชอบและสวมบทบาทใดแล้ว จะต้องแสดงบทบาทนั้นเต็มที่เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้ว่าตนต้องปฏิบัติตนอย่างไรกับวิทยากรนั้น เช่นวิทยากรที่เป็นฝ่ายปกครองจะพูดโดยใช้ภาษาเชิงขบขัน เข้มงวด ทำให้ผู้เข้าอบรมรู้สึกเกรงกลัวและปฏิบัติตามกฎระเบียบ แต่หากผู้เข้าอบรมคนใดมีปัญหาและต้องการคำปรึกษาก็สามารถขอคำปรึกษาได้จากวิทยากรฝ่ายปฏิบัติธรรม

จากการสังเกตพบว่าเมื่อมีการแบ่งบทบาทวิทยากรชัดเจนเช่นนี้ สังเกตได้ว่าผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่มักเข้าไปพูดคุย สนทนา กับวิทยากรที่อยู่ฝ่ายกิจกรรม ฝ่ายปฏิบัติธรรม และฝ่ายเทคนิค ตามลำดับ ส่วนฝ่ายปกครองจะมีคนเข้าไปคุยด้วยน้อยมาก

กลยุทธ์การปรับเปลี่ยนบทบาทตามเหตุการณ์เฉพาะหน้า

จากการสังเกตพบว่าถึงแม้ว่าก่อนการฝึกอบรมแต่ละครั้งจะมีการแบ่งบทบาทแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน แต่ในการนำมาใช้จริงในการฝึกอบรมหน้าที่หรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายมาอาจจะไม่เหมาะสมกับผู้รับสารก็เป็นได้ จึงอาจมีการปรับเปลี่ยนบทบาทขึ้นได้ในระหว่างทำการฝึกอบรม

การปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนขึ้นอยู่กับผู้รับสาร เมื่อผู้รับสารไม่มีอารมณ์ร่วมหรือรู้สึกเบื่อหน่าย ก็แสดงว่าไม่เหมาะสมกับบทบาทนี้ก็จะให้อีกคนรับบทบาทแทน ซึ่งการปรับเปลี่ยนบทบาทจะต้องยืดหยุ่นและแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้เสมอโดยดูจากปฏิกิริยาตอบสนอง (Feed back) ของผู้รับสาร

กลยุทธ์การเรียนรู้ทำความเข้าใจกับผู้รับสาร

เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมอย่างมีประสิทธิภาพ ทีมงานวิทยากรจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจกับผู้รับสาร (ผู้เข้ารับการฝึกอบรม) ในเบื้องต้นก่อนการฝึกอบรม และวิธีการที่ศูนย์ฯแห่งนี้ใช้ก็คือ ทำการประชุมครู พี่เลี้ยง และวิทยากร เพื่อสำรวจความต้องการของผู้รับสาร และรวมทั้งเพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้เข้ารับการอบรม เช่น ลักษณะนิสัย พฤติกรรมต่าง ๆ ปัญหาของผู้รับสาร เพื่อให้การอบรมมีประสิทธิภาพผลตรงกับความต้องการและการแก้ปัญหาในการนำนักเรียนเข้ามารับการอบรมของแต่ละโรงเรียนให้มากที่สุด

กลยุทธ์การสื่อสารระยะดำเนินการฝึกอบรม

กลยุทธ์การวิเคราะห์ผู้รับสาร

เมื่อผู้เข้ารับการอบรมเดินทางมาถึงที่ศูนย์พัฒนาคุณธรรม ระหว่างการเดินทางลงจากรถและเป็นช่วงการรายงานตัว พระวิทยากรและวิทยากรผู้ช่วยที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาส จะออกมาสังเกตพฤติกรรม บุคลิกลักษณะ กิริยาท่าทาง ของผู้เข้าอบรมในเบื้องต้นอีกครั้ง เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์สถานการณ์เบื้องต้น จากการสังเกตพบว่าในแต่ละครั้งที่ทีมงานวิทยากรจะได้ข้อมูลและนำไปวางแผนทางหรือวิธีการอบรมให้เหมาะสมกับผู้รับสารต่อไป

กลยุทธ์การกระจายขุมกำลัง

เมื่อผู้เข้ารับการอบรมรายงานตัวเรียบร้อยแล้ว ทางวิทยากรและทีมงานจะเริ่มทำการจัดแถว แยกคน และแบ่งกลุ่ม โดยหลักการจัดแถวของทีศุูนย์ฯแห่งนี้มีว่ให้จัดแถวเพื่อกันที่อยู่ห้องเดียวกัน แผนกเดียวกันให้อยู่ในลักษณะแนวตั้งทั้งนี้เพื่อที่จะได้หันหน้าคุยกันได้ลำบากกว่าการจัดแถวในแนวนอน ถ้าเป็นโรงเรียนสหศึกษาจะต้องไม่ให้ผู้ชายนั่งกับผู้ชาย หรือผู้หญิงนั่งกับผู้หญิง หลักการที่ถูกต้องคือต้องให้ผู้ชายนั่งสลับกับผู้หญิง ถ้าเป็นโรงเรียนชายล้วนหรือหญิงล้วนก็จะต้องแยกแผนกแยกห้องออก จับห้องอื่นมาสลับ ทั้งนี้เพื่อเป็นการกระจายขุมกำลังของผู้เข้ารับการอบรม ช่วยลดการคุยกันระหว่างอบรม และป้องกันการสร้างกลุ่มมือบด้วย

จากการสังเกตพบว่าการกระจายขุมกำลังเช่นนี้เป็นการสื่อสารด้านอวัจนภาษา คือมีการจัดฉาก จัดตำแหน่ง และบริบทก่อนทำการสื่อสาร ทั้งนี้เพื่อให้สะดวกในการทำงานของวิทยากร

กลยุทธ์การนำเอากลุ่มผู้เข้ารับการอบรมที่มีปัญหาหรืออาจก่อให้เกิดปัญหา(กลุ่มเสี่ยง)ไว้ด้านหน้า

เนื่องจากการการอบรมแต่ละครั้งจะมีผู้เข้าอบรมที่มีปัญหาทั้งด้านการเรียน ความประพฤติและปัญหายาเสพติดรวมอยู่ด้วย ดังนั้นทีศุูนย์ฯแห่งนี้จึงนำเอากลุ่มที่มีปัญหานี้ให้อยู่แถวหน้าสุดซึ่งถือเป็นการสื่อสารแบบอวัจนภาษาด้านระยะห่างใกล้หรือไกลกับวิทยากรสามารถสื่อสารได้ว่าใครเป็นผู้ที่จะต้องให้ความสำคัญมากกว่ากัน ทั้งนี้เพื่อที่วิทยากรจะได้เพ่งเล็งและดูแลความประพฤติได้อย่างใกล้ชิดและให้ความสนใจกลุ่มนี้ได้มากขึ้น

กลยุทธ์การเขียนชื่อติดบัตรสีเพื่อการจดจำและตรวจสอบพฤติกรรม

จากการลงภาคสนามและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่าหลักการของทีศุูนย์ฯแห่งนี้ในการเขียนชื่อติดบัตรค่อนข้างให้ความสำคัญมากพอสมควรคือ พระอาจารย์วิระพันธ์จะให้ผู้เข้ารับการอบรมเขียนชื่อลงบนบัตรด้วยอักษรตัวโต (วัจนภาษา-ภาษาเขียน) ซึ่งกำหนดว่าขนาดความกว้างของชื่อต้องไม่ต่ำกว่าสองนิ้ว และจะต้องเขียนเลขตำแหน่งที่นั่งไว้บนบัตรด้วย (อวัจนภาษา-ตัวเลข) ซึ่งแต่ละแถวจะได้รับบัตรเขียนชื่อเป็นบัตรสีที่มีสีแตกต่างกัน (อวัจนภาษา-สี สัญลักษณ์)

จากการวิจัยพบว่าวิธีการนี้เป็นหลักการควบคุมคนที่เข้าฝึกอบรมได้เป็นอย่างดีคือโดยรวมแล้วเป็นการระบุให้ผู้เข้าอบรมได้รู้ว่าตนเองจะต้องนั่งตรงไหน แถวไหน ตำแหน่งไหน เป็นการ

กำหนดว่าย้ายที่ไม่ได้ ส่วนในด้านวิทยากรก็จะรู้จักผู้เข้าอบรมมากขึ้น สามารถเรียกชื่อผู้เข้าอบรมได้ถูกต้องแม้จะอยู่ระยะไกล รวมทั้งผู้เข้าอบรมก็จะรู้จักและจดจำชื่อของผู้เข้าอบรมคนอื่นได้ง่ายขึ้นด้วย ทั้งนี้สามารถช่วยแก้ปัญหาการไม่เข้าร่วมการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ด้วย เพราะวิทยากรจะทราบได้ทันทีจากตำแหน่งที่ว่างไม่มีคนนั่ง

กลยุทธ์การส่งมอบผู้เข้ารับการอบรม

ที่ศูนย์แห่งนี้จะจัดให้มีพิธีการเปิดการอบรมโดยประธานซึ่งอาจเป็นผู้อำนวยการหรือผู้บริหารระดับสูงของโรงเรียนนั้นๆ จะต้องทำพิธีมอบนักเรียนหรือผู้เข้ารับการอบรมให้อยู่ในความดูแลของพระอาจารย์วิระพันธ์และทีมงาน ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดบทบาทของครู-อาจารย์ลง เพื่อทีมงานวิทยากรจะได้ทำงานในกระบวนการฝึกอบรมได้อย่างเต็มที่

กลยุทธ์การใช้เกมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวิทยากร ครู และผู้เข้ารับการอบรม

จากการวิจัยพบว่า เมื่อทำพิธีเปิดการอบรมและส่งมอบผู้เข้ารับการอบรมแล้ว กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เป็นกิจกรรมแรกในกระบวนการสื่อสารของการฝึกอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมที่มีปัญหาติดยาเสพติดเกิดผลการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการละลายพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรมเข้าสู่เป้าหมายเดียวกัน เนื่องจากว่าผู้เข้าอบรมมาจากคนละที่และยังไม่รู้จักกันดี บางคนยังมีพฤติกรรมปกปิดซ่อนเร้นอยู่มากซึ่งจะเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการอบรมเพราะความไม่คุ้นเคยกันไม่ไว้วางใจกัน ยังไม่ได้เป็นเพื่อนเป็นพวกเดียวกัน ดังนั้นการสร้าง ความคุ้นเคย ความเป็นกันเองให้รู้จักปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนั้นกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีประโยชน์อย่างมากในการสร้างทัศนคติที่ดีต่อกันระหว่างวิทยากร ผู้เข้ารับการอบรม และครูอาจารย์ที่พาลูกศิษย์มาอบรมและเป็นการช่วยลดความกดดันของการอบรม เปลี่ยนอารมณ์เบื่อ เหงา เศ็ง ให้ไปสู่การมีความคิดสร้างสรรค์และพร้อมสำหรับการรับการฝึกอบรมด้วยความเบิกบานใจ อาจสรุปให้เข้าใจได้ง่ายว่าเป็นการสร้าง ความเข้าใจถึงกระบวนการฝึกอบรม โดยการใช้กิจกรรมหรือเกมเป็นสื่อนั่นเอง

เกมที่มักนำมาใช้ในกิจกรรมนี้ได้แก่ เกม “จำชื่อเล่นต่อกัน” , เกม “จ๊ะเอ๋” , เกม “บอกสิ่งชอบ-ไม่ชอบพร้อมตบมือ” และ เกม “เดาใจทายความลับเพื่อน” แต่เกมที่นำมาใช้ในการฝึกอบรมที่ศูนย์ฯแห่งนี้เป็นประจำ คือ เกม “จำชื่อเล่นต่อกัน” ซึ่งเกมนี้เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกคนได้เข้าร่วมและมีส่วนร่วมในกิจกรรม

กลยุทธ์การใช้บทบาทสมมุติ

กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อีกกิจกรรมที่ผู้วิจัยพบว่าพระอาจารย์วีระพันธ์นำมาใช้เป็นประจำ คือ การใช้บทบาทสมมุติ ซึ่งทำโดยให้ครูอาจารย์ที่พานักเรียนมาอบรมให้ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย เรียกได้ว่าให้มาร่วมกิจกรรมและกระบวนการกลุ่ม เนื่องจากประสบการณ์ของพระอาจารย์วีระพันธ์และที่ทีมงานพบว่า ครูอาจารย์ที่มาด้วยบางครั้งเขามักคิดว่าเขาพาเด็กนักเรียนมาอบรมเท่านั้นไม่ต้องมีส่วนร่วมใดๆทั้งสิ้น ในเรื่องนี้พระอาจารย์วีระพันธ์ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

“ ครูอาจารย์บางคนเมื่อมาอยู่ที่ศูนย์ฯ พวกเขาจะทำตัวสบาย ปกติเหมือนเคยอยู่ที่โรงเรียน ครูบางคนเมื่ออยู่โรงเรียนใช้นักเรียนอย่างไร มาอยู่ที่ค่ายก็ยังใช้นักเรียนตลอด ให้ล้างภาค ให้ตักน้ำกิน ทำแทนตัวทุกอย่าง นั่นแสดงว่าครูอาจารย์เหล่านี้ยังไม่ถอดหมวก ไม่ถอดหัวโขน ไม่ถอดเครื่องแบบที่ตนเองสวมอยู่ ยังยึดติดกับสิ่งเหล่านั้น เราจึงต้องให้พวกเขาเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอบรมด้วย ”

จากการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่า วิธีที่พระอาจารย์วีระพันธ์คิดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์โดยใช้กลยุทธ์ให้ครูสวมบทบาทสมมุติเป็นเสมือนญาติผู้ใหญ่ของผู้เข้าอบรมนั้น มีประโยชน์ในด้านการลดบทบาทให้ครูอาจารย์อยู่ในฐานะญาติผู้ใหญ่ของผู้เข้าอบรม ให้ลดบทบาทความเป็นครูลงไปให้ครูได้ใกล้ชิดกับนักเรียนเสมือนหนึ่งญาติผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิด และจะทำให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกลดความกดดันและจะกล้าแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมา เพื่อพระอาจารย์และทีมงานจะได้ทำงานได้เต็มที่ ไม่เหลือมลั้บบทบาทกัน

วิธีการจัดกิจกรรมคือพระอาจารย์วีระพันธ์จะให้อาจารย์แต่ละคนนั่งประจำแถวในลักษณะแนวนอน จากนั้นจะถามผู้เข้าอบรมในกลุ่มให้แสดงความคิดเห็นว่าจะเรียกอาจารย์ที่จะให้มาเป็นเสมือนญาติผู้ใหญ่ มีหน้าที่ดูแลกลุ่มของตนในการให้คำปรึกษาในการทำกิจกรรมร่วมกันทุกอย่าง คอยให้คำปรึกษาแก่ผู้เข้าอบรมตลอดระยะเวลา 3 วัน ว่าอย่างไร เช่น ลุง ป้า น้า อา ย่า ทวด ยาย ตา ซ้อ ฯลฯ

จากการสังเกตพบว่าวิธีการนี้เป็นเสมือนการบังคับให้ครูอาจารย์ทุกคนเมื่อมาอบรมแล้วก็ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอบรมด้วย ทำให้ลดการนั่งจับกลุ่มนั่งคุยกันเองไปได้

นอกจากนี้ พระอาจารย์วีระพันธ์ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังด้วยว่า พุทธกิจกรรมการเรียกชื่อเป็นญาติ ผู้ใหญ่แทนคำว่าอาจารย์นั้น ถือได้ว่าเป็น **พุทธิกรรมยั่งยืน** โดยท่านสังเกตได้จากคำบอกเล่าของ นักเรียนที่มีโอกาสกลับมาเยี่ยมเยียนที่ศูนย์ฯจนถึงวันนี้เกือบ10ปีแล้ว บางคนกลับมาหาก็ยังพูดว่า

“พระอาจารย์คะปู่ทวดเสียแล้วนะคะ เป็นมะเร็งที่คอ ไปฉายแสงแล้วมันหยุดไม่ได้แล้วจริงๆแล้วปู่เขาเกษียณไปแล้ว เกษียณไปปีหนึ่งแล้ว พวกหนูเพิ่งได้ข่าวเหมือนกัน และกว่าจะรู้ว่าปู่เสียแล้วพวกเราไม่ได้ไปเฝ้าเลย แต่ทุกวันนี้รวมตัวกันนะคะว่าจะไปทำบุญให้ปู่กัน ”

พระอาจารย์วีระพันธ์ได้กล่าวเสริมในเรื่องนี้ให้ผู้วิจัยเข้าใจเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลที่ได้จาก กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ คือความผูกพันระหว่างครูและนักเรียน ดังนี้

“คือจริงๆแล้วไม่ใช่ปู่ของเขา แต่เป็นปู่คืออาจารย์ อาจารย์ปู่ อาจารย์ปู่ทวด ที่นับจนถึงวันนี้ 8 ปีแล้ว เด็กยังเคารพเหมือนเดิม และพอรู้ว่าปู่ตาย เป็นปู่ในความรู้สึกของพวกเขา แต่พวกเขาไม่รู้ว่ามีเมื่อเขาจบไป ปู่ไปเล่นบทรเป็นพ่อนะ เพราะฉะนั้นในวันต่อมาเขาจะเรียกอาจารย์ท่านนี้ว่า พ่อ ยกเว้นแต่ว่าบางคนก็แปลกใจว่าทำไมเรียกว่าปู่ ก็เลยกลายเป็นพ่อปู่ ผสมกันเข้าไปอีก แสดงว่า3ปี 4ปี 5ปี ไม่ได้ลบเลือนจากความรู้สึกของเขา”

จากการสังเกตและวิเคราะห์พบว่าสื่อและเทคนิคที่นำมาใช้ในกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ คือ สื่อเกม และเทคนิคในการฝึกอบรมที่พระอาจารย์นำมาใช้ คือ บทบาทสมมติ ซึ่งทั้ง2กลยุทธ์ที่นำมาใช้นั้นสามารถทำให้ทุกคนทั้งนักเรียนผู้เข้าอบรมและครูอาจารย์ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม และมีส่วนช่วยลดความเครียด เพราะระหว่างที่มีกิจกรรม ก็จะมีเรื่องให้ขำ ให้หัวเราะ ทำให้ทุกคนพอใจในกิจกรรมและเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมกับการอบรมเพิ่มมากขึ้น

กลยุทธ์การสร้างความเป็นระเบียบวินัย โดยใช้การเตือนด้วยสัญญาณ สีแบบ

ความเป็นระเบียบวินัยจะต้องมาก่อนสิ่งอื่น การฝึกให้ผู้เข้ารับการอบรมเป็นคนมีระเบียบวินัยทำให้อาจารย์สามารถควบคุมผู้เข้าอบรมได้ง่าย จะให้ความรู้อะไร จะสอน จะพูดอะไรผู้เข้าอบรมก็มีสมาธิ มีวินัยในการฟัง การคิด การปฏิบัติตาม เหมือนที่ต้องทำตามกฎระเบียบวินัยต่าง ๆ

การกระตุ้นเตือนด้วยสัญญาณ สีแบบ เป็น สัญลักษณ์ที่ใช้มากที่สุดและนำมาใช้เป็นประจำในระหว่างการฝึกอบรมตลอดระยะเวลาการอบรม 3 วัน โดยเฉพาะในระหว่างที่มีการฟัง การบรรยายเมื่อวิทยากรพบว่าพุทธิกรรมของผู้เข้ารับการอบรมเริ่มเฉื่อยชา ไม่สนใจฟัง วิทยากร

จะมีวิธีกระตุ้นเตือนผู้เข้าอบรมให้กระตือรือร้น และพร้อมที่จะฟังการบรรยายต่ออย่างตั้งใจมากขึ้น ด้วยสัญญาณทั้งสี่แบบนี้

ความหมายของสัญญาณ สี่แบบ คือ

สัญญาณ 1 หมายถึง การจัดแถวให้ตรงในแนวตั้ง

สัญญาณ 2 หมายถึง การจัดแถวให้ตรงในแนวนอน

สัญญาณ 3 หมายถึง ห้ามมีเสียง

สัญญาณ 4 หมายถึง กอดอก นั่งหลังตรง เตรียมพร้อมฟังการบรรยายต่อไป

จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมพบว่า สัญญาณ สี่แบบ นี้ส่วนใหญ่แล้วพระวิทยากร หรือวิทยากรที่เป็นฆราวาสจะเป็นผู้สอนผู้เข้ารับการอบรมให้เข้าใจความหมายและสามารถทำตามทางได้ถูกต้องตรงกันในวันแรกของการฝึกอบรม และพบว่าสัญญาณนี้เป็นสัญญาณที่พระอาจารย์ วีระพันธ์มักจะใช้เป็นประจำในระหว่างการฝึกอบรมและมักใช้ได้ดีในช่วงที่ผู้เข้ารับการอบรม เกิดความเบื่อหน่าย ง่วงนอน หรือไม่ตั้งใจฟัง เมื่อให้ทำสัญญาณทั้งสี่แบบ ผู้เข้ารับการอบรมก็จะสนใจ ตั้งใจฟัง

กลยุทธ์การเตรียมใจให้พร้อมก่อนรับการอบรมโดยการเปรียบเทียบให้ถูกคิด

หลักการเตรียมใจให้พร้อมก่อนการฝึกอบรม พระอาจารย์วีระพันธ์จะเตือนและชี้แนะให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจเกี่ยวกับการเตรียมใจและการปฏิบัติตนในขณะที่อยู่ในค่าย โดยใช้เทคนิค การเล่าเรื่อง เรื่อง " พระพุทธเจ้าผู้สอนคนกับเกสิพราหมณ์ผู้สอนม้า " ซึ่งเป็นการสื่อสารด้วยการใช้ภาษาพูด (วัจนภาษา) เพื่อโยงเข้าสู่การสอนของพระอาจารย์วีระพันธ์ ซึ่งมีลักษณะเดียวกับการสอนของพระพุทธเจ้า คือใครดีพระอาจารย์วีระพันธ์ก็แสดงธรรมถ่ายทอดความรู้ให้ ใครไม่ดีพระอาจารย์ก็จะใช้กฎระเบียบของพระอาจารย์ทำโทษตามแต่ควรจะเป็น ซึ่งผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่เห็นด้วยและยอมรับ

ตัวอย่างบทสนทนา เมื่อพระอาจารย์วีระพันธ์เล่าเรื่องจบก็จะนำเรื่องที่เล่ามาเปรียบเทียบ และพูดสอนเตือนสติผู้เข้ารับการอบรมให้ได้คิดว่า

"พวกเธอก็เช่นกันหากสอนยาก สอนแล้วไม่ฟัง พระอาจารย์ก็จะไม่สอน พวกเธอก็จะไม่มีความรู้ ไม่ได้หลักการดำเนินชีวิต ไม่ทราบวิธีแก้ปัญหาต่างๆได้"

ซึ่งวิธีนี้พระอาจารย์วีระพันธ์ท่านเรียกว่า เป็นอุปายการสอนคนของพระพุทธเจ้า

กลยุทธ์การบรรยายโดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง นำเปรียบเทียบ และโยงเข้าสู่การ สอน

จากการวิจัยพบว่าการใช้การฝึกอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตส่วนมากแล้วพระ
อาจารย์วัชรพันธ์จะใช้วิธีการสื่อสารกับผู้เข้ารับการอบรมในการให้สาระความรู้ ความคิด การสอน
การปลูกจิตสำนึกต่างๆ ด้วยการใช้วิธีบรรยายเป็นหลัก โดยการใช้คำพูดหรือปากเปล่าเป็นเครื่อง
มือในการสื่อความหมายเรื่องราวต่างๆ คือเป็นการสื่อความจากปากของผู้เล่าหรือผู้บรรยาย โดย
เรื่องที่ท่านนำมาเล่าหรือบรรยายนั้นมีหลากหลายคือมีทั้งเรื่องที่ได้จากการศึกษามาจากวิธีการ
สอนของพระพุทธเจ้าที่ใช้การเล่าเรื่องโดยอาศัยการเปรียบเทียบกับเรื่องที่เป็นนิทาน เรื่องที่ได้มา
โดยประสบการณ์จริงของผู้เล่า เรื่องแปลกๆ เรื่องที่น่าสนใจ เรื่องเล่าเหตุการณ์ในอดีตทั้งที่เป็น
เรื่องของตัวเองและเรื่องของผู้อื่นที่ท่านไปเก็บภาพและจดจำเรื่องราวมาถ่ายทอดต่อ เรื่อง
ปรัชญา เรื่องทางศาสนา ฯลฯ ในการเล่าเรื่องนั้น เมื่อจบการเล่าแต่ละเรื่อง ท่านมักใช้วิธีสอนด้วย
การใช้วิธีอุปมาอุปไมย เปรียบเทียบเรื่องที่เล่ากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน หรือ
มักเปรียบเทียบกับผู้เข้ารับการอบรมว่า ถ้าเกิดเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นกับพวกเขาจะเป็นอย่างไร
จะต้องทำอย่างไรบ้าง

กลยุทธ์การสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ส่งสาร คือ ทำให้ผู้รับสารรับรู้ว่าเป็น
เป็นผู้มีประสบการณ์ตรงยอมเข้าใจในปัญหาและการแก้ปัญหาได้ดีกว่าผู้ไม่มีประส
บการณ์ตรงเพราะสามารถเอาใจเขามาใส่ใจเราได้

ในวันที่สองพระอาจารย์ก็จะเล่านิทานเรื่องเด็กขาเป๋ขอซื้อสุนัขจากคนขายที่สนาม
หลวงให้ฟังว่า

“มีเด็กคนหนึ่งไปขอซื้อสุนัขจากคนขายซึ่งติดป้ายขายตัวละพันบาท แต่เด็กคนนี้มีเงินแค่
สามร้อยบาทซึ่งเมื่อเด็กเห็นสุนัขตัวหนึ่งขาพิการก็เลยต่อรองกับคนขายว่า มันขาพิการช่วยลด
ราคาและขายมันให้กับเขาเถอะเพราะเขาเชื่อว่าไม่มีใครที่จะดูแลและเข้าใจมันได้ดีเท่าๆกับเขาอีก
แล้ว แต่ถึงแม้จะพูดอย่างไรก็ตามคนขายก็ไม่ยอมขายให้ สุดท้ายเด็กคนนั้นก็เดินกลับไป คนขาย
จึงได้เห็นว่เด็กคนนี้ก็ขาพิการเช่นกัน”

พระอาจารย์วัชรพันธ์เล่าเรื่องนี้ให้ผู้เข้ารับการอบรมฟังก็เพื่อที่จะสอนและเปรียบเทียบให้
ผู้เข้าอบรมได้รู้และเข้าใจสภาพของผู้ติดยาเสพติด ในขณะที่เดียวกันผู้ติดยาเสพติดเมื่อได้ฟังก็เกิด
ความรู้สึกดีที่มีผู้อื่นเข้าใจตน โดยท่านเล่าให้ผู้เข้ารับการอบรมฟังว่า

“ไม่มีใครจะเข้าใจความรู้สึกของคนที่ติดยาเสพติดได้ดีเท่ากับตัวเขาเองหรือคนที่มีประสบการณ์เหมือนกับพวกเขา ไม่มีใครที่จะเข้าใจหรือว่าความรู้สึกที่อยากจะเลิกเสพของพวกเขาเหล่านั้นเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้นถ้าพวกเขาเหล่านั้นจะกลับตัวเป็นคนดีก็ต้องให้โอกาสแก่เขา”

ซึ่งการเล่านี้ทานอย่างนี้เรียกได้ว่าโดนใจของคนที่ติดยาด้วยกันและผู้เข้ารับการอบรมที่ไม่ได้ติดยาเสพติดก็จะเข้าใจคนที่ติดยาเสพติดมากขึ้น

กลยุทธ์การสร้างความใกล้ชิด ความมีเมตตากรุณา

ในวันที่สามซึ่งเป็นวันสุดท้ายพระอาจารย์วีระพันธ์ก็จะเล่าเรื่องวิธีการเลี้ยงลูกของนกอินทรี และวิธีฝึกให้ลูกสามารถยืนหยัดและต่อสู้ชีวิตได้ด้วยตัวเองว่ามีขั้นตอนอย่างไรบ้าง โดยท่านเล่าว่า

“นับตั้งแต่เริ่มจากการสร้างรังที่ทั้งพ่อและแม่นกอินทรีจะหาพื้นที่บนหน้าผาสูงๆที่อับลมทางปีกออกและกวาดพื้นให้เรียบ แล้วก็นำก้อนหินมาวางเรียงเป็นวงกลมล้อมรอบทำเป็นรัง แล้วก็เอากิ่งไม้มาขัดกันเป็นรัง จากนั้นก็เอาหนามมาไว้ในรัง และบินไปหาใบไม้มาวางไว้บนหนามและเหยียบย่ำให้ใบไม้ปกคลุมให้ทั่วไม่ให้หนามโผล่ออกมา ต่อมาตัวแม่ก็จะถอนขนตัวเองจากปีกบ้าง ออกบ้าง คอบ้าง มาปูที่พื้นเป็นขนอ่อน จากนั้นก็จะเริ่มไข่ ตัวแม่จะเฝ้าไข่ไม่ไปไหน ส่วนตัวพ่อมีหน้าที่หาอาหารให้ลูกกิน และเมื่อลูกเติบโตขึ้นขนค่อยๆงอกออกมา ขนอ่อนของแม่ก็จะค่อยๆหลุดออก เมื่อแม่เริ่มเห็นก็ค่อยๆเขียนขนอ่อนของตัวเองออก ถึงตอนนั้นลูกนกที่มีขนปุกปุยก็สามารถอยู่บนใบไม้ได้อย่างไม่ลำบากอะไร และเมื่อต่อมาแม่เริ่มเห็นว่าลูกเริ่มมีปีกแข็ง เริ่มมีกรงเล็บ เริ่มเกาะเองได้ก็เอาใบไม้ออก ตอนนี้นักนกก็จะเจอหนาม ถ้าลูกตัวไหนอ่อนแอก็จะโดนหนามใหญ่ทิ่มตำ ทำให้ลูกนกต้องช่วยเหลือตัวเองด้วยการเขย่ง ขยับปีก ขยับขาตลอดเวลา ทำให้นกอินทรีมีปีกที่แข็งแรง มีขาที่มั่นคง มีสายตาที่คมกล้า เพราะได้รับการฝึกมาแต่เล็กๆ มีแม่คอยฝึกลูกตลอดเวลาให้รู้สึกเข้มแข็งอดทน ซึ่งต่อมาวิธีเลี้ยงลูกของมันก็คือจะเอาหนามออก ให้เหลือกิ่งไม้เพื่อให้ลูกหัดเกาะ พอลูกแข็งแรงขึ้นก็เอากิ่งไม้ออกให้เหลือแต่ก้อนหินให้ลูกหัดเกาะ เพราะแม่รู้ว่าอีกหน่อยลูกต้องไปเผชิญการเกาะที่หน้าผา ดังนั้นต้องสอนให้ลูกนกสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับทุกสภาพได้ จากนั้นก็ถึงตอนสำคัญที่ต้องพาลูกไปหัดบิน ลูกที่แข็งแรงก็บินได้เอง ลูกตัวไหนยังไม่แข็งแรงแม่ก็จะคอยช่วยประคองประคอง”

เมื่อพระอาจารย์วีระพันธ์เล่ามาถึงตอนนี้ก็จะโยนไปสู่การเปรียบเทียบให้เด็กฟังว่าไม่มีพ่อแม่ ครู อาจารย์ พระอาจารย์รูปใดที่จะอยู่ดูแลเด็กๆไปได้ตลอดชีวิต แต่มีคนหนึ่งที่อยู่กับเรา

ตลอดชีวิตคือใครรู้ไหม พวกเด็กก็จะตอบได้ว่า...คือตัวเขาเอง พระอาจารย์ก็จะให้คำชี้แนะด้วยคำพูดที่นุ่มนวลฟังอบอุ่นว่า

“ถึงเวลาหรือยังลูก ที่ถูกต้องเข้มแข็ง ต้องมั่นคง เพราะสิ่งที่พ่อแม่ ครูอาจารย์ พระอาจารย์สอนมาต้องมากพอแล้ว มากพอที่มันจะตกตะกอนทางความคิด หลวงพ่อมาสอน สั้นๆแค่ 3 วันกับ 2 คืน เพียงแค่เติมส่วนที่ขาดนั้นให้เต็ม และให้กำลังใจสู่เส้นชัยของชีวิต เพราะฉะนั้นพร้อมหรือยังลูกที่จะก้าวเดินด้วยตัวเอง หนูต้องเป็นนกอินทรียนะลูกนะที่พร้อมจะกางปีกแล้วก็บินกรงเล็บ สายตา พละกำลัง ปีกที่แข็งแรงของเจ้าจะต้องคอยดูแลตัวเองให้ได้นับแต่นี้เป็นต้นไปแล้ว ต้องเดินบนหนทางแห่งศีลธรรมและคุณงามความดี”

ซึ่งคำพูดที่ฟังดูอ่อนโยนและดูจริงใจ เต็มไปด้วยความเมตตา หวังดีและให้กำลังใจเช่นนี้เป็นที่ประทับใจแก่ผู้ได้ยินได้ฟัง ทำให้ผู้เข้าอบรมเริ่มคิดได้

นอกจากเรื่องเล่าทั้งสามเรื่อง คือ เรื่อง “พระพุทธเจ้าผู้สอนคนกับเกสิพราหมณ์ผู้สอนม้า” เรื่อง “เด็กพิการขอซื้อสุนัขซาเป” และเรื่อง “วิธีเลี้ยงลูกของนกอินทรียน” ที่ยกตัวอย่างไปแล้วนั้น พระอาจารย์วีระพันธ์ยังนำเรื่องเล่าต่างๆมาเล่าให้ฟังอีกมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องแปลกๆ เช่น เรื่องการระลึกชาติได้ เรื่องกฎแห่งกรรม ทำไมคนต้องเกิดมามีสภาพเป็นสุนัขแต่ระลึกชาติ ทำหลายๆอย่างได้อย่างคน มีความรู้สึกได้อย่างคน ทำไมเด็กที่เกิดมาบางคนถึงมีลักษณะท่าทาง อากัปกริยาเหมือนชะนี หรือแม้กระทั่งบางครั้งพระอาจารย์ก็เล่าเปิดเผยเรื่องของตัวเองด้วย

กลยุทธการเปรียบเทียบความจริงกับความเชื่อ

หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ พระอาจารย์วีระพันธ์จะเริ่มการโยนไปสู่การสอนเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อ ความเชื่อที่แต่ละคนเชื่อนั้นความจริงแล้วไม่ผิด เพียงแต่ท่านต้องการนำเสนอให้เห็นหลายแง่มุมให้ผู้เข้าอบรมเริ่มรู้จักใช้เหตุผลพิจารณาเหตุการณ์ต่างๆรอบตัวมากขึ้นว่า อะไรคือความเชื่อ อะไรคือความจริง อะไรคือความเห็นที่ผิด และสังขรณ์อยู่ที่ไหน พระพุทธเจ้าท่านสอนอย่างไรไว้ เป็นพุทธศาสนาที่เป็นวิทยาศาสตร์ และเป็นวิทยาศาสตร์ที่ศาสนาค้นคว้าได้มาก่อนนานแล้ว เพียงแต่วิทยาศาสตร์กำลังศึกษาตามรอยท่าน

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการอบรม พบว่า พระอาจารย์วีระพันธ์มักเริ่มต้นเรื่องความเชื่อด้วยการนำภาพแปลกๆของคนมาให้ดู เช่น ภาพคนกินแมลงสาบ คนกินหลอดนื้อออน ภาพความเชื่อของศาสนาอื่น เช่น อินเดียเชื่อว่าแม่น้ำคงคาศักดิ์สิทธิ์นำมาดื่มกิน ทั้งๆที่มีเชื้อโรค

มากมาย ภาพชาวฮินดู เอาเหล็กแหลมแทงปากแทงตัวเองและเริ่มพูดไปถึงการระลึกชาติได้ เล่าเรื่องประเพณีความเชื่อการกินเจของชาวภูเก็จ เรื่องเจ้าเข้าทรง แต่ต่อมาก็ให้ดูภาพที่คุณสุชาติงามการนำเรื่องราวข้อเท็จจริงของการทรงเจ้าว่าไม่เป็นความจริงเป็นการยึดหรืออดทนเอาทั้งนั้น ซึ่งจากตรงนี้จะทำให้ผู้เข้าอบรมเริ่มชัดเจนขึ้นว่า เรื่องศาสนาไม่ใช่เรื่องไกล แต่เป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นเรื่องต้องเรียนรู้ ต้องทำความเข้าใจ ซึ่งจากการสอนให้พิจารณาว่าสิ่งใดควรเชื่อไม่ควรเชื่อนั้น หากผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจในเรื่องนี้และนำความคิดรวบยอด (Concept) หรือแก่นแท้ (Theme) ของเรื่องที่ได้รับไปใช้ในการประกอบการตัดสินใจการดำเนินชีวิตในอนาคตในการเลือกที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อสิ่งใดก็จะมีผลทำให้เดินไปในหนทางชีวิตที่ถูกต้องมากขึ้น

สื่อที่นำมาใช้ในการเสนอเรื่องความเชื่อ ประกอบด้วยสื่อบุคคล คือ พระอาจารย์วิระพันธ์ และสื่อวีดิทัศน์ ซึ่งภาพที่ได้หรือที่นำเสนอได้นั้นได้มาจากการบันทึกเทปรายการโทรทัศน์ เช่น จากรายการถอดรหัส ของสถานีโทรทัศน์ ITV ลักษณะเนื้อหาจับจุดดึงดูดความสนใจของผู้ดูหรือผู้เข้าอบรม เนื่องจากเป็นเรื่องแปลก บางเรื่องผู้เข้าอบรมไม่เคยเห็นที่ไหนมาก่อน และในการนำเสนอสารซึ่งเป็นวัจนสาร (สารที่เป็นคำพูด) ของพระอาจารย์วิระพันธ์นั้นท่านใช้วิธีการเปิดเรื่องด้วยสื่อคือให้ภาพที่น่าสนใจในการเปิดเรื่อง ดึงดูดความสนใจ และดำเนินเรื่องไปตามลำดับขั้นตอนที่เตรียมไว้ต่อเนื่องกัน คือ โดยให้ดูจากเรื่องใกล้ตัวก่อน คือเรื่องที่เกิดขึ้นในเมืองไทย จากนั้นจึงเสนอเรื่องเดียวกันแต่เป็นของต่างประเทศ และกลับเข้ามาสู่เรื่องที่เป็นสาระสำคัญของเรื่อง คือ การจัดลำดับสาร (Order of Message) เป็นแบบการจัดสาระสำคัญอยู่ตอนท้ายของข้อความทั้งหมด (Climax order)

กลยุทธ์การใช้สื่อชี้ให้เห็นสภาพปัญหาสังคม ให้ผู้เข้ารับการอบรมได้คิดและมองไปจุดเดียวกันตรงกัน และคิดแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

กลยุทธ์นี้เป็นการชี้ให้ผู้เข้าอบรมได้เห็นสภาพปัญหาในสังคมว่ามีเรื่องอะไรบ้างที่เป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขร่วมกัน ซึ่งจากเดิมที่พวกเขาอาจไม่เคยเห็น หรือเคยเห็นแต่ไม่เคยสนใจหรือให้ความสำคัญมาก่อน เรื่องที่นำมาเสนอ เช่น เรื่องเช็กซีในวัยเรียน เรื่องนักศึกษาชายบริการทางเพศ เรื่องการติดเชื้อโรคเอดส์ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย โดยมีสื่อให้ดูเป็น 2 แบบคือแบบที่เป็นสไลด์โฆษณา และแบบที่เป็นภาพจริงซึ่งบันทึกเป็นเทปวิดีโอมาจากวัดพระบาทน้ำพุ จ.สระบุรี เป็นภาพผู้ป่วยโรคเอดส์ในระยะสุดท้าย สภาพคล้ายศพนอนอยู่บนเตียงผู้ป่วย หน้าตาเหี่ยวแห้งเป็นโรคผิวหนัง ร่างกายผอมเหมือนคนตายแล้ว ภาพตอนนำศพใส่โรง มีเสียงประกอบเป็นเสียงสุนัขหอน ทั้งภาพ

และเสียงที่ประกอบกันทำให้บรรยากาศดูน่ากลัว จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่าผู้เข้าอบรมหลายคนไม่กล้าดู

นอกจากนี้ พระอาจารย์วีระพันธ์ยังนำเสนอให้ดูเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องผู้ชายคนหนึ่งท่านใช้ชื่อว่า “หยอย” ที่เป็นโรคสมองฝ่อเนื่องจากสาเหตุการสูดสารระเหยมาเป็นเวลานาน สภาพของ “หยอย” คือกินอาหารต้องมีคนป้อน เคี้ยวเองไม่ได้ กลืนได้อย่างเดียว และมีอาการกระดูกงูทั้งตัว และอีกเรื่องเป็นเรื่อง “หนูทดลอง” ซึ่งสื่อให้เห็นว่าได้มีการทดลองฉีดสารยาเสพติด เช่น สารกระตุ้นประสาท (ยาบ้า) สารกดประสาท (เฮโรอีน) และสารระเหย (ทินเนอร์) เข้าไปในตัวหนู และให้ผู้เข้ารับการอบรมสังเกตอาการ ให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เห็นผลร้ายที่กระทบต่อร่างกายของหนู และนำมาเปรียบเทียบกับร่างกายมนุษย์ ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความกลัว

กลยุทธ์นี้ได้ใช้สื่อบุคคล (พระอาจารย์วีระพันธ์) และสื่อวีดิทัศน์ที่ดัดบันทึกภาพไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์ให้เป็นผู้เล่าเรื่องราวทั้งหมด ซึ่งในขณะที่เล่าและให้ดูภาพ พระอาจารย์วีระพันธ์จะใช้วัจนสาร (ภาษาพูด) ที่มีลักษณะการใช้ คำสั้นๆ ง่ายๆ กระชับรัด ได้ใจความสำคัญไม่เยิ่นเย้อ และเมื่อนำคำมารวมกันเป็นประโยคก็จะได้ประโยคที่ฟังแล้วเข้าใจได้ง่าย ไม่ใช่คำที่มีลักษณะกำกวม หรือพูดวกไปวนมา ไม่ใช่คำซ้ำซ้อน และพบว่านอกจากการใช้วัจนสารแล้วท่านยังได้ใช้อวัจนสาร คือภาษาท่าทางได้แก่ การใช้เสียง ลีลา ท่าทางและอารมณ์เจือเข้าไปในคำพูดอย่างสอดคล้องทำให้ผู้เข้าอบรมตั้งใจฟังและเกิดอารมณ์คล้อยตามและได้รับสารที่ตรงกันตามที่คุณส่งสารหรือพระอาจารย์วีระพันธ์ต้องการจะถ่ายทอดให้ นอกจากนี้ในการนำเสนอสารนั้นท่านได้ใช้จุดจูงใจในสารโดยใช้ความกลัว (Fear appeal) และจุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ (Emotional appeals) มาเป็นตัวโน้มน้าวให้ผู้เข้ารับการอบรม นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า แม้เนื้อหาที่ท่านนำมาเสนอจะเป็นภาพดูน่ากลัว และไม่น่าดูนัก แต่ในบางจุดหากท่านสามารถใส่อารมณ์ขันเข้าไปได้ท่านก็จะใช้ทันทีจึงทำให้บรรยากาศในการดูภาพและฟังการบรรยายไม่น่าเบื่อหรือน่ากลัวเกินไป ทำให้ผู้เข้าอบรมรู้สึกผ่อนคลายด้วย

กลยุทธ์การใช้เกมและเพลง เป็นสื่อในการปลูกจิตสำนึกและสร้างควมมีน้ำใจ

หลังจากที่ผู้เข้ารับการอบรมเห็นสภาพปัญหาสังคมที่นับวันจะทวีความรุนแรงและคับคูลานเข้ามาใกล้พวกเขาเต็มที ก็เกิดความตระหนัก ดังนั้น พระอาจารย์ก็เริ่มใช้กลยุทธ์ในการปลูกจิตสำนึกโดยการใช้เกม และเพลงเป็นสื่อ ซึ่งจุดประสงค์ของการใช้เกมก็เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความเข้าใจถึงความรัก การเสียสละ การรู้จักเป็นผู้ให้ รู้จักรักษามัคคีในกลุ่มเพื่อน รู้จักรักตัวเอง รักเพื่อน รักสถาบัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่กัน โดยเกมที่พระอาจารย์วีระพันธ์มักใช้บ่อยได้แก่

เกมผืนผ้าใบ ซึ่งเป็นเกมที่พระอาจารย์วีระพันธ์ท่านเรียกว่าเป็น **เกมวัดใจ** โดยมีวิธีการเล่น คือ ใช้ผืนผ้าใบขนาดกว้าง*ยาวประมาณ 1*1เมตร พระอาจารย์จะวางกติกาการเล่นเกมว่าให้เด็กที่อยู่แถวเดียวกันตามแนวนอนประมาณ 27 คน ให้ทำอย่างไรก็ได้ให้ขึ้นไปอยู่ในผืนผ้าใบให้ได้ครบทุกคนโดยไม่ให้มีส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายออกมานอกผ้าใบ และเวลาปรึกษากันก็ห้ามใช้เสียงให้ใช้ภาษาใบ้ ภาษาท่าทาง (อวัจนสาร) คุยกัน

พระอาจารย์วีระพันธ์บอกว่าเกมนี้มีความมุ่งหมายให้ผู้เข้าอบรมรู้จักรักเพื่อน รักตัวเอง รักสถาบัน มีความสามัคคี โดยมีการใช้อุบายที่แยบยล เช่น การให้ผู้เข้ารับการอบรมบางกลุ่มเล่นเกมแพ้ต้องอดข้าว และจะมีบางกลุ่มได้ทานข้าว ในระหว่างการเล่นเกมบางครั้งอาจมีการใช้คำพูดเช่น

“ เหลืออีก 5 นาที พระอาจารย์สว่างดูแลกลุ่มนั้นให้ดีนะ ”

คำว่า "ดูแลกลุ่มนั้นให้ดี" เป็นคำพูดเฉพาะที่วิทยากรภายในศูนย์ฯ เข้าใจตรงกันว่ากลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ค่อนข้างมีปัญหา เพราะฉะนั้นให้ดูแลกติกาให้เข้มงวดมากๆ หากผิดกติกาข้อใดข้อหนึ่งก็ให้ปรับเป็นแพ้ และสุดท้ายบทสรุปในเกมนี้ คือ ต้องการให้ลงเอยหรือจบลงที่ทุกคนมีการเกื้อกูลกัน รักกัน มีความสามัคคี มีน้ำใจให้แก่กัน

จากผลของการเล่นเกมผืนผ้าใบคือ กลุ่มที่แพ้ต้องอดข้าว กลุ่มที่ชนะได้ทานข้าว จากการสังเกตพบว่ากลุ่มผู้ชนะบางโรงเรียนจะแสดงความมีน้ำใจต่อเพื่อนกลุ่มที่แพ้โดยจะขออนุญาตพระอาจารย์แบ่งข้าวให้เพื่อนทาน ซึ่งแสดงถึงความมีน้ำใจ แต่บางโรงเรียนกลุ่มผู้ชนะก็ทานข้าวโดยไม่สนใจเพื่อนกลุ่มแพ้ ซึ่งพระอาจารย์ก็ต้องพูดกระตุ้นเตือนโดยการพูดถึงเพื่อนกลุ่มที่แพ้ว่าตอนนี้ยังไม่ได้ทานข้าวเลยจะทำอย่างไรดี ในขณะที่เดียวกันก็จะพูดบอกกับกลุ่มชนะว่าถ้าใครยังทานไม่พอไม่อิ่มให้ลุกไปเติมได้เลย ไม่ต้องเหลือข้าวไว้ เพราะมีเพื่อนหลายคนที่คืนนี้จะไม่ได้อาหารทานให้หมดข้าวจะได้ไม่เหลือทิ้งเสียเปล่า ซึ่งกลุ่มชนะที่กำลังทานข้าวอยู่ก็จะเริ่มคิดได้ว่ายังมีเพื่อนอีกหลายคนยังไม่ได้ทานข้าว จึงทำให้เกิดการพูดเจรจาต่อรองกับพระอาจารย์วีระพันธ์ขอให้เพื่อนกลุ่มแพ้ได้ทานข้าวด้วย

กลยุทธ์การเจรจาต่อรอง

ภายหลังจากที่พระอาจารย์วีระพันธ์พูดกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ตระหนัก ในเรื่องความมีน้ำใจ และรู้จักเสียสละ ควรคิดถึงผู้อื่นที่อยู่ในสังคมเดียวกันด้วย ว่าต้องมีความรัก ความ

ตามคตีสักกัน เมื่อผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจก็จะเริ่มมีคนใดคนหนึ่งในกลุ่มเริ่มยืนขึ้น และตะโกนพูดกับพระอาจารย์ ซึ่งพระอาจารย์จะหันหน้าบอกกับผู้เข้ารับการอบรมว่าไม่ต้องตะโกน ใครอยากพูดอะไรให้ออกมาพูดข้างหน้าที่ไม่ใคร่โฟน ซึ่งจากจุดนี้จะเริ่มมีการเจรจาต่อรองเกิดขึ้นระหว่างพระอาจารย์จะหันหน้ากับผู้เข้ารับการฝึกอบรม

กลยุทธ์การใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนกดดันไปยังคนอื่นในกลุ่ม

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่าส่วนใหญ่ พระอาจารย์จะหันหน้าจะใช้วิธีการเอากลุ่มดีกดดันกลุ่มไม่ดี หรือในบางครั้งก็จะใช้กลุ่มที่แพ้เป็นเครื่องต่อรอง ให้อีกคนชนะไม่เห็นเสียเลย ไม่เห็นเกือกลบปล่อยให้กลุ่มแพ้อดข้าวอยู่อย่างนี้แล้วก็ให้กลุ่มแพ้หาทางช่วยเหลือตัวเองให้ได้ แล้วในทางกลับกันถ้าให้กลุ่มแพ้เป็นผู้ชนะบ้างกลุ่มแพ้จะเกือกลบ มีน้ำใจให้กับอีกกลุ่มมาน้อยเพียงใด

ในการใช้กลยุทธ์นี้พระอาจารย์จะหันหน้าจะใช้ลักษณะของกลุ่มที่ตั้งใจไว้แล้ว จากการสัมภาษณ์ท่านได้เล่าให้ฟังถึงวิธีการใช้กลยุทธ์นี้ว่า

“ ในห้องหนึ่งจะมีเด็กเกอร์อยู่ 1-2 คน ช่างเล่นช่างคุยช่างหยอกช่างล้อ แต่นั่นหมายความว่าเด็กพวกนี้เล่นก็จริงแต่จะคุยห้องได้ จะตวาดคนอื่น เด็กทั้งห้องก็ไม่กล้ายุ่งด้วย เขาเรียกว่าเด็กหัวใจในห้อง คือ เกเรที่สุดในห้อง พอมันตวาดใครปุ๊บก็หงอ คนดี ๆ ก็หงอกันหมด เด็กตั้งใจเรียนจะไม่เอาด้วย ไม่เสียงเจ็บตัวกับพวกนี้ แต่ถ้าเราปล่อยให้เด็กเกอร์หรือเด็กหัวใจพวกนี้ขู่อยู่ตลอดเวลา มันก็จะทำให้ห้องเสีย ”

“พระอาจารย์จึงใช้วิธีการว่าถ้าเขาอยากแสดงออกก็แสดงไปแต่จะปล่อยให้เพื่อนเรียนรู้พฤติกรรมของเพื่อนว่าที่เพื่อนทำเช่นนั้นถูกหรือไม่ และพระอาจารย์ก็จะหักมุมว่าการกระทำของตัวพวกเกอร์ พวกไม่ดีเองที่มันทำให้เกิดความเดือนร้อนแบบนี้ เช่น คนเกเรมาสายพวกดี ๆ ก็เลยถูกนั่งคุกเข่าหมดเลย เอ็งด้วยโดนด้วยกัน ร่วมด้วยช่วยกัน โดน 5 นาที เพื่อนดี ๆ จะรู้สึกเลยว่าที่ถูกโดนทั้งหมดนี้ไม่ใช่เพราะตัวกูเอง โดนเพราะเอ็งมาสายกัน นี่คือการใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนกดดันไปยังคนอื่น หรืออีกเรื่องคือตอนนอน หากไม่นอนสักคนเพื่อนจะถูกนั่งคุกเข่า ถูกทำโทษเหมือน ๆ กัน ก็ใช้อิทธิพลกลุ่ม แต่ที่จริงมันไม่ถูก คนที่ทำผิดก็ต้องรับผิดชอบไป ”

จากการสังเกตพบว่า ภายหลังจากพระอาจารย์จะหันหน้าจะสอนว่าทำไมพวกกลุ่มดีต้องมารับผิดชอบกลุ่มที่ทำผิดด้วย เพราะฉะนั้นเมื่อกลุ่มไม่ดีทำผิด กลุ่มดีก็ต้องให้กลุ่มไม่ดีหรือกลุ่มที่ทำผิดรู้จักรับผิดชอบสิ่งที่กระทำไป พระอาจารย์จะหันหน้าได้ยกตัวอย่างเพิ่มเติมเพื่อให้เข้าใจเรื่องนี้ ดังนี้

“อย่างกลุ่มที่พูดแล้วไม่ฟัง เขียนป้ายก็แล้ว ตำนาก็แล้ว ยังไม่รู้สัก พระอาจารย์จะใช้วิธีหาคนรับผิดชอบโดยอาจจะเอาคนในกลุ่มของเขาเองในกลุ่มมา 10 กว่าคนให้ขึ้นมารับผิดชอบคือ แทนที่พระอาจารย์จะทำโทษทั้งหมดทำโทษคนผิดกลุ่มเดียว แต่สมัครใจเอง เอ็งบอกว่าจะรับผิดชอบแทนเพื่อนทั้งหมด ซึ่งก็จะมีเด็กเกเรออกมาด้วยแบบหัวหน้าใจอก เช่น บอกว่าถาดสกปรกให้แบกถาด เอาถาดมาทิ้งใส่ให้เลยคนละ 20 - 50 ถาด แบกไปด้วยนั่งคุกเข่าไปด้วยจนบางคนแบกไม่ไหวถาดจะล้ม เพื่อนคนอื่นในกลุ่มที่ไม่โดนทำโทษจะเริ่มรู้สึกสงสารเพื่อน ว่าที่สกปรกทั้งหมดนี้จริงๆแล้วไม่ใช่เพราะ 10 คนนั้นทำ แต่เป็นคนอื่นที่นั่งอยู่ด้วยกันในกลุ่มนี้ล้างไม่สะอาดโทษใครก็ได้ที่เกิดขึ้นนี่คือเกิดความสงสารเพื่อน 10 คนที่โดนทำโทษ ลูกขึ้นมาเองมาแบกถาดโดยที่อารมณ์ร่วมตรงนั้นมันจะเกิดขึ้นเอง เขาเรียกว่า อิทธิพลกลุ่ม ซึ่งจะส่งแพร่ไปถึงกลุ่มข้างในที่มันอยู่ ไปถึงทุกคนทั้งห้อง ”

กลยุทธ์ปลูกจิตสำนึกเกี่ยวกับการปกป้องศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของกลุ่มให้เห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนให้รักเพื่อนฝูงตลอดจนสถาบันโยงไปถึงการรักชาติ

เกมนั่งเข่า เป็นเกมวัดศักดิ์ศรี จะมีการใช้ธง เครื่องแบบ เข็มกลัดโรงเรียนหรือหัวเข็มขัดซึ่งถือเป็นศูนย์รวมของจิตใจของเด็กที่มักหวงแหนเนื่องจากพวกเขามีความคิดว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเสมือนตัวแทนศักดิ์ศรีของเขาในขณะที่เป็นนักเรียนนักศึกษา พระอาจารย์วีระพันธ์จึงใช้สิ่งของเหล่านี้มาใช้ตั้งเป็นกติกา หากเล่นเกมชนะจะได้ธงเกียรติยศของศูนย์ไป แต่หากแพ้ก็จะโดนยึดธงโรงเรียน ซึ่งเกมนี้บทสรุปคือต้องการสอนให้เด็กรักสถาบัน แต่ให้รักในทางที่ถูกต้อง ให้ใช้ความดีในการต่อรองขอแลกธงคืน ไม่ใช่ว่ารู้จักแต่การเอาของคืนซึ่งถือว่าเป็นเรื่องศักดิ์ศรี เช่น หัวเข็มขัดต้องไปตี ไปยิง ไปฆ่าเอาคืนมา อย่างนั้นถือว่าเป็นวิธีที่ผิด

จากการวิจัยพบว่าทุกครั้งที่มีการเล่นเกมพระอาจารย์วีระพันธ์ท่านจะทำการสื่อสารแบบสองทางกับผู้เข้ารับการอบรมเสมอโดยเริ่มจากก่อนเล่นเกมท่านก็จะเขียนกติกาลงในแผ่นใสเป็นข้อและได้ถามความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมว่าตกลงหรือไม่ จะเลือกทางเลือกข้อไหน เช่น ท่านอาจเขียนเวลาในการทำเกมนั่งเข่าให้เลือกว่าคิดว่าจะสามารถใช้เวลาในการแข่งขันได้นานกี่นาที เช่น 10 นาที 15 นาที และ 20 นาที หรืออาจจะถามว่าคิดว่าจะใช้เวลาในการปรึกษากันด้วยวิธีใด แต่ละวิธีมีกำหนดเวลาเช่น ถ้าใช้ไมโครโฟนปรึกษากันให้เวลา 5 นาที แต่ถ้าใช้ปากเปล่าให้เวลา 10 นาที และถ้าใช้ภาษาใบ้จะให้เวลา 15 นาที ซึ่งผู้เข้าอบรมก็จะปรึกษากันเองและก็ส่งตัวแทนพูดคุยกับพระอาจารย์วีระพันธ์ และจากการสังเกตพบว่าพระอาจารย์วีระพันธ์จะใช้กล่องวิดิทัศน์ถ่ายบรรยากาศรอบๆบริเวณที่เล่นเกมด้วยเสมอ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลเพื่อเมื่อเล่นเกมจบในการสรุปว่าฝ่ายใดแพ้จะได้ไม่มีข้อโต้แย้งใดๆ ถือเป็นการยอมจำนนด้วยภาพนั่นเอง สำหรับเรื่องนี้ท่าน

อธิบายให้ฟังว่า “มันเป็นกลไกแต่ละอย่างในการทำเกมต้องแยบยล มีกลอง มีวีดิโอ มีตัวชี้วัด มีสิ่งๆที่เรียกว่าพูดคุยกันได้ มีกฎมีระเบียบ มีกติกา มีรายละเอียดมาก และต้องทำข้อตกลงที่ต้องตรงกันทั้งสองฝ่าย และต้องยอมรับในที่ตกลง ถือเป็นกติการ่วม จะบิดพลิ้วไม่ได้ และเมื่อมีฝ่ายแพ้จริงๆ ก็มีการตั้งชี้ให้ดูให้เห็น ให้ยอมรับโดยศิโรราบ และที่สำคัญอีกอย่างคือหลังเล่นเกมแล้วจะต้องมีการวิเคราะห์ด้วยว่าอย่างนั้นะ เป็นอย่างนั้นะ” สรุปได้ว่าพระอาจารย์วิระพันธ์ท่านจะให้ผู้เข้ารับการอบรมได้มีส่วนร่วมในการสรุปผลที่ได้รับของเกมด้วยทุกครั้ง

กลยุทธ์สร้างความเป็นผู้นำ

จากการแข่งขันเกม “นั่งเช่า” พบว่าในกฎกติกาที่ให้ผู้เล่นทุกคนต้องเล่นเกมนี้ ในการปรึกษาหารือกัน ถ้าทุกคนพูดพร้อมกัน ก็จะไม่มีการฟังกัน จึงต้องเกิดการเลือกผู้นำขึ้นมาเพื่อเป็นผู้ประสานและผู้สั่งการว่าจะให้ใครอยู่ตำแหน่งไหน นั่งกันอย่างไร ทั้งนี้ผู้นำจะต้องมีความเข้าใจในตัวเกมเป็นอย่างดี และต้องมีความเป็นผู้นำ มีความน่าเกรงขาม ทุกคนเชื่อถือ ไว้วางใจ เมื่อสั่งให้ทำอะไรก็ทำตาม

กลยุทธ์การใช้เพลงเป็นสื่อทำให้ผู้เข้าอบรมเพลิดเพลินและมีอารมณ์คล้อยตาม เนื้อหาของเพลงเพื่อโยงเข้าสู่เนื้อหาที่จะบรรยาย

เพลงนับเป็นกลยุทธ์อย่างหนึ่งที่พระอาจารย์วิระพันธ์ใช้เป็นประจำ โดยมักใช้ประกอบตอนบรรยาย ตอนระหว่างเด็กรับประทานอาหารเช้า ระหว่างเด็กพักการอบรม ซึ่งเพลงที่ใช้นั้นมีทั้งเพลงที่มีเนื้อร้องและเพลงบรรเลง โดยที่เนื้อเพลงที่นำมาใช้มักเป็นเพลงที่มีความหมายดี กินใจ และเป็นเพลงที่เข้ากับสภาพชีวิตเด็กได้เป็นอย่างดี เช่น เพลงเด็กเสเพล เพลง 18 ผัน เพลง น้ำตาแม่ ฯลฯ ต่างก็เป็นเพลงที่บรรยายถึงสภาพของเด็กที่หลงผิดหันเข้าไปหายาเสพติด ทำตัวไม่ดี แต่ลึกๆแล้วพวกเขาก็มีความเจ็บปวดอยู่ข้างใน และสำนึกได้ถึงความเสียใจของพ่อแม่ เช่น เพลง “น้ำตาแม่” ก็เป็นเพลงหนึ่งที่สื่อความหมายของผู้ติดยาเสพติดและหวอของผู้เป็นแม่ได้อย่างดี ตัวอย่างเนื้อเพลงมีดังนี้

“ เพลงน้ำตาแม่ ”

หยาดเหงื่อท่วมตัว ท่วมหัวโถมกาย
 เหงื่อที่รินไหลคือแรงงานที่ทนทำกิน
 ส่งเจ้าเล่าเรียน ให้พากเพียรให้ทุกทุกสิ่ง

ถึงตัวจะกินไม่ค่อยอิมก็ขอให้ลูกสบาย
 ทนหนาวของชายเหงื่อท่วมกายไม่เคยจะห่อ
 ถึงแดดจะเผาจะร้อนเพียงใดไม่เคยจะล้า
 เก็บเงินค่าเทอมส่งเจ้าเรียนให้มีการศึกษา
 ค่าน้ำประปารวมทั้งค่าไฟใกล้มาสิ้นเดือน
 ช่างโซคร้าย ลูกชายทำตัวเหลวไหล
 คบเพื่อนเลว มั่วสุมเสพของมีนเมา
 สุกัญชา ดมทั้งกาว ทั้งกินเหล้า
 ทูรันทูรายใจแทบขาด เมื่อครั้งลงแดง
 หมดความหวังหมดพลังที่จะชวนชวาย
 กอดลูกชายน้ำตาไหลโรยแรงอ่อนล้า
 แทบสิ้นตัวสิ้นกำลังหมดความแข็งแรง
 แม่สิ้นแรงเมื่อเจ้าสิ้นลมล้มไปต่อหน้า
 เจ้าจากไปแล้วใครเล่าใครจะอยู่กับแม่
 ตั้งฝนหล่นพรำ น้ำตาแม่ไหล แทบเป็นสายเลือด

จะเห็นว่าเนื้อเพลงนี้มีเนื้อหาและความหมายเกี่ยวข้องกับความรัก ความหวังโย ความเสียสละของแม่ที่ทำให้ลูกได้ทุกอย่าง แม้ว่าตัวเองจะกินไม่ค่อยจะเหนื่อยจะร้อนจะลำบากเพียงใดก็ไม่เคยย่อท้อ ตั้งใจขยันทำมาหากินเพื่อหาเงินส่งให้ลูกได้เรียน แต่เมื่อรู้ว่าลูกซึ่งเป็นความหวังของตนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด หัวใจของแม่นั้นแทบสลายเหมือนชีวิตนี้หมดสิ้นแล้วทุกสิ่ง และถ้าวันใดหากลูกตายไปก็ไม่รู้ว่าแม่จะมีชีวิตอยู่ได้อย่างไร

นอกจากนี้เพลงที่ปลุกใจให้มีความรักเพื่อน มีน้ำใจให้แก่เพื่อน และยังสอนเรื่องที่ทำหากใครเคยทำผิดทำพลาดมากให้จำไว้เป็นบทเรียน เป็นประสบการณ์ในชีวิตและไม่กลับไปทำอีกแฉงไว้ในบทเพลงด้วย ซึ่งเพลงแนวนี้ที่มักใช้บ่อย คือ เพลง "เพื่อนกัน" ซึ่งพระอาจารย์วีระพันธ์ใช้เปิดประกอบช่วงเล่นเกมนั่งเข้า บางครั้งก็อนุญาตให้เด็กทุกคนที่กำลังเล่นเกมร้องเพลงนี้พร้อมๆกัน ซึ่งจากการสังเกตระหว่างนั้นผู้เข้ารับการอบรมที่ร่วมเล่นเกมกำลังอยู่ในอารมณ์เหน็ดเหนื่อย ท้อแท้เกือบจะถอดใจนั่งต่อไปไม่ไหวแล้ว เมื่อได้ฟังและร้องเพลงนี้ร่วมกันในช่วงเวลานี้ก็ทำให้สามารถซึมซับความหมายและความรู้สึกของเนื้อเพลงนี้ได้มากกว่าที่ร้องเล่นๆปกติ เพราะตอนนี้กำลังอยู่ในอารมณ์ร่วม ตัวอย่างเนื้อเพลงนี้คือ

“ เพลงเพื่อนกัน ”

เก็บถ้อยคำของเธอเอาไว้ แต่นี้ไปวัดที่ใจ
 สบสายตารู้ความข้างใน จับมือไว้เป็นสัญญา
 เราพร้อมทำทั้งดีและเลว ถูกผิดไปด้วยกัน
 สุขทุกข์เราไม่ทอดทิ้งกัน รวมใจไว้เป็นหนึ่งเดียว
 ใครจะห้ามเท่าไรจะดีจะร้ายก็เพื่อนเรา
 ขอเพียงจริงใจให้กันไว้ เน้นนานแค่ไหน มิตรภาพไม่เปลี่ยนแปลง
 น้ำใจเพื่อนไม่เคยแห้งแล้ง กอดคอกันไว้ เพื่อนกัน ตลอดไป
 มีเรื่องราวเหลืออีกมากมาย ประสบการณ์จะสั่งสอน
 มีบทชีวิตอีกหลายตอน จำเอาไว้เป็นบทเรียน

นอกจากนั้นจากการที่ผู้วิจัยได้ไปสังเกตภาคสนามหลายครั้งกับหลายโรงเรียน ที่ส่งเด็กนักเรียนมาอบรมที่ระดับชั้นต่างกัน พบว่ามีบทเพลงหนึ่งที่ขาดไม่ได้เลยในการอบรมและต้องใช้กับนักเรียนทุกโรงเรียนที่เข้ามาค่ายนั้นก็คือ เพลง “ทำดีได้ดีแน่นอน” ซึ่งเป็นเพลงที่มีเนื้อหาดีมาก สอนให้เด็กรู้จักทำความดี และสอนไปในตัวด้วยว่า “จะดีหรือเลวทุกคนล้วนรู้อยู่แก่ใจ” เพราะฉะนั้นทุกคนสามารถเลือกได้ว่าจะทำความดีหรือจะเป็นคนเลว ตัวอย่างเนื้อหาเพลงนี้ คือ

“ เพลงทำดีได้ดีแน่นอน ”

จะดีหรือเลวทุกคนรู้อยู่แก่ใจ
 จะบุญหรือบาปเวรกรรมจะติดตามไป
 แต่ชีวิตคนต้องตัดสินใจ
 จะทำเช่นไร จะเลือกเดินทางไหน
 ขอเพียงแต่ทำความดี
 ขอเพียงแค่มั่นน้ำใจ
 เพื่อคุณธรรม เพื่อสังคมไทย
 ทำดีได้ดี แน่แน่นอน ทำดีได้ดี แน่แน่นอน
 จะมีหรือจนทุกคนนั้นอยู่ที่ใจ
 จะเป็นหรือตายความดีไม่เคยจางหาย
 แต่ชีวิตคนต้องตัดสินใจ
 จะทำเช่นไร จะเลือกเดินทางไหน

กลยุทธ์ของพระอาจารย์วีระพันธ์ระหว่างเปิดเพลงเหล่านี้ก็คือเมื่อผู้เข้ารับการอบรมร้องเพลงไปได้ซัก 2-3 ครั้งและเริ่มจำเนื้อเพลงได้ท่านจะใช้วิธีการใส่ชื่อโรงเรียนของผู้เข้ารับการอบรมลงไป ในคำสุดท้ายของเพลง โดยอาจจะใช้เป็นชื่อย่อของโรงเรียน

จากการสังเกตและสัมภาษณ์พบว่า เพลงเหล่านี้เป็นกระบวนการที่พระอาจารย์วีระพันธ์ใช้ในการหล่อหลอมเด็กไว้ได้ นั่นคือเด็กจะหนีจากความรู้สึกตรงนี้ไม่ได้ คือ ดีใจที่สุดก็ตรงนี้ ร้องให้ก็ตรงนี้ ประทับใจก็ตรงนี้ อารมณ์ของผู้เข้ารับการอบรมจะอยู่ตลอด นอกจากนั้นแล้วพระอาจารย์วีระพันธ์ยังมีการใช้เพลงบรรเลงเปิดคลอเบาๆ ตลอดเวลาขณะเล่าเรื่องด้วย ตัวอย่างเช่น เพลง "ธรรณีกรรมแสง" ใช้เปิดคลอเบาๆ ตอนเล่าเรื่องเสียฟาร์มหมู หรือ เพลง "กฎแห่งกรรม" ใช้เปิดบรรเลงประกอบระหว่างเล่าเรื่อง "การผ่าศพ" เพื่อชั้นสุดคิดว่าผู้ตายนั้นได้ใช้สารเสพติดอะไรมา ซึ่งเนื้อเพลงที่บรรเลงฟังเนิบๆ เย็นๆ ทำให้ค่อยๆ ตาม บางที่ผู้เข้าอบรมก็จะร้องให้ตาม บางที่ก็ใช้เพลง "หวังดี" พูดถึงเรื่องความมีน้ำใจ ความรักเพื่อน พูดเนื้อเพลงท่อนกินใจย้ำให้ผู้เข้าอบรมฟัง และบางครั้งก็ใช้เพลง "อิมมูน" หรือใช้เพลงเก่าสมัยก่อนพูดถึงพระคุณแม่

ที่น่าสังเกตคือเพลงต่างๆ ที่พระอาจารย์วีระพันธ์นำมาเปิดนั้น ส่วนใหญ่เป็นเพลงที่ผู้เข้ารับการอบรมรู้จักและร้องกันได้เกือบทุกคน เพราะถึงแม้ระหว่างที่ฉายแผ่นใสพร้อมเปิดเพลงให้ผู้เข้าอบรมร้องตามประมาณ 2 รอบเท่านั้น พระอาจารย์วีระพันธ์จะใช้กลยุทธ์ลูกเล่นเฉพาะตัว เช่น การใช้ปากกาเขียนแผ่นใสขีดฆ่าตัวหนังสือที่เป็นเนื้อเพลงที่กำลังร้องอยู่จนเลอะเทอะมองไม่เห็นเนื้อเพลง หรือบางครั้งใช้วิธีการหมุนแผ่นใสวนไปเรื่อยๆ แต่ผู้เข้าอบรมก็ยังสามารถร้องเพลงตามได้ตลอด แสดงว่าเพลงเหล่านี้เป็นเพลงที่ผู้เข้าอบรมรู้จักและชอบ เป็นเพลงที่กินใจ เข้ากับสภาพชีวิตและระดับอายุของตัวเอง ประกอบกับเป็นเพลงทันสมัย บางเพลงก็เป็นเพลงร่วมสมัย ผู้เข้ารับการอบรมเลยมักร้องได้ ซึ่งการใช้เพลงเป็นสื่อในการสื่อสารนั้นข้อดีก็คือ ทำให้เด็กผู้เข้าอบรมรู้สึกผ่อนคลาย คลายเครียด ทำให้ไม่รู้สึกว่าการอบรมเป็นเรื่องน่าเบื่อ ในทางกลับกันทำให้รู้สึกอยากเข้าฟังการอบรมต่อไป

สรุปได้ว่าเพลงที่พระอาจารย์วีระพันธ์นำมาใช้ประกอบในการฝึกอบรมเยาวชนนั้นมักเป็นเพลงที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด พูดถึงบุญคุณพ่อ แม่ ความรักของพ่อ แม่ เพลงเกี่ยวกับเพื่อน ซึ่งจากเพลงเหล่านี้เป็นเนื้อหาที่เข้าถึงชีวิตและจิตใจของผู้เข้าอบรมได้เป็นอย่างดี ผู้เข้ารับการอบรมหลายคนฟังแล้วน้ำตาคลอเบาๆ บางคนถึงกับร้องไห้โฮออกมาเพราะคิดถึงชีวิตจริงของตนที่มีความเหมือนกับในบทเพลงมาก

กลยุทธ์การใช้บทกลอนและคำคมในการพูดซึ่งทำให้คิด

นอกจากการใช้เพลงแล้ว พระอาจารย์วีระพันธ์ก็มีการใช้ บทกลอนและคำคม พูดเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้คิด ซึ่งจากการวิเคราะห์ในเรื่องคำและประโยคจากบทกลอนและคำคมที่ท่านนำมาใช้นั้น พบว่า คำที่นำมาใช้นั้นเป็นคำที่สั้น กระชับ เข้าใจง่าย และเมื่อนำมารวมเป็นประโยคก็เป็นคำที่มีความหมายลึกซึ้งซึ่งเรียกได้ว่า “กินใจ” ผู้ฟัง นอกจากนี้ยังทำให้ผู้ฟังเกิดการจดจำได้ง่ายด้วย ยกตัวอย่างเช่น เมื่อครั้งที่พระอาจารย์วีระพันธ์ ได้พูดถึงความสำคัญของเพื่อนแท้ก่อนที่ขงโยงเข้าสู่การเล่นเกมส์วัดใจหรือเกมส์ผืนผ้าใบ นอกจากท่านจะเปิดเพลง “เพื่อนกัน” ที่มีความหมายดีให้เข้ากับบรรยากาศดังตัวอย่างข้างต้นแล้ว ท่านก็จะฉายแผ่นใสเป็นบทกลอนเกี่ยวกับเพื่อนซึ่งมีความหมายดีควบคู่และต่อเนื่องกัน ไปด้วย ดังเช่นตัวอย่างกลอนข้างล่างนี้

“เพื่อนดี มีหนึ่ง ถึงจะน้อย
ดีกว่าร้อย เพื่อนคิด ริษยา
เกลียดดี มีค่าน้อย ต้อยราคา
ยังดีกว่า มีน้ำเค็ม เต็มทะเล”

ตัวอย่างคำคมที่พระอาจารย์วีระพันธ์มักพูดเพื่อทิ้งไว้ให้ผู้เข้าอบรมคิดต่อหลังจากเล่าเรื่องจบหรือหลังจากมีสถานการณ์ใดเกิดขึ้นเป็นเหตุการณ์เฉพาะหน้าท่านก็สามารถนำมาใช้ได้ตลอดเวลา พระอาจารย์วีระพันธ์เล่าว่า “สิ่งที่เด็กคิดได้เอง สำนึกได้เอง เขาจะจดจำได้นานกว่า และดีกว่าคนอื่นพูดให้ฟังหลาย ๆ รอบด้วยซ้ำ” คำคมที่ท่านใช้เป็นประจำ ยกตัวอย่างเช่น

“เปราะมือมันล้างได้ แต่เปราะใจมันล้างยาก”
 “ถ้าเธอไม่ดีกว่านี้ ก็ขอให้อย่าเร็วไปกว่านี้อีกเลย”
 “สังคมเลวเพราะคนดีท้อแท้”
 “แสงเทียนส่องตา แต่แสงธรรมส่องใจ”
 “กลับตัวได้กลับใจด้วย”
 “เริ่มต้นชีวิตใหม่วันนี้ก็ไม่สาย”
 “ความดีไม่มีขาย อยากได้ต้องทำเอง”

กลยุทธ์การใช้ภาพเพื่อปลุกจิตสำนึกให้รักแม่

กลยุทธ์ที่สำคัญในการปลุกจิตสำนึกให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดจิตสำนึกรักแม่ ฐุญญคุณของพ่อแม่ นั้น พระอาจารย์วีระพันธ์ท่านได้ใช้ภาพการคลอดมาเป็นสื่อในการจูงใจให้ผู้เข้ารับการอบรมเห็นและตระหนักในความอดทน ความยากลำบาก ความเจ็บปวด ความเสียสละของผู้เป็นแม่ให้ดู ซึ่งภาพเหล่านี้เป็นภาพที่ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ไม่เคยเห็นมาก่อน จากการสังเกตพบว่าเมื่อผู้เข้ารับการอบรมได้ดูก็เกิดความรู้สึกสะเทือนใจและประกอบกับเมื่อได้ฟังคำบรรยาย คำพูด ลีลา น้ำเสียงที่เจือด้วยอารมณ์ ทำให้ผู้เข้าอบรมเกิดความตระหนักในบุญคุณพ่อแม่มากขึ้น

กลยุทธ์การใช้ภาพที่สะท้อนอารมณ์ให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกสงสารและเกิดการเกรงกลัวต่อบาป

กิจกรรมนี้เป็นการทำต่อเนื่องจากกลยุทธ์การปลุกจิตสำนึก คือเมื่อผู้เข้ารับการอบรมเกิดความตระหนักและได้รับสารเกี่ยวกับเรื่องการปลุกจิตสำนึกด้านความกตัญญู การมีน้ำใจ มีความรักสามัคคีในกลุ่มเพื่อนและมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนมนุษย์ในสังคมแล้ว กลยุทธ์ขั้นสุดท้ายในการอบรมที่ผู้วิจัยพบว่ามีผลก่อให้เกิดการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลันนั้นก็คือ การปลุกฝังคุณธรรม โดยใช้กลยุทธ์การใช้ภาพสื่ออารมณ์สะเทือนใจให้เกรงกลัวต่อบาป เช่น การให้ดูภาพกรรมวิธีการฆ่าวัว ฆ่าหมู ว่ามีความโหดร้ายทารุณอย่างไร โดยขณะให้ดูภาพ พระอาจารย์วีระพันธ์ก็จะทำหน้าที่ในการบรรยายเรื่องราวประกอบด้วยการใช้คำพูด น้ำเสียง ที่แฝงไว้ด้วยอารมณ์สงสาร เพื่อสื่อให้ผู้รับสารเกิดอารมณ์คล้อยตาม

นอกจากนั้น ในการปลุกฝังคุณธรรมนี้พระอาจารย์วีระพันธ์ได้นำเพลง "ทำดีได้ดีแน่นอน" มาเปิดให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ร้องตามเป็นระยะเพื่อเป็นการใช้เพลงเป็นสื่อในการสอนให้ทุกคนตระหนักว่า "ทำความดีต้องได้ดีแน่นอน" เป็นการเสริมพลังให้ผู้ฟังไม่รู้สึกท้อแท้ถ้าจะเริ่มทำความดีตั้งแต่วันนี้

กลยุทธ์การสาธิตให้ดู

ในการฝึกอบรมนั้นพระอาจารย์วีระพันธ์ ไม่เพียงแต่ใช้การบรรยาย ใช้เกม เพลง และกลอนเป็นช่องทางในการนำเสนอสิ่งที่ต้องการอบรมไปให้ผู้เข้าอบรมเท่านั้น บางครั้งท่านก็ต้องใช้วิธีการสาธิตคือการแสดงให้เห็นของจริงเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน และได้เห็นว่าสิ่งนั้นต้องทำอย่างไร เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเห็นภาพตัวอย่างสามารถทำตามได้ ยกตัวอย่างเช่น การสอน

เรื่องพลังจิต หลังจากเปิดภาพจากสื่อวีดิทัศน์ให้ดูแล้วพบว่าในต่างประเทศมีคนใช้พลังจิตใช้มือขยับได้โต๊ะที่เป็นกระจกก็สามารถทำให้แท่งเหล็กที่มีลักษณะคล้ายปากกาขยับเลื่อนไปตามทิศทางที่มือเลื่อนไปมาได้ จากนั้นพระอาจารย์ก็จะสอนให้ผู้เข้าอบรมลองปฏิบัติดูบ้างว่าสิ่งเหล่านั้นมีบางอย่างสามารถเกิดขึ้นกับเราได้เช่นกัน โดยการให้ผู้เข้าอบรมนั่งขัดสมาธิ วางมือไว้บนตักในลักษณะหงายมือขึ้นและใช้นิ้วโป้งเป็นศูนย์กลางตะไปที่ปลายนิ้วทั้งสี่ที่เหลือที่ละนิ้วเริ่มจากนิ้วก้อย โดยให้ทำพร้อมกันทั้งสองข้าง เมื่อทำสักระยะหนึ่งก็ให้ยกมือทั้งสองข้างขึ้นพร้อมกันระดับหน้าอกและใช้ฝ่ามือเข้าหากันโดยฝ่ามือทั้งสองต้องไม่ชิดกัน ให้ห่างกันประมาณ 1 เซนติเมตร

กลยุทธ์การบอกหนทางหรือชี้แนะทางออกให้โดยนำชีวิตตนเองมาเป็นอุทาหรณ์

“ช่วงหนึ่งในชีวิตของพระอาจารย์ก็เคยใช้ยาเสพติด เคยทำตัวเกเรมาก่อน แต่ตอนนั้นทำไปเพราะไม่เข้าใจตนเอง ไม่รู้ว่าอะไรคือทางออกที่ถูกต้อง ทำให้เลือกทางเดินชีวิตที่ผิดพลาด ทำให้เสียหายเกิดความเสียหายในหลายๆเรื่อง เนื่องจากวันนั้นไม่มีใครสอน แต่พอมาถึงวันนี้มันมีบทเรียน เพราะฉะนั้นเราต้องเอาบทเรียนที่เคยประสบมาเป็นครูสอนเรา”

คำพูดของพระอาจารย์วีระพันธ์เช่นนี้ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเห็นภาพกว้างขึ้นและได้ข้อคิด พอเริ่มคิดได้พวกเขาก็จะเริ่มหันกลับมาบอกกับตัวเองว่าไม่เอาแล้ว ซึ่งในจังหวะนี้พระอาจารย์วีระพันธ์ก็จะถือโอกาสสอนและบอกหนทางหรือวิธีการเลิกยาเสพติดให้แก่ผู้เข้าอบรมที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งก็ได้ผลดี ผู้เข้าอบรมหลายคนกลับตัวกลับใจได้

จากการใช้กลยุทธ์เช่นนี้ถือได้ว่าเป็นกลยุทธ์ที่สามารถทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการสะดุดที่ใจและสะกิดที่สมองให้เกิดการเก็บมาคิดถึงเรื่องราวต่างๆที่ท่านได้สอนมาเพราะจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าผู้เข้าอบรมมักฟังและนำมาคิดและเปรียบเทียบกับชีวิตของตนเอง บางครั้งถึงกับคล้อยตามคำพูดที่พระอาจารย์วีระพันธ์พูดและนั่งร้องไห้ตามด้วยความสงสารก็มี

กลยุทธ์การเล่าเรื่องให้เกิดจิตสำนึกกลับตัวเป็นคนดีด้วยความสมัครใจ

การเล่าเรื่องอีกเรื่องหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดอย่างมาก คือเรื่องที่พระอาจารย์วีระพันธ์จะเล่าเรื่องเกี่ยวกับความรักของแม่ที่มีต่อลูก ทำทุกอย่างเพื่อลูกได้ ลูกติดยาเสพติด แม่ก็ไม่รู้ ท่านเล่าว่า

“แม่เจ้าเก่งมีอาชีพขายกล้วยแขกก็มีรายได้พอประทังชีวิตตัวเองและลูกไปได้วันต่อวัน แทบจะไม่มีเงินซื้อข้าวกิน แต่ด้วยความรักความสงสารที่มีต่อลูก ด้วยห่วงอกความเป็นแม่ต้องการ

เห็นลูกมีชีวิตที่ก้าวหน้า ได้ศึกษาสูงๆ จึงนำเงินที่ได้จากการขายกล้วยแขกส่งเสียให้ลูกเรียน ส่วนตัวเองยอมอดข้าว ซึ่งเป็นภาระเสียสละอย่างมากของผู้ที่เป็นแม่ มีวันหนึ่งลูกกะว่าจะมาหลอกขอเงินแม่เพื่อไปซื้อยาเสพติด แต่นี่ไม่เห็นแม่ที่ตลาด แม่ไม่ได้ไปขายกล้วยแขก ไม่สบายนอนอยู่ที่บ้าน ลูกมาเห็น แม่ก็เลยบอกให้ช่วยหยิบยาทันทีให้กินหน่อย เมื่อลูกไปหยิบก็รู้สึกสะอึกใจว่า แม่ไม่สบายต้องกินยาราคาของละ 2 บาท แต่ตัวเองเสพยาที่เมื่อดละเป็นร้อย เมื่อแม่กินยาเสร็จ ลูกก็เลยถามว่ากินข้าวหรือยังแม่บอกว่ากินแล้ว ลูกจึงไปเปิดจานข้าวที่มีฝาปิดไว้ เมื่อเห็นลูกก็ต้องตกใจ เพราะในจานเป็นข้าวที่แห้งกรัง มีกล้วยน้ำว้าเหลืออยู่ครึ่งลูก ลูกรู้สึกสะเทือนใจแต่ด้วยอารมณ์โกรธก็พูดถามแม่ไปว่า “แล้วแม่ทำอย่างนี้มากี่ครั้งแล้ว” แม่ก็ตอบว่า “14 ปีแล้วลูก” เจ้าแกงจึงสำนึกได้ ยอมกลับตัวกลับใจเลิกยาเสพติดได้และมาช่วยแม่ขายกล้วยแขกทั้งที่แต่ก่อนไม่เคยคิดจะทำ”

กลยุทธ์การเลือกสื่อที่สอดคล้องกับสาระที่บรรยายย่อมาให้อารมณ์ความรู้สึกมาก เป็นทิวทัศน์

เรื่องราวต่าง ๆ ที่พระอาจารย์วีระพันธ์นำมาเล่า เมื่อผู้เข้ารับการอบรมได้ฟังได้ดู ก็จะนึกถึงชีวิตตัวเอง สะเทือนอารมณ์และมีอาการน้ำตาไหลตามมา ยิ่งเมื่อได้ดูภาพการคลอดเด็ก ทั้งแบบวิธีคลอดเองและวิธีผ่าตัด ทำให้ผู้เข้าอบรมได้เห็นว่าการคลอดดีกว่าจะมีชีวิตมาได้จนถึงทุกวันนี้ แม่ต้องเจ็บต้องทรมานมากขนาดไหน ดูแลเขามาอย่างดีตลอด ยิ่งกว่านั้นพระอาจารย์วีระพันธ์เล่าให้ฟังว่าลูกบางคนพ่อแม่แก่ก็พาไปอยู่บ้านพักคนชรา ลูกบางคนบตีแม่จนหน้าเขียวช้ำสาเหตุเพียงเพราะแม่ไม่มีสมบัติหรือมรดกจะให้ พระอาจารย์ก็จะให้ข้อคิดว่า แต่ทำไมคนเหล่านั้นไม่คิดให้ได้มรดกหรือสมบัติที่มีค่าที่สุดที่แม่ได้ให้แก่เรานั้นก็คือ ชีวิตเรานั้นเอง รวมทั้งความรักความเอาใจใส่เลี้ยงดูลูกมาด้วยความยากลำบาก พอเล่ามาถึงตรงนี้ ผู้เข้าอบรมหลายคนคิดได้ น้ำตาคลอ ตระหนักและสำนึกในบุญคุณของพ่อแม่ได้ทันทีและเกิดการตัดสินใจเลิกยาเสพติดเพื่อตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ทันที

กลยุทธ์การให้ลองคิดด้วยตัวเองก่อน แล้วจึงสอน

จากการลงภาคสนามพบว่า ในการสอนคนของพระอาจารย์วีระพันธ์จะใช้วิธีการสอนแบบให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ลองคิด หรือได้ลองทำด้วยตนเองก่อน หลังจากได้ลองคิดแล้ว ลองทำแล้ว พระอาจารย์ก็จะเริ่มสอน โดยจะใช้วิธีเปรียบเทียบกับสิ่งที่ให้ลองคิด ลองทำไปแล้วนั่นเอง ยกตัวอย่างจากที่พบในภาคสนามเช่น พระอาจารย์วีระพันธ์จะสั่งผู้เข้าอบรมว่า

“ จงบอกมาว่าอะไรมันกลมบ้าง เขียนให้เร็ว ในเวลา 1 นาที เอาปากกากับกระดาษมา และเริ่มเขียนได้เลยว่าอะไรที่มันกลม”

จากการสังเกตพบว่า ผู้เข้าอบรมก็จะเขียน เช่น ลูกบอล ลูกกอล์ฟ ลูกชิ้น พระจันทร์ พระอาทิตย์ โลก อะไรก็แล้วแต่หลากหลายมาก แต่พอตอนเฉลย พระอาจารย์ก็จะบอกว่า ให้มันกลมจริง ๆ นะ กลมนี้หมายความว่าอะไร นิยามคำว่ากลม คือ เป็นระบบรัศมี มีจุดศูนย์กลาง ต้องเรียบและกลิ้งได้ เมื่อได้นิยามเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะใช้วิธีตรวจสอบว่าที่พระอาจารย์วิระพันธ์พูดจริงหรือไม่โดยให้ผู้เข้าอบรมคิดไปด้วยพร้อมกัน เช่น มีคนบอกว่า แก้ว ปากแก้วกลม พระอาจารย์เลยถามว่ามันกลมไหม มันกลิ้งได้ไหม รัศมีเท่ากันโดยรอบไหม มันกลมจริงไหม สรุปว่าไม่จริง มันกลมแค่ปากเท่านั้น แล้วถ้าลูกตาละ ลูกนัยน์ตาคนเราดูมันกลมจริงไหม ไม่จริง ก็ผ่าน แล้วส้มล่ะ เบี้ยวไหม เบี้ยว ลูกบอลละ ก็ไม่ได้เพราะยังมีขอบมีหนังอีก ซึ่งสรุปสุดท้ายจะได้สิ่งที่กลมจริงคือลูกแก้วกลม ลูกบิลเลียด ที่เข้านิยามว่ากลมจริง กลิ้งได้ เมื่อผู้เข้าอบรมเห็นประจักษ์แล้ว พระอาจารย์ก็จะเริ่มสอนให้ฟังว่า

“ คนในโลกเรามักจะมองอะไรต่างกัน แล้วกลมอะไรที่มันกลมจริงอะไรกลมไม่จริง แต่เราไม่เคยมาคิด ว่าจริง ๆ แล้วอะไรที่มันกลมจริง ๆ เหตุผลจริงมันคืออะไร แล้วสิ่งใดที่มันกลมไม่จริงบ้าง เพราะเราลืมเหตุผลตรงนี้ และมักจะเชื่ออะไรแต่เพียงที่รู้และเห็น เพราะฉะนั้นพอบอกว่ากลม คนก็มักพูดหมดทุกอย่าง ตั้งหลายอย่างและพอเลือกออกไป มันเหลือแค่นี้ ที่มันกลมจริง ๆ ชีวิตของเรามีของจริงอีกตั้งเยอะ แต่เราถูกหลอกด้วยสิ่งจูงใจ ทำไมเราถึงไม่เคยคิดตรงนี้บ้างว่าอะไรมันกลมจริงหรือไม่จริง คิดหน่อยนะวันหลัง ใครพูดอะไรให้ฟังสักอย่าง ต้องคิดให้ลึกกว่านี้ ถึงจะดี อย่าเชื่อในสิ่งที่เขาพูดให้ฟังเท่านั้น ”

กลยุทธ์ให้ลองทำก่อน แล้วจึงสอน พูดโน้มน้าวให้เลิกยาเสพติด

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่า ปอຍครั้งทีพระอาจารย์วิระพันธ์ใช้วิธีการสอนโดยเริ่มจากให้ลองทำก่อน ตัวอย่างเช่น พระอาจารย์บอกกับผู้เข้าอบรมว่าไหนลองเอามือซ้ายหรือข้างที่ไม่ถนัด เขียนชื่อสัก 10 ชื่อด้วยตัวบรรจง เมื่อผู้เข้าอบรมใช้มือซ้ายหรือข้างที่ไม่ถนัดเขียนชื่อเสร็จ ท่านก็จะถามว่ามีใครถนัดใหม่ เอามือข้างตัวเองไม่ถนัดเขียนชื่อตัวเอง เขียนชื่อตัวบรรจง เขียนเป็น 10 ชื่อ อะไรเกิดขึ้นบ้าง เมื่อเขียนเป็น 10 ชื่อ เขียนชื่อที่ 1 เสร็จเรียบร้อยแล้ว เขียนตัวที่ 2 3 4 และตัวที่ 5 ซึ่งถ้าใครตั้งใจเขียน พอเขียนมากขึ้น ตัวหนังสือก็จะดีขึ้น แต่ถ้าบางคนคิดว่าเบื่อ ยาก นาน ๆ เข้า ตัวหลัง ๆ ก็จะละ พระอาจารย์ก็จะถามว่าได้อะไรบ้างจากการที่เอามือข้างไม่ถนัด

เขียน ซึ่งก็จะได้คำตอบว่า ไม่เคยทำ หรือ แปลกดี ต้องพยายามมาก เมื่อก่อนไม่เคยคิดว่าจะทำได้ ตอนนั้นก็ทำได้ จากนั้นท่านก็จะเริ่มสอนโดยการพูดว่า

“ นี่ ชีวิตของเธอบางอย่างเธอไม่เคยทำในสิ่งที่เธอถนัดหรือไม่ถนัด อย่างคนติดยาเสพติดไม่เคยคิดจะเลิก มันก็ไม่เคยทำได้ แต่ถ้าเกิดวันนี้ของเธอจะเลิก เจอมือขวามันอาจจะไม่ตีก็ได้ อย่างนั้นเอามือซ้ายมาเขียน แต่ถ้าเกิดว่าพรงี้เขียน วันต่อๆไปเขียน ปีหนึ่งเขียน เดือนหนึ่งเขียน อีก 3 ปีข้างหน้าก็เขียน ถามว่า 365 คูณ 3 เป็นเท่าไร มันอาจจะมากขึ้นซะใหม่ ถ้าเกิดเธอเขียนไป 10 ปีด้วยมือข้างซ้าย มือข้างขวาเธอจะเป็นอย่างไร เขียนดีพอ ๆ กันเลยก็ได้จริงไหม ถ้าเกิดเธอพัฒนาตัวเองได้ขนาดนั้น เธอทำได้จริง เพราะความพยายามของเธอ เธอก็จะประสบความสำเร็จได้ง่าย วันนี้เธอจะเลิกก็เลิกได้ง่าย วันข้างหน้าก็เลิกง่าย อีก 3 ปีข้างหน้า อีก 10 ปีข้างหน้าเธอก็เลิกง่าย ทำไม่ถึงไม่เริ่มต้นตั้งแต่วันนี้ ตัดสินใจได้แล้ว ”

กลยุทธ์การพูดเปรียบเทียบ โน้มน้าวใจให้เลิกยาเสพติด

จากการสังเกตพบว่าพระอาจารย์วัชรพันธ์จะใช้วิธีการพูดถึงสิ่งอื่นก่อนแล้วจึงนำมาเปรียบเทียบกับ การตัดสินใจเลิกยาเสพติด ตัวอย่างเช่น

“ ตอนนี้แสงเทียนเป็นยังไง ในขณะที่มันละลายตัวเองโดยให้แสงสว่างแก่โลก เธอเคยไหมที่จะให้แสงสว่างนั้นมันอยู่ในใจของเธอ ให้คอยนำทางเธอไป ถ้าเกิดใครอยากจะเป็นอย่างนั้น รู้สึกว่าตัวเองทำผิดไปแล้วอยากเริ่มต้นใหม่ให้ยกมือขึ้น แล้วออกมา แล้วเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่ดีกว่าเดิม”

จากการสังเกตวิธีการพูดเช่นนี้ทำให้ผู้เข้าอบรมคิดได้ และเปรียบเทียบกับชีวิตตัวเอง สุดท้ายก็ตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉบับพลันได้

กลยุทธ์การสอนให้มีระเบียบวินัยเมื่อทำผิดต้องถูกลงโทษ

การลงโทษเกิดขึ้นเมื่อผู้เข้าอบรมทำความผิด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการขาดระเบียบวินัย การทำผิดกฎกติกาค่าย 10 ข้อ ความไม่มีน้ำใจให้แก่กันระหว่างเพื่อน หรือความผิดอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์หรือสิ่งที่วิทยากรต้องการจะสอนหรือฝึกอบรม จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมผู้วิจัยแบ่งการลงโทษออกได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

การทำโทษทันที คือ การลงโทษ ณ เวลานั้น (เวลาที่วิทยากรเห็นว่าผู้เข้าอบรมทำผิด) ซึ่งส่วนใหญ่แล้วการลงโทษผู้ทำผิดในขั้นนี้มักเป็นโทษไม่ร้ายแรง เช่น ความผิดเกิดจากเขียนชื่อลงบนบัตรไม่ทันตามเวลาที่กำหนด หรือเขียนแล้วตัวไม่โตอย่างที่พระสงฆ์ต้องการ ก็อาจถูกลงโทษให้แขวนป้ายชื่อใหญ่ขนาดเท่ากระดาษA4

การเขียนป้ายเพื่อให้เกิดความละเอียด เพื่อกดดัน

ป้ายชี้ช้า เขียนเพื่อสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบ

ป้ายครูเฉลย เขียนเพื่อสร้างจิตสำนึกระหว่างครูกับเด็ก

ป้ายธงเฉลย เพื่อปลูกจิตสำนึกให้รักสถาบัน รักชาติ รักศาสนา และกษัตริย์

กลยุทธ์การเล่าเรื่องและหยุดคำพูดบางคำเพื่อให้ผู้ฟังติดตามเรื่อง

จากการสังเกตพบว่า ระหว่างที่พระอาจารย์วิระพันธ์เล่าเรื่องท่านจะใช้วิธีหยุดคำพูดบางคำเพื่อให้ผู้ฟังติดตามและสนใจที่จะฟังเรื่องราวต่อไป โดยท่านอธิบายให้ฟังว่า “มันแปลกไปอีกอย่างหนึ่ง ถ้าคนเล่ารู้จักเล่า ใช้น้ำเสียง ลีลา ท่าทาง การให้อารมณ์ แล้วก็การหยุดอะไรบางคำ เพื่อให้เขาติดตามเรื่อง ผู้ฟังจะเงิบกริบ รอติดตามเรื่อง รอว่าคำพูดต่อไป เรื่องราวต่อไปจะเป็นอย่างไร”

กลยุทธ์การใช้คำพูดจากสื่อที่ “ กระชากใจ ” “ กระชากความรู้สึก ” ของผู้ฟัง

พระอาจารย์วิระพันธ์มักนำคำพูดของสื่อที่สั้น ฟังเข้าใจง่าย เป็นคำพูดกินใจ ตรงใจ ตรงจุดอารมณ์ของผู้เข้าอบรมมาเปิดให้ฟังเพื่อเป็นการกระชากความรู้สึก และกระชากใจผู้เข้ารับการอบรมให้เกิดความรู้สึกกลัว

ตัวอย่าง คำพูดของเด็กผู้หญิงคนหนึ่งที่ตั้งใจเลิกยาเสพติดซึ่งบันทึกไว้ในวิดีโอ พระอาจารย์วิระพันธ์นำมาเปิดให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ดูและได้ฟัง โดยข้อความที่กระชากใจมีดังนี้

“ ใ้พวกผู้ชาย อย่างเก่ง พวกมึงก็ติดคุกเหมือนผัวกู แต่สำหรับพวกผู้หญิงนะมึง ถ้ามึงยังไม่เลิก กูไม่ว่ามึงหรอก แต่ระวังเถอะมึง ตำแหน่งของกูจะเป็นของมึงเท่านั้นเอง”

จากการสังเกตพบว่า เมื่อผู้เข้ารับการอบรมฟังเช่นนี้ก็จะรู้สึกอึ้ง คิดตาม และสำนึกได้

กลยุทธ์การสอนโดยการ “ใช้เพื่อนสอนเพื่อน”

จากการสังเกตพบว่า ในการฝึกอบรมส่วนใหญ่แล้วพระอาจารย์วิระพันธ์มักจะไม่สอนผู้เข้าอบรมแบบตรงๆ แต่มักจะใช้หลักการ คือ “ใช้เพื่อนสอนเพื่อน” โดยท่านได้ให้เหตุผลว่าอะไรก็ตามที่เรารู้จากเพื่อน นักเรียนหรือผู้เข้ารับการอบรมจะจำได้ดี จำได้ฝังลึกและมั่นคง คำพูดบางคำพูดที่เพื่อนบอกมันลึกเกินกว่าที่พระอาจารย์พูดหรือสอน ท่านบอกว่าบางครั้งคำพูดของท่านพูดเป็นสิบคำพูดเป็นร้อยคำผู้เข้าอบรมก็ยังไม่ร้องไห้ แต่พอเพื่อนพูดคำเดียวร้องไห้ทันที

ตัวอย่าง กรณีหลังเล่นเกมผืนผ้าใบเสร็จสิ้น มีกลุ่มแพ่ที่ไม่ได้ทานข้าว มีผู้เข้าอบรมคนหนึ่งลุกขึ้นยืนและสนทนากับพระอาจารย์วิระพันธ์ ดังนี้

ผู้เข้าอบรม “ ถ้าเพื่อนผมยังไม่ได้กินข้าว ผมขอเอาข้าวของผมแบ่งเพื่อนผมได้ไหมครับ ”

พระอาจารย์ “ แล้วเธออิมพอหรือ ”

ผู้เข้าอบรม “ พระอาจารย์ครับ ขอให้ได้สักคนละเม็ดก็ยังดี ข้าวนี้มันไม่ได้อิมที่ท้องหรอกครับ อาหารมันไม่ได้พอให้อิมได้ที่ท้องหรอกครับ ข้าวเม็ดเดียว แต่มันจะอิมได้ที่ใจ ”

จากการสังเกตพบว่า คำพูดเช่นนี้จะ “ กินเข้าไปในใจ ” ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ดี สังเกตได้จากผู้เข้าอบรมหลายคนมีน้ำตาไหล นอกจากนี้ยังพบว่าบางครั้งการกระทำของเพื่อนแทนได้ดีกว่าคำพูด ดังตัวอย่างจากกรณีหลังเล่นเกม “ผืนผ้าใบ” มีผู้เข้าอบรมคนหนึ่งกล่าวขึ้นว่า

“ พระอาจารย์ครับ ข้าพผมผู้ชนะนะครับ พระอาจารย์ห้ามให้ข้าวพวกที่แพ่ใช่ไหมครับ คนแพ่ไม่มีข้าว แต่ผมชนะมีใช่ไหมครับ ” จากนั้นก็หันไปพูดกับเพื่อนว่า “ เฮ้ย! กิน ”

จากนั้นก็ตักข้าวบ้อนให้เพื่อน พอถึงคนสุดท้าย คนสุดท้ายจับมือเพื่อนคนที่บ้อนข้าวให้ไว้แล้วก็บอกว่า “ ข้าวคำนี้ของมึง... กูอิมตั้งแต่มึงบ้อนให้คนแรกแล้ว ”

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่า ความรู้สึกของผู้เข้ารับการอบรมที่ได้จากเหตุการณ์เช่นนี้จะทำให้เกิดความประทับใจ รู้ซึ่งในน้ำใจเพื่อน และเป็นการสอนให้เพื่อนที่เข้าอบรมด้วยกันรู้ว่าควรต้องรู้จักเป็นคนที่ไม่เสียสละและต้องมีความรักเพื่อน

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า ในระหว่างการฝึกอบรม พระอาจารย์วีระพันธ์มักจะพูดจาเหน็บแนมผู้เข้ารับการฝึกอบรมตลอดเวลา 3 วัน ซึ่งพระอาจารย์วีระพันธ์และวิทยากรผู้ช่วยได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังเสมอว่า มีบ่อยครั้งที่นักเรียนหรือผู้เข้ารับการอบรมรับไม่ได้กับกระบวนการอบรม เช่น การไล่ให้เพื่อนหรือครูกลับบ้าน เคยถึงขนาดรู้สึกโกรธพระวิทยากรมากถึงขนาดเคยทำขก บอกว่าถ้าไม่เป็นพระเป็นเรื่องแน่ ถอดจิวรอกออกมาใหม่ แต่เมื่อผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจกระบวนการในวันสุดท้ายก็จะมากกราบขอโทษ ซึ่งพระอาจารย์วีระพันธ์ก็จะใช้วิธีการจบการฝึกอบรมด้วยคำพูดที่ประทับใจแก่ผู้เข้ารับการอบรม 2 วิธีด้วยกัน คือ

วิธีที่ 1 " แม่ป้อนยาขมให้ลูก เมื่อรู้ว่าลูกป่วย ทำไมแม่จึงต้องฝืนป้อนยาขมทั้งที่บางครั้งลูกไม่กิน ต้องบังคับ ต้องขู่เข็ญ ต้องเขียน ต้องตี เจตนาแม่เพื่ออะไร หวังให้ลูกหายไข้ไข้ใหม่ หมอที่เขาฉีดยา ที่เขาผ่าตัดคนไข้ คนไข้ต้องเสียทั้งอวัยวะบ้าง เลือดบ้าง เนื้อบ้าง หรือส่วนจำเป็นของร่างกายออกไป เพื่ออะไร เพื่อให้คนไข้รอดตายไข้ใหม่ ทั้งที่หมอรู้ว่าคนไข้ต้องปวด ต้องเจ็บ ต้องทุกข์ ต้องทรมาน แต่ตามเจตนาของหมอจริงๆ เขาต้องการจะฆ่าหรือเปล่า ต้องการทำลายหรือเปล่า เปล่า เขาต้องการจะรักษา เพราะฉะนั้นแล้วนี่ "ยาเอ๋ยยาใจ สิ่งใดเป็นยาน่าฉงน ร่างกายเจ็บเรื้อฤาทน ดิ้นรนหาหมอขอยา จิตใจเจ็บซ้ำทำเฉย ละเลยมิพักรักษา ธรรมะไม่มีราคา แต่รักษาโรคจิตสัมฤทธิ์เอ๋ย" คนเป็นพระนี่เป็นคนสอนธรรม เป็นคนรักษาโรคจิตโรคใจ เพราะฉะนั้นอะไรที่เป็นอุปายทำให้คนเรารักกันได้ สามัคคีกันได้ เกิดจิตสำนึกกลับตัวเป็นคนดี พระทำได้ทำทั้งนั้น ยิ่งกว่าแม่อีก ป้อนยาขม ยิ่งกว่าหมออีกผ่าตัดคนไข้ ถ้าเกิดทุกสิ่งทีพระอาจารย์ทำไปทั้งหมดนี้ เธอจะโกรธ พระอาจารย์ก็ไม่ว่าอะไรหรอก ขอให้เธอเป็นคนดีก็แล้วกัน"

วิธีที่ 2 " เธอจะโกรธก็โกรธไปเถอะ อยากรว่าอะไรก็ว่าไปเถอะ ขอให้เธอกลับไปเป็นคนดีก็แล้วกันนะ หรือ ถ้าเกิดเธอติกว่านี้ไม่ได้....ก็ขออย่าเลวกว่านี้อีกเลย"

สรุปกลยุทธ์การสื่อสารที่พระอาจารย์วีระพันธ์นำมาใช้ในการฝึกอบรม

สรุปได้ว่ากลยุทธ์ที่พระอาจารย์วีระพันธ์นำมาใช้ในการฝึกอบรมและส่งผลให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการตัดสินใจเลือกยาเสพติดแบบฉับพลันนั้นต้องใช้กลยุทธ์หลายด้านมาไว้ด้วยกัน ทั้งการใช้เทคนิคการฝึกอบรม เทคนิคการพูดเพื่อโน้มน้าวใจ การใช้กระบวนการกลุ่ม รวมถึงการใช้สื่อที่ดีและเหมาะสมในการสื่อสารกับผู้รับสาร จึงจะเกิดผลสำเร็จได้ดีและมีประสิทธิภาพ

ในการบรรยายเล่าเรื่องราวหรือบรรยายวิชาการ พระอาจารย์วีระพันธ์ท่านใช้การสื่อสารทางเดียวเป็นส่วนใหญ่คือท่านเป็นผู้พูดสื่อสารออกไปโดยที่ผู้เข้ารับการอบรมเป็นผู้ฟังซึ่งไม่มีใครจะมีการสื่อสารกลับ(Feedback)ที่เป็นวัจนสารเท่าใดนัก หากจะมีก็เพียงในกรณีที่ผู้ฟังไม่เข้าใจหรือสงสัยในเรื่องที่กำลังบรรยายก็อาจมีการซักถามบ้าง แต่โดยส่วนใหญ่ถ้าจะมีการสื่อสารกลับบ้างก็อาจเป็นกรณีของการสื่อสารโดยใช้วัจนสาร เช่น การพยักหน้า การหัวเราะ การยิ้ม หรือการร้องไห้

นอกจากนี้จากการวิจัยพบว่า พระอาจารย์วีระพันธ์มักใช้การเสนอสารด้านเดียว(One-Side Message) ในการนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น เสนอโทษ ผลร้าย พิษภัยของการเสพยาเสพติด เสนอผลกระทบจากการเสพยาเสพติดที่มีต่อตนเองและครอบครัว เสนอภาพการสารภาพเลิกยาเสพติด แม้แต่การใช้เพลงเป็นสื่อก็มักใช้เพลงที่มีความหมายในทางลบ ซึ่งการเสนอสารด้านเดียวเช่นนี้ ผู้ส่งสารต้องมีความน่าเชื่อถือสูงจึงทำให้ผู้เข้ารับการอบรมคล้อยตามได้ไม่เช่นนั้นอาจเกิดการต่อต้าน ไม่เปิดรับสารอีกต่อไป

นอกจากการใช้กลยุทธ์การเล่าเรื่อง เกม เพลง คำคม และกลอนแล้ว การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมก็มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยเสริมให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดผลการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบจับพลันได้เช่น สื่อประเภท แผ่นใส วีดีทัศน์ คอมพิวเตอร์ จอภาพ และเทปบันทึกเสียงที่เสนอเรื่องราวต่างๆ เช่น ภาพการเกิด การตาย การผ่าตัด การคลอด วิญญาณ ภาพภารกิจความตรากตรำเหนื่อยยากของในหลวงที่ทำทุกอย่างเพื่อประชาชน และเรื่องอื่นๆ อีกมากมายที่มีส่วนอย่างยิ่งในการช่วยให้เด็กๆ ผู้เข้าอบรมได้เห็นภาพและเกิดการเข้าใจในสิ่งที่พระอาจารย์วีระพันธ์พูดและต้องการสื่อความหมายได้โดยง่ายและเกิดอารมณ์คล้อยตาม เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีอยู่เดิม และทำให้เกิดการกระทำนั้นคือการตัดสินใจเลิกยาเสพติดได้สัมฤทธิ์ผลขึ้นตามลำดับ

ผลกระทบของการใช้กลยุทธ์การสื่อสารของพระอาจารย์วีระพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบจับพลัน(3วัน 2คืน)

กลยุทธ์ที่พระอาจารย์วีระพันธ์ใช้ทั้งหมดนั้นกลยุทธ์การเล่าเรื่องประกอบกับการให้ดูภาพ เช่น ภาพการคลอดทั้งแบบธรรมชาติและแบบผ่าตัดที่ทำให้ผู้เข้าอบรมรู้ถึงความเจ็บปวดทรมานของแม่ทำให้รู้สึกซึ่งถึงบุญคุณของแม่ รวมถึงภาพการผ่าตัดทำให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกและเกรงกลัวต่อความตาย จากการสัมภาษณ์ผู้เข้ารับการอบรมระดับมัธยมต้นได้กล่าวถึงความรู้สึกและสาเหตุที่ทำให้เกิดการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบจับพลัน ว่า

“ผมสงสัยว่าแม่ ภาพจากวิดีโอทำให้ผมรู้ว่าแม่เจ็บปวดแค่ไหนเวลาคลอดเราออกมาเพราะผมออกมาลำบากมาก คนส่วนใหญ่เอาหัวออกแต่ผมเอาขาออก”

นอกจากนี้ ภาพภารกิจต่างๆที่ในหลวงทรงเหน็ดเหนื่อยก็เพียงต้องการทำเพื่อคนไทยทั้งชาติ ภาพเรื่องพระนางศรีสุริโยไทที่แม่เป็นผู้หญิงก็เสียสละยอมพลอมตัวเป็นชายและออกรบเพื่อชาติ ประกอบกับการพูดเราอารมณ์ได้ดีและการกระตุ้นด้วยน้ำเสียงที่เนิบๆแต่แฝงไว้ด้วยความปรารถนาดีของพระอาจารย์วีระพันธ์ ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้เข้าอบรมตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลันได้ เช่น การพูดย้ำหลังจากการเล่าเรื่องและให้ดูภาพการคลอด ภาพพระราชกรณียกิจของในหลวง โดยท่านพูดว่า

“ แล้วพวกเราทุกคนที่นั่งอยู่ตรงนี้ วันนี้เราได้ทำสิ่งดีๆเพื่อตอบแทนพ่อ แม่ ตอบแทนในหลวง ตอบแทนประเทศชาติของเรากันบ้างหรือยัง ยังไม่สายนะ วันนี้ถ้าอยากทำ..ใครก็ตามถ้าอยากเลิกสิ่งไม่ดี สิ่งที่เป็นสารพิษอยู่ในร่างกายของเรา ก็ให้ออกมาด้านหน้าเวที พระอาจารย์มียาสมุนไพรให้กินและพร้อมที่จะเป็นกำลังใจให้เสมอ ”

สิ่งที่ประกอบเข้าด้วยกันเหล่านี้มีส่วนสำคัญอย่างมากที่สามารถให้น้ำใจให้เยาวชนผู้เข้าอบรมคิดได้ และสุดท้ายก็ตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบทันทีทันใดหรือที่เรียกว่าแบบฉับพลันนั่นเอง ซึ่งทุกคนที่ตัดสินใจเลิกนั้นเมื่อถามว่าทำเพื่อใคร บ้างก็บอกว่าทำเพื่อแม่ เพราะเมื่อเห็นภาพการคลอดแล้วทำให้สำนึกได้ว่าเราจะคลอดออกมาเป็นคนได้ในทุกวันนี้แม่ต้องทนทุกข์ทรมานเจ็บปวดมากมายแล้วทำไมวันนี้เราจะกลับตัวเป็นคนดีสักครั้งเพื่อแม่ไม่ได้หรือ ส่วนคนที่ไม่มีพ่อหรือแม่ บ้างก็บอกว่าทำเพื่อในหลวง พวกเขาบอกว่าท่านทรงเหน็ดเหนื่อยให้กับพวกเรามามากแล้ว ถึงเวลาแล้วที่พวกเขาจะทำอะไรตอบแทนบ้าง เขาจะเดินตามรอยเท้าพ่อ(ในหลวง)ไปในทางที่ดี

นอกจากการใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง และกลยุทธ์ด้านอื่นๆไม่ว่าจะเป็นเกมหรือเพลงที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลิกยาเสพติดครั้งนี้ ผู้เข้ารับการอบรมต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าชอบการอบรมรูปแบบเช่นนี้ คือมีทั้งสาระ ความรู้ มีการเล่นเกมที่สนุกสนาน มีการร้องเพลง ได้พบเพื่อนมาก ได้ดูเรื่องราวแปลกๆที่ไม่สามารถหาดูได้จากที่อื่น และหลายคนมีความสุขกับการเข้าค่ายครั้งนี้ รู้สึกชอบลักษณะการบรรยาย สไตส์การอบรมของพระอาจารย์วีระพันธ์ เพราะฟังและดูแล้วไม่รู้สึกลำบากเหมือนการอบรมแบบทั่วไป

ทัศนคติต่อการเลิกยาเสพติดและทักษะชีวิต(Life Skill)ที่เยาวชนได้รับหลังจากเข้าอบรม

จากการสัมภาษณ์นักเรียนที่เข้ารับการอบรมและตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลันจำนวน 28 คน พบว่าก่อนหน้าที่จะมาอบรม นักเรียน 2 ใน 3 ส่วนไม่เคยรู้สึกหรือคิดอยากจะเลิกยาเสพติดอย่างจริงจัง เพราะมีความคิดว่าหากยังอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ติดกันทั้งนั้นถึงแม้จะอยากเลิกแต่หากยังคบเพื่อนกลุ่มเดิมอยู่ก็คงจะเลิกได้ยาก แต่มีเพียงหนึ่งคนเท่านั้นที่ก่อนที่จะมาอบรมและตัดสินใจเลิกยาเสพติดนั้นเคยคิดและมีความรู้สึกอยากเลิกยาเสพติดมาตลอดแต่ไม่รู้ว่าจะต้องทำอย่างไร ถ้าจะให้ไปที่โรงพยาบาลก็ไม่กล้าและรู้สึกอาย แต่เมื่อได้มาอบรมที่นี่และมีโอกาสที่ได้รับรู้โทษและภัยของยาเสพติดทั้งในเรื่องของการทำลายสุขภาพในระหว่างการเสพไปจนกระทั่งผลข้างเคียงคือการเป็นเอดส์ ยิ่งทำให้เขารู้สึกอยากเลิกอย่างมากและตัดสินใจเลิกได้โดยไม่ต้องลงเลย ส่วนในเรื่องทัศนคติต่อการเลิกยาเสพติดหลังจากเข้ารับการอบรมครั้งนี้แล้ว ทุกคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าหากกินยาสมุนไพรเพื่อเลิกยาเสพติดครั้งนี้แล้ว จะไม่กลับไปเสพอีก เพราะระหว่างที่เสพนั่นทรมานมาก ร่างกายรับไม่ไหว ตอนที่ม่อยากเรียนยานั้นบางครั้งเคยคิดอยากฆ่าตัวตายด้วยซ้ำ เมื่อถามถึงทักษะชีวิตที่พวกเขาได้รับหลังจากการอบรม ส่วนใหญ่บอกว่าได้รับความรู้เรื่องโทษและพิษภัยของยาเสพติดมากขึ้น จากเดิมที่รู้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น นอกจากนั้นทักษะชีวิตที่ได้มากก็คือ การที่คนมาอยู่ร่วมกัน หากต้องการทำอะไรด้วยกันสักอย่างจะต้องมีความร่วมมือร่วมกัน มีความสามัคคี มีน้ำใจให้แก่เพื่อน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้กันและกัน ที่สำคัญต้องมีความรักแท้ต่อเพื่อน และเพื่อนต้องรู้จักช่วยเหลือและนำพาเพื่อนไปในทางที่ดี ที่ถูกที่ควร ต้องรู้จักเลือกคบเพื่อน และยังทำให้รู้เรื่องเกี่ยวกับกฎแห่งกรรม การทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว และเลิกเชื่อเรื่องมงาย เช่น เรื่องการทรงเจ้า เรื่องภูตผี แต่จะเชื่อมโยงไปสู่เรื่องของการหาความจริงตามหลักทางวิทยาศาสตร์แทน และยังได้รับทักษะในเรื่องการปฏิเสธเพื่อนเมื่อเพื่อนมาชวนให้เสพยาเสพติดหรือให้ทำในสิ่งที่ไม่ดีไม่ถูกต้องก็จะต้องเสียงต้องปฏิเสธโดยใช้คำพูดที่ไม่ทำให้เสียสัมพันธภาพ

นอกจากนั้นทักษะชีวิตอีกเรื่องที่ได้รับก็คือเรื่องของศักดิ์ศรี ที่ต่อไปจะต้องรู้จักคิดให้รอบคอบมากขึ้น ไม่ใช่จะคิดแต่เพียงว่าหัวเข็มขัดเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าชีวิต ใครจะมาหยามมาเอาไปไม่ได้จะต้องตามล่า ตามฆ่าเอามาให้ถึงที่สุดแม้ชีวิตจะต้องเสียก็ยอม เมื่อผู้เข้าอบรมเห็นภาพการผ่าศพของเด็กอาชิวะที่โดนปืนยิงเข้าที่สมองและมีการผ่าชันสูตรดูวิถีกระสุนเมื่อเห็นภาพและได้ยินเสียงการเลื่อยกะโหลก พวกเขาบอกว่าภาพเหล่านี้ติดตา ทำให้ต่อไปเมื่อจะมีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้น เขาจะต้องคิดให้หนักมากขึ้น แม้จะรักเพื่อน รักสถาบัน รักสถานศึกษา รักศักดิ์ศรีเพียงใด ก็จะไม่ยอมเอาชีวิตเข้าไปเสี่ยงอีกเด็ดขาด เพราะเขามีพ่อแม่และญาติที่รอคอยเขาด้วยความห่วงใยอยู่ จากการสัมภาษณ์นักเรียนผู้เข้าอบรมสามารถสรุปทัศนคติ และพฤติกรรมต่อการเลิกยาเสพติดได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการสรุปเปรียบเทียบความแตกต่างของทัศนคติต่อการเลิกยาเสพติดของ
ผู้เข้ารับการอบรม

ทัศนคติต่อการเลิกยาเสพติด	ช่วงก่อนเข้าอบรม	ช่วงหลังเข้าอบรม
ความรู้สึกรู้สึกที่มีต่อการเลิกยาเสพติด	ผู้เข้าอบรมมีความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไปโดยสรุปได้ ดังนี้ 1. รู้สึกอยากเลิกยาเสพติด เพราะได้รับผลกระทบต่าง ๆ มากมาย เช่น สังคมไม่ยอมรับ การเรียนตก สิ้นเปลืองเงินทอง ร่างกายทรุดโทรมเป็นต้น 2. รู้สึกยังไม่อยากเลิก ใจยังต้องการอยู่ 3. รู้สึกอยากเลิกแต่ก็ยังมีความรู้สึกอีกด้านหนึ่งด้านอยู่ยังไม่ยอมให้เลิก	ผู้เข้าอบรมรู้สึกมั่นใจต่อการเลิกยาเสพติดมากขึ้น มีความเชื่อมั่น และมั่นใจว่าตนเองจะสามารถหลุดพ้นและไม่หวนกลับไปเสพยาอีก เนื่องจากได้รับการอบรม ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเรื่องผลร้ายของยาเสพติดรู้สึกสำนึกบุญคุณของพ่อแม่ ครูอาจารย์ และได้รับกำลังใจที่ดีจากทุกคน(พระอาจารย์ ,ครู และเพื่อน) ถือเป็นยาขนานพิเศษ ออกฤทธิ์ได้ผลร้อยเปอร์เซ็นต์
ความคิดที่มีต่อการเลิกยาเสพติด	ผู้เข้าอบรมแบ่งเป็น 2 กลุ่ม 1. คิดว่าการเลิกยาเสพติดเป็นเรื่องที่ยากมาก ไม่มีทางเลิกได้แน่นอน เนื่องจากยังรู้สึกคิดถึงยาเสพติดอยู่ตลอดเวลา 2. คิดว่าจะเลิกเมื่อไหร่ก็ได้	คิดว่าต้องเลิกให้ได้เพื่อพ่อแม่ และเพื่อสุขภาพของตัวเองจะได้ดีขึ้นและเยาวชนของประเทศชาติจะได้มีคุณภาพและนอกจากนี้ยังคิดที่จะเผยแพร่ความรู้ให้กับผู้อื่น(เพื่อน)ที่ติดยาเสพติดให้เลิกด้วย
พฤติกรรมที่มีต่อการเลิกยาเสพติด	ผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่เคยทดลองเลิกยามาแล้ว แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จบางคนยังรู้สึกอยากยาอยู่หรือไม่ก็มีปัญหาทางบ้านก็หันกลับมาเสพยาอีก บางคนก็ไปรักษาตามสถานบำบัดมาแล้วก็มี	ไม่หันกลับไปเสพยาอีกเลย และรู้สึกต่อต้านการเสพยามาก บางครั้งเห็นยาต่อหน้ายังรู้สึกเหม็น และมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงขึ้น ความรู้ความประทับใจความสำนึกที่ดีได้จากเข้าค่าย เป็นเพราะเป็นภูมิคุ้มกันอย่างได้ผล

ผลการวิจัยส่วนที่ 3 : การใช้เทคโนโลยีการสอนประกอบการฝึกอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

เนื่องจากการอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตในหลักสูตร 1 หรือที่มักเรียกกันจนติดปากภายในศูนย์ว่า “ ค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต ” กลุ่มเป้าหมายหรือผู้เข้ารับการอบรมเป็นเด็กอยู่ในช่วงเจริญวัยหรือวัยรุ่น มีอายุประมาณ 12-18 ปี เป็นวัยที่กำลังอยากรู้อยากลอง และมักชอบอะไรที่มีสีสันสดใส ชอบภาพที่มีการเคลื่อนไหวมากกว่าภาพนิ่งและประกอบกับพระอาจารย์วีระพันธ์ได้ผ่านการเรียนต่อ, ศึกษาดูงานและฝึกงานที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นเวลาถึง 2 ปีเต็ม ทำให้ท่านมีความรู้และประสบการณ์ทางด้านการผลิตสื่อ การใช้สื่อการสอน และเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่างๆ มากมาย เมื่อมีโอกาสเข้าทำงานที่ศูนย์ฯ ท่านจึงพยายามชวนช่วย ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง จนทุกวันนี้ถือได้ว่าเป็นเพียงผู้เดียวภายในศูนย์ฯ ที่ได้นำนวัตกรรมทางการสอนมาประยุกต์ใช้ทั้งวีดิทัศน์ เทปเพลง และคอมพิวเตอร์ และเลือกใช้เทคนิคการสอนแบบผสมผสานตามกระบวนการกลุ่ม และกระบวนการสื่อสารในกลุ่มขนาดเล็ก

การใช้สื่อเทคโนโลยีช่วยสอน

เมื่อได้นมัสการถามพระอาจารย์วีระพันธ์ถึงวิวัฒนาการ ความเป็นมาของการใช้เทคโนโลยีการสอน ท่านเล่าว่ากว่าจะมีเครื่องมือหรืออุปกรณ์เท่าที่ผู้วิจัยเห็นอยู่ในปัจจุบันนั้นมีประวัติหรือวิวัฒนาการยาวนานพอสมควรนับ 10 ปี นับตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นการก่อตั้งศูนย์พัฒนาคุณธรรม

ยุคเริ่มต้นราว 5 ปีแรก (ระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2530-2535) ของการจัดหลักสูตรอบรม เครื่องมือ และอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์แต่เดิมที่ใช้มี 2 ชนิดด้วยกัน คือชนิดที่เน้นตัวหนังสือและรูปภาพอ้างอิงประกอบการบรรยาย กับอีกชนิดหนึ่ง คือเน้นการฉายภาพประกอบการบรรยาย ซึ่งหากพูดถึงชนิดที่เน้นตัวหนังสืออ้างอิงและรูปภาพประกอบการบรรยายนั้น ในยุคแรกมีเพียงเครื่องฉายภาพโปร่งใส (Overhead Projector) ซึ่งมีอุปกรณ์สำคัญคือแผ่นใสธรรมดาชนิดเขียนและปากกาเขียนแผ่นใส เท่านั้น ส่วนการใช้งานก็มักเป็นตามสภาพของเครื่องมือคือใช้เขียนเรื่องราวต่างๆ ที่ต้องการจะสอนหรืออบรม เช่น เรื่องศีล 5 อบายภูมิ บาป-บุญ นรก-สวรรค์มีจริงหรือ บางครั้งก็มีการวาดภาพประกอบลงไปบ้างเพื่อให้ผู้เข้าอบรมมองเห็นภาพได้มากขึ้น แต่ก็ทำได้จำกัดมาก เพราะพระวิทยากรหลายรูปไม่เก่งเรื่องศิลปะ วาดรูปไม่เก่ง ก็จะมีส่วนทำให้การสื่อสารไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้เท่าที่ควร ต่อมาจึงได้ปรับปรุงโดยเปลี่ยนเป็นใช้แผ่นใสที่สามารถถ่ายเอกสาร

ได้ โดยวิธีการสื่อสารกับผู้เข้าอบรมนั้นก็มักจะทำโดยการเอาภาพเหตุการณ์ต่างๆที่เป็นประเด็นเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะสอนหรืออบรมนั้นถ่ายเป็นภาพจากหนังสือพิมพ์แล้วนำเสนอบนตัวหนังสือ ซึ่งก็จะมีส่วนดีคือเห็นทั้งตัวหนังสือและภาพในคราวเดียวกันและเป็นภาพจริงไม่ได้เกิดจากการจินตนาการขึ้นมาเหมือนสมัยที่ต้องวาดภาพเอง นอกจากนั้นตัวหนังสือก็มีความคมชัดและอ่านสะดวกขึ้นกว่าการเขียนด้วยลายมือและก็มีภาพจริงจากข่าวให้ดูทำให้มีชีวิตชีวาสมจริงสมจังมากขึ้นแต่ก็ยังเป็นภาพที่มีเพียงสีขาวกับสีดำเท่านั้นจึงยังทำให้ไม่ค่อยน่าสนใจและพบปัญหาว่าบางภาพที่เป็นภาพเล็กและมีรายละเอียดมากๆก็ดูยาก เมื่อพบปัญหาเช่นนี้ ต่อมาท่านเลยเปลี่ยนมาเป็นการใช้แผ่นใสสี ซึ่งก็ทำได้ 2 วิธีคือ การใช้แผ่นใสสำหรับถ่ายภาพสี ถ่ายจากเครื่องถ่ายภาพเอกสารหรืออาจใช้แผ่นใสพิมพ์จากเครื่องคอมพิวเตอร์ออกสู่เครื่องพิมพ์ภาพสี (ระบบ Inkjet) ก็ได้ แต่ทั้งสองวิธีนั้นกระบวนการทำมีราคาแพงมาก (ตกแผ่นละประมาณ 50-70 บาท) แม้ข้อดีของมันจะทำให้ได้ภาพที่มีสีสันทันสวยงามช่วยดึงดูดความสนใจก็ตามแต่เนื่องจากในการผลิตต้องใช้เงินค่อนข้างสูงด้วยเหตุนี้เองทำให้พระอาจารย์วีระพันธ์ได้พยายามคิดค้นวิธีการอื่นต่อไป และได้มาพบวิธีการผลิตแผ่นใสที่ทำขึ้นจากไซขาว ซึ่งเป็นการทดลองวิธีใหม่คิดร่วมกับอาจารย์ภาควิชาเทคโนโลยีสถาบันราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี ซึ่งการคิดค้นการทำแผ่นใสไซขาวใช้กับเครื่องพิมพ์ภาพสี (Inkjet) ถือได้ว่าเป็นวิธีที่ถูกและรวดเร็วกว่าการใช้แผ่นใสสีเพราะช่วยทำให้ลดงบประมาณของทีมงานทั่วประเทศได้มาก ยิ่งกว่านั้นท่านได้นำเผยแพร่ให้ครู-อาจารย์และหน่วยงานอื่นนำไปใช้ได้อีกด้วย

ส่วนในเรื่องของอุปกรณ์อีกชนิดที่ใช้สำหรับการฉายภาพประกอบการบรรยายซึ่งใช้ใน ช่วง 5 ปีแรกนั้นคือเครื่องฉายภาพสไลด์ ส่วนใหญ่ใช้ฉายภาพ เกี่ยวกับเรื่องราวพุทธประวัติ สภาพปัญหาสังคม การเกิดแก่เจ็บตาย เรื่องยาเสพติด และเรื่องเอดส์ เป็นต้น แต่การใช้อุปกรณ์ชนิดนี้ก็มีปัญหาพอสมควรคือจะต้องฉายกลางคืนเพราะอาคารอบรมที่ศูนย์เป็นอาคารหลังใหญ่ ไม่ได้ติดเครื่องปรับอากาศ หากปิดประตูหมดทุกทิศก็พอจะฉายภาพได้ชัดเจนแต่จะทำให้อากาศถ่ายเทได้ไม่สะดวก ส่วนปัญหาอื่นก็คือเรื่องการหาเครื่องฉาย การหาจอฉาย หาฟิล์มสไลด์ และที่สำคัญคือต้องพกพาอุปกรณ์มาก

หลังจากพบปัญหาความไม่สะดวกในการใช้เครื่องฉายสไลด์ในการฉายภาพประกอบการบรรยาย ต่อมาประมาณช่วงปี 2535-2540 ทางศูนย์ฯจึงได้เปลี่ยนมาเป็นเครื่องฉายวีดิทัศน์ ซึ่งพระอาจารย์บอกว่าจำเป็นต้องฉายทางจอโทรทัศน์ที่มีขนาด 20 นิ้วขึ้นไป จึงจะทำให้มองเห็นภาพได้ชัด ผู้เข้าอบรมจึงจะมีอารมณ์ร่วมด้วย และจะต้องมีจำนวนเครื่องโทรทัศน์ให้เพียงพอต่อจำนวนผู้เข้าอบรม เฉลี่ยแล้วประมาณ 40 คนต่อหนึ่งเครื่องจึงจะถือได้ว่าเป็นกำลังดี แต่ปัญหาก็เกิดขึ้นอีกในช่วงระหว่างปี 2540-2542 นั้น มีผู้ขอเข้ารับการอบรมเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เครื่อง

โทรทัศน์ในแต่ละที่มีจำกัด ไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้เข้าอบรม ทางศูนย์จึงหาเครื่องฉายภาพ LCD ที่มีกำลังขยายสูงกว่าโดยใช้เครื่องฉายวีดีทัศน์ส่งภาพ ทำให้สามารถฉายภาพได้ทั้งกลางวันและกลางคืน

ต่อมาคือสมัยตั้งแต่ปี2542จนถึงปัจจุบันซึ่งเป็นยุคที่ศูนย์นำเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ร่วมกับเครื่องฉายLCD ซึ่งนับว่าเป็นการใช้สื่อที่สมบูรณ์แบบที่สุดในการนำเสนอข้อมูลสู่สายตาของเยาวชนในการอบรม เนื่องจากเครื่องคอมพิวเตอร์มีความสามารถทางระบบมัลติมีเดีย สามารถแสดงภาพ, เสียง, ตัวหนังสือ, และภาพเคลื่อนไหวระบบVCD ภาพจอLCD ได้ชัดเจน และผลตอบรับการรับชมของเยาวชนเกิดความเข้าใจ มีความชัดเจนในการเรียนรู้ เพราะมีความรวดเร็วในการนำเสนอ ที่สำคัญคือง่ายต่อการพกพา เนื่องจากสมัยก่อนนั้นเมื่อจะไปอบรมนอกศูนย์ ตามจังหวัดต่างๆจะต้องพกพาเครื่องฉายโปรเจคเตอร์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายVDOหรือ VCD เครื่องเล่นเทปเพลง และจอฉาย ไปหลายเครื่องทำให้ไม่สะดวกต่อการทำงาน

วิธีการได้มาของสื่อที่นำมาใช้ในการอบรม

จากการวิจัยพบว่าสื่อที่ศูนย์แห่งนี้นำมาใช้นั้นส่วนใหญ่มักได้มาจากสามแหล่งด้วยกันคือ ได้มาจากเรื่องจริงที่พระอาจารย์วีระพันธ์หรือทีมงานไปพบและบันทึกภาพมาในรูปของวีดีทัศน์บ้าง บันทึกเทปบ้าง หรืออาจได้มาจากการเข้าไปขอจากสถานีรายการต่างๆ และสุดท้ายสื่อที่ได้ อาจได้มาจากตัวเด็กผู้เข้าอบรมเอง ซึ่งในเรื่องนี้สมรवासที่เป็นผู้ช่วยพระอาจารย์วีระพันธ์ได้เล่าถึงการได้มาของสื่อซึ่งถือว่าเป็นวิธีที่แยบคายพอสมควร ให้ฟังว่า

“ อย่างเช่นเพลงที่นำมาเปิดตอนอบรม ถ้าถามว่าทำไมเป็นเพลงที่ค่อนข้างทันสมัย เด็กร้องได้ทุกคน ที่ฟังจากไหน ต้องซื้อเทปทุกม้วนมาฟังหรือไม่ จริงๆแล้วเปล่าเลย สื่อพวกนี้บางครั้งที่ได้มาจากผู้เข้าอบรมนี้แหละ เวลาเด็กมาอบรม เขาเอาอะแบ่ท์มาฟัง เราก็ทำเป็นรีบมา แล้วก็เอามาเปิดฟังดูว่าตอนนี้เด็กเขาฮิตเพลงไหน ฟังเพลงประเภทไหนบ้าง แล้วเราก็บันทึกเก็บไว้ ”
(คุณธนพงศ์ อักษรทอง)

นอกจากนี้ พระอาจารย์วีระพันธ์เล่าให้ฟังอีกว่า

“เวลาเราไปไหนเราก็จะเก็บภาพมา เมื่อเราเห็นแก๊กอะไรดี ๆ คือเราจะมองทุกอย่างเป็นสื่อไปหมด เราช่างเก็บ คือม้วนวีดีโอทั้งม้วนตั้ง2ชั่วโมง แต่พอเรามาติดต่อใช้จริงๆแค่15 นาที เราก็ติดต่อเฉพาะที่เราเห็นว่ามันใช้ได้ บางอย่างเราก็ผลักดันให้เหตุการณ์นั้นเกิดเอง เช่น เด็กพิการ

อยากร้องเพลง เราก็ถามว่าอยากร้องเพลงอะไรล่ะ เขาบอกอยากร้องเพลงฝันมีชีวิต ก็ถามต่อว่า แล้วจะเอาเพลงที่ไหนมาร้องล่ะ เขาก็ตอบว่า ผมมีเทปครับ จั๊นไปเอามาซิ เขาบอกว่าเก็บตั้งคั้ง 3ปี กว่าจะซื้อเทปได้ ถามว่าเทปนี้ใช้ร้องเพลงอย่างเดียวหรือเปล่า เขาบอกว่าเปล่าครับผมฟังธรรมด้วย ถามว่าทำไมฟังธรรมด้วย เขาบอกว่าก็เพราะพวกผมเป็นอย่างนี้ครับ ซาดิหน้าจะได้ไม่เป็นอย่างนี้อีก”

ผลการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการใช้สื่อเทคโนโลยีการสอนพบว่าพระอาจารย์วีระพันธ์นั้นให้ความสำคัญกับการใช้สื่อในการนำเสนอภาพและเสียงที่สมบูรณ์ที่สุดแก่ผู้เข้าอบรมทั้งนี้เพื่อให้เกิดอรรถรสในการฟังและชม ทำให้การสื่อสารทำได้ง่ายขึ้นและเกิดการคล้อยตามสารที่ส่งไปได้ง่ายขึ้นด้วย สื่อที่ท่านใช้ในการอบรมสมัยแรกใช้แผ่นใส วีดิทัศน์ สื่อจากข่าวในโทรทัศน์บ้าง จนต่อมาจึงกลายเป็นการใช้คอมพิวเตอร์ซึ่งท่านมีความชำนาญในการใช้งานมากนำมาใช้ในการอบรมซึ่งก็ได้รับการตอบรับจากผู้เข้าอบรมด้วยดีเสมอ จะเห็นได้ว่าท่านได้พยายามพัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีการสอนให้มีความทันสมัยและสะดวกในการใช้งานมาโดยตลอด ซึ่งสาเหตุที่ท่านและทีมงานของศูนย์แห่งนี้ให้ความสำคัญกับการใช้สื่อมากเพราะทุกท่านคิดตรงกันว่า

“สื่อ เป็นนวัตกรรมทางการสอนที่มีคุณค่ามากกว่าคำสอน เหมือนที่มีคนพูดบ่อย ๆ ว่า คำพูดร้อยคำพูดสู้เราแสดงสื่อข้อดีสั้น ๆ ข้อดีเดียวไม่ได้ บางทีดีกว่าร้อยคำพูดที่เราพูดไปอีก มันได้เห็นภาพ ได้สร้างความรู้สึกรู้สึก และเป็นตัวสร้างความสนใจให้กับเด็กด้วย”

ท่านได้เน้นย้ำอีกว่า

“การอบรมหรือพัฒนาคน สื่อต้องดี สื่อต้องตรงใจเขา ตรงต่อเรื่องราวที่เราต้องการนำเสนอ ตรงต่อวัตถุประสงค์ของค่ายในแต่ละรายวิชา และเมื่อเด็กเห็นทุกรายวิชา เขาก็จะเห็นภาพรวมของตัวเอง”

นอกจากนั้นพระอาจารย์วีระพันธ์ท่านได้บอกหลักในการเลือกสื่อว่า

“ ต้องพิถีพิถันพอสมควร เพราะมันเหมือนอาวุธ มันเหมือนดาบสองคม อย่างเรื่องเช็ทส์ ในวัยเรียน เรื่องการใช้สารเสพติด เรื่องกระบวนการค้าขายก็ตามถ้าเขาเอาไปใช้ในทางไม่ดี เท่ากับเขารู้เล่ห์กล รู้อุบาย รู้แนวทาง รู้วิธีการปฏิบัติ รู้ช่อง แต่ถ้าเกิดเขารู้และนำไปใช้ป้องกันตัวเองก็จะดีมาก ทั้งหมดเหล่านี้เราสร้างจิตสำนึกให้เขา ข้อสำคัญก็คืออารมณ์ที่เราจะโยง คือพอเขาเริ่มปรับพฤติกรรมตนเองได้ภายใน 2 วันเราก็จะโยงอารมณ์ไปหาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เราก็อาจ

จะใช้มีวลีที่ดีใส่เข้าไปประกอบด้วย เช่น เพลงของขวัญจากกอนดิน เขาก็จะได้ในเรื่องของการรักชาติ พระมหากษัตริย์จากสื่อที่เรานำมาเสนอด้วย”

ผลการวิจัยส่วนที่ 4 : จิตวิทยาการสื่อสารในกระบวนการสื่อสารตามโครงการพัฒนาจิต และคุณภาพชีวิต

จากผลการวิจัยพบว่าพระอาจารย์วีระพันธ์ได้นำหลักจิตวิทยาวัยรุ่นมาใช้ในการสื่อสาร เพื่อให้ฝึกอบรมเยาวชนให้เกิดผลการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลันด้วยวิธีต่างๆมากมาย โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์ภายใต้กรอบจิตวิทยาวัยรุ่น ใน 4 ประเด็น คือ

- 1.วัยรุ่นให้ความสำคัญกับเพื่อนมาก และเป็นวัยที่อยากให้เป็นที่ยอมรับ
- 2.วัยรุ่นบางคนไม่เกรงกลัวพ่อแม่ แต่เกรงใจครู อยากให้ครูรัก ครูชม
- 3.วัยรุ่นต้องการความเห็นอกเห็นใจจากผู้ใหญ่และผู้ใกล้ชิด
- 4.วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการยึดมั่นในอุดมการณ์ ปรัชญาชีวิตของตนเอง

หลักจิตวิทยาวัยรุ่นกับการให้ความสำคัญต่อตนเองไม่ให้เพื่อนดูหมิ่นเหยียดหยามหรือไม่ต้องการเสียหน้า

พระอาจารย์วีระพันธ์ใช้หลักใจปราบใจ เช่นเมื่อท่านจะจัดการกับผู้เข้าอบรมที่เป็นหัวโจกท่านจะใช้วิธีบอกผู้เข้าอบรมคนนั้นก่อนว่าถ้าเกิดเขาต่อพระอาจารย์จะให้มือเคาะศีรษะเขานะ แต่พระอาจารย์จะให้อุบาย คือจุดที่เคาะศีรษะจะต้องเป็นจุดที่ไม่เจ็บมากนัก และเป็นจุดที่มีเสียงดังพอสมควร ให้ดังพอที่เพื่อนในกลุ่มที่เขาไม่อายุเท่าไรได้ยิน พระอาจารย์ก็อาจจะเรียกเพื่อนกลุ่มนั้นมา 3-4 คน ถามเพื่อนเขาว่าหัวโจกคนนี้สมควรถูกลงโทษหรือไม่ เพื่อนเขาก็จะรีบบอกว่า สมควรครับ พระอาจารย์จึงแกล้งให้เพื่อนเคาะหัวแทน เขาก็จะไม่ทำกลัวเพื่อนโกรธ ท่านก็จะพูดว่า หลวงพ่อต้องทำนะ เขาก็จะยอมอ่อนน้อมรับ ก้มศีรษะให้เคาะแต่โดยดี

หลักจิตวิทยาวัยรุ่นกับการให้ความสำคัญต่อครู

ในเรื่องการใช้จิตวิทยาวัยรุ่นกับการให้ความสำคัญต่อครูนั้น พระอาจารย์วีระพันธ์ท่านได้นำมาใช้ใน 3 ประเด็นคือ ในกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ท่านได้ให้ครูแสดงบทบาทสมมติเป็นญาติผู้ใหญ่ของผู้เข้าอบรมนั้นหมายถึงว่า ผู้เข้ารับการอบรมจะได้มีครูซึ่งรับบทบาทเป็นพ่อแม่ ป้า น้า อา พี่ ยาย ฯลฯ คอยดูแลพวกเขา คอยให้คำปรึกษา คำแนะนำ คอยชี้ทางให้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง

ประเด็นต่อมาคือเรื่องลงโทษครูด้วยการแขวนป้ายให้ครูเป็น “ครูเซเลบ” ซึ่งจากการใช้วิธีนี้ พระอาจารย์ใช้หลักจิตวิทยาการให้ความสำคัญต่อครูของวัยรุ่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้ผู้เข้าอบรม เกิดความรู้สึกทนไม่ได้ที่จะให้เอาครูของตนมาเขียนป้ายชื่อเช่นนี้ จึงพยายามทำทุกอย่าง เจรจาต่อรองกับวิทยากรทุกวิถีทาง เพื่อจะทำให้ครูไม่ต้องโดนทำโทษเช่นนั้น ด้วยวิธีการใช้หลักจิตวิทยาเช่นนี้ทำให้เกิดผลดีคือ พระอาจารย์วีระพันธ์จะมีอำนาจต่อรองเหนือกว่า เนื่องจากผู้เข้าอบรมมีแนวโน้มที่จะยอมทำทุกอย่างอยู่แล้วเพื่อให้ครูของตนพ้นโทษ

นอกจากนี้ บางครั้งพระอาจารย์วีระพันธ์มักใช้วิธีพูดถามนำกับครูอาจารย์ว่าพร้อมจะยอมอดข้าวเป็นเพื่อนกับลูกศิษย์หรือไม่ เมื่อครูยอมที่จะอดข้าวกับกลุ่มที่แข่งขันเกมแล้วแพ้ หลักจิตวิทยาข้อนี้มีส่วนทำให้ผู้เข้าอบรมเกิดความรู้สึกผิด เกิดความสำนึกที่ทำให้ครูของตนต้องลำบาก ผลพลอยได้ก็คือ ผู้เข้าอบรมจะเกิดความรู้สึกว่าครูยอมเสียสละ ยอมถูกลงโทษ เพราะรักลูกศิษย์ ไม่ต้องการให้ลูกศิษย์รับกรรมแต่เพียงฝ่ายเดียว ครูอาจารย์ต้องการร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยยอมเสียสละให้ลูกศิษย์ได้ทุกอย่าง ทำให้ลูกศิษย์มีทัศนคติที่ดีต่อครูมากขึ้น

หลักจิตวิทยาวัยรุ่นต้องการความเห็นอกเห็นใจความเข้าใจจากผู้ใหญ่และผู้ใกล้ชิด

หลักการสอนของพระอาจารย์วีระพันธ์จะสอนเรื่องใดก็ตามท่านมักจะไม่นสอนโดยตรงแต่จะใช้วิธีการเล่าเรื่องให้ฟังและบางครั้งท่านจะเล่าเรื่องตรงกับความรู้สึกของผู้เข้าอบรม เช่นเรื่องเด็กขาเป๋ขอซื้อสุนัขเขาไปที่สนามหลวง ท่านต้องการสรุปให้ฟังว่าไม่มีใครเข้าใจได้ดีเท่ากับคนที่มีลักษณะเหมือนกัน ซึ่งวิธีการเช่นนี้ท่านได้ใช้หลักจิตวิทยาควบคู่กับการฝึกอบรมเสมอ

นอกจากนี้ กรณีการสอนเรื่องใดๆ พระอาจารย์วีระพันธ์มักใช้คำพูดและท่าทางที่แสดงถึงความเมตตา รักใคร่ ห่วงใย ความน่าไว้วางใจ ความห่วงใย เอาใจใส่ผู้เข้าอบรมเป็นอย่างมาก ท่านมักใช้คำเรียกแทนตัวเองว่า “หลวงพ่อ” และแทนตัวผู้เข้าอบรมว่า “ลูก” ในกรณีที่ท่านต้องการจะสอนเพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้รับรู้ถึงความห่วงใยด้วยความจริงใจของท่าน เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้รู้สึกไว้วางใจ เชื่อใจ เชื่อมั่น ศรัทธา และพร้อมจะเปิดใจสารภาพ ซึ่งจากการสนทนากลุ่มพบว่าผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่ขาดความอบอุ่น ขาดความเอาใจใส่จากครอบครัวและคนใกล้ชิด การที่ท่านปฏิบัติตนเช่นนี้ทำให้ท่านเข้าไปนั่งกลางใจของผู้เข้าอบรมได้ เมื่อจะพูดโน้มน้าวสิ่งใดผู้เข้ารับการอบรมก็มักจะรับฟังด้วยความเต็มใจ และมีเปอร์เซ็นต์จะเชื่อถือและยอมปฏิบัติตามได้ไม่ยาก เปรียบเหมือนที่ฟังที่ยึดเหนี่ยวทางใจของเยาวชนวัยรุ่น

หลักจิตวิทยาวัยรุ่นกับการยึดมั่นอุดมการณ์

การพูดชี้แนะสิ่งที่ต้องการให้ทำโดยยกตัวอย่างผู้ที่เคยทำมาแล้ว ใช้สถิติอ้างอิงเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วจริง ๆ จิตวิทยาที่ท่านนำมาสอน เช่น เวลาท่านจะพูดให้ผู้เข้ารับการอบรมเลิกยาเสพติด ท่านจะไม่พูดเรื่องยาเสพติดโดยตรง แต่ท่านจะพูดถึงคนเลิกยาเสพติดแทนว่ามีคนกี่หมื่นคนแล้วที่มาสารภาพเลิกยาที่ศูนย์ฯแห่งนี้ พวกเขาต่างสารภาพเพื่อใคร บางครั้งท่านก็เปิดสื่อที่มีคนเลิกยาเสพติดและปฏิญาณตนว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด โดยให้คำสัตย์ปฏิญาณต่อพระพักตร์พระบรมฉายาที่สลักษณณ์ บางคนก็เลิกเพื่อแม่ ซึ่งการใช้จิตวิทยาเช่นนี้ทำให้ผู้เข้าอบรมที่มีปัญหาเรื่องยาเสพติดเกิดจิตศรัทธาอย่างแรงกล้า ในการที่จะประกาศตนเลิกใช้ยาเสพติดทุกชนิด อย่างน้อยก็ทำเพื่อในหลวงหรือทำเพื่อพ่อแม่ สักครั้ง

นอกจากนี้ในการที่จะปลุกจิตสำนึกให้รักชาตินั้น พระอาจารย์วัชรพันธ์มักจะใช้วีรกรรมของคนสมัยก่อนที่ยอมเสียสละชีวิตเพื่อชาติ เช่น เรื่องบางระจัน พระเจ้าตากมาให้ผู้เข้าอบรมดูและสื่อที่สำคัญในการโยงไปถึงเรื่องความรักชาติ ทำเพื่อชาติ ก็คือเรื่องพระศรีสุริโยทัย ที่แม้ตัวเป็นหญิงแต่ก็ปลอมตัวออกไปสู้รบกับศัตรู ยิ่งทำให้ผู้เข้ารับการอบรมที่เป็นชายรู้สึกต้องการที่จะทำตัวให้เป็นประโยชน์กับประเทศชาติบ้าง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน” การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาการสื่อสารในกระบวนการฝึกอบรมตามโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน
2. ศึกษากลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ ละ ลด เลิก ยาเสพติดแบบฉับพลัน
3. ศึกษาการใช้เทคโนโลยีการสอนประกอบการอบรมโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต
4. ศึกษาจิตวิทยาการสื่อสารในกระบวนการสื่อสารตามโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับวิทยากรที่เป็นพระสงฆ์ 4 รูปและฆราวาส 3 คน ประกอบกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มเชิงลึก (Focus Group Discussion) กับผู้เข้าอบรมที่ตัดสินใจเลิกยาเสพติด 28 คน รวมทั้งสิ้น 35 คน นอกจากนี้ยังมีการสังเกตบริบทแวดล้อมของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ บุคลิกภาพภายนอก กิริยาท่าทาง น้ำเสียง สายตา ความสนใจและความร่วมมือในกระบวนการฝึกอบรมและการตอบคำถาม โดยการนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การสื่อสารในกระบวนการฝึกอบรมตามโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน

ส่วนที่ 2 กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ ละ ลด เลิก ยาเสพติดแบบฉับพลัน

ส่วนที่ 3 การใช้เทคโนโลยีการสอนประกอบการฝึกอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

ส่วนที่ 4 จิตวิทยาการสื่อสารในกระบวนการสื่อสารตามโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

ส่วนที่ 1 การสื่อสารในกระบวนการฝึกอบรมตามโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน

จากการวิจัยพบว่ากระบวนการสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลันนั้น เป็นการสื่อสารกลุ่มใหญ่ที่มีลักษณะของการสื่อสารสองทางอย่างไม่เป็นทางการและการมีปฏิสัมพันธ์เป็นส่วนใหญ่ และพบว่าผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสารต่างก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการสื่อสารให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

การสื่อสารสองทาง

จากการวิจัยพบว่า การสื่อสารในการฝึกอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตส่วนใหญ่เป็นลักษณะการสื่อสารสองทาง ได้แก่ การร่วมทำกิจกรรมต่างๆ การเล่นเกม เพลง การสัมภาษณ์ การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ คือเป็นการสื่อสารที่มีปฏิริยาตอบกลับ (Feedback) ระหว่างผู้ส่งสาร (วิทยากร) กับ ผู้รับสาร (ผู้เข้ารับการอบรม) การสื่อสารมักเป็นไปในรูปแบบไม่เป็นทางการมีการพูดคุย ชักถามปัญหาที่ไม่เข้าใจ เจาะจุดอ่อนขณะเล่นเกม แต่ส่วนใหญ่แล้วจะต้องใช้อุปกรณ์ขยายเสียงในการสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารเนื่องจากเป็นการสื่อสารระดับกลุ่ม หากใช้เสียงปกติคนอื่นในกลุ่มอาจไม่ได้ยินการสื่อสารที่เกิดขึ้นนั้น

การสื่อสารทางเดียว

การบรรยายและการเปิดเพลงให้ฟังระหว่างพักอบรม ถือเป็นสื่อสารที่มีลักษณะทางเดียว คือผู้ส่งสารส่งเนื้อหาสาระรายวิชาต่างๆหรือเปิดบทเพลงผ่านสื่อให้แก่ผู้รับสาร แต่การสื่อสารทางเดี่ยวยังใช้เป็นส่วนน้อยกว่าการสื่อสารแบบโต้ตอบกัน เมื่อผู้รับสารรับสารแล้วแต่ไม่มีการสื่อสารกลับ หรือบางครั้งอาจเกิดการสื่อสารกลับบ้าง กรณีไม่เข้าใจในเนื้อหาที่บรรยาย แต่ก็เพียงส่วนน้อย

องค์ประกอบกระบวนการสื่อสาร

1. ผู้ส่งสาร คือ พระอาจารย์วัชรพันธ์จัดได้ว่าเป็นผู้ส่งสารที่มีความน่าเชื่อถือสูง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการสื่อสาร โดยสถานภาพความเป็นพระสงฆ์ได้รับความน่าเชื่อถือ

ไปมากกว่าครึ่งแล้วและยังมีลักษณะอื่น ๆ ที่ช่วยเสริมความน่าเชื่อถือซึ่งหากวิเคราะห์ตามองค์ประกอบความน่าเชื่อถือของ McCroskey, Larson และ Knapp (McCroskey, Larson and Knapp 1971 : 81-82) คือ ท่านเป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ มีไหวพริบและประสบการณ์ในเรื่องยาเสพติดเป็นอย่างดีอาจเป็นเพราะเคยมีประสบการณ์การเสพยาเสพติดจริงมาแล้วด้วย ประกอบกับเป็นผู้ที่มีทัศนคติต่อการแก้ปัญหาเสพติดอย่างมุ่งมั่นและตั้งใจจริง ทั้งมีความซื่อสัตย์ จริงใจกับทุกคน มีความตั้งใจจริงและทุ่มเทในการสอนอย่างมาก แม้บางครั้งมีการอบรมทุกวัน อีกทั้งยังมีงานอบรมนอกศูนย์ฯซึ่งทำให้เหนื่อยมาก แม้มีบางครั้งไม่สบายแต่ก็ยังไม่ละทิ้งการเป็นวิทยากรในการอบรม นอกจากนี้ยังมีความเป็นคนหนักแน่นและเด็ดขาด เป็นคนถึงลูกถึงคน สิ่งเป็นสิ่ง มีบุคลิกความเป็นผู้นำสูง ผิดเป็นผิด ถูกเป็นถูก และที่สังเกตได้คือท่านมีจิตวิทยาในการสื่อสารสูงมาก เข้าใจปัญหาสังคมอย่างแท้จริง เพราะได้ศึกษาเรื่องปัญหาเสพติดและร่วมแก้ปัญหานี้มานาน เหล่านี้ล้วนทำให้ท่านได้รับความเชื่อถือ ไว้วางใจ และได้รับความเคารพยำเกรงจากบรรดาทั้งจากพระสงฆ์และบุคคลที่ทำงานอยู่ในศูนย์ฝึกอบรม ครูอาจารย์ นักเรียน เยาวชนที่เข้ารับการอบรม และบุคคลทั่วไปอย่างมาก

2. สาร หรือเนื้อหาที่นำเสนอในการฝึกอบรม จากผลการวิจัยพบว่าเนื้อหาที่นำมาอบรมนั้นมีทั้งที่เป็นเรื่องของทางโลกและทางธรรมผสมกัน การนำเสนอสารในการอบรมของพระอาจารย์วัระพันธ์ท่านใช้คำพูดและประโยคด้วยภาษาสั้น เข้าใจง่าย เนื้อหามีความหมายตรงกระชับได้ใจความ มีการใช้วิธีอุปมาอุปไมยนำมาเปรียบเทียบกับชีวิตจริงของผู้เข้าอบรม ในการบรรยายได้อธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจนและเกิดภาพ

เนื้อหาที่นำมาอบรมครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ของการอบรมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับสาร สารมีความทันสมัย ทันเหตุการณ์ มีการเรียงลำดับสาระของสารให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนของการโน้มน้าวใจ โดยเริ่มต้นจากการละลายพฤติกรรม สร้างความคุ้นเคยก่อนและเกริ่นนำด้วยเรื่องที่ควรรู้แต่จะไม่นำเรื่องยาเสพติดมาพูดก่อนซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่ทำให้ไม่เกิดการต่อต้านจากผู้เข้ารับการอบรมที่ติดยาอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งทำให้สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เข้ารับการอบรมได้มาก ทำให้เกิดอารมณ์คล้อยตามได้ง่ายขึ้น นอกจากนั้น พระอาจารย์วัระพันธ์ยังนิยมทิ้งท้ายการพูดแต่ละเรื่องด้วยคำคมหรือบทกลอนฝากไว้ให้ผู้เข้าอบรมได้คิดต่อไป

จุดมุ่งใจในสารใช้เนื้อหาที่สื่อให้เกิดความรู้สึกกลัวเป็นหลัก จะเป็นเรื่องโทษของยาเสพติด ภาพการฆ่ามะเร็งปอด ภาพการฆ่าศพ สภาพชีวิตของผู้ติดเฮดส์ ทำให้ผู้เข้าอบรมเกิดความกลัวว่าสักวันเหตุการณ์เช่นนั้นอาจจะมาถึงตัวเอง ทำให้ได้คิด จึงคิดเลิกตั้งแต่วันนั้น

การเสนอสารหากเป็นเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดมักเป็นการเสนอสารด้านลบด้านเดียว และมีความถี่มากที่สุดในบรรดาเนื้อหาทั้งหมดที่เกี่ยวกับยาเสพติด ทั้งนี้เพื่อให้การโน้มน้าวใจเพื่อผลตัดสินใจเลิกยาเสพติดเกิดความต่อเนื่อง

เนื้อหาสาระของสารที่เป็นภาพหรือเรื่องราว การคลอเคลือบ ซึ่งแสดงถึงความเจ็บปวดความยากลำบากของแม่ เป็นภาพที่สอดใส่ความกลัวในเชิงสร้างอารมณ์รับรู้ว่าผู้อันเป็นที่รักคือ "แม่" ได้รับความทุกข์ ความเจ็บปวด การรับรู้ความกลัวเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วยที่สามารถเลี่ยงได้ซึ่งเป็นความกลัวในระดับต่ำ ซึ่งมีผลต่อการจูงใจให้ปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม การสารภาพเลิกยาของนักเรียนโรงเรียนอื่นที่เคยมาเลิกยาที่ศูนย์แห่งนี้ ภาพการผ่าตัดมะเร็งปอด เรื่องราวเกี่ยวกับโทษ ผลร้าย พิษภัยของยาเสพติด ภาพผ่าตัด เหล่านี้เป็นสารที่มีผลต่อการเลิกยาเสพติดทั้งสิ้น

3. สื่อ พระอาจารย์วิระพันธ์ ถือเป็นสื่อบุคคล ซึ่งมีความน่าเชื่อถือสูงเนื่องจากเป็นพระสงฆ์และเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องที่พูดเป็นอย่างดี มีบุคลิกลักษณะน่าไว้วางใจ มีบุคลิกความเป็นผู้นำ มีความสำรวม เป็นคนเปิดเผย เป็นกันเองและเข้ากับผู้อื่นได้ดีและมีจิตวิทยาในการสื่อสาร

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นสื่อที่นำมาใช้ประกอบในการอบรม ได้แก่ คอมพิวเตอร์ วีดีทัศน์ เครื่องฉายแผ่นใส จอLCD สื่อเหล่านี้ทำให้การสื่อเนื้อหาไปถึงผู้รับสารมีประสิทธิภาพมากขึ้นเนื่องจากช่วยให้เห็นภาพต่างๆ ได้ชัดเจน ทำให้สิ่งที่เป็นนามธรรมเป็นรูปธรรมได้

สรุปได้ว่าการสื่อสารที่ประสบผลสำเร็จในแต่ละครั้งและส่งผลให้การอบรมก่อให้เกิดตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลันได้นั้นเกิดจากการผสมผสานการบูรณาการใช้สื่อหลายสื่อมารวมกัน เช่นการใช้คอมพิวเตอร์ร่วมกับโทรทัศน์และเครื่องฉายแผ่นใสในการอบรมเป็นต้น ถ้าใช้อย่างใดอย่างหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียวนั้นจะไม่ได้ประสิทธิผลเท่าที่ควร

4. ผู้รับสาร ผู้รับสารหรือเยาวชนที่เข้ารับการอบรมนั้นมีอายุประมาณ 12-18 ปี ซึ่งยังอยู่ในช่วงของวัยรุ่น มีบุคลิกลักษณะเป็นคนชอบแต่งตัว ชอบความทันสมัย แปลกใหม่ และเป็นผู้ที่ชอบเสี่ยง ชอบลอง อยากรู้ อยากเห็น จึงทำให้มีโอกาสเสี่ยงสูงในการติดยาเสพติด นอกจากนี้ยังพบว่าในลักษณะทางจิตวิทยาวัยรุ่นส่วนใหญ่ต้องการ ความรัก ความเห็นอกเห็นใจจากผู้ใหญ่และคนใกล้ชิด แต่เนื่องจากผู้รับสารอยู่ในวัยกำลังศึกษาจึงทำให้มีทักษะการสื่อสารอยู่ในระดับดี นัก

เรียนที่มารับการอบรมส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีปัญหาทางครอบครัว พ่อแม่ทำมาหากิน ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ลูกเท่าที่ควร ส่วนหนึ่งเป็นนักเรียนที่เกียจคร้าน มีปัญหาการเรียนด้วย

5. ผลของการสื่อสาร

จากการวิจัยพบว่า ก่อนเข้ารับการอบรมนั้นผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติต่อการอบรม ต่อวิทยากรอยู่ในระดับต่ำ แต่พบว่าภายหลังการอบรมผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติต่อการอบรมและวิทยากรดีขึ้น รวมถึงทัศนคติต่อการศึกษาก็เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ยังพบว่า การเริ่มกระบวนการค่ายหรือการจัดอบรมที่มีประสิทธิภาพนั้น ขั้นตอนเริ่มกระบวนการเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากดังจะเห็นได้จากหลักการของพระอาจารย์วีระพันธ์ที่มีการเตรียมคน และการเตรียมใจและการละลายพฤติกรรมของผู้เข้าอบรมเป็นสำคัญ ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการอบรมที่สัมฤทธิ์ผล ทำให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยง่ายต่อการฝึกอบรมและควบคุมดูแลผู้เข้ารับการอบรมของวิทยากร และระหว่างการอบรมนอกจากมีการให้เนื้อหาความรู้ในด้านต่างๆแล้ว ก็ยังมีสิ่งบันเทิง เช่น มีการร้องเพลงและเล่นเกมร่วมกัน ขณะเดียวกันในเกมหรือเพลงที่ให้เล่นหรือร้องนั้นก็มักมีการสอดแทรกเนื้อหาสาระหรือความหมายดีๆ เป็นการช่วยสอนไปด้วยในตัว ซึ่งทำให้เด็กที่เข้ารับการอบรมเกือบจะไม่รู้สึกรู้ว่ากำลังถูกสอน แต่กำลังซึมซับเข้าไปในจิตใจที่ละน้อยนั่นเอง นอกจากนี้ยังมีการใช้สื่อที่ทันสมัย ใช้คอมพิวเตอร์ในการช่วยสอนหรือบรรยาย และการไม่ละทิ้งเนื้อหาสาระของหลักพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นสอนให้คนทำดีได้ดี ก็มีส่วนที่ทำให้การอบรมในโครงการนี้ประสบความสำเร็จเช่นกัน

สรุปผลการศึกษาเรื่องกระบวนการสื่อสาร

กระบวนการสื่อสารที่พระอาจารย์วีระพันธ์นำมาใช้ในการฝึกอบรมและทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการตัดสินใจเลิกยาเสพติดได้นั้นสามารถสรุปเป็นกระบวนการต่อเนื่องได้ 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อเป็นการละลายพฤติกรรมและสร้างความคุ้นเคยลดความกดดันในการอบรม โดยการใช้เกม และการแสดงบทบาทสมมติเป็นสื่อเพื่อช่วยให้การเริ่มต้นการอบรมเป็นไปด้วยดีและมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างผู้เข้ารับการอบรมและวิทยากรและเพื่อเป็นการปูทางให้กระบวนการฝึกอบรมเป็นไปด้วยความราบรื่น ผู้รับสารเกิดความเต็มใจที่จะรับ

สาร นอกจากนี้พบว่ากิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีผลดีในการให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการตัดสินใจเลือกยาเสพติดด้วย เนื่องจากจะไม่เกิดการอายเมื่อจะออกไปสารภาพเพื่อเลิกยา

ขั้นที่ 2 การสร้างและดึงดูดความสนใจโดยการนำเสนอสารที่เป็นเรื่องแปลกใหม่สำหรับวัยรุ่น คือ เป็นการดึงความสนใจผู้เข้ารับการอบรมโดยการนำเสนอสารที่แปลกใหม่ ความน่าอัศจรรย์ เรื่องลึกลับ ฯลฯ ซึ่งการเสนอสารเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อนั้นได้เสนอหลังจากเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันระหว่างวิทยากรและผู้เข้าอบรมแล้ว การอบรมจะเริ่มด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อของคนโดยมีจุดประสงค์เพื่อสอนและให้ข้อคิดว่าสิ่งใดเป็นสิ่งควรเชื่อถือและสิ่งใดไม่ควรเชื่อ เพื่อให้ผู้รับสารได้รู้ได้เห็นว่สิ่งไหนจริง/ไม่จริง ควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อ เป็นขั้นตอนที่มีส่วนอย่างมากในการปรับพฤติกรรมผู้รับสารให้รู้จักคิดพิจารณาไตร่ตรองสิ่งต่างๆรอบๆตัว โดยการคิดอย่างมีเหตุผลและไม่หลงเชื่ออะไรง่าย ๆ ในการดำเนินชีวิต

ขั้นที่ 3 การนำเสนอสารโดยการนำเรื่องใกล้ๆตัวมาพูด โดยการเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย การสร้างความน่าเชื่อถือ การเสนอสถิติตัวเลขโดยสื่อมวลชนให้เห็นความน่ากลัวและให้เห็นว่าทุกสิ่งกำลังคืบคลานเข้ามาใกล้ตัวกับชีวิตปัจจุบันของพวกเรามากขึ้น โดยในขั้นนี้จะเป็นการนำเสนอสภาพปัญหาสังคมและภัยชีวิตซึ่งจะเสนอหลังจากการสอนหรือชี้แนะให้ผู้เข้าอบรมทราบแล้วว่าไม่ควรเชื่ออะไรง่าย ๆ ควรจะต้องคิดพิจารณาด้วยเหตุด้วยผลก่อนจึงจะเชื่อ จากนั้นกระบวนการต่อไปในการสื่อสารของการฝึกอบรมก็คือจะเริ่มให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เห็นปัญหาต่างๆในสังคม ซึ่งเป็นปัญหาใกล้ตัว ทุกปัญหาทวีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อทุกคน ทั้งนี้วัตถุประสงค์ในการเสนอปัญหานี้ก็เพื่อให้ทุกคนมองเห็นในจุดเดียวกัน คิดในจุดเดียวกัน เมื่อทุกคนคิดและเห็นในจุดเดียวกันแล้ว การจะสอนจะพูดเรื่องอะไรก็ง่ายขึ้น และเมื่อผู้เข้าอบรมเกิดความตระหนักเหมือนกันแล้ว ว่าถึงเวลาแล้วที่จะต้องเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยกันแก้ไขปัญหา เมื่อผู้ส่งสารจะปลุกจิตสำนึกเรื่องอะไรก็ตามในขั้นต่อไปก็จะทำได้ง่ายขึ้น

ขั้นที่ 4 การใช้เกม เพลง และสื่อวีดิทัศน์ในการปลุกจิตสำนึก ในขั้นนี้เป็นการกล่อมเกลาคิดใจผู้เข้าอบรมให้เกิดสำนึกโดยเกมจะเป็นตัวสอนในเรื่องความมีน้ำใจ ความสามัคคี การรักเพื่อน รักสถาบัน รักชาติ รวมทั้งการปลุกจิตสำนึกให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และเกิดภาวะผู้นำในกลุ่ม ส่วนเพลงที่นำมาเสนอส่วนใหญ่เป็นเพลงที่มีเนื้อหากินใจ มีความทันสมัย ให้ความรู้สึกตรงกับสภาพความเป็นอยู่และสภาพชีวิตของเยาวชน ทำให้เมื่อเปิดแล้วเยาวชนสามารถร้องได้และสามารถจดจำเนื้อหาของเพลงได้ด้วย ส่วนสื่อที่นำมาใช้จะเป็นภาพที่เน้นความดึงดูดใจผู้เข้ารับการอบรมด้วยภาพที่ส่วนใหญ่ยังไม่เคยเห็นจากที่ไหนมาก่อน และมีการสอดแทรกข้อคิดให้

กลยุทธ์การสร้างความเข้าใจร่วมกัน ก่อนการฝึกอบรมจะต้องมีการประชุมระหว่างทีมงาน วิทยากรและครู-อาจารย์ที่พานักเรียนมาฝึกอบรม ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน ให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการดำเนินงาน

การประชุมส่วนใหญ่จะทำในรูปแบบไม่เป็นทางการ คือ เป็นการพูดคุย ลักษณะปรึกษาหารือกัน โดยมากเป็นการมอบหมายงานโดยใช้วาจาสื่อสารกัน ไม่เน้นการสั่งงานในรูปแบบเอกสารหรือลายลักษณ์อักษรแบบเป็นทางการ

กลยุทธ์การสวมบทบาท (Role-play) ทีมงานวิทยากรที่ศูนย์ฯแห่งนี้จะมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบออกเป็น 5 ฝ่าย คือ ฝ่ายบรรยาย ฝ่ายกิจกรรม ฝ่ายปกครอง ฝ่ายปฏิบัติธรรม และฝ่ายเทคนิค ซึ่งวิทยากรจะต้องรับบทบาทใดบทบาทหนึ่ง และเมื่อสวมบทบาทได้แล้ว จะต้องแสดงบทบาทนั้นเต็มที่เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้ว่าตนต้องปฏิบัติตนอย่างไรกับวิทยากรนั้น

กลยุทธ์การปรับเปลี่ยนบทบาทตามเหตุการณ์เฉพาะหน้า จากการสังเกตพบว่ถึงแม้ว่าก่อนการฝึกอบรมแต่ละครั้งจะมีการแบ่งบทบาทแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน แต่ในการนำมาใช้จริงในการฝึกอบรมหน้าที่หรือบุคลิกที่ได้รับมอบหมายมาอาจจะไม่เหมาะกับผู้รับสารก็เป็นได้ จึงอาจมีการปรับเปลี่ยนบทบาทขึ้นได้ในระหว่างทำการฝึกอบรมโดยดูจากปฏิกิริยาตอบสนอง (Feedback) ของผู้รับสาร

กลยุทธ์การเรียนรู้ทำความเข้าใจกับผู้รับสาร ในเบื้องต้นก่อนการฝึกอบรม ที่ศูนย์ฯแห่งนี้จะมีการประชุมครู พี่เลี้ยง และวิทยากร เพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้เข้ารับการอบรม เช่น ลักษณะนิสัย พฤติกรรมต่าง ๆ ปัญหาของผู้รับสาร เพื่อให้การอบรมมีประสิทธิภาพผลตรงกับความต้องการของแต่ละโรงเรียนให้มากที่สุด

กลยุทธ์การสื่อสารระยะเริ่มดำเนินการฝึกอบรม

ในวันแรกของการฝึกอบรมพระอาจารย์วิระพันธ์และทีมงานจะดำเนินการกระบวนการฝึกอบรมด้วยการใช้เทคนิคและกลวิธีตามขั้นตอนดังนี้

กลยุทธ์การวิเคราะห์ผู้รับสาร เมื่อผู้เข้ารับการอบรมเดินทางมาถึงที่ศูนย์พัฒนาคุณธรรม ระหว่างการเดินทางลงจากรถและเป็นช่วงการรายงานตัว พระวิทยากรและวิทยากรผู้ช่วยที่เป็น

พระสงฆ์และฆราวาส จะออกมาสังเกตพฤติกรรม บุคลิกลักษณะ กิริยาท่าทาง ของผู้เข้าอบรมในเบื้องต้นอีกครั้ง เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์สถานการณ์เบื้องต้น และนำไปวางแนวทางหรือวิธีการอบรมให้เหมาะสมกับผู้รับสารต่อไป

กลยุทธ์การกระจายขุมกำลัง ก่อนเริ่มการฝึกอบรมวิทยากรและทีมงานจะทำการจัดแถว แยกคน และแบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการอบรม โดยมีหลักการว่า จะจัดแถวเพื่อนที่อยู่ห้องเดียวกัน แผนกเดียวกันให้อยู่ในลักษณะแนวตั้ง ทั้งนี้เพื่อที่จะได้หันหน้าคุยกันได้ลำบากกว่าการจัดแถวในแนวนอน ถ้าเป็นโรงเรียนสหศึกษาต้องให้ผู้ชายนั่งสลับกับผู้หญิง ถ้าเป็นโรงเรียนชายล้วนหรือหญิงล้วนก็ต้องแยกแผนกแยกห้องออก จับห้องอื่นมาสลับ ทั้งนี้เพื่อเป็นการกระจายขุมกำลังของผู้เข้ารับการอบรม ช่วยลดการคุยกันระหว่างอบรม และป้องกันการสร้างกลุ่มม็อบ

กลยุทธ์การนำเอากลุ่มผู้เข้ารับการอบรมที่มีปัญหาหรืออาจก่อให้เกิดปัญหา(กลุ่มเสี่ยง)ไว้ด้านหน้า

เนื่องจากการอบรมแต่ละครั้งจะมีผู้เข้าอบรมที่มีปัญหาทั้งด้านการเรียน ความประพฤติและปัญหาสุขภาพติดรวมอยู่ด้วย ดังนั้นที่ศูนย์แห่งนี้จึงนำเอากลุ่มที่มีปัญหานี้ให้อยู่แถวหน้าสุด ทั้งนี้เพื่อที่วิทยากรจะได้ดูแลความประพฤติได้อย่างใกล้ชิดและให้ความสนใจกลุ่มนี้ได้มากขึ้น

กลยุทธ์การเขียนชื่อติดบัตรสีเพื่อการจดจำและตรวจสอบพฤติกรรม ศูนย์ฯแห่งนี้ให้ความสำคัญกับการเขียนชื่อติดบัตรค่อนข้างมากพอสมควร คือ จะให้ผู้เข้ารับการอบรมเขียนชื่อลงบนบัตรด้วยอักษรตัวโตกำหนดว่าขนาดความกว้างของชื่อต้องไม่ต่ำกว่าสองนิ้วและต้องเขียนเลขตำแหน่งที่นั่งไว้บนบัตรด้วย ซึ่งแต่ละแถวจะได้รับบัตรเขียนชื่อเป็นบัตรสีที่มีสีแตกต่างกัน ซึ่งข้อดีก็คือช่วยแก้ปัญหาการไม่เข้าร่วมการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและทำให้วิทยากรได้รู้จักผู้เข้าอบรมมากขึ้น สามารถเรียกชื่อผู้เข้าอบรมได้ถูกต้องแม้จะอยู่ระยะไกล

กลยุทธ์ที่นำมาใช้ในระหว่างดำเนินการฝึกอบรม

1. กลยุทธ์การใช้เกมส์สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวิทยากร ครู และผู้เข้ารับการอบรม

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการละลายพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรมเข้าสู่เป้าหมายเดียวกัน เนื่องจากว่าผู้เข้าอบรมมาจากคนละที่และยังไม่รู้จักกันดี ดังนั้นการสร้างความคุ้นเคย ความเป็นกันเองให้รู้จักปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

2. กลยุทธ์การใช้บทบาทสมมติ

กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อีกกิจกรรมที่นำมาใช้เป็นประจำ คือ การใช้บทบาทสมมติ โดยใช้กลยุทธ์ให้ครูสวมบทบาทสมมติเป็นเสมือนญาติผู้ใหญ่ของผู้เข้าอบรม ซึ่งทำโดยให้ครูอาจารย์ที่พานักเรียนมาอบรมให้ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย เรียกได้ว่าให้มาร่วมกิจกรรม และกระบวนการกลุ่มมีประโยชน์ในด้านการลดบทบาทให้ครูอาจารย์อยู่ในฐานะญาติผู้ใหญ่ของผู้เข้าอบรม และจะทำให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกลดความกดดันและจะกล้าแสดงพฤติกรรมต่างๆออกมา

นอกจากนี้ พฤติกรรมการเรียกชื่อเป็นญาติผู้ใหญ่แทนคำว่าอาจารย์นั้นเกิดเป็น พฤติกรรมยั่งยืน สังเกตได้จากนักเรียนที่มีโอกาสกลับมาเยี่ยมเยียนที่ศูนย์ฯ หลังกลับจากการฝึกอบรมจนถึงปัจจุบันเกือบ 10 ปีแล้ว บางคนกลับมาที่ศูนย์ฯ ยังเรียกสรรพนามอาจารย์ผู้ชายท่านหนึ่งว่าป้าทวดก็มี

3. กลยุทธ์การสร้างความเป็นระเบียบวินัย โดยใช้การเตือนด้วยสัญญาณ สีแบบ

การกระตุ้นเตือนด้วยสัญญาณ สีแบบ นำมาใช้เป็นประจำในระหว่างการฝึกอบรมตลอดระยะเวลาการอบรม 3 วัน โดยเฉพาะในระหว่างที่มีการฟังการบรรยายแล้ววิทยากรพบว่าพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรมเริ่มเฉื่อยชา ไม่สนใจฟัง วิทยากรจะมีวิธีกระตุ้นเตือนผู้เข้าอบรมให้กระตือรือร้น และพร้อมที่จะฟังการบรรยายต่ออย่างตั้งใจมากขึ้น

4. กลยุทธ์การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่าง ประกอบคำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบการสอน ซึ่งช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจนช่วยให้จำแนกง่าย เห็นจริง และเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีรสชาติ ผู้เข้าอบรมไม่รู้สึกเบื่อในการเข้าฝึกอบรม กลยุทธ์ที่นำมาใช้ ได้แก่

- กลยุทธ์การเตรียมใจให้พร้อมก่อนรับการอบรมโดยการเปรียบเทียบให้ลูกคิด หลักการเตรียมใจให้พร้อมก่อนการฝึกอบรม พระอาจารย์วิระพันธ์จะเตือนและชี้แนะให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจเกี่ยวกับการเตรียมใจและการปฏิบัติตนในขณะที่อยู่ในค่าย โดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง เรื่อง " พระพุทธเจ้าผู้สอนคนกับเกลิพราหมณ์ผู้สอนม้า " ซึ่งเป็นการสื่อสารด้วยการใช้ภาษาพูดเพื่อโยนเข้าสู่การสอนของพระอาจารย์ ซึ่งมีลักษณะเดียวกับการสอนของพระพุทธเจ้า คือ ใครดีพระอาจารย์ก็แสดงธรรม ถ่ายทอดความรู้ให้ ใครไม่ดีพระอาจารย์ก็จะใช้กฎระเบียบของพระอาจารย์ทำโทษตามแต่ควรจะเป็น ซึ่งผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่เห็นด้วยและยอมรับ

- กลยุทธ์การบรรยายโดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง นำเปรียบเทียบ และโยงเข้าสู่การสอน

จากการวิจัยพบว่าการฝึกอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตส่วนมากแล้วพระอาจารย์วีระพันธ์จะใช้วิธีการสื่อสารกับผู้เข้ารับการอบรมในการให้สาระความรู้ ความคิด การสอน การปลูกจิตสำนึกต่างๆ ด้วยการใช้วิธีบรรยายเป็นหลัก โดยการใช้คำพูดหรือปากเปล่าเป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายเรื่องราวต่างๆ ประชญา เรื่องทางศาสนา ฯลฯ ในการเล่าเรื่องนั้น เมื่อจบการเล่าแต่ละเรื่อง ท่านมักใช้วิธีสอนด้วยการ ใช้วิธีอุปมาอุปไมย เปรียบเทียบเรื่องที่เล่ากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน

- กลยุทธ์การเล่าเรื่องให้เกิดจิตสำนึกกลับตัวเป็นคนดีด้วยความสมัครใจ
- กลยุทธ์การเล่าเรื่องและหยุดคำพูดบางคำเพื่อให้ผู้ฟังติดตามเรื่อง
- กลยุทธ์การบอกหนทางหรือชี้แนะทางออกให้โดยนำชีวิตตนเองมาเป็นอุทาหรณ์

5. กลยุทธ์การเปรียบเทียบด้วยคำอุปมาอุปไมย คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมา และเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เปรียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือแม้เปรียบเทียบที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบรูปธรรม ก็ช่วยให้ความหนักแน่นเข้า

- กลยุทธ์การพูดเปรียบเทียบโน้มน้าวใจให้เลิกยาเสพติดจากการสังเกตพบว่าพระอาจารย์วีระพันธ์จะใช้วิธีการพูดถึงสิ่งอื่นก่อนแล้วจึงนำมาเปรียบเทียบกับ การตัดสินใจเลิกยาเสพติด

6. กลยุทธ์การใช้สื่อชี้ให้เห็นสภาพปัญหาสังคม ให้ผู้เข้ารับการอบรมได้คิดและมองไปจุดเดียวกันตรงกัน และคิดแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

7. กลยุทธ์การสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ส่งสาร คือ ทำให้ผู้รับสารรับรู้ว่าพระอาจารย์วีระพันธ์เป็นผู้มีประสบการณ์ตรงยอมเข้าใจในปัญหาและการแก้ปัญหาได้ดีกว่าผู้ไม่มีประสบการณ์ตรงเพราะสามารถเอาใจเขามาใส่ใจเราได้

8. กลยุทธ์การทำเป็นตัวอย่างซึ่งเป็นวิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้าโดยเฉพาะ ในทางการสอนเรื่องจริยธรรม ศีลธรรม ด้วยการทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าว

- กลยุทธ์การใช้ภาพที่สะท้อนอารมณ์ให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกหงุดหงิดและเกิดการเกรงกลัวต่อบาป

- กลยุทธ์ให้ลองทำก่อน แล้วจึงสอน พูดโน้มน้าวให้เลิกยาเสพติด

12. กลยุทธ์การนำหลักการของกระบวนการกลุ่ม และพลังกลุ่มมาใช้ในการสอนและใช้ในกิจกรรม เช่น เกม กระบวนการสารภาพเลิกยาเสพติด คือ หากมีคนแรกที่ออกมาเป็นแบบอย่าง ก็จะมีคนอื่นออกตามกันไป

- กลยุทธ์การใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนกดดันไปยังคนอื่นในกลุ่ม พระอาจารย์วีระพันธ์จะใช้วิธีการเอากลุ่มดีกดดันกลุ่มไม่ดี หรือในบางครั้งก็จะใช้กลุ่มที่แพ้เป็นเครื่องต่อรอง ให้รู้ว่าคนชนะไม่เห็นใยดีคนกลุ่มแพ้เลย ไม่เห็นเกือกลบปล่อยให้กลุ่มแพ้อดข้าว จากนั้นก็ให้กลุ่มแพ้หาทางช่วยเหลือตัวเองให้ได้ แล้วในทางกลับกันถ้าให้กลุ่มแพ้เป็นผู้ชนะบ้างกลุ่มแพ้จะเกือกลบ มีน้ำใจให้กับกลุ่มชนะมากน้อยเพียงใด

จากการสังเกตพบว่า ภายหลังจากพระอาจารย์วีระพันธ์จะสอนผู้เข้าอบรมว่าทำไมพวกกลุ่มดีต้องมารับผิดชอบแทนกลุ่มที่ทำผิดด้วย เพราะฉะนั้นเมื่อกลุ่มไม่ดีทำผิดกลุ่มดีก็ต้องให้กลุ่มไม่ดีหรือกลุ่มที่ทำผิดรู้จักรับผิดชอบสิ่งที่กระทำไป

- กลยุทธ์การเจรจาต่อรอง จะใช้หลังจากเล่นเกมจบ ซึ่งพบว่าเกมผีผ้าใบผู้เข้ารับการอบรมกลุ่มชนะจะต่อรองกับวิทยากรให้กลุ่มแพ้ได้รับประทานอาหาร สำหรับเกมนั่งเข้าผู้เข้ารับการอบรมจะต่อรองกับวิทยากรเพื่อขอธงโรงเรียนคืน

13. กลยุทธ์การใช้เกม เพลง บทกลอนและคำคมมาสอนผู้เข้าอบรม โดยพระอาจารย์วีระพันธ์จะใช้หลักการเลือกเกมที่เล่นเพื่อให้เกิดความรักสามัคคี เพลงที่มีความหมายดีสอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการสอน บทกลอนและคำคมที่กินใจ ผู้ฟังเกิดความประทับใจ และจดจำได้ง่าย

- กลยุทธ์การใช้เพลงเป็นสื่อทำให้ผู้เข้าอบรมเพลิดเพลินและมีอารมณ์คล้อยตามเนื้อหาของเพลงเพื่อโยงเข้าสู่เนื้อหาที่จะบรรยาย

- กลยุทธ์การใช้เกมและเพลง เป็นสื่อในการปลูกจิตสำนึกและสร้างความมีน้ำใจ

- กลยุทธ์การใช้บทกลอนและคำคมในการพูดทิ้งท้ายให้คิด

14. กลยุทธ์การให้ลองคิดด้วยตัวเองก่อน แล้วจึงสอน

จากการลงภาคสนามพบว่า ในการสอนคนของพระอาจารย์วิระพันธ์จะใช้วิธีการสอนแบบให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ลองคิด หรือได้ลองทำด้วยตนเองก่อน หลังจากได้ลองคิดแล้ว ลองทำแล้ว พระอาจารย์จึงจะเริ่มสอน โดยจะใช้วิธีเปรียบเทียบกับสิ่งที่ให้ลองคิด ลองทำไปแล้วนั่นเอง

15. กลยุทธ์การสอนโดยการ “ ใช้เพื่อนสอนเพื่อน ”

จากการสังเกตพบว่า ในการฝึกอบรมส่วนใหญ่แล้วพระอาจารย์วิระพันธ์มักจะไม่สอนผู้เข้าอบรมแบบตรงๆ แต่มักจะให้หลักการ คือ “ ใช้เพื่อนสอนเพื่อน ” โดยท่านได้ให้เหตุผลว่าอะไรก็ตามที่เรียนรู้จากเพื่อน นักเรียนหรือผู้เข้ารับการอบรมจะจำได้ดี จำได้ฝังลึกและมั่นคง

16. กลยุทธ์การจบหรือสรุปบทท้าย (กระบวนการฝึกอบรม) ด้วยคำพูดประทับใจ

พระอาจารย์วิระพันธ์ก็จะใช้วิธีการจบการฝึกอบรมด้วยคำพูดที่ประทับใจแก่ผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งในวันสุดท้ายผู้เข้าอบรมก็จะเกิดความประทับใจกับวิทยากรและการฝึกอบรม

ส่วนที่ 3 การใช้เทคโนโลยีการสอนประกอบการฝึกอบรมในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

สรุปผลจากการวิจัยพบว่า ที่ศูนย์แห่งนี้ได้มีการนำเทคโนโลยีช่วยสอนเข้ามาใช้ในการอบรมสามารถสรุปตามลำดับนับตั้งแต่การก่อตั้งศูนย์ได้ดังนี้

1. ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2530-2535 ใช้อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ 2 ชนิด คือ

1.1 เครื่องฉายภาพโปร่งใส (Overhead Projector) มีอุปกรณ์สำคัญคือ แผ่นใสธรรมดาชนิดเขียนและปากกาเขียนแผ่นใส โดยใช้เขียนเรื่องราวต่างๆที่ต้องการจะสอนหรืออบรม บางครั้งก็มีการวาดภาพประกอบเพื่อให้ผู้เข้าอบรมมองเห็นภาพได้มากขึ้น

ต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนเป็นใช้แผ่นใสที่สามารถถ่ายเอกสารได้ ซึ่งช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเห็นตัวหนังสือที่คมชัดและภาพที่มีชีวิตชีวาสมจริงสมจังมากขึ้นแต่ก็ยังเป็นภาพที่มีสีชาวกับสีดำเท่านั้นจึงทำให้ภาพไม่น่าสนใจ และพบปัญหาว่าบางภาพที่เป็นภาพเล็กและมีรายละเอียดมากๆจะดูยาก

ต่อมาจึงเปลี่ยนมาเป็นการใช้แผ่นใสซึ่งทำได้ 2 วิธี คือ การใช้แผ่นใสสำหรับถ่ายภาพสไลด์ ถ่ายจากเครื่องถ่ายภาพเอกสาร และการใช้แผ่นใสพิมพ์จากเครื่องคอมพิวเตอร์ออกสู่เครื่องพิมพ์ภาพสี (ระบบ Inkjet) ซึ่งข้อดีคือทำให้ได้ภาพที่มีสีสันสวยงาม ช่วยดึงดูดความสนใจผู้เข้าอบรมได้มากขึ้น แต่ทั้งสองวิธีมีกระบวนการทำที่มีราคาแพงมาก (แผ่นละประมาณ 50-70 บาท)

พระอาจารย์วีระพันธ์จึงได้พยายามคิดค้นวิธีการอื่น และได้พบวิธีการผลิตแผ่นใสที่ทำขึ้นจากไข่ขาวนำมาใช้กับเครื่องพิมพ์ภาพสี (Inkjet) ซึ่งถือเป็นวิธีที่ถูกและรวดเร็วกว่าการใช้แผ่นใส

1.2 เครื่องฉายภาพสไลด์ ใช้สำหรับการฉายภาพประกอบการบรรยาย แต่มีปัญหาคือใช้ฉายได้เฉพาะกลางคืน และมีปัญหาอื่น คือ เรื่องการหาเครื่องฉาย การหาจอฉาย หาฟิล์มสไลด์ และที่สำคัญคือต้องพกพาอุปกรณ์มาก

2. ช่วงระหว่างปี 2535-2540

ศูนย์ฯได้เปลี่ยนมาเป็นเครื่องฉายวีดิทัศน์ มีข้อจำกัดคือต้องฉายทางจอโทรทัศน์ที่มีขนาด 20 นิ้วขึ้นไป จึงจะมองเห็นภาพได้ชัดเจน ต่อมาเมื่อพบปัญหาจอโทรทัศน์มีไม่เพียงพอ ทางศูนย์ฯจึงได้จัดหาเครื่องฉายภาพ LCD ที่มีกำลังขยายสูงกว่าโดยใช้เครื่องฉายวีดิทัศน์ส่งภาพ ทำให้สามารถฉายภาพได้ทั้งกลางวันและกลางคืน

3. ช่วงระหว่างปี 2542 – ปัจจุบัน

ศูนย์ฯได้นำเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ร่วมกับเครื่องฉาย LCD ซึ่งนับว่าเป็นสื่อที่สมบูรณ์แบบที่สุดในการนำเสนอข้อมูลในการอบรมเพราะสามารถแสดงภาพ, เสียง, ตัวหนังสือ, และภาพเคลื่อนไหวได้ชัดเจน ส่งผลให้ผู้เข้าอบรมเกิดความเข้าใจในเนื้อหาได้ง่ายขึ้น มีความรวดเร็วในการนำเสนอ และที่สำคัญคือสะดวกในการพกพานำไปใช้งาน

วิธีการได้มาของสื่อที่นำมาใช้ในการอบรม

สรุปผลจากการวิจัยพบว่าสื่อที่ศูนย์ฯแห่งนี้นำมาใช้นั้นส่วนใหญ่มักได้มาจากสามแหล่ง คือ

1. จากเรื่องจริงที่พระอาจารย์วีระพันธ์หรือทีมงานไปพบมาแล้วบันทึกเป็นวีดิทัศน์หรือบันทึกเทป
2. จากการเข้าไปขอเรื่องราวที่ได้มีการบันทึกเป็นวีดิทัศน์ไว้แล้วจากสถานีรายการต่างๆ

3.จากผู้เข้ารับการอบรม คือการเก็บภาพและเสียงจากเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างการฝึกอบรม

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่าพระอาจารย์วิระพันธ์และทีมงานวิทยากรทุกท่านต่างก็ให้ความสำคัญมากในการนำสารหรือเนื้อหาที่ต้องการสอนให้กับผู้เข้ารับการอบรมได้ผ่านสื่อหรือช่องทางการนำสารที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่นำมาอบรม เกิดความสนใจที่จะติดตามเรื่องราว และเกิดการจดจำ สามารถนำไปเป็นเครื่องเตือนสติในการดำเนินชีวิตประจำวันได้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการอบรม

ส่วนที่ 4 จิตวิทยาการสื่อสารในกระบวนการสื่อสารตามโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่าพระอาจารย์วิระพันธ์ได้นำหลักจิตวิทยาวัยรุ่นมาใช้ในการสื่อสารเพื่อใช้ฝึกอบรมเยาวชนให้เกิดผลการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉบับพลันภายใต้กรอบจิตวิทยาวัยรุ่น ใน 4 ประเด็น คือ

หลักจิตวิทยาวัยรุ่นกับการให้ความสำคัญต่อตนเองและเพื่อน

พระอาจารย์วิระพันธ์ได้นำหลักจิตวิทยาวัยรุ่นในเรื่องที่ว่าวัยรุ่นจะให้ความสำคัญต่อตนเองและกลุ่มเพื่อนในเรื่องที่วัยรุ่นมักไม่ต้องการให้เพื่อนดูหมิ่นเหยียดหยามตนเอง ไม่ต้องการเสียหน้าต่อหน้าเพื่อนในกลุ่มของตน ซึ่งพระอาจารย์วิระพันธ์ได้นำหลักจิตวิทยาข้อนี้มาใช้ในการฝึกอบรมเพื่อที่จะให้ผู้เข้ารับการอบรมหรือผู้ที่พระอาจารย์วิระพันธ์ต้องการทำโทษได้เกิดความละเอียดต่อเพื่อน และคิดว่าตนเองจะต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของเพื่อน เพื่อให้เพื่อนยอมรับตนเอง ประกอบกับการใช้คำพูดที่พระอาจารย์วิระพันธ์ใช้พูดกับผู้เข้าอบรมในแต่ละคำพูดที่มักพูดเป็นที่ละประเด็นให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการยอมรับ คล้อยตามและเห็นจริงตามคำพูดเป็นข้อๆไป นั้น เสมือนว่าเป็นข้อผูกมัดให้ผู้เข้ารับการอบรมต้องยอมรับในเรื่องที่พระอาจารย์วิระพันธ์ต้องการสอนหรือต้องการลงโทษโดยศิโรราบ ไม่มีข้อโต้แย้งใดๆ รวมทั้งการที่นักเรียนออกมาสารภาพเพื่อลด ละ เลิก ยาเสพติด ก็ไม่ได้ทำให้ผู้ที่ออกมาสารภาพและเลิกยาเสพติดเสียหน้าหรือละเอียดต่อเพื่อน ๆ แต่อย่างใด แต่กลับกลายเป็นว่าผู้ที่ออกมาเป็นผู้กล้าหาญ เป็นผู้นำในการที่จะกระทำความดีต่อไป

หลักจิตวิทยาช่วยร่นกับการให้ความสำคัญต่อครู

พระอาจารย์วีระพันธ์ท่านได้นำหลักจิตวิทยาการให้ความสำคัญต่อครูมาใช้ในการอบรม
ดังนี้

- การให้ครูแสดงบทบาทสมมติเป็นญาติผู้ใหญ่ เช่น พ่อ แม่ ป้า น้า อา พี่ ยาย ฯลฯ ของผู้เข้าอบรมในกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ให้ครูมีหน้าที่ดูแล ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ ตลอดจนถึงทางให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ทำในสิ่งที่ถูกที่ควร รวมถึงการเล่นเกมส์ร่วมกัน การหาทางแก้ปัญหาต่างๆ ร่วมกันในการฝึกอบรม ซึ่งกิจกรรมนี้มีผลอย่างยิ่งให้ครูและลูกศิษย์ (ผู้เข้ารับการอบรม) เกิดความผูกพันกันมากขึ้น ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมกล้าพูด กล้าคุย กล้าแสดงความรู้สึกที่แท้จริง กล้าปรึกษากับครูในเรื่องต่างๆมากขึ้น เพราะผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกว่าคุณครูอาจารย์ของพวกเขาที่เป็นญาติของเขาคนหนึ่งที่เขาสามารถคุยได้ทุกเรื่อง

- พระอาจารย์วีระพันธ์ใช้วิธีการลงโทษครูด้วยวิธีการถามทำให้ครูยอมรับการลงโทษโดยใช้คำที่รุนแรง เช่น การเขียนป้าย "ครูเซเลย" สิ่งเหล่านี้มีผลทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้สึกทนไม่ได้ที่จะให้อาจารย์ของตนซึ่งตนเคารพนับถือมาทำเช่นนั้น ซึ่งการทำวิธีเช่นนี้มีผลดีคือทำให้พระอาจารย์วีระพันธ์มีอำนาจต่อรองเหนือกว่า เพราะผู้เข้ารับการอบรมมักจะทำตามทุกอย่างที่พระอาจารย์บอกทั้งนี้เพื่อให้ครูของตนพ้นโทษ ซึ่งการทำเช่นนี้ยังมีผลทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อครูมากขึ้นด้วย

หลักจิตวิทยาช่วยร่นต้องการความเห็นอกเห็นใจ ความเข้าใจ จากผู้ใหญ่และผู้ใกล้ชิด

พระอาจารย์วีระพันธ์ได้นำหลักจิตวิทยาในเรื่องช่วยร่นต้องการความเห็นอกเห็นใจความเข้าใจจากผู้ใหญ่และผู้ใกล้ชิดมาใช้โดยวิธีการเล่าเรื่องที่ตรงกับความรู้สึกของผู้เข้าอบรม และจะสรุปให้ฟังว่าไม่มีใครจะเข้าใจได้ดีเท่ากับคนที่มีลักษณะเหมือนกันเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ตระหนักในความจริงที่ว่าทำไมบางคนไม่เข้าใจพวกเขา ทำไมบางคนไม่เข้าใจความรู้สึกของคนที่ดีเยือกเย็นและอยากจะทำ

นอกจากนี้ ในการสอนหรืออบรมไม่ว่าเรื่องใดก็ตาม พระอาจารย์วีระพันธ์จะใช้คำพูดโดยใช้คำเรียกแทนตัวเองว่า "หลวงพ่อ" และแทนตัวผู้เข้าอบรมว่า "ลูก" และท่าทางที่แสดงถึงความเมตตา รักใคร่ ห่วงใย เอาใจใส่ผู้เข้ารับการอบรมตลอดเวลาจึงทำให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกว่ามีคนเข้าใจและห่วงใยพวกเขาอย่างน้อยก็คือ พระอาจารย์วีระพันธ์ ซึ่งการใช้คำพูดและวิธีการเช่นนี้มีผลทางจิตวิทยาทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความเชื่อถือ ไว้วางใจ และยอมรับในตัวท่าน เมื่อท่านจะพูดอะไรก็ตามทำให้ผู้เข้าอบรมเกิดความยอมรับได้ง่ายขึ้น

หลักจิตวิทยาวัยรุ่นกับการยึดมั่นอุดมการณ์

พระอาจารย์วีระพันธ์ได้ใช้วิธีการพูดชี้แนะสิ่งที่ต้องการให้ทำ(การเลิกยาเสพติด)โดยการยกตัวอย่างผู้ที่เคยทำมาแล้ว มีการใช้สถิติอ้างอิงเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและใช้วิธีการจูงใจให้กระทำด้วยการให้ประกาศตนว่าจะทำเพื่อถวายแด่ในหลวงโดยให้คำสัตย์ปฏิญาณต่อพระพักตร์พระบรมฉายาธิสลักษณะ หรือบางคนก็ให้ทำเพื่อแม่ ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่

นอกจากนี้ยังได้ใช้เรื่องการปลูกจิตสำนึกให้รักชาติ รักแผ่นดินด้วยการนำวีรกรรมของบรรพบุรุษ ยอมเสียสละชีวิตเพื่อชาติ เช่น เรื่องบางระจัน พระเจ้าตาก พระศรีสุริโยทัย ให้ผู้เข้าอบรมดูและเกิดความสำนึกรักชาติ ต้องการทำให้ชาติขึ้นมา

อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีประเด็นต่าง ๆ ที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับผลการวิจัยในครั้งนี้ โดยสามารถอภิปรายแยกเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยได้ 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

การอภิปรายผลส่วนที่ 1 : การสื่อสารในกระบวนการฝึกอบรมตามโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน

จากการเข้าไปศึกษาวิจัยพบว่าพระอาจารย์วีระพันธ์เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่จะพูดและบรรยาย มีบุคลิกลักษณะที่น่าไว้วางใจ มีความสามารถในการวางตัว เป็นกันเองและเข้ากับผู้อื่นได้ดี และเป็นผู้ที่เปิดเผย ซึ่งความน่าเชื่อถือดังกล่าว มีความสอดคล้องกับที่ McCroskey, Larson และ Knapp (McCroskey, Larson and Knapp

1971 : 81-82) ได้พูดถึงคนที่น่าเชื่อถือ หรือคนที่มีบุคลิกที่มีลักษณะดึงดูดใจ คือ นอกจากความเป็นพระสงฆ์แล้ว ต้องเป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่จะบรรยายและมีการถ่ายทอดความรู้ได้ดีด้วย

พระอาจารย์วีระพันธ์เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่จะบรรยายเป็นอย่างดีเพราะมีประสบการณ์ตรงทางด้านยาเสพติด และยังมีบุคลิกของความเป็นผู้นำ คือ เป็นผู้ที่มีความกล้าหาญ มีความยุติธรรมและเชื่อมั่นในตนเอง มีความยืดหยุ่นสูง มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนและบุคคลภายนอกสูง และมีความสามารถในการพูดและการเขียน และมีความน่าไว้วางใจ ซึ่งบุคลิกเช่นนี้สอดคล้องกับ ลักษณะของผู้นำที่เอื้ออำนวยต่องานพัฒนาชุมชน ที่จิตจำนงค์ กิติกิริติ (2532) ได้กล่าวไว้คือ ต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีจิตใจเป็นกุศล มีจิตใจมุ่งมั่นที่จะพัฒนา มีทัศนคติแบบประชาธิปไตย มีความจงรักภักดีต่อสถาบัน มีการยอมรับวิทยาการแผนใหม่

ในเรื่องบทบาทของผู้ส่งสารในการเรียนการสอนวิธีกระบวนการกลุ่มประกอบกับบุคลิกลักษณะของพระอาจารย์วีระพันธ์ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีความเป็นครูผู้สอนที่ดีสอดคล้องกับที่ จันทิภา ลิ้มปิเจริญ กล่าวไว้ คือ บทบาทของผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูงพอ คือสามารถควบคุมอารมณ์ให้เหมาะสมกับทุกสถานการณ์ เป็นผู้ที่เข้าใจปัญหาของผู้เรียน พูดกับผู้เรียนรู้เรื่องเพราะต่างก็เข้าใจกัน เป็นคนใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นผู้ที่ยอมให้กำลังใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ มีความสามารถในการฟัง พูด สามารถฟังแล้วเข้าใจจับใจความได้ถูกต้องตามความประสงค์ของผู้พูด มีความสามารถในการเจรจาที่นุ่มนวล ละมุนละไม และเป็นผู้มีความสามารถในการสรุปปัญหาได้อย่างดีชัดเจนตรงกับสถานการณ์

ในการถ่ายทอดความรู้หรือการอบรมของพระอาจารย์วีระพันธ์นั้นส่วนใหญ่แล้วใช้หลักการการสื่อสาร 2 ทางคือการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งตรงกับกรกล่าวของ รจิตลักษณ์ แสงอุไร ที่ว่าการสื่อสารก็คือความสัมพันธ์ 2 ทาง ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังนั่นเอง ไม่มีผู้พูดคนเดียวจะพูดได้ดี นอกเสียจากว่า เขามีผู้ฟังที่พร้อมจะเชื่อว่าเขาจะพูดได้ดี และสอดคล้องกับที่เฮนรี เดวิด ธอโร (Henry David Thoreau) เขียนไว้ว่า “ การพูด ความจริงนั้นต้องประกอบด้วยคน 2 คน ... คนหนึ่ง คือคนพูด อีกคนหนึ่งคือคนฟัง ” นอกจากนี้ยังพบว่าสอดคล้องกับแนวคิดของ James Grunig ที่ว่า การสื่อสาร 2 ทาง ที่มีประสิทธิภาพจะต้องเป็นการสื่อสาร 2 ทางที่มีดุลยภาพนั่นคือ โอกาสในการสื่อสารและรับสารจะต้องเท่าเทียมกันทั้ง 2 ฝ่าย การสื่อสารนั้นจึงจะดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและบรรลุผลตามที่ต้องการของทั้ง 2 ฝ่าย

จากคำกล่าวที่ว่า ในการสื่อสารนั้นผู้ส่งสารจะไม่ประสบความสำเร็จถ้าผู้รับสารไม่มีความพร้อมซึ่งจากการวิจัยพบว่าพระอาจารย์วิระพันธ์ท่านได้ใช้หลักการกระตุ้นเตือนความพร้อม 4 แบบหรือที่ท่านเรียกว่าสัญญาณสี่คือจะต้องให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความพร้อมทั้งในด้านร่างกายและจิตใจที่จะรับฟังการบรรยายโดยท่านได้ให้อยู่ตลอดเวลา 3 วัน ซึ่งหลักการนี้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเรื่องกระบวนการสื่อสารของ มุลลี (Mouley G.J.) ที่ว่า ความพร้อมเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ จะช่วยให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ต่างกัน บุคคลที่มีความพร้อมมากก็อาจเรียนรู้ได้ดี

ในเรื่องการเลือกเนื้อหาของเรื่องที่จะบรรยายของพระอาจารย์วิระพันธ์ที่มักเลือกได้ตรงกับความรู้สึกของผู้เข้ารับการอบรมหรือที่เรียกว่า “โดนใจ” นั้น สอดคล้องกับที่บันนัดดา นพพานวัน (2533) ได้พูดไว้ในพุทธวิธีและเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า รู้คำนึงถึงและให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล

นอกจากนั้น จากผลการวิจัยพบว่าพระอาจารย์วิระพันธ์ได้ใช้การสอนจากเรื่องที่เข้าใจง่ายไปสู่เรื่องที่ยากขึ้นสอดคล้องกับที่บันนัดดา นพพานวัน (2533) ได้พูดไว้ในพุทธวิธีและเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องเนื้อหาที่สอนว่า สอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายหรือรู้เห็นเข้าใจแล้ว ไปหาสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจยากหรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ และมีวิธีการสอนโดยเริ่มต้นการสอนจากสิ่งที่ผู้รับการอบรมแล้วหรือมีความสนใจก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อหาทางธรรมะ และมีการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย เพลิดเพลิน ไม่ให้ตึงเครียด ไม่ให้เกิด ความอึดอัดใจ และให้เกียรติแก่ผู้เรียนให้เขามีความภูมิใจในตัวเอง และสอดคล้องกับที่ ทิศนา แชมณี กล่าวไว้ด้วยว่าบรรยากาศในกลุ่ม ต้องอยู่ในลักษณะที่เป็นกันเองที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนและผู้สอนมีความรู้สึกเป็นอิสระที่จะพูดและแสดงออก บรรยากาศในกลุ่มควรมีการให้กำลังใจ เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และมีการช่วยเหลือกัน

ในการถ่ายทอดสารให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมในเรื่องที่ผู้เข้าอบรมอาจไม่ค่อยได้พบเห็นเช่นเรื่องเกี่ยวกับคนพิการที่พิการแต่ตัวไม่พิการใจพระอาจารย์วิระพันธ์ท่านได้ใช้สื่อวีดิทัศน์ในการแสดงภาพที่ท่านไปพบมาจริงๆให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ดู ซึ่งสอดคล้องกับที่ บันนัดดา นพพานวัน (2533) กล่าวไว้ใน “พุทธวิธีและเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า” ว่าถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ฟังสอนด้วยของจริงให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็นได้ฟังเอง อย่างที่เรียกว่าประสบการณ์ตรง

จากคำกล่าวที่ว่า ในการสื่อสารนั้นผู้ส่งสารจะไม่ประสบความสำเร็จถ้าผู้รับสารไม่มีความพร้อมซึ่งจากการวิจัยพบว่าพระอาจารย์วีระพันธ์ท่านได้ใช้หลักการกระตุ้นเตือนความพร้อม 4 แบบหรือที่ท่านเรียกว่าสัญญาณสี่คือจะต้องให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความพร้อมทั้งในด้านร่างกายและจิตใจที่จะรับฟังการบรรยายโดยท่านได้ใช้อยู่ตลอดเวลา 3 วัน ซึ่งหลักการนี้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเรื่องกระบวนการสื่อสารของ มุลลี (Mouley G.J.X) ที่ว่า ความพร้อมเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ จะช่วยให้คุณบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ต่างกัน บุคคลที่มีความพร้อมมากก็อาจเรียนรู้ได้ดี

ในเรื่องการเลือกเนื้อหาของเรื่องที่จะบรรยายของพระอาจารย์วีระพันธ์ที่มักเลือกได้ตรงกับความรู้สึกของผู้เข้ารับการอบรมหรือที่เรียกว่า "โดนใจ" นั้น สอดคล้องกับที่บันนัดดา นพพานวัน (2533) ได้พูดไว้ในพุทธวิธีและเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า รู้คำนึงถึงและให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล

นอกจากนั้น จากผลการวิจัยพบว่าพระอาจารย์วีระพันธ์ได้ใช้การสอนจากเรื่องที่เข้าใจง่ายไปสู่เรื่องที่ยากขึ้นสอดคล้องกับที่บันนัดดา นพพานวัน (2533) ได้พูดไว้ในพุทธวิธีและเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องเนื้อหาที่สอนว่า สอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายหรือรู้เห็นเข้าใจแล้ว ไปหาสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจยากหรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ และมีวิธีการสอนโดยเริ่มต้นการสอนจากสิ่งที่ผู้รับการอบรมแล้วหรือมีความสนใจก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อหาทางธรรมะ และมีการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลิน ไม่ให้ตึงเครียด ไม่ให้เกิด ความอึดอัดใจ และให้เกียรติแก่ผู้เรียนให้เขามีความภูมิใจในตัวเอง และสอดคล้องกับที่ ทิศนา แชมณี กล่าวไว้ด้วยว่าบรรยากาศในกลุ่ม ต้องอยู่ในลักษณะที่เป็นกันเองที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนและผู้สอนมีความรู้สึกเป็นอิสระที่จะพูดและแสดงออก บรรยากาศในกลุ่มควรมีการให้กำลังใจ เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และมีการช่วยเหลือกัน

ในการถ่ายทอดสารให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมในเรื่องที่ผู้เข้าอบรมอาจไม่ค่อยได้พบเห็นเช่นเรื่องเกี่ยวกับคนพิการที่พิการแต่ตัวไม่พิการใจพระอาจารย์วีระพันธ์ท่านได้ใช้สื่อวีดิทัศน์ในการแสดงภาพที่ท่านไปพบมาจริงๆให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ดู ซึ่งสอดคล้องกับที่ บันนัดดา นพพานวัน (2533) กล่าวไว้ใน "พุทธวิธีและเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า" ว่าถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ฟังสอนด้วยของจริงให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็นได้ฟังเอง อย่างที่เรียกว่าประสบการณ์ตรง

นอกจากนี้ จากการวิจัยพบว่าสารหรือเนื้อหาที่พระอาจารย์วีระพันธ์นำมาเล่าหรือบรรยาย นั้นเป็นสารที่มีความน่าเชื่อถือสังเกตได้จากผู้รับสาร(ผู้เข้ารับการอบรม)ให้ความเชื่อถือ เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่เป็นจริง ไม่ได้แต่งข้อมูลขึ้นมา สามารถพิสูจน์ได้ และเนื้อหาที่นำมาแสดงส่วนใหญ่มีหลักฐาน(evidence) หรือประจักษ์พยานให้เห็นเป็นตัวตน สอดคล้องกับ อรรถวรณ์ ปิณฑท์ โอวาท กล่าวไว้ว่า การที่ผู้ฟังจะตัดสินใจว่าเรื่องเล่าเป็นจริงหรือไม่ จะต้องให้การประเมินความเป็นเหตุเป็นผลของการให้เหตุผลโดยการใช้การทดสอบมาตรฐานของหลักเหตุผลและผลทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยการทดสอบการให้เหตุผลตามหลักเหตุและผลสรุปได้ดังนี้

1. เรื่องจริงที่ถูกลำเสนอในเรื่องเล่าถูกต้องหรือไม่
2. มีการสรุปเรื่องจริงทั้งหมดหรือไม่
3. วิธีการอธิบายอย่างมีเหตุผลของผู้เขียน การแสดงตัวอย่าง สัญลักษณ์ สาเหตุ ถูกสร้างขึ้นมาอย่างมีเหตุผลตามลักษณะของข้อมูล ข้อเสนอ และข้ออ้าง
4. การอธิบายที่สำคัญ ๆ ถูกแสดงอย่างครบถ้วนหรือไม่
5. ได้มีการอธิบายเรื่องที่เกี่ยวข้องของทุกเรื่องหรือไม่

การฝึกอบรมเป็นกระบวนการถ่ายทอดสารจากผู้ส่งสารคือพระอาจารย์วีระพันธ์ไปยังผู้รับสารคือผู้เข้าอบรม โดยผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น การบรรยาย วีดิทัศน์ สื่อกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของ ประมะ สตะเวทิน (2529) ได้ให้ความหมายของการสื่อสาร(Communication)ว่า หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดสาร(Message)จากบุคคลฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าผู้ส่งสาร(Source)ไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่าผู้รับสาร (Receiver) โดยผ่านสื่อ (Channel) และวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรม คือต้องการโน้มน้าวใจให้ผู้เข้าอบรมได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความประพฤติทัศนคติและปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้กับผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งสอดคล้องกับที่ Erwin P. Bettinghaus (1980) ได้สรุปการโน้มน้าวใจว่าเป็นรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลคนเดียวต้องการที่จะตอบสนองเฉพาะจากบุคคลคนเดียวหรือมากกว่า และมีความตั้งใจที่จะได้รับการตอบสนองผ่านการใช้การสื่อสาร ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลสองคนหรือมากกว่าเห็นด้วยกับการให้ความร่วมมือในการสื่อสารที่พยายามจะเข้าถึงการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจและการกระทำ การโน้มน้าวใจเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงสังคม แต่เรามักได้แย้งว่ามันมีประโยชน์ในการเป็นเครื่องมือหลักที่จะแก้ปัญหาสังคมที่หลากหลาย และยังเชื่อมโยงกับ ซีมอนส์ (Simons) สรุปความหมายของการโน้มน้าวใจว่า หมายถึง การสื่อสารของมนุษย์ที่สร้างขึ้นมาเพื่อให้มีอิทธิพลเหนือผู้อื่น โดยการเปลี่ยนความเชื่อ ค่านิยม หรือทัศนคติ

หลักในการฝึกอบรมของพระอาจารย์วชิระพันธ์ท่านได้ใช้หลักนำรู้ คือการบรรยายให้ความรู้แก่ผู้เข้าอบรม นำทำ คือให้ผู้เข้าอบรมได้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ นำคิด คือการให้ผู้เข้าอบรมได้คิดได้ตัดสินใจ ได้วิเคราะห์ถึงผลที่ได้จากการร่วมทำกิจกรรมด้วยกันนั้น สอดคล้องกับ ขจรศักดิ์ ชาญณรงค์ (2534) กล่าวว่า วิธีการฝึกหรือกิจกรรมการฝึกอบรมควรประกอบด้วย กิจกรรมการรับรู้ เช่นการบรรยาย กิจกรรมการคิด เช่นการวิเคราะห์ การตัดสินใจ การสรุป และกิจกรรมการปฏิบัติ เช่นการสาธิต การเล่นเกม

ผลที่ได้จากโครงการฝึกอบรมพบว่าผู้เข้าอบรมได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น คือ เป็นคนมีระเบียบวินัย รู้รักสามัคคี รู้จักคุณค่าของตนเอง ได้รับการปลูกฝังทางด้านศีลธรรม รู้โทษภัยของยาเสพติด ซึ่งผลของการฝึกอบรมนี้ สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรมในเรื่องความสำคัญและความจำเป็นของการฝึกอบรมของ ประหยัด จิระวรพงศ์ (2530:14) ได้กล่าวไว้ว่าการฝึกอบรมเป็นกิจกรรมที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ช่วยเสริมสร้างคนให้มีคุณค่าต่อสังคม ทำให้สังคมเจริญและมั่นคง ถ้าสังคมใดประกอบด้วยสมาชิกที่ด้อยคุณภาพ ความหายนะย่อมบังเกิดในสังคมนั้น โดยเหตุนี้ กิจกรรมการฝึกอบรมจึงมีความสำคัญและความจำเป็นต่อการพัฒนาสมาชิกของสังคมอยู่เสมอ และสอดคล้องกับที่ น้อยศิริโชติ (2524:6-8) สุรศักดิ์ นานานุกูล และคนอื่นๆ (2529:181-183) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการฝึกอบรมเป็นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ฝึกการปฏิบัติแก้ไขปัญหา ทำให้เกิดความรักสามัคคีในหมู่คณะ พัฒนาคนให้มีคุณภาพของสังคม

การอภิปรายผลส่วนที่ 2 : กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ ละ ลด เลิก ยาเสพติดแบบฉบับพลัน

ในเรื่องการเตรียมความพร้อมของพระอาจารย์และทีมงานในช่วงก่อนที่จะนำผู้เข้าอบรมเข้าอาคารอบรม พระอาจารย์จะคอยสังเกตพฤติกรรมผู้เข้าอบรมตั้งแต่รถเริ่มเข้ามาภายในบริเวณศูนย์ เพื่อประเมินสถานการณ์เบื้องต้นว่าเด็กกลุ่มนี้กิริยามารยาท ความมีระเบียบวินัย เป็นอย่างไรบ้าง หรือจะขอข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้เข้ารับการอบรมจากทางโรงเรียนเพื่อมาประเมินสถานการณ์และเตรียมเนื้อหาที่จะบรรยายให้เหมาะสมกับพฤติกรรมของผู้เข้าอบรม ซึ่งสอดคล้องกับที่ เสถียรพงษ์ วรรณปก (อ้างใน อวรรณ ปิณฑิโอรวัต, 2539 : 2540) ในหลักและปรัชญาของวาทวิทยา ที่ตั้งข้อสังเกตว่าพระพุทธเจ้าทรงทราบนิสัย (ความเคยชิน) อุปนิสัย (แนว) และอริมุตติ (ความถนัด) ของผู้ฟังเทศน์ แล้วจึงทรงเลือกเรื่องแสดงให้เหมาะกับอุปนิสัยและอริมุตติของแต่ละคน

กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

กลยุทธ์ในการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อันเนื่องมาจากการที่ผู้เข้ารับการอบรมที่มาฝึกอบรมในแต่ละครั้งนั้นทางโรงเรียนจะมีครูอาจารย์มาเป็นผู้ดูแลลูกศิษย์โดยนั่งควบคุมตลอดเวลาในการอบรมเพื่อให้เด็กอยู่ในความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งจากการวิจัยพบว่า ผู้ที่เข้ารับการอบรมจะมีความรู้สึกกดดันไม่เป็นส่วนตัวมีผลทำให้ไม่กล้าแสดงพฤติกรรมที่แท้จริงต่าง ๆ ออกมา พระอาจารย์วีระพันธ์ท่านจึงได้ใช้วิธีการกำหนดบทบาทสมมติให้กับครูอาจารย์ที่มาควบคุมดูแลโดยให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เป็นผู้กำหนดบทบาทของครูแต่ละคนเองว่าจะให้เป็นอะไร เช่น เป็นพ่อ แม่ ลูก นำ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับที่ น้อย ศิริโชติ. 2534:70-113, เจริญลักษณ์ โจรนพันธ์. 2529:46-74, สุรศักดิ์ นานานุกุลและคณะ. 2529:36-195, สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2534:36-48, วิจิต อาวะกุล. 2537:136-147 ได้กล่าวไว้ในเทคนิคการฝึกอบรมในเรื่อง การแสดงบทบาทสมมติ ว่า “การแสดงบทบาทสมมติเป็นการจัดให้ผู้เข้ารับการอบรมแสดงบทบาทในสถานการณ์เหมือนใช้ชีวิตจริง โดยจะกำหนดโครงเรื่องให้ทราบเพียงคร่าว ๆ เทคนิคนี้ใช้เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนคติ พัฒนาทักษะในด้านมนุษยสัมพันธ์ และเพื่อเปิดโอกาสให้ได้แสดงพฤติกรรมใหม่ ๆ ”

จากผลการวิจัยที่พบว่าพระอาจารย์วีระพันธ์ได้ใช้กลยุทธ์กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์และการใช้เกมเป็นสื่อให้ผู้เข้าอบรมที่จากเดิมที่ไม่มีความสนิทกันมาก่อนแม้จะอยู่โรงเรียนเดียวกันก็ตามแต่จะมีการพูดคุยเฉพาะในกลุ่มของตนเองเท่านั้น ได้เริ่มรู้จัก เริ่มพูดคุย ค้นเคย สนิทกัน และกลายเป็นเกิดความรักสามัคคีกันในกลุ่มโดยใช้วิธีการทำให้กลุ่มเกิดความกดดันที่จะต้องร่วมกันคิดแก้ปัญหาให้สามารถชนะในเกมนั้นถือเป็นการทำให้กลุ่มรวมกันได้ รักกันได้เนื่องมาจากมีเหตุการณ์หรือสถานการณ์คับขัน ซึ่งจากการวิจัยนี้ขัดแย้งกับแนวคิดของ French ที่ได้ทดลองให้เห็นว่ากลุ่มที่รวมกันได้ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันดีตลอดมา ดีกว่ากลุ่มที่รวมกันได้โดยเฉพาะเมื่อเจอสถานการณ์ที่บังคับ

กระบวนการเล่าเรื่อง

ในประเด็นเรื่องกลยุทธ์การสื่อสาร พระอาจารย์วีระพันธ์ท่านได้ใช้การเล่าเรื่องเพื่อเป็นตัวอย่างในการสอนให้กับผู้เข้าอบรมได้เข้าใจถึงเรื่องที่อธิบายให้ง่ายขึ้นได้มองเห็นเป็นรูปธรรม จากผลการวิจัยดังกล่าวจึงสอดคล้องกับทฤษฎีกระบวนการทัศนการเล่าเรื่องของ แมค อินไต่ย์ (Mac Intyre, 1984 cited in Foss, 1989) กล่าวว่าการเล่าเรื่องทำให้เราสามารถเข้าใจการกระทำ

ของคนอื่น เพราะชีวิตของเราทุกคนใช้การเล่าเรื่อง เพื่ออธิบายสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัวเรา และเราก็เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของเราจากการเล่าเรื่องเช่นกัน และยังสอดคล้องกับทฤษฎีของลูคิตส์และคอนดิท (Lucaites & Condit, 1985) กล่าวว่า การเล่าเรื่องเป็นตัวกลางในการทำความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ของมนุษย์ การเล่าเรื่องจะถูกนำมาใช้ในอรรถาธิบายทุกรูปแบบและในทุกสื่อ นับตั้งแต่การสนทนาในชีวิตประจำวัน การเทศน์ นวนิยาย โฆษณา การรายงานข่าว และละครโทรทัศน์และในการเล่าเรื่องของพระอาจารย์วีระพันธ์ท่านได้ใช้ศิลปะการพูดหรือเล่าเรื่องราวมุ่งให้ผู้ฟังเชื่อ มีปฏิริยาตอบ และให้ผู้เข้าอบรมเกิดความคล้อยตามในเนื้อหา ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีกระบวนการทัศนของ ฟิชท์เซอร์ (Fisher, 1984, 1989 cited in Cragan and Shields, 1995) ได้เสนอทฤษฎีไว้ว่าการสื่อสารของมนุษย์เป็นการเล่าเรื่องซึ่งประกอบไปด้วยศิลปะการพูด การตีความ การประเมินคุณค่าของข่าวสาร โดยประเมินว่ามีอะไรบ้างที่เปิดเผยได้ และเรื่องใดมีความหมายต่อผู้ฟัง มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีศิลปะ และการสื่อสารเฉพาะส่วนที่เป็นจุดเด่นของเนื้อหา การพูดหรือการเล่าเรื่องราวนั้นมุ่งเชิญชวนให้ผู้ฟังเชื่อและมีปฏิริยาตอบต่อ ดังนั้นในการเล่าเรื่องจึงเป็นการปฏิสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมศิลปะและรูปแบบหรือวิธีการในการแสดงออกของมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วยเหตุผลที่ดีอยู่บนพื้นฐานความถูกต้อง มีการโน้มน้าวใจและการแสดงรวมอยู่ด้วย

การให้ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรม

จากการวิจัยพบว่า พระอาจารย์วีระพันธ์เน้นหลักการฝึกอบรมที่ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม หรือ ให้มีการแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระในระหว่างการฝึกอบรมนั้นสอดคล้องกับที่ จันทิกา ลิ้มปิเจริญ กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมในกลุ่ม (Group Participation) ลักษณะของกลุ่มที่พึงต้องการคือ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมอาจจะร่วมกันทำกิจกรรมหรือร่วมกันอภิปราย ควรมีการตกลงให้แน่นอนว่า จะใช้วิธีอภิปรายแบบใดที่เหมาะสมที่จะเปิดโอกาสให้สมาชิก หรือผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้กับกลุ่มได้มากที่สุด ผู้นำกลุ่มหรือผู้สอนควรเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีโอกาสพูดเท่า ๆ กัน และคอยควบคุมให้การพูดการอภิปรายตรงประเด็นที่สุด และสอดคล้องกับที่ Lewin, Lippitt และ White (1939) พบว่า กลุ่มเด็กทดลองแบบประชาธิปไตยนั้นมีอิสระเสรี และมีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันมากกว่ากลุ่มเอกาธิปไตยซึ่งใช้อำนาจเป็นใหญ่

จากผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมและการบรรยายรายวิชาต่างๆของพระอาจารย์วีระพันธ์ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วม ได้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นเพื่อให้

สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้จากการอบรมไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันในอนาคตนั้นสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องหลักการจัดกิจกรรมของ ทิศนา แวมณี เอกสารประกอบการเรียน (Group Dynamics in Education Settings) คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กุมภาพันธ์ 2521 ที่ว่า กิจกรรมนั้น ต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม กิจกรรมนั้น ทำให้มีการรวมกันได้ดีมั่นคงแน่นแฟ้น กิจกรรมนั้นต้องช่วยลดความเครียดมีเรื่องให้ซ้ำ มีการหัวเราะบ้าง ในบางช่วงทำให้ทุกคนพอใจ กิจกรรมนั้นต้องสร้างความเข้าใจ เห็นใจกันมิใช่ก่อให้เกิดความแตกร้าง .กิจกรรมนั้นช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคนอื่น ๆ ได้ดีขึ้นแม้จะไม่ทุกแง่ทุกด้าน ก็ช่วยให้รู้จักเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น และกิจกรรมนั้นต้องทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ เพื่อจะได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

กระบวนการกลุ่ม

การใช้กระบวนการกลุ่ม หรืออิทธิพลของกลุ่ม ในการอยู่ร่วมกันในสังคมแต่ละคนย่อมมีกลุ่มเป็นของตนเอง เช่น กลุ่มเพื่อน ดังนั้นในการที่คนเราจะตัดสินใจทำอะไรก็ตามจึงมักคล้อยตามหรือเลียนแบบกลุ่มที่ตนอยู่ด้วยเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกลยุทธการสื่อสารที่พระอาจารย์ใช้ในการทำให้ผู้เข้าอบรมเลิกยาเสพติดแบบฉบับพลันได้นั้นส่วนหนึ่งเกิดจากการเลียนแบบหรือคล้อยตามเพื่อนในกลุ่ม เมื่อเห็นเพื่อนกล้าที่จะออกมาสารภาพเมื่อมีคนแรกจึงมีคนที่สอง ที่สามตามออกไปและไม่รู้สึกอับอายหรือรู้สึกเป็นที่รังเกียจจากเพื่อนที่มาอบรมด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับที่ Kelman (1658) กล่าวว่า การที่บุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มรับอิทธิพลของกลุ่มเพราะสาเหตุที่ต้องการเลียนแบบโดยการที่บุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มแสดงพฤติกรรมตลอดจนการปฏิบัติและความคิดต่าง ๆ และจะมีสมาชิกคนอื่น ๆ ยอมปฏิบัติตาม

นอกจากนี้ในเรื่องกลยุทธการใช้เกมเป็นสื่อในการปลูกจิตสำนึกซึ่งพระอาจารย์วีระพันธ์ใช้ลักษณะการพูดที่กดดัน ประชดประชัน หรือสบประมาทผู้เข้าอบรมเพื่อให้ผู้เข้าอบรมเกิดการสร้างขวัญและกำลังใจในกลุ่มกันเองเพื่อจะได้ต่อสู้กับเกมด้วยความสามัคคีกันระหว่างกลุ่มจนประสบความสำเร็จนั้นสอดคล้องกับแนวคิดของ จันทิกา ลิ้มปิเจริญย์ ที่ว่า ขวัญ (Morale) คือ กำลังใจรวมหรือความรู้สึกที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนเดียวกันของกลุ่มที่จะผลักดันให้กลุ่มบรรลุถึงเป้าหมายร่วมกันได้ ขวัญเป็นความรู้สึกผูกพัน ซึ่งฝังอยู่ภายในยึดแน่นในความรักหมู่คณะ กลุ่มใดที่มีขวัญดีก็จะทนต่อความคับข้องใจต่าง ๆ ความเหนื่อยยากทั้งหลายโดยไม่มีการแตกหักกันในกลุ่ม

กิจกรรมเกมต่าง ๆ ที่พระอาจารย์วีระพันธ์นำมาใช้ในกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์นั้นวิเคราะห์ได้

ว่าเกมแต่ละเกมนั้นได้แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีของกลุ่ม สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมกับการเกมนั้น ๆ และเมื่อเล่นเกมจบจะมีการวิเคราะห์ถึงผลของเกมโดยให้ผู้เข้าอบรมช่วยกันแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ จากการวิจัยพบว่าสอดคล้องกับที่ ทิศนา แชนนี เอกสารประกอบการเรียน (Group Dynamics in Education Setting) คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กุมภาพันธ์ 2521 กล่าวไว้ว่า “ กิจกรรมนั้นต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม ทำให้มีการรวมกันได้ดีมั่นคง แน่นแฟ้น ช่วยลดความเครียด สร้างความเข้าใจเห็นใจกัน มีการวิเคราะห์กิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ”

การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ

พระอาจารย์วีระพันธ์มีความสามารถพิเศษในการใช้ทักษะการพูดเพื่อการโน้มน้าวใจให้ผู้เข้าอบรมเกิดอารมณ์คล้อยตาม สามารถสร้างจิตสำนึกให้ผู้เข้าอบรมคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหา เป็นซึ่งตรงกับที่ มิลเลอร์ และ เบอร์กูน (Miller and Burgoon) ให้คำอธิบายว่าการโน้มน้าวใจใช้เมื่อผู้โน้มน้าวใจตั้งใจที่จะมีอิทธิพลเหนือผู้ได้รับการโน้มน้าวใจ และสอดคล้องกับที่ เบรมเบ็ค และ ฮาวเวล (Brembeck and Howell) ได้ให้คำจำกัดความว่า การโน้มน้าวใจ หมายถึง ความตั้งใจในการสื่อสารที่จะมีอิทธิพลเหนือทางเลือก

จากการพิจารณาผลของการโน้มน้าวใจที่เกิดจากการฝึกอบรม สังเกตได้ว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทักษะคิด ซึ่งเกิดจากกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ผลที่ได้เกิดความสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ซึ่งผลที่ได้ดังกล่าวสอดคล้องกับที่ บุญเลิศ ศุภดิกล อ่างถึงใน พรสิทธิ์ พัฒนนานุรักษ์ (2531) ความหมายของผลของการสื่อสาร อาจขยายไปสู่ประเด็นของการที่ผู้ส่งสารต้องการให้สารมีอิทธิพล หรือ ก่อให้เกิดผลบางอย่างต่อผู้รับสารตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และบางครั้งผลของการสื่อสาร อาจรวมถึงการที่ผู้รับสารเกิดการยอมรับ หรือปฏิบัติตามสารที่ผู้ส่งสารทำการสื่อสาร นอกจากนี้ผลที่ได้ดังกล่าวยังเชื่อมโยงกับแนวคิดของ Rogers ที่กล่าวไว้ว่า การสื่อสารมีผลต่อบุคคลที่สำคัญ 3 ประการคือ ผลของการสื่อสารที่ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือ ข้อแตกต่างในตัวผู้รับสารอันเนื่องมาจากสารที่ผู้สื่อสารทำการสื่อสาร/ผลต่อความรู้ความเข้าใจ (Cognitive and Comprehensive) ผลของการสื่อสารที่ผู้ส่งสารมุ่ง ก่อให้เกิดอิทธิพลต่อผู้รับสาร โดยผู้ส่งสารคาดหวังว่า สารที่ตนส่งไปนั้นจะมีอิทธิพลต่อผู้รับสาร/ผลต่อการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นทัศนคติ และค่านิยม (Opinion, Attitude and Value Change) ผลของการสื่อสารในด้านสัมฤทธิ์ผล การสื่อสารโดยผู้รับสารสามารถรับรู้ความหมายของสาร ตามที่ผู้ส่งสารทำการสื่อสารไปนั้น / ผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Behavior or Action Changing)

การอภิปรายผลส่วนที่ 3 : การใช้เทคโนโลยีการสอนประกอบการฝึกอบรมในโครงการพัฒนาจิต และคุณภาพชีวิต

จากการที่พระอาจารย์ระพีพันธ์นำเทคโนโลยีในการสอน (Instructional Technology) ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สื่อวีดิทัศน์ ภาพยนตร์ เครื่องฉายโปรเจกใส จอ LCD ฯลฯ มาใช้ประกอบการสอนหรือการฝึกอบรม ซึ่งถือเป็นการนำเทคนิคและอุปกรณ์ที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนนั้นสอดคล้องกับที่ ประดิษฐ์ สวบเจริญ กล่าวไว้ว่าเทคโนโลยีในการสอนนั้นหมายถึง การนำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ แนวความคิด กระบวนการ วิธีการ เทคนิค ตลอดจนอุปกรณ์ และเครื่องมือต่าง ๆ มาใช้ร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ในทางการเรียนการสอน

ในการใช้โทรทัศน์เป็นอุปกรณ์ประกอบการสอนหรือการฝึกอบรมช่วยให้ผู้เข้าอบรมได้เห็นภาพประกอบเรื่องราวจริงที่พระอาจารย์ระพีพันธ์เล่าหรือบรรยายช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและชัดเจนขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ อธิพิล โพธิราชา ที่ว่าการนำอุปกรณ์โทรทัศน์มาใช้สอนในห้องเรียน ด้วยการถ่ายทอดการสาธิตบางอย่างที่นักเรียนเข้ามาดูใกล้ ๆ ร่วมกันไม่ได้ ให้ไปปรากฏเป็นภาพบนจอโทรทัศน์หรืออาจจะใช้เครื่องเทปบันทึกภาพ ที่เรียก Video Tape Recorder (VTR) บันทึกกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนไว้ แล้วนำกลับมาวิจารณ์ในภายหลังเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น นอกจากนี้อาจใช้บันทึกบทเรียนของครูไว้แล้วนำมาสอนนักเรียนพร้อม ๆ กันหลาย ๆ ห้องเรียน ด้วยการส่งตามสายที่เรียกว่าโทรทัศน์วงจรปิดหรือ Closed Circuit Television (CCTV) ก็ได้

นอกจากนั้น พระอาจารย์ระพีพันธ์ได้นำสื่อคอมพิวเตอร์ และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Instruction หรือ CAI) มาใช้ประกอบการสอนด้วยการจินตนาการภาพเรื่องราวจากเรื่องที่เคยได้ยิน หรือเคยพบมา นำมาวาดภาพให้เป็นเรื่องราวต่อเนื่องใส่ในคอมพิวเตอร์ใช้เปิดประกอบขณะเล่าเรื่องทำให้ผู้เข้าอบรมเห็นภาพและเกิดอารมณ์ร่วมคล้อยตามเนื้อหาที่ต้องการได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับ ประดิษฐ์ สวบเจริญกล่าวไว้ว่า การนำเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ช่วยสอน จุดเด่นของการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนก็คือ เราสามารถจะจัดโปรแกรมให้เครื่องคอมพิวเตอร์ ควบคุมลำดับขั้นการเรียนของนักเรียน บันทึกผลการเรียนของนักเรียน แจ้งผลการเรียนให้นักเรียนหรือครูทราบได้ทันที และยังใช้การควบคุมการทำงานของเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ศึกษาได้อีกด้วย และได้มีการทดลองนำไปใช้ในมหาวิทยาลัยบางแห่ง เช่น ที่

มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด และมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ และก่อให้เกิดการหวาดกลัวกันขึ้นมาว่า เครื่องคอมพิวเตอร์จะมาทำหน้าที่แทนครูเสียหมด

จากการที่พระอาจารย์วีระพันธ์นำอุปกรณ์ที่ต้องอาศัยเทคโนโลยี เช่น โทรทัศน์ วีดีทัศน์ และคอมพิวเตอร์ มาใช้ประกอบการฝึกอบรม จากผลการวิจัยของ พันธณีย์ วิหคโต พบว่า หากครูสามารถเลือกมาใช้ได้เหมาะสมกับบทเรียนแล้ว สื่อเหล่านี้จะให้ประสิทธิภาพค่อนข้างสูง และจากผลการวิเคราะห์งานวิจัยพบว่า สื่อเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการทดลองสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ หุ่นมือ สไลด์ เทป โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ และวีดีทัศน์

การอภิปรายผลส่วนที่ 4 : จิตวิทยาการสื่อสารในกระบวนการสื่อสารตามโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

1. หลักจิตวิทยาช่วยร่นกับการให้ความสำคัญต่อตนเองและเพื่อน จากผลการวิจัยพบว่า พระอาจารย์วีระพันธ์ได้ใช้หลักจิตวิทยาในการสื่อสารกับผู้เข้ารับการอบรมโดยใช้เรื่องการให้ความสำคัญของตนเองและเพื่อนในการสอนหรือทำโทษผู้เข้ารับการอบรมที่ท่านต้องการจะทำโทษโดยใช้วิธีการถามเพื่อนว่าสมควรโดนลงโทษหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับ สุพัตรา สุภาพ กล่าวไว้ว่าช่วยร่นให้ความสำคัญกับเพื่อน เพื่อนมีความสำคัญมาก เป็นวัยที่อยากให้เพื่อนยอมรับ บางครั้งจึงปฏิบัติทุกอย่างตามเพื่อน แม้บางครั้งจะขัดกับความรู้สึกส่วนตัวก็ตาม นอกจากนี้สุชา จันทน์เอม ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการคบเพื่อนกับเรื่องยาเสพติดของวัยรุ่นว่า การคบเพื่อนเป็นสิ่งที่สำคัญมาก วัยรุ่นทั่วไปมักมีความภักดีต่อกลุ่มของตน หากไปรวมกลุ่มกับเพื่อนที่ไม่ดีอาจชักนำไปในทางที่เสีย เพิ่มความเสี่ยงในการติดยาเสพติดขึ้นอีก

2. หลักจิตวิทยาช่วยร่นกับการให้ความสำคัญต่อครู พระอาจารย์วีระพันธ์ได้นำหลักจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับครูมาใช้หลายวิธี เช่น การลงโทษครู ซึ่งจากการวิจัยพบว่าผู้เข้าอบรมมักให้ความสำคัญกับครูมาก หากครูโดนลงโทษพวกเขาจะต้องหาวิธีช่วยเหลือให้พ้นโทษให้ได้ ไม่ว่าจะวิธีใดก็ตาม ซึ่งจิตวิทยาข้อนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ สุพัตรา สุภาพ ที่ว่าวัยรุ่นบางคนไม่เกรงกลัวพ่อแม่ แต่เกรงใจครู อยากให้ครูรัก ครูชม ส่วนมากจึงพยายามเอาใจครู ถ้าครูเรียนรู้จิตวิทยาของเด็กบ้าง จะช่วยแก้ปัญหาวัยรุ่นได้มาก ซึ่งบางครั้งได้ผลมากกว่าพ่อแม่ผู้ปกครอง

3. หลักจิตวิทยาวัยรุ่นต้องการความเห็นอกเห็นใจ ความเข้าใจ จากผู้ใหญ่และผู้ใกล้ชิด

ผลการวิจัยพบว่าพระอาจารย์วชิระพันธ์มีหลักในการสอนคือเมื่อท่านจะสอนเรื่องใดก็ตาม ท่านมักจะไม่ใช่สอนโดยตรงแต่จะใช้วิธีการเล่าเรื่องให้ฟังซึ่งเรื่องที่เล่าส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องโดยตรงกับความรู้สึกของผู้เข้ารับการอบรมทำให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกว่ “โดนใจ” คือตรงกับที่ตนคิดและรู้สึกลึกๆอยู่ในจิตใจแต่บอกใครไม่ได้ อธิบายให้ใครฟังไม่ได้ ปรีกษาใครก็ไม่ได้ เมื่อได้ฟังเรื่องที่ตรงใจตรงความรู้สึกของตน ทำให้เกิดความรู้สึกว่าพระอาจารย์วชิระพันธ์เป็นผู้ที่เข้าใจจิตใจของตน และกล้าที่จะปรึกษา กล้าที่จะพูดเล่าความรู้สึก กล้าที่จะบอกสิ่งที่ตนเคยทำไม่ดีไว้ในอดีตให้พระอาจารย์วชิระพันธ์ฟัง นอกจากนี้ในระหว่างการบรรยายหรือการสนทนากับผู้เข้ารับการอบรมพระอาจารย์วชิระพันธ์มักใช้คำพูดและแสดงท่าทางที่มีเมตตา รักใคร่ ห่วงใย เอาใจใส่ผู้เข้าอบรมเป็นอย่างมาก และท่านมักใช้คำเรียกแทนตัวเองว่า “หลวงพ่อ” และแทนตัวผู้เข้าอบรมว่า “ลูก” ทำให้ผู้เข้าอบรมได้รับรู้ถึงความห่วงใยด้วยความจริงใจของท่าน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้เข้ารับการอบรมกล้าที่จะพูด กล้าที่จะแสดงความรู้สึก กล้าที่จะบอกเรื่องราวส่วนตัว รวมถึงกล้าที่จะสารภาพเลิกลยาเสพติด ซึ่งวิธีการที่พระอาจารย์วชิระพันธ์ทำนั้นสอดคล้องกับแนวคิดของ สุพัตตรา สุภาพ (2539) ที่กล่าวไว้ว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการความเห็นอกเห็นใจจากผู้ใหญ่และผู้ใกล้ชิดเป็นพิเศษ การมีโอกาสนปรึกษากับผู้ใหญ่ช่วยให้วัยรุ่นไม่ต้องเก็บความในใจและอารมณ์ไว้เพราะการเก็บอารมณ์ต่าง ๆ ไว้มากและนานเกินไป อาจทำให้ผู้นั้นมีอารมณ์หรือจิตใจผิดปกติไปได้

4. หลักจิตวิทยาวัยรุ่นกับการยึดมั่นอุดมการณ์

พระอาจารย์วชิระพันธ์ได้นำหลักการยึดมั่นอุดมการณ์ของวัยรุ่นมาใช้ในการฝึกอบรมโดยการให้ผู้เข้ารับการอบรมปฏิญาณตนว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด โดยให้คำสัตย์ปฏิญาณต่อพระพักตร์พระบรมฉายาภิสลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ บางคนก็บอกว่าตั้งใจแน่วแน่ว่าจะเลิกยาเสพติดเพื่อแม่ ซึ่งจิตวิทยาข้อนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ สุชา จันทน์เอม ที่ว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่เด็กต้องการจะยึดมั่นในอุดมการณ์ ปรัชญาชีวิตของตนเอง เด็กวัยรุ่นมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมที่เป็นลักษณะเฉพาะไม่เหมือนกับวัยอื่น ๆ ดังนั้นวัยรุ่นจึงเป็นวัยที่ผู้ปกครองและครูควรจะต้องศึกษา ทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ เพื่อประโยชน์ในการช่วยแนะนำแนวทางให้เขามีการปรับตัวที่เหมาะสมเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคมของเขาต่อไป

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการวิจัยเรื่อง “ กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉบับพลัน ” นั้น ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ในการนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาการฝึกอบรมในลักษณะที่ต้องการผลเช่นเดียวกันนี้ หรือหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนปรับกลยุทธ์การสื่อสารให้มีความเหมาะสมและก่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นได้

ปัญหายาเสพติดในประเทศไทยนับวันจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากพ่อแม่หรือครอบครัวของเยาวชนหรือเด็กวัยรุ่นไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่หรือให้ความสนใจลูกหลานอย่างเต็มที่ ทำให้เด็กหรือเยาวชนเหล่านี้ขาดความอบอุ่นไม่มีที่พึ่งทางใจ ไม่มีใครให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ ชี้แนะการใช้ชีวิตในแนวทางที่ถูกต้อง และเมื่อเด็กหรือเยาวชนย่างเข้าสู่วัยรุ่น ทำให้พวกเขาเริ่มมีปัญหาด้านพฤติกรรมและอารมณ์ และถ้าครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคมที่แวดล้อมตัวเด็กไม่เชื่อหรือสนับสนุนให้เยาวชนสามารถหาทางออกที่เหมาะสมได้หรือในทางตรงกันข้ามอาจเป็นตัวเร่งให้เด็กเลือกใช้ทางแก้ที่ก่อปัญหาเพิ่ม เช่น การใช้ยาเสพติด การก่อการทะเลาะวิวาทด้วยการใช้วิธีที่รุนแรงมาก ทำให้เสียการเรียน ก่อความเสียหายแก่ตัวเยาวชน ครอบครัวของเยาวชน รวมถึงสังคมและประเทศชาติได้

แม้ปัญหานี้จะเป็นปัญหาที่ใหญ่มากและยากในการแก้ไข แต่ก็ก็เป็นปัญหาหนึ่งที่จำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขและป้องกันอย่างเร่งด่วน ซึ่งในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนี้จำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากทุกหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ เอกชน โรงเรียน ผู้ปกครองรวมถึงเยาวชนเองก็สามารถทำให้ปัญหาดังกล่าวลดลงได้

ในครั้งนี้อย่างผู้วิจัยได้รวบรวมแนวทาง และข้อเสนอแนะสำหรับการนำเสนอรูปแบบและเนื้อหาในการจัดฝึกอบรมที่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติสำหรับองค์กรต่างๆได้แก่ สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่ต้องการจัดการฝึกอบรมสถาบันและหน่วยงานอื่นๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีความรับผิดชอบต่อการแก้ปัญหาเสพติดและปัญหาสังคมอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและปรับกลยุทธ์การสื่อสารเกี่ยวกับการฝึกอบรมให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การสร้างความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร ในการจัดการฝึกอบรมไม่ว่าจะจัดขึ้นเพื่อจุดประสงค์ใดก็ตาม ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารเป็นสิ่งสำคัญมาก ยิ่งผู้ส่งสารมีความน่าเชื่อถือมากเพียงใด จะทำให้การสื่อสารประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นผู้ที่เป็นผู้ส่งสารในการฝึกอบรมหรือที่เรียกว่าวิทยากรนั้นจำเป็นต้องสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้รับสารหรือผู้เข้ารับการอบรมให้มีความเชื่อมั่น เชื่อถือ ไว้วางใจ และศรัทธาในตัววิทยากรก่อน จึงจะทำให้เกิดการยอมรับสารหรือเนื้อหาที่วิทยากรสอนหรืออบรมได้โดยง่าย

ในการสื่อสารผู้ส่งสารหรือวิทยากรจำเป็นต้องสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้รับสารโดยจะต้องปฏิบัติตามยึดถือตามคุณสมบัติหรือลักษณะดังนี้ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่จะสอนหรืออบรมอย่างแท้จริง มีบุคลิกภาพดี เป็นคนคล่องแคล่ว มีการวางตัวที่ดีเหมาะสมกับกาลเทศะ มีความน่าไว้วางใจ มีความทันต่อเหตุการณ์ข่าวสารบ้านเมือง มีบุคลิกความเป็นผู้นำ มีสถานภาพเป็นที่ยอมรับในสังคม มีทักษะในการสื่อสาร เช่น การพูด การเขียน การอ่าน การฟัง มีทัศนคติที่ดีในการสื่อสาร คือ ต้องมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง มีความเข้าใจและชื่นชอบต่อสารที่จะทำการสื่อสาร และมีทัศนคติต่อผู้รับสารในแง่ดี นอกจากนี้ หากหน่วยงานใดต้องการเลือกผู้ส่งสารที่มีผลต่อการโน้มน้าวใจควรจะต้องเลือกผู้ส่งสารที่มีลักษณะบางอย่างที่คล้ายคลึงกับผู้รับสารหรือมีประสบการณ์ทางด้านนั้นมาก่อนก็จะมีประโยชน์มากขึ้นในการสื่อสาร เพราะผู้ส่งสารจะเข้าใจถึงจิตใจและความรู้สึกของผู้รับสารเป็นอย่างดี ทำให้สื่อสารเข้าใจกันดียิ่งขึ้น

2. การเสนอเนื้อหาควรเริ่มจากสิ่งที่ดึงดูดความสนใจ ในการฝึกอบรมหรือการสื่อสารใดๆ ผู้ส่งสารหรือวิทยากรจะต้องมุ่งสร้างสารให้ผู้รับสารสนใจ ด้วยอาจนำเสนอสารด้วยเนื้อหาที่มีความทันสมัย แปลกใหม่ เพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจผู้รับสาร ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึง กาลเทศะและความเหมาะสมด้วย

3. ก่อนการจัดการฝึกอบรมควรจะต้องทำการวิเคราะห์ผู้รับสารให้ละเอียด ทั้งในแง่บุคลิก ลักษณะภายนอก ในแง่ความคิด ความรู้สึก รวมถึงทัศนคติที่มีต่อการฝึกอบรม ต่อวิทยากร ต่อสถานที่ฝึกอบรม และต้องสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกในช่วงก่อนการฝึกอบรมด้วยว่ามีลักษณะอย่างไร เมื่อได้รับการฝึกอบรมแล้วมีการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด โดยในการวิเคราะห์ผู้รับสารวิทยากรหรือผู้ช่วยจะต้องช่วยกันสังเกตอย่างละเอียดเพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงใช้ในการสื่อสารกับผู้เข้ารับการอบรมให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

4. สารหรือเนื้อหาที่ส่งไปให้ผู้รับสารนั้นจะต้องเข้าความต้องการของผู้รับสารและแนะนำวิธีการที่ผู้รับสารจะได้รับการตอบสนองความต้องการด้วย นั่นคือ เมื่อวิทยากรหรือผู้ส่งสารได้ทำการสื่อสารโน้มน้าวใจให้ผู้รับสารเกิดความเชื่อและเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเพื่อจะทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งแล้วก็ตาม ผู้ส่งสารก็ต้องบอกวิธีการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นด้วย สรุปคือ เมื่อบอกถึงปัญหา ก็จะต้องบอกวิธีแก้ปัญหามาให้ผู้รับสารทราบด้วย

5. การใช้วัจนภาษาในการสื่อสารต้องชัดเจนและเหมาะสม การใช้ภาษาในการสื่อสารที่เป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียนจะต้องใช้ภาษาที่มีความชัดเจนไม่คลุมเครือ คิดได้เป็นสองแง่สามง่าม คือ ควรใช้คำและประโยคที่สั้น กระชับ เข้าใจง่าย มีความหมายดี เป็นคำพูดที่กินใจ ทำให้จดจำได้ง่าย และควรพูดคำที่เป็นนามธรรมให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน มีการยกตัวอย่าง เปรียบเทียบ เพื่อให้เกิดจินตนาการเห็นภาพได้ชัดเจน

การใช้ภาษาในการพูดหรือเขียนจะต้องให้เหมาะสมกับผู้รับสาร จังหวะและโอกาส เช่น ในการสื่อสารกับผู้รับสารที่เป็นวัยรุ่น ผู้ส่งสารอาจใช้คำศัพท์ภาษาที่วัยรุ่นใช้เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน สื่อสารพูดจาภาษาเดียวกันจะช่วยทำให้การพูดโน้มน้าวใจทำได้ง่ายขึ้น

6. การสื่อสารโดยใช้วัจนภาษาต้องให้สอดคล้องกับเนื้อหา ในการสื่อสาร นอกจากการใช้ภาษาพูด ภาษาเขียนที่ต้องมีความชัดเจน พูดให้เกิดการเห็นภาพ และใช้ภาษาให้เหมาะสมกับผู้รับสารแล้ว ผู้ส่งสารควรจะใช้น้ำเสียง ลีลา ท่าทางประกอบการพูดให้สอดคล้องกับเนื้อหาของสิ่งที่พูด ในแง่อารมณ์และบรรยากาศในขณะที่พูดด้วย

นอกจากนี้ การแต่งกายของผู้ส่งสารก็มีความสำคัญจะต้องแต่งกายให้เหมาะสม และยังรวมถึงการจัดสถานที่ในการฝึกอบรม เช่น ห้องอบรม การจัดที่นั่ง ก็ต้องให้เหมาะสมกับการจัดอบรมในแต่ละครั้งด้วย

7. ในการจัดการฝึกอบรมควรมีการสื่อสารสองทาง ในการจัดการฝึกอบรม หรือการสื่อสารใดๆก็ตาม ควรจะจัดให้มีรูปแบบในการสื่อสารเป็นการสื่อสารสองทาง (two - way communication) ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ซึ่งถือเป็นการสื่อสารที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดเนื่องจากทำให้ผู้ส่งสารได้รับทราบปฏิกิริยาตอบกลับ (feedback) ของผู้รับสารว่าเมื่อได้รับสารแล้วคิดหรือรู้สึกอย่างไร รับรู้ เข้าใจ หรือพอใจสารที่ได้รับหรือไม่ เพื่อที่ผู้ส่งสารจะได้นำข้อมูลกลับมาเพื่อปรับปรุงการสื่อสารในครั้งต่อไป ซึ่งการสื่อสารสองทางอาจทำได้ในรูปแบบ การพูดคุยปรึกษาหารือ การถาม-ตอบปัญหา การจัดประชุมกลุ่มย่อย และการสื่อสารแบบตัวต่อตัว

8. ในการสื่อสารกับคนส่วนใหญ่ควรสร้างให้เกิดภาวะผู้นำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารระดับกลุ่มบางครั้งจำเป็นต้องสร้างภาวะผู้นำขึ้นมาเพื่อใช้สำหรับเป็นตัวแทนผู้ส่งสารในการส่งต่อเนื้อหาหรือเรื่องราวให้แก่สมาชิกในกลุ่มและผู้ที่ต้องการจะสื่อสารด้วยได้ทราบ รวมทั้งให้เป็นผู้นำในการคิด การกระทำและการแก้ไขปัญหาของกลุ่ม เนื่องจากหากไม่สร้างให้มีผู้นำหรือผู้นำความคิดเห็นขึ้นมา การสื่อสารอาจจะไม่มีประสิทธิผลเท่าที่ควรหรืออาจทำได้ยาก เช่นในเรื่องการเจรจาต่อรองจำเป็นต้องมีผู้นำเป็นตัวแทน ไม่เช่นนั้นจะสื่อสารกันไม่รู้เรื่อง เนื่องจากจะไม่มีใครฟังใครต่างคนต่างคิด หรือต่างคนต่างพูด หรืออาจพูดหรือคิดเฉพาะในกลุ่มย่อยของตนไม่ได้สื่อสารในกลุ่มใหญ่อย่างเป็นรูปธรรม และสิ่งที่คิดหรือพูดก็จะไม่มีความเป็นเอกภาพ จะมีผลทำให้การสื่อสารไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นในการสื่อสารกับคนกลุ่มใหญ่ผู้ส่งสารอาจกระตุ้นหรือสนับสนุนให้มีการสร้างภาวะผู้นำขึ้นในกลุ่ม จะช่วยทำให้การสื่อสารทำได้ง่ายขึ้น แต่ทั้งนี้ ต้องระมัดระวังเรื่องการเลือกผู้นำด้วย เพราะบางครั้งหากผู้ที่ขึ้นมาเป็นผู้นำมีคุณสมบัติที่ไม่เหมาะสม เช่น อาจเป็นผู้ที่ตัดสินใจช้า ไม่เด็ดขาด หรือถูกเลือกขึ้นมาเพราะอาวุโสที่สุดในกลุ่มแต่ไม่มีลักษณะของผู้นำที่ดีก็อาจทำให้การสื่อสารนั้นยืดเยื้อเสียเวลาหรือล้มเหลวไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้ได้

9. สำหรับการสื่อสารกับคนกลุ่มใหญ่ควรใช้อิทธิพลของกลุ่มให้เป็นประโยชน์ในการสื่อสาร ผู้ส่งสารหรือวิทยากรจำเป็นที่จะต้องศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องกระบวนการกลุ่มให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อที่ว่าจะได้สามารถนำมาใช้ในเรื่องการสื่อสารที่มีจุดประสงค์ต้องการเน้นให้สมาชิกภายในกลุ่มมีความรักสามัคคีกันหรือการต้องการให้เกิดการปฏิบัติตามกัน เพราะธรรมชาติของคนมักทำอะไรตามความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ และจะยอมทำตามความคิดหรือการกระทำของกลุ่มอยู่แล้ว แต่ในการนำเรื่องอิทธิพลกลุ่มมาใช้นั้น ผู้ส่งสารจะต้องใช้อย่างระมัดระวัง ทั้งนี้เนื่องจากหากใช้ไม่ดีจะเหมือนกับดาบสองคม อาจทำให้เกิดการต่อต้านหรือเกิดกลุ่มมือบ่ได้

10. ในการจัดการฝึกอบรมต้องให้ผู้รับสารมีส่วนร่วมในกิจกรรมให้มากที่สุด ในการจัดการฝึกอบรมหรือการสื่อสารในกิจกรรมใดๆก็ตาม ควรให้ผู้รับสารได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วยเสมอ เพราะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทำให้ผู้รับสารได้มีประสบการณ์ตรง ทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้ ความเข้าใจและจดจำเนื้อหาได้ด้วยตัวเอง ทำให้ผู้รับสารได้มีโอกาสคิด ทำ และแก้ปัญหาแก่สถานการณ์ต่างๆด้วยตนเอง รวมไปถึงทำให้ผู้รับสารมีอารมณ์ร่วมซึ่งอาจเกิดความสนุกสนานหรือเกิดความเศร้าและสุดท้ายก่อให้เกิดความประทับใจในเวลาต่อมา กิจกรรมการมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม เช่น การเล่นเกม ร้องเพลง กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การออกกำลังกาย การถาม-ตอบ ปัญหา ฯลฯ นอกจากนี้ยังทำให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารได้มีการติดต่อสื่อสารกัน ทำให้มีความสนิท

คุ้นเคย ผู้ส่งสารสามารถเข้าใจความคิดความรู้สึกของผู้รับสาร และทำให้ผู้รับสารรู้สึกผ่อนคลาย ไม่รู้สึกเครียดหรืออึดอัดใจในการเข้ารับการฝึกอบรม ได้รู้สึกเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมนั้นๆ จะทำให้เมื่อจะสื่อสารหรือโน้มน้าวใจเรื่องใดก็จะทำได้ง่ายขึ้น

11. ในการเลือกใช้สื่อในการจัดการฝึกอบรมควรมีการใช้สื่อผสม (integrated media) คือ การนำสื่อหลายสื่อมาใช้ร่วมกันทั้งนี้เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้สึกไม่เบื่อ ได้ใช้สื่อดิจิทัลหลากหลายด้านในการรับสารและคุณสมบัติของสื่อแต่ละสื่อมีข้อดีข้อเสียต่างกัน เช่น อาจใช้สื่อบุคคลร่วมกับสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่อมวลชนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานราชการ องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในการทำงานเพื่อสังคมเพิ่มมากขึ้น เช่น การเป็นวิทยากรในการฝึกอบรม นอกเหนือจากงานเผยแผ่ธรรมะซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงอยู่แล้ว ทั้งนี้เนื่องจากความเป็นพระสงฆ์ มีบุคลิกลักษณะของความน่าเชื่อถือ น่าไว้วางใจอย่างสูงจึงทำให้ง่ายยิ่งขึ้น ถ้าจะทำการพูดโน้มน้าวใจให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมใดๆ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากในการทำการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาในเรื่องของกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการเลิกยาเสพติดแบบฉบับพลัน ซึ่งเน้นการศึกษากลวิธีหรือเทคนิคที่ผู้ส่งสารนำมาใช้ในการฝึกอบรม และได้ศึกษาผู้รับสารที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักเฉพาะผู้เข้ารับการอบรมที่สารภาพเลิกยาเสพติดเท่านั้น ไม่ได้ศึกษาผู้เข้ารับการอบรมทั้งหมด

1. ในการทำวิจัยเกี่ยวกับการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลในการตัดสินใจเลิกยาเสพติดครั้งต่อไปผู้วิจัยมีความเห็นว่าน่าที่จะศึกษาผู้รับสารที่เข้ารับการฝึกอบรมทั่วไปโดยใช้วิธีการเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาว่าในการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดนั้นผู้รับสารทั่วไปมีความต้องการ หรือคาดหวัง จะได้รับประโยชน์อะไรจากการเข้ามาร่วมฝึกอบรมครั้งนี้ และการฝึกอบรมได้สนองความต้องการหรือความคาดหวังได้หรือไม่ในระดับใด

2. ในการวิจัยครั้งต่อไปอาจศึกษาเปรียบเทียบความมีประสิทธิภาพของการฝึกอบรมในกลุ่มผู้รับสารที่มีขนาดแตกต่างกัน คือ ศึกษาผู้ที่เข้ามาฝึกอบรมกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็กว่าจะเกิดประสิทธิผลในการอบรมต่างกันหรือไม่ เพียงใด

3. ในการวิจัยครั้งต่อไปอาจศึกษาเรื่องผู้ส่งสารที่เป็นพระวิทยากรรูปอื่นที่ทำหน้าที่เป็นวิทยากรหลักในการฝึกอบรมที่ต่างจังหวัดหรือในภาคอื่นๆว่ามีหลักการสอน มีการใช้กลยุทธ์เหมือนหรือต่างกับพระอาจารย์วิระพันธ์อย่างไร และเมื่อไปอบรมที่ต่างจังหวัดพระวิทยากรได้มีการใช้ภาษาท้องถิ่นในการฝึกอบรมหรือไม่ เปรียบเทียบเรื่องสถานที่ในการฝึกอบรมที่ศูนย์ฯ ว่างน้อยกับการอบรมข้างนอกศูนย์ที่ต้องเดินทางไปอบรมถึงโรงเรียนท้องที่จะมีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการอบรมหรือไม่

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

จันทิรา ลิ้มปิเจริญ. กระบวนการกลุ่มในการเรียนการสอน. ภาควิชาจิตวิทยาและแนะแนว
วิทยาลัยครูภูเก็ต, 2522.

ฉลอง ภิรมย์รัตน์. กระบวนการกลุ่ม : คู่มือประกอบเรียนวิชาศึกษาตามหลักสูตรฝึกหัดครู พ.ศ.
2519 วิทยาลัยครูภูเก็ต, 2521.

ทองเรียน อมรัชกุล. กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน : พิมพ์โดยแผนกเอกสารและการพิมพ์ มศว.
พิษณุโลก, 2520.

นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. วิเคราะห์ปัญหาสำคัญในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

ประภาวดี ธาณีนานนท์. การเปิดรับข่าวสารการจดจำสารและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่อต้านยา
เสพติดของนักเรียนมัธยม (จัสท์เซย์โน). วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศ
ศาสตร์พัฒนาการ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิ่นนัดดา นพพานวัน. การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อการเผยแพร่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย.
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. 2533.

พระธรรมปิฎก. พุทธวิธีในการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม,
2542.

พอพันธ์ วัชรจิตพันธ์. คู่มือการเจรจาต่อรองอย่างมีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
บริษัท จิกซอ กราฟฟิกส์ ดีไซน์ จำกัด.

พัชนี เขยจรรยาและคณะ. แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร : บริษัท เยล
โล่การพิมพ์ (1988), 2541.

มณฑล ไบบัว. หลักและทฤษฎีการสื่อสาร : พิมพ์ที่ โอ.เอส. พรินติ้ง พิมพ์ครั้งที่ 1 2534

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. การสื่อสาร. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. หลักและทฤษฎีการสื่อสาร. พิมพ์ครั้งที่ 9 กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์ชวนพิมพ์, 2535.

เมตตา กฤตวิทย์. แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล,
2530.

โยธิน ศันสนยุทธและจุมพล พูลภัทรชีวิน. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, 2529.

รุ่งฤดี ห่อนาค. รูปแบบการดำเนินชีวิต การเปิดรับเพลง กับความพึงพอใจที่มีต่อเพลงไทยสากล ของเยาวชนในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2541.

วิษณุ สุวรรณเพิ่ม. การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2527.

ศรีเรือน แก้วกังวาล. วัยรุ่นไทยภาพสะท้อนจากมุมหนึ่ง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์.

สงวน สุทธิเลิศอรุณและคณะ. จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. 2524.

สมเกียรติ เรืองอนันต์เลิศ. การเปิดรับธรรมะในยุคโลกาภิวัตน์. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชา การประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2539.

สุกัญญา บำรุงสุข. ภาษาแห่งเสียงเพลง .กรุงเทพมหานคร : อักษรศาสตร์วิจารณ์. 2517.

สุโท เจริญสุข. หลักจิตวิทยาสำหรับครู. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บูรินทร์การพิมพ์.

สุภางค์ จันทวานิช . วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

อรวรรณ ปิลาธนีโอวาท. การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

อรวรรณ ปิลาธนีโอวาท. หลักและปรัชญาของวาทวิทยา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

อารี พันธุ์มณี. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เลิฟแอนด์ลิฟเพรส จำกัด, 2534.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาอังกฤษ

Cragan, J.F., Shields, Symbolic Theories in Applied Communication Research. NJ : Hampton Press, 1995.

Deirdre D. Johnston. " The Art and Science of Persuasion" Wm.C. Brown Communications, Inc. 1994, 404 pages.

Fisher, Walter R. "Clarifying the Narrative Paradigm. "The Narrative Paradigm : An Elaboration. In journal of Communication Monograph" . 56 (March 1989) PP.50-52

Fisher, Walter R. "Narration as A Human Communication Paradigm : The Case of Public Moral Argument" . In Journal of Communication Monographs. 51 (March 1989), pp. 1-10

Fisher, Walter R. "The narrative Paradigm : An Elaboration. "In Journal of Communication Monographs. 52 (December 1985), pp. 347-364

Jerry A. Hendrix. " Public Relations Cases" An International Thomson Publishing Company USA. 479 pages.

Roxane Salyer Lulofs. "Persuasion contexts, people , and messages". Gorsuch Searisbrick, publishers. 410 pages.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระวีระพันธ์ รกขิตสีโล

ประวัติ โดยสังเขป

พระอาจารย์วีระพันธ์ รกขิตสีโล เดิมเป็นคนจังหวัดลพบุรี เมื่อสมัยเป็นเด็กพ่อรับราชการเป็นนายสิบในค่ายทหารแห่งหนึ่งในจังหวัดลพบุรี ด้วยเหตุนี้ทำให้ครอบครัวอาศัยอยู่ในบ้านพักภายในค่าย แม่มีหน้าที่เป็นแม่บ้าน พ่อและแม่ของพระอาจารย์มีลูก 3 คน พระอาจารย์เป็นลูกคนกลาง ครอบครัวจัดได้ว่าอยู่ในฐานะยากจน ท่านศึกษาระดับประถมที่โรงเรียนค่ายนารายณ์ศึกษา

เนื่องจากพระอาจารย์เป็นเด็กเรียนดี เรียนเก่ง จึงสอบเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดได้ ตอนเรียนหาเลี้ยงตัวเองด้วยการทำงานช่วยแม่ค้าในโรงเรียน และขายของแถวตลาด สถานีรถไฟ สนามกีฬาจังหวัด หารายได้มาโดยตลอด ต่อมาเมื่อเรียนจบมัธยมปลาย ก็สอบเอ็นทรานซ์ ได้ที่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พลศึกษา ขณะที่ยังเรียนก็มักพบนักเรียนช่างกลแถวนั้นดีกันบ่อยๆ และมีครั้งหนึ่งตัวเองและรุ่นน้องโดนลูกหลงด้วย ท่านจึงชวนเพื่อนไปช่วยกันสั่งสอน เกิดเหตุชุลมุน ถึงขั้นใช้อาวุธ จึงเป็นเหตุให้คู่กรณีเกิดการบาดเจ็บสาหัส จากอาวุธปืนเป็นคดีความ จึงประกันตัวผู้คดี 3 ปีเข้าออกเรือนจำหลายครั้ง ระหว่างนั้นจึงได้รู้จักชีวิตของอาชญากร ในทุกวงการ และรู้เรื่องยาเสพติดเป็นอย่างดีทุกขั้นตอน ทั้งการเสพและการจำหน่าย อาศัยว่าพระอาจารย์เป็นคนที่รักแม่มากทำให้มีจิตสำนึกใฝ่ดีไม่ถลำตัวลึกไปกว่านั้น หันกลับมาเรียนจนจบ แล้วไปเป็นครูสอนพลศึกษาอยู่ช่วงหนึ่ง จึงได้ทุนไปเรียนต่อประเทศญี่ปุ่นด้านเทคโนโลยีการศึกษา

กลับมาจึงได้แต่งงานมีครอบครัว และมีบุตร ธิดา อย่างละคน ปี 2529 ปลายปีลูกสาวอายุ 3 ขวบ มีเหตุให้เกิดจิตสำนึกว่าชีวิตที่ผ่านมาไม่เคยทำอะไรดี ๆ ไว้บ้างเลยทำให้ตัดสินใจออกบวช ณ วัดนิคมสามัคคีชัย(บ่อ 6) อ.เมือง จ.ลพบุรี เดิมกลางานเพียง 15 วัน แต่หลังจากบวชแล้วจึงศรัทธาในคำสอนของพระพุทธศาสนา พบว่าความสุขในชีวิตที่แท้จริงอยู่ที่ใจ และต้องได้จากกรปฏิบัติธรรม ทำให้บวชนานได้จนถึงปัจจุบัน

ชีวิตช่วงแรกของการบวชอุทิศให้กับการปฏิบัติธรรมแสวงหาอาจารย์และสำนักปฏิบัติธรรม ปี 2534 จึงเริ่มช่วยงานพระอุปัชฌาย์บรรยายธรรมเพราะท่านอาหารหนักและมรณภาพ พระอาจารย์วีระพันธ์จึงทำหน้าที่พระวิทายากรให้ศูนย์ปฏิบัติธรรมจังหวัดลพบุรี จนเป็นที่รู้จักทั่วไป ในที่สุดท่านได้เข้าไปทำงานให้ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย และศูนย์พัฒนาคุณธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ เป็นต้นมา

ตำแหน่งปัจจุบันพระอาจารย์วีระพันธ์ รักจิตสีโล ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายฝึกอบรมและเป็นวิทยากรหลักอยู่ที่อาคารศูนย์วิปัสสนา ล้วน-เพิ่มพูล ว่องวานิช มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลักษณ์ อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อุดมการณ์ในการทำงาน

- กุ๊กกฤตศรัทธา พระอาจารย์วีระพันธ์ท่านมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการที่จะทำ ให้ประชาชนทั่วไปมองภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในสังคมไทยในแง่บวกที่ดีกลับมาเหมือนที่สมัยอดีต
- กู้ชาติ, กู้แผ่นดิน นอกจากการมุ่งมั่นเรียกกฤตศรัทธาของพระสงฆ์กลับมาแล้ว อุดมการณ์ยิ่งใหญ่อีกข้อที่ท่านยึดมั่นคือต้องการให้คนไทยกลับมารักชาติ รักแผ่นดินที่ตนอยู่อาศัย ด้วย พระอาจารย์ท่านมีข้อคิดในการทำงานสอดคล้องกับคำกลอนข้างล่าง 3 ประการคือ

จะปลูกพืชต้องเตรียมดิน

จะกินต้องเตรียมอาหาร

จะพัฒนาการต้องเตรียมประชาชน

จะพัฒนาคนต้องเตรียมที่จิตใจ

จะพัฒนาใครเขาให้พัฒนาตัวเราเองก่อน

เขามีส่วนเลวบ้างช่างหัวเขา

จงเลือกเอาส่วนที่ดีเขามีอยู่

เป็นประโยชน์โลกบ้างยังนำดู

ส่วนที่ชั่วอย่าไปรู้ของเขาเลย

เมื่อทำผิดพลังไปให้รู้คิด

สำนึกผิดกลับตนตั้งต้นใหม่

ทุกคนพร้อมยอมที่ให้ภัย

ไม่มีใครสายสำหรับการกลับตัว

* กลับตัวได้กลับใจด้วย *

ความรู้ / ความเชี่ยวชาญ / ความสามารถพิเศษ

พระอาจารย์วีระพันธ์ได้นำความรู้พื้นฐานด้านครุพลศึกษาและการจัดกิจกรรมค่ายลูกเสือ มาดัดแปลงใช้ เช่นการสร้างวินัยของลูกเสือ การจัดระเบียบแถว นั่ง นอน รับประทานอาหาร การใช้เกม เพลง ปลูกจิตสำนึก รวมถึงความรู้ส่วนพื้นฐานด้านครุพลศึกษาที่นำมาใช้ ได้แก่ การทำกิจกรรมเบิกบานยามเช้าและออกกำลังกาย เกมสร้างความสามัคคี (ผืนผ้าใบ) เกมสร้างภาวะผู้นำ (นั่งเช่า) เกมสร้างคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น (เกมเชือกร้อยใจ)

นอกจากนี้พระอาจารย์วีระพันธ์มีความสามารถด้านใช้สื่อการสอน,เทคโนโลยี จากการไปเรียนต่อ ศึกษาดูงาน และฝึกงานที่ญี่ปุ่น นำนวัตกรรมทางการสอนมาประยุกต์ใช้ทั้งวีดิทัศน์ เทป เพลง และคอมพิวเตอร์

ประสบการณ์ในชีวิตเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สามารถทำให้เข้าใจผู้เข้ารับการอบรมมากขึ้นโดยเฉพาะกลุ่มที่มีปัญหาครอบครัวและกลุ่มใช้สารเสพติดหรือกลุ่มมีพฤติกรรมก้าวร้าว

บทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบภายในศูนย์ฯ

พระอาจารย์วีระพันธ์มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าฝ่ายฝึกอบรมของศูนย์ฯมีหน้าที่หลักคือการรับผิดชอบดูแลบริหารงานทุกๆด้านที่อยู่ภายในศูนย์ฯ ได้แก่ ด้านการฝึกอบรม เผยแผ่พระพุทธศาสนาทุกชนิด ซึ่งบทบาทที่สำคัญคือ บทบาทของการเป็นพระวิทยากรบรรยายในการฝึกอบรมเยาวชนให้เป็นคนดีของสังคม และละ ลด เลิกยาเสพติดและอบายมุขทุกชนิด โดยท่านเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการอบรมได้ทุกอย่าง รู้กระบวนการ รู้วิธีการอบรมและสามารถทำได้ทุกหน้าที่เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการบรรยาย เล่าเรื่อง การใช้เกม การใช้เพลง กลอนและคำคมในการโน้มน้าวใจผู้เข้ารับการอบรมให้เกิดความสำนึกและสามารถใช้สื่อทัศนูปกรณ์ที่มีภายในศูนย์ฯได้หมดทุกประเภท เพราะประสบการณ์ชีวิตของท่านมีครบทุกด้าน

การบริหารงาน สายงานพระวิทยากรในส่วนกลางและประสานงานหัวหน้าสายฝึกอบรม ในภาคต่างๆ 4 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ , ตะวันออกเฉียงเหนือ , ตะวันออก , และใต้ ก็ถือเป็นอีกหน้าที่ที่สำคัญเพราะท่านต้องคอยดูแล ควบคุมและให้กำลังใจแก่พระสงฆ์และฆราวาสที่เป็นวิทยากรให้มีความพร้อมทั้งในด้านจิตใจและอารมณ์ บางครั้งพระวิทยากรผู้ช่วยก็ถูกท่านสอนด้วยวิธีการกดดันบ้างทั้งนี้เพื่อที่จะได้ทำให้มีจิตใจที่เข้มแข็งพอในการทำงานตรงจุดนี้ ท่านเคยเล่าว่า "พระอาจารย์ถือว่าการเป็นหัวหน้าทีมเปรียบได้ดั่งไม้ใหญ่ที่จะต้องให้ร่มเงาพวกเขาเหล่านั้นก่อน แต่ต้องให้โอกาสไม้เล็ก(พระวิทยากรผู้ช่วย) เติบโตขึ้นมาแทนได้"

นอกจากนี้ยังรับผิดชอบการบริหารงานภายในได้แก่งานด้านธุรการ ดูแลความเรียบร้อย เรื่องงานประชาสัมพันธ์ ร่างหนังสือ ตอบรับการจูงค่าย ต้อนรับผู้เยี่ยมชมงาน รวมถึงการบรรยายนอกสถานที่ งานรับส่งเอกสาร งานดูแลการใช้จ่ายงบประมาณทุกด้าน งานจัดทำเอกสาร,คู่มือ(8หลักสูตร)

ส่วนงานด้านอาคารสถานที่ ก็จะดูแลเรื่องการซ่อมแซม, ทนบำรุงอาคารสถานที่ ปลูกสร้าง อาคารอบรม ที่พัก และอื่นๆและแม่แต่งงานครัว ก็ต้องดูแลเรื่องจัดอาหารเลี้ยงผู้เข้าอบรม,คณะครู อาจารย์และเจ้าหน้าที่ประจำ งานสวนและแปลงสมุนไพร จัดทำสวนหย่อม,ปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น จัดแปลงสมุนไพรเพื่อใช้บำบัดผู้ติดยา

งานที่สำคัญอีกอย่างคืองานจัดทำและผลิตสื่อการสอน, การอบรมทุกชนิด ได้แก่ เทป วีดีทัศน์ แผ่นซีดี สไลด์ สื่อสำเร็จรูปให้แก่กระทรวงศึกษาธิการ และผลิตแผ่นใสที่ทำจากไขขาวไว้ใช้ภายในศูนย์เองเพื่อเป็นการช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายได้ด้วย

นอกจากบทบาทภายในศูนย์แล้ว พระอาจารย์วีระพันธ์ก็ยังมีภาระหน้าที่ที่ต้องออกไปทำภายนอกศูนย์ด้วย ซึ่งก็ได้แก่ การรับเชิญให้ไปเป็นพระวิทยากรนอกสถานที่ เช่นทำการฝึกอบรมครู ให้เป็นครูที่เป็นต้นแบบ เป็นตัวอย่างที่ดี มีจิตสำนึกความเป็นครู ทำการสัมมนาครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาเรื่องสื่อการสอน ทำการสอนการใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม CAI ให้แก่ครู นอกจากนี้ยังมีการบรรยายเรื่องคุณธรรม สร้างจิตสำนึกที่ดี ความเป็นข้าราชการที่ดี ให้แก่ ทหาร ตำรวจ ข้าราชการทั่วไป และมีโครงการอบรมพระสงฆ์เพื่อฝึกให้เป็นพระวิทยากรต่อไปในอนาคตด้วย

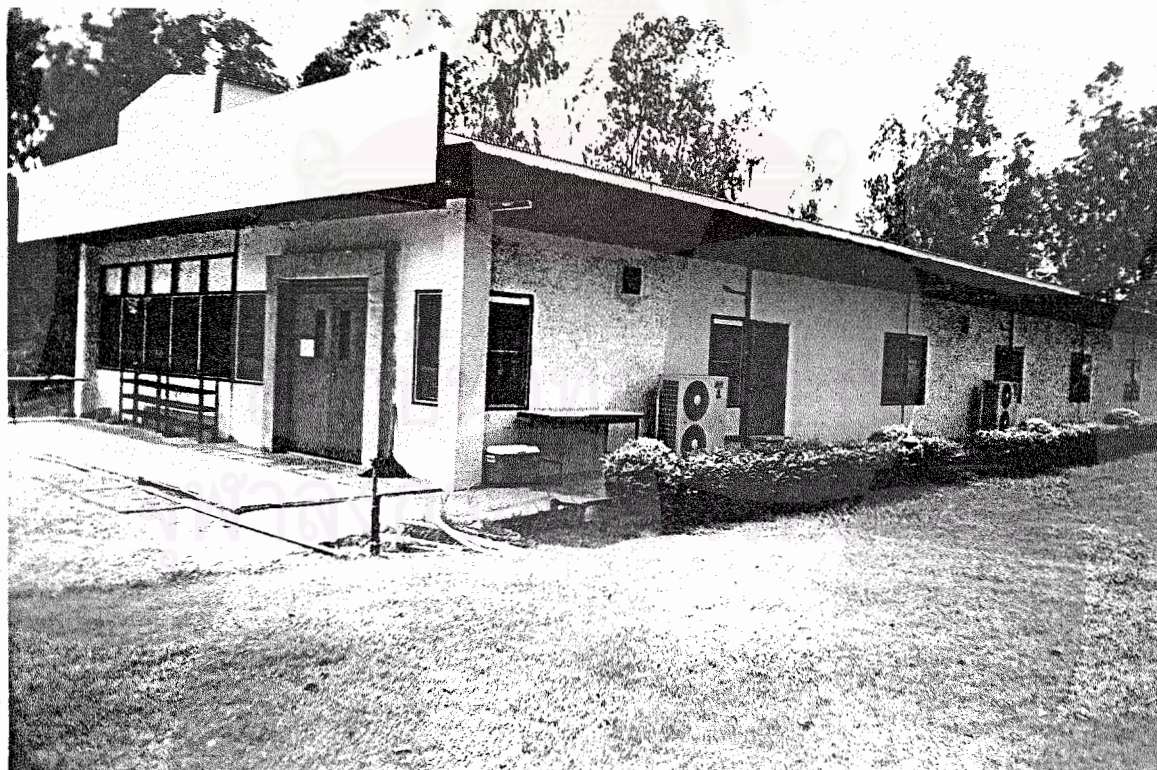
บทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบในการอบรมโครงการพัฒนาจิตฯ

พระอาจารย์วีระพันธ์มีตำแหน่งและบทบาทเป็นหัวหน้าชุดวิทยากรในโครงการพัฒนาจิต และคุณภาพชีวิต ต้องดูแลงานด้านกระบวนการฝึกอบรม ทุกขั้นตอน ได้แก่ วางแผน จัดตาราง จัดบุคลากร จัดกิจกรรม นอกจากนี้ก็ทำหน้าที่เป็นผู้บรรยายรายวิชาหลัก เป็นผู้จัดกิจกรรมประกอบการฝึกอบรม

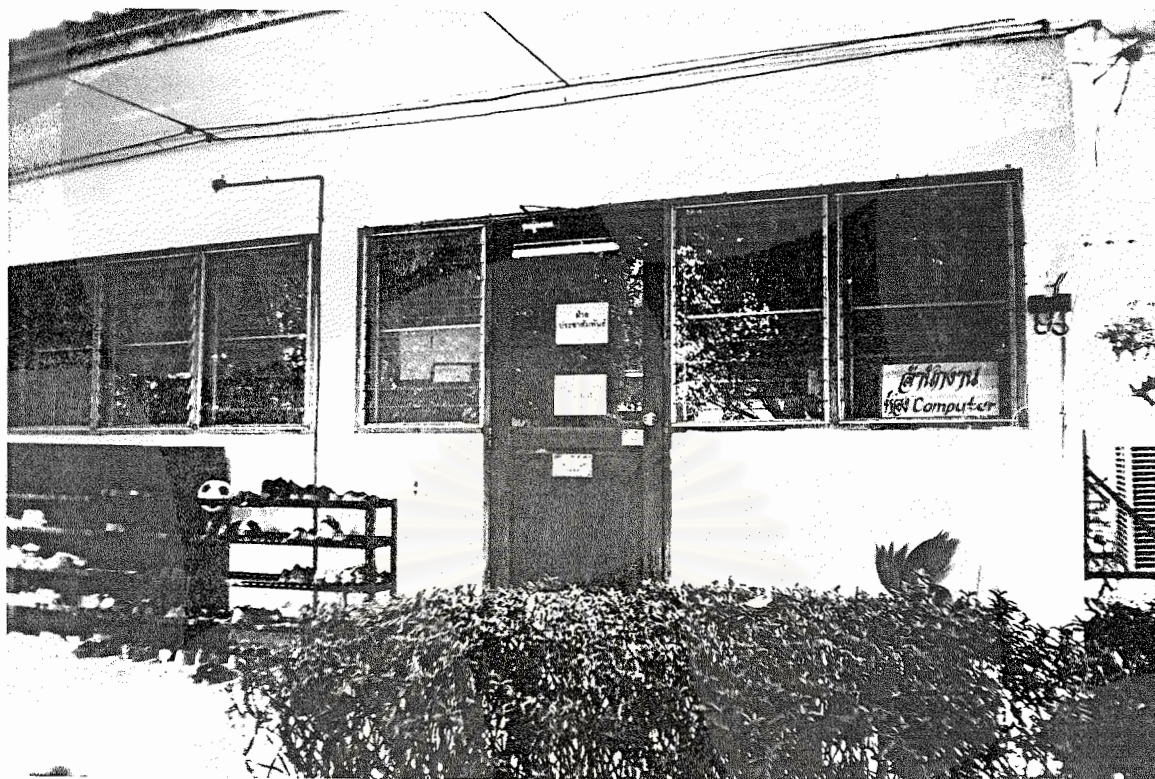
สภาพแวดล้อมของศูนย์พัฒนาคุณธรรม

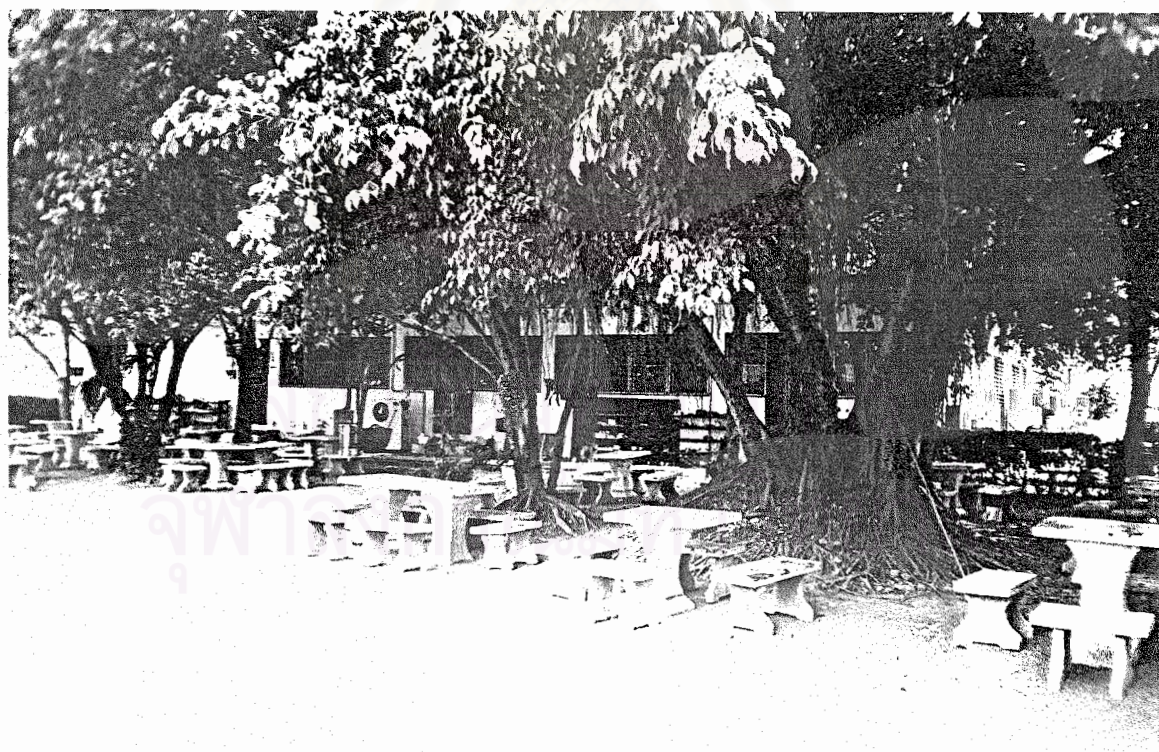
อาคารอบรมใหญ่

อาคารอบรมเล็ก

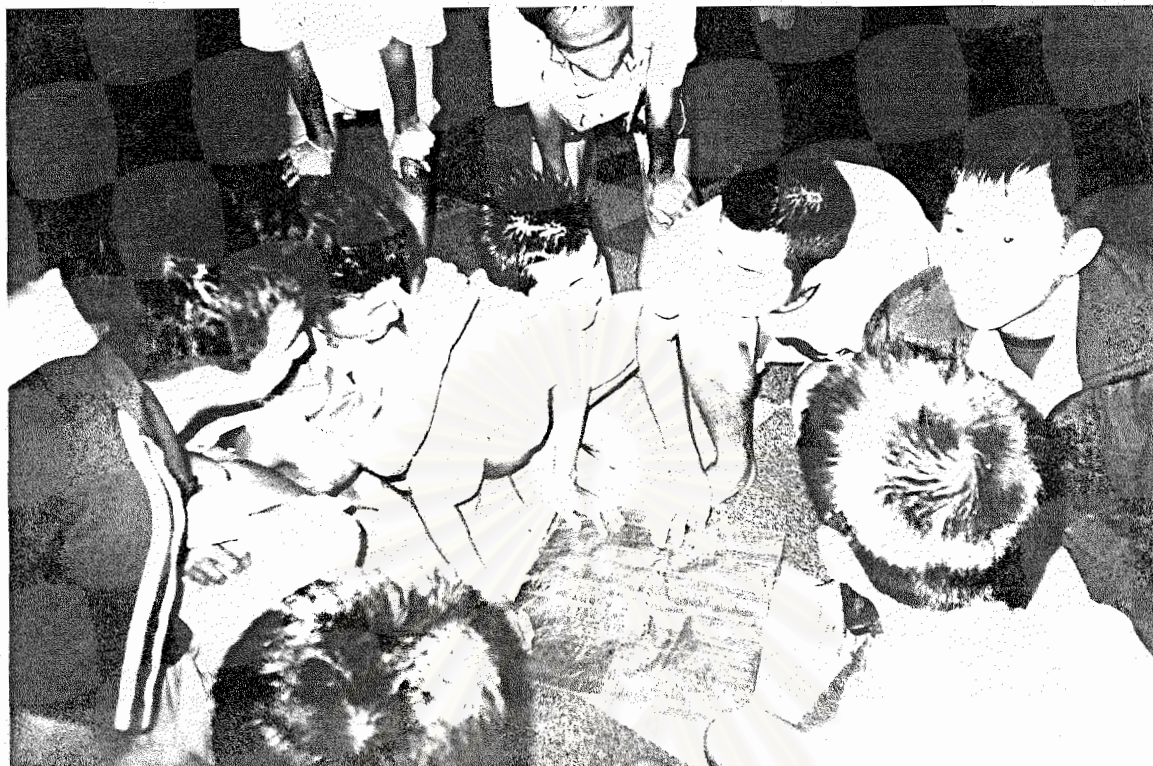

อาคารสำนักงาน

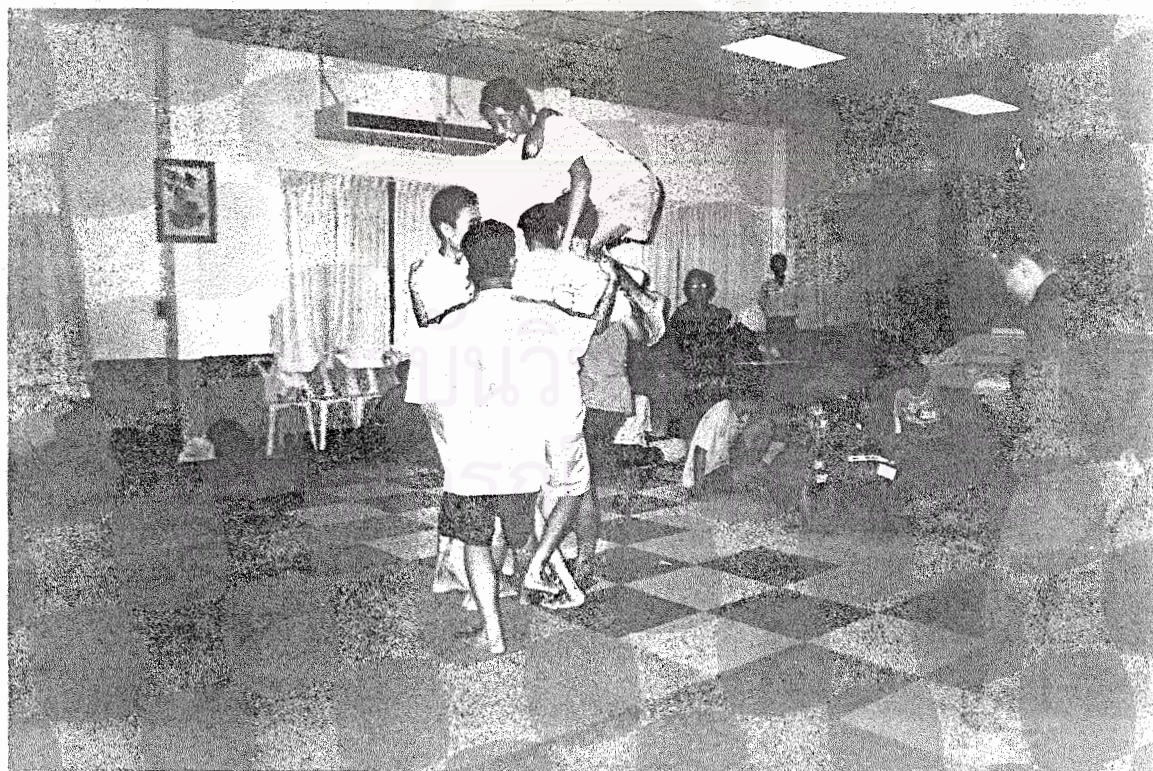

บริเวณหน้าอาคารสำนักงาน

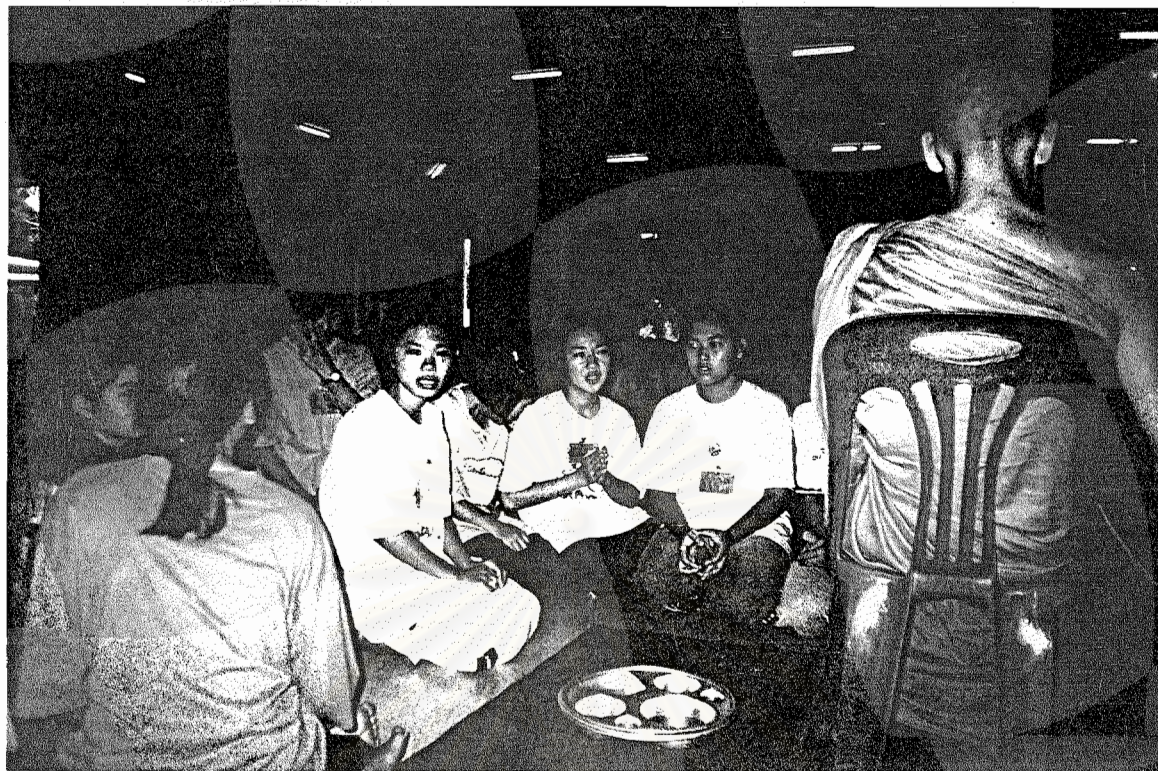
ภาพกิจกรรมการฝึกอบรม

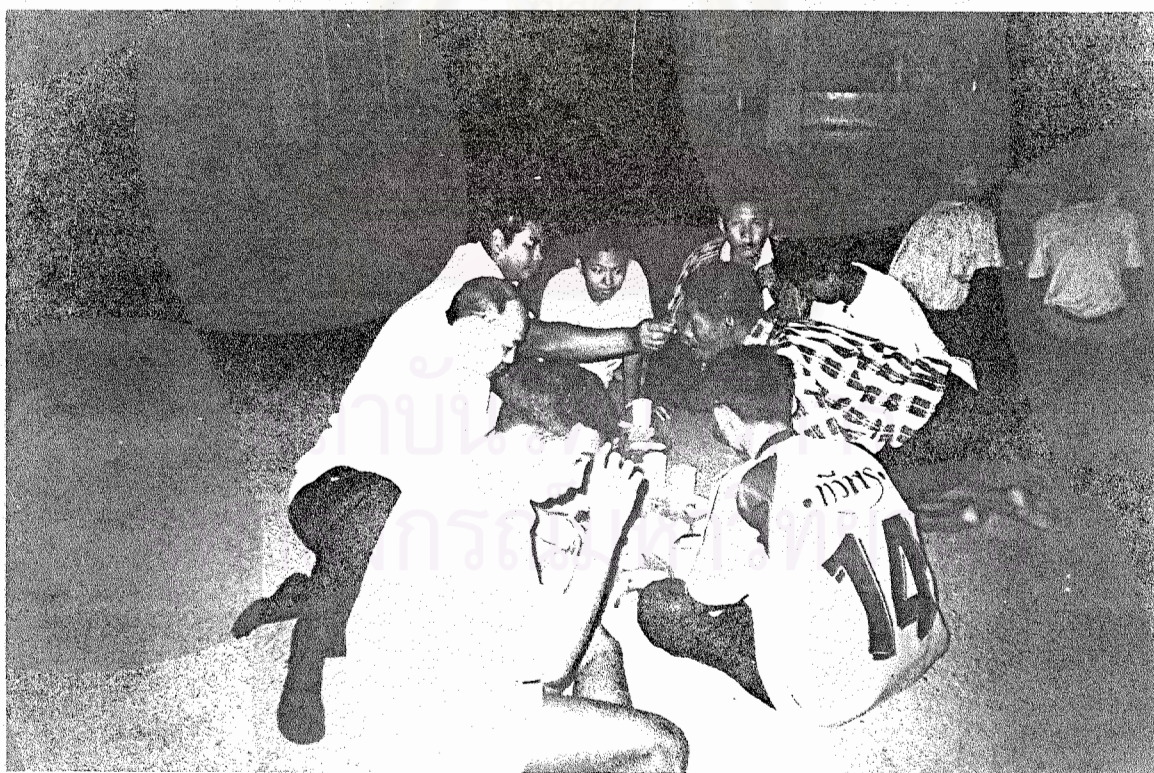
เกมผืนผ้าใบ - ผู้เข้ารับการอบรมวางแผนร่วมกัน

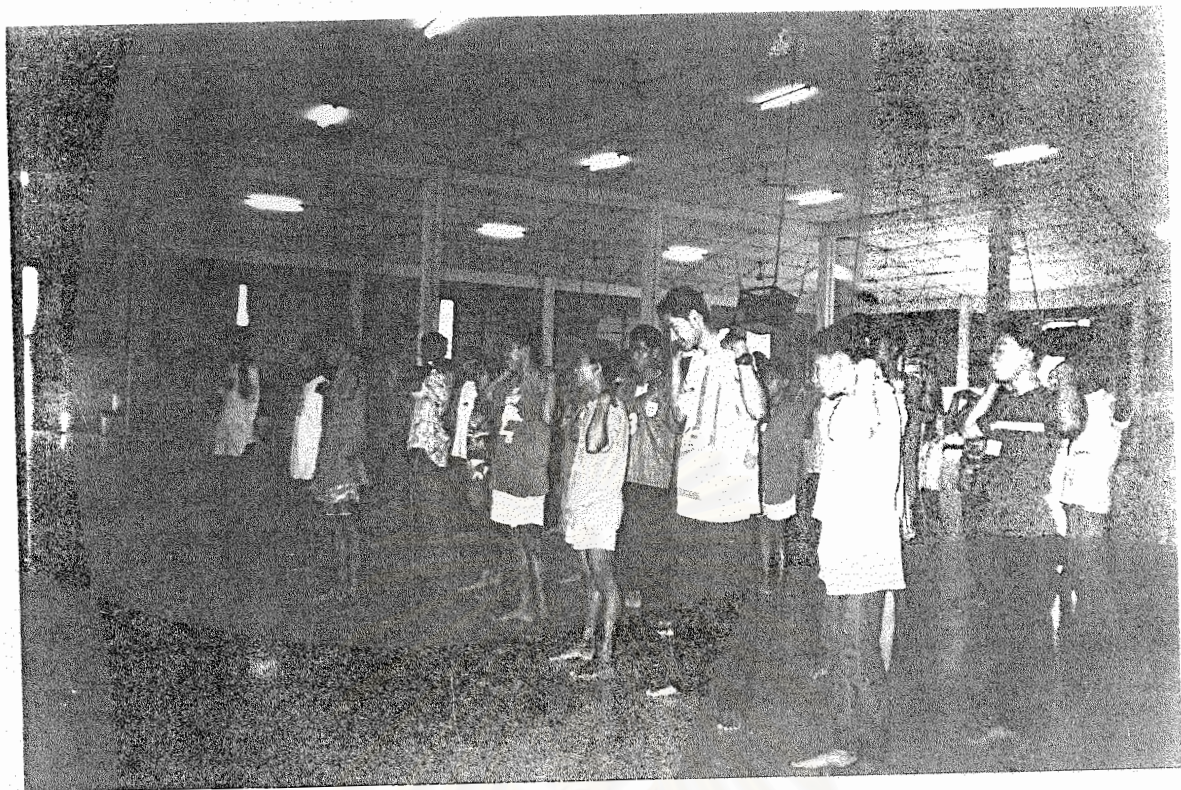
เกมผืนผ้าใบ - ผู้เข้ารับการอบรมกำลังเล่นเกม

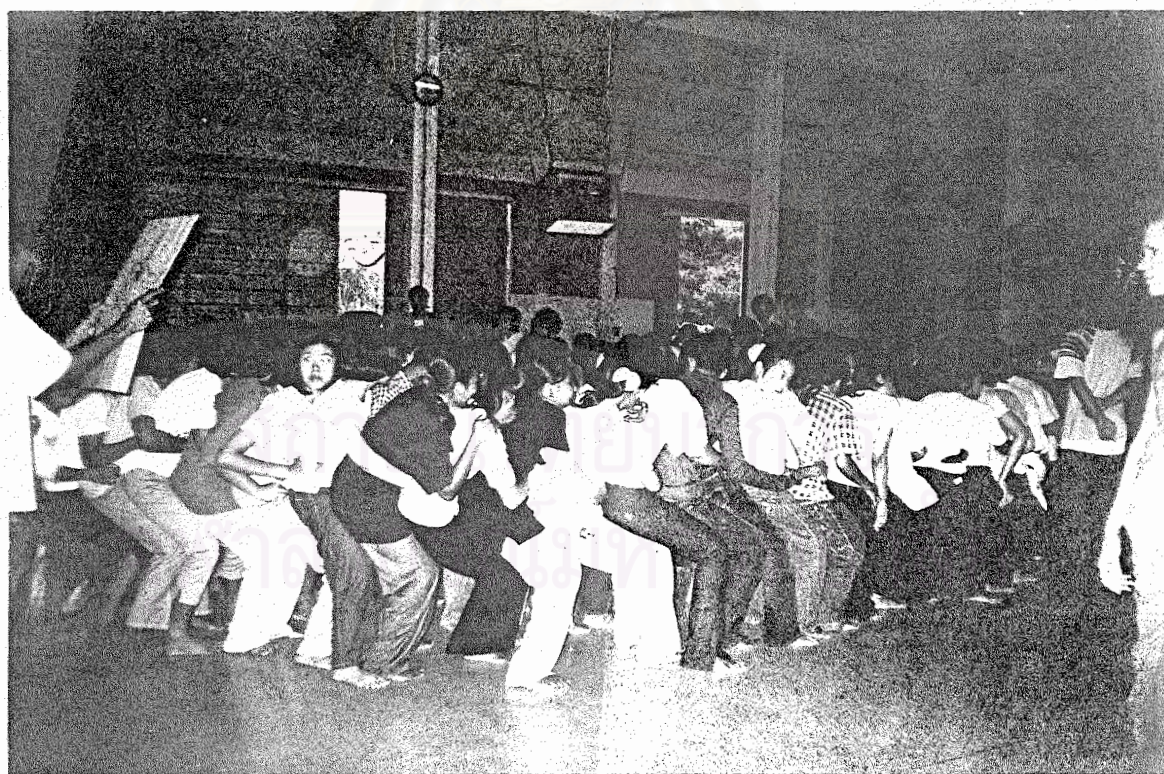
กลุ่มที่เล่นเกมชนะต่อรองขอให้กลุ่มแพ้ได้รับประทานข้าวด้วย

กลุ่มแพ้และกลุ่มชนะรับประทานข้าวร่วมกัน

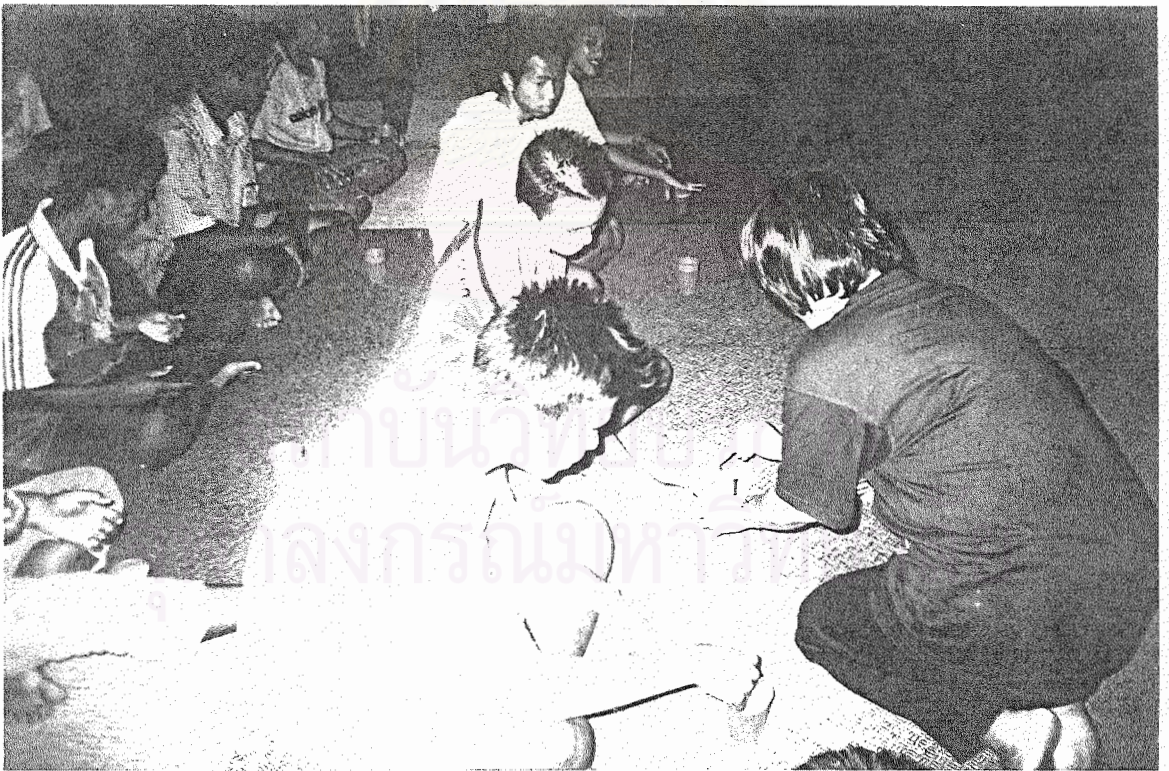
กิจกรรมออกกำลังกายยามเช้า

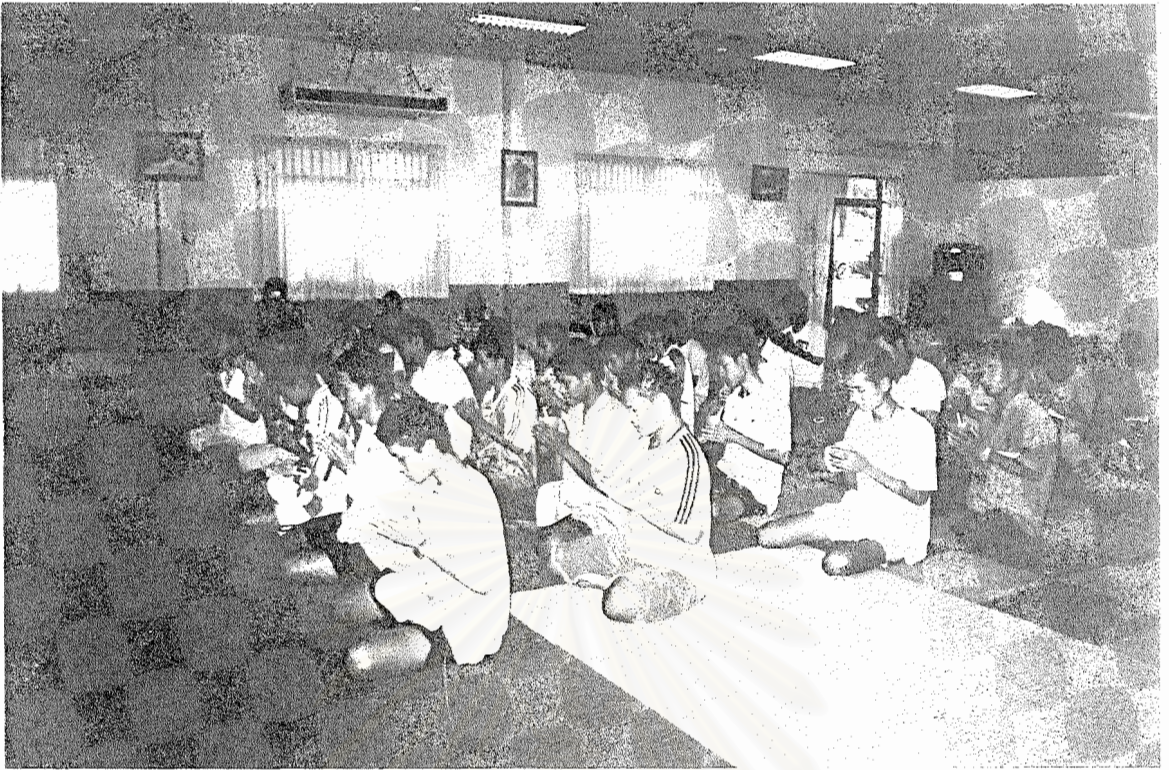
เกมนั่งเข่า

จุดเทียนปณิธานใจ

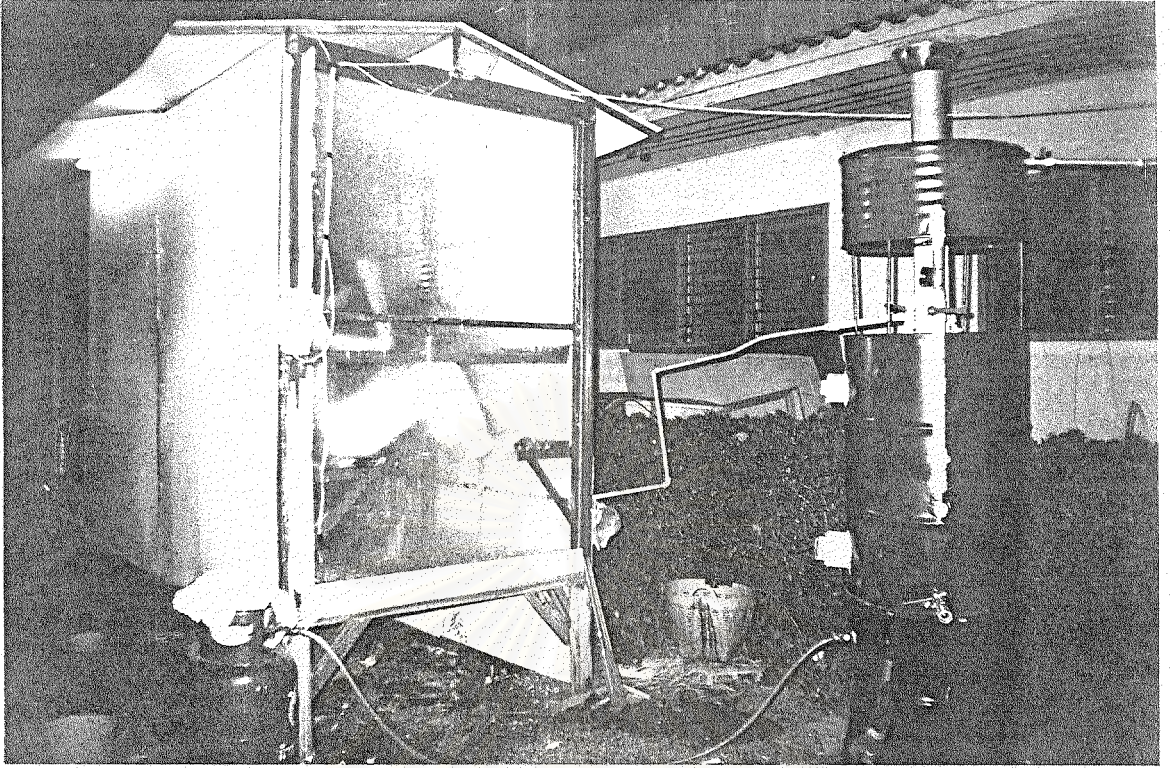
ผู้ตัดสินใจเลิกยาเสพติดรับยาสมุนไพรจากครู

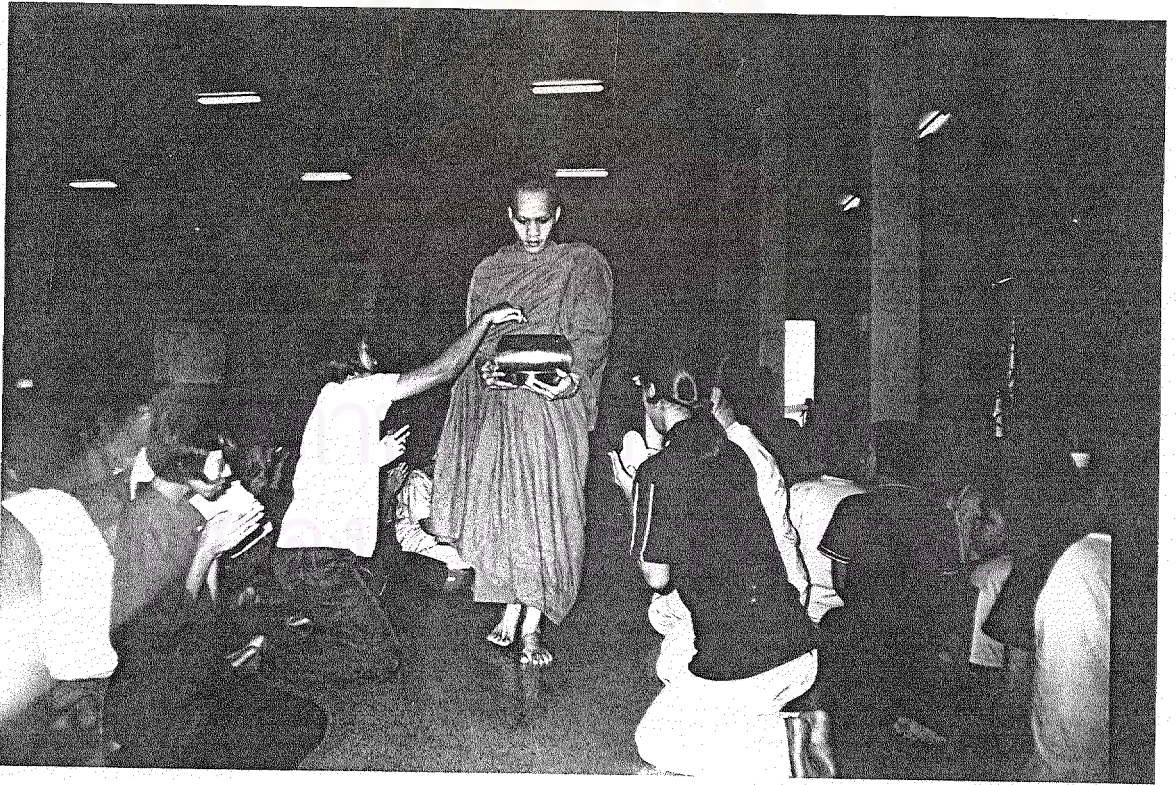
ผู้ตัดสินใจเลิกยาเสพติดให้คำสัตย์ปฏิญาณก่อนกินยาสมุนไพร

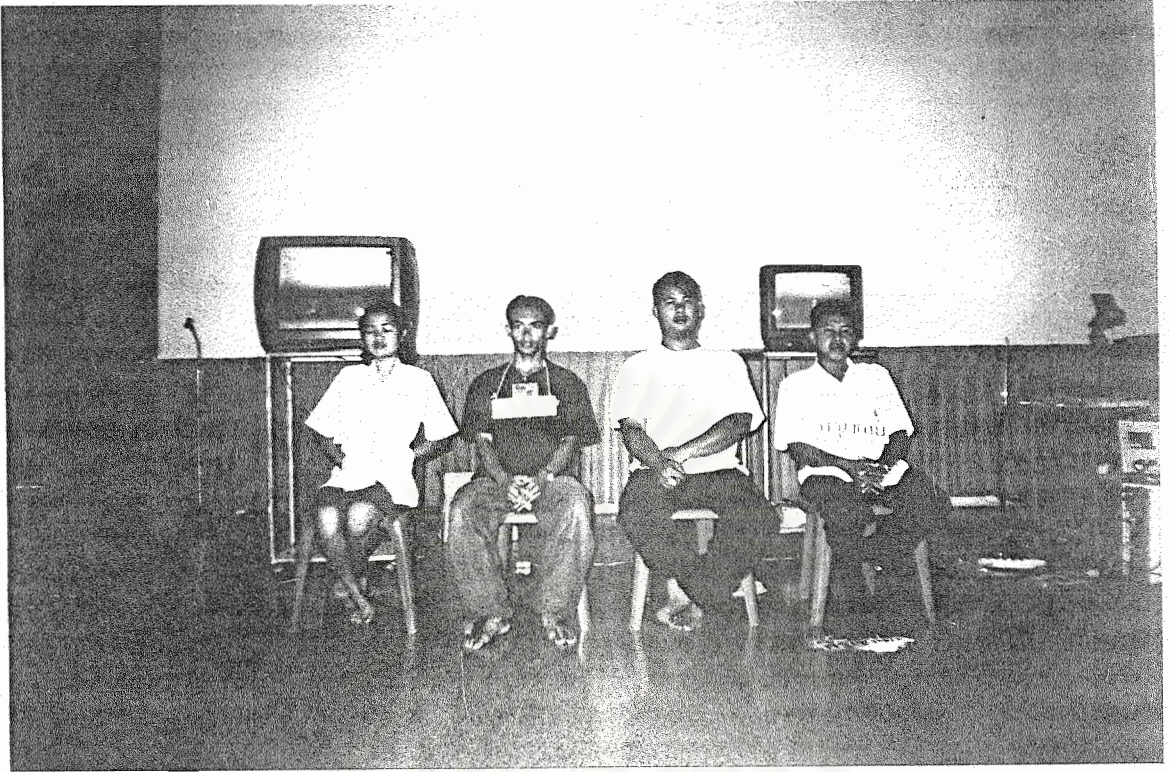
ยาสมุนไพรเมื่อกินแล้วจะขับสารพิษด้วยการอาเจียน

ห้องอบสมุนไพรเพื่อขับสารพิษออกทางผิวหนัง

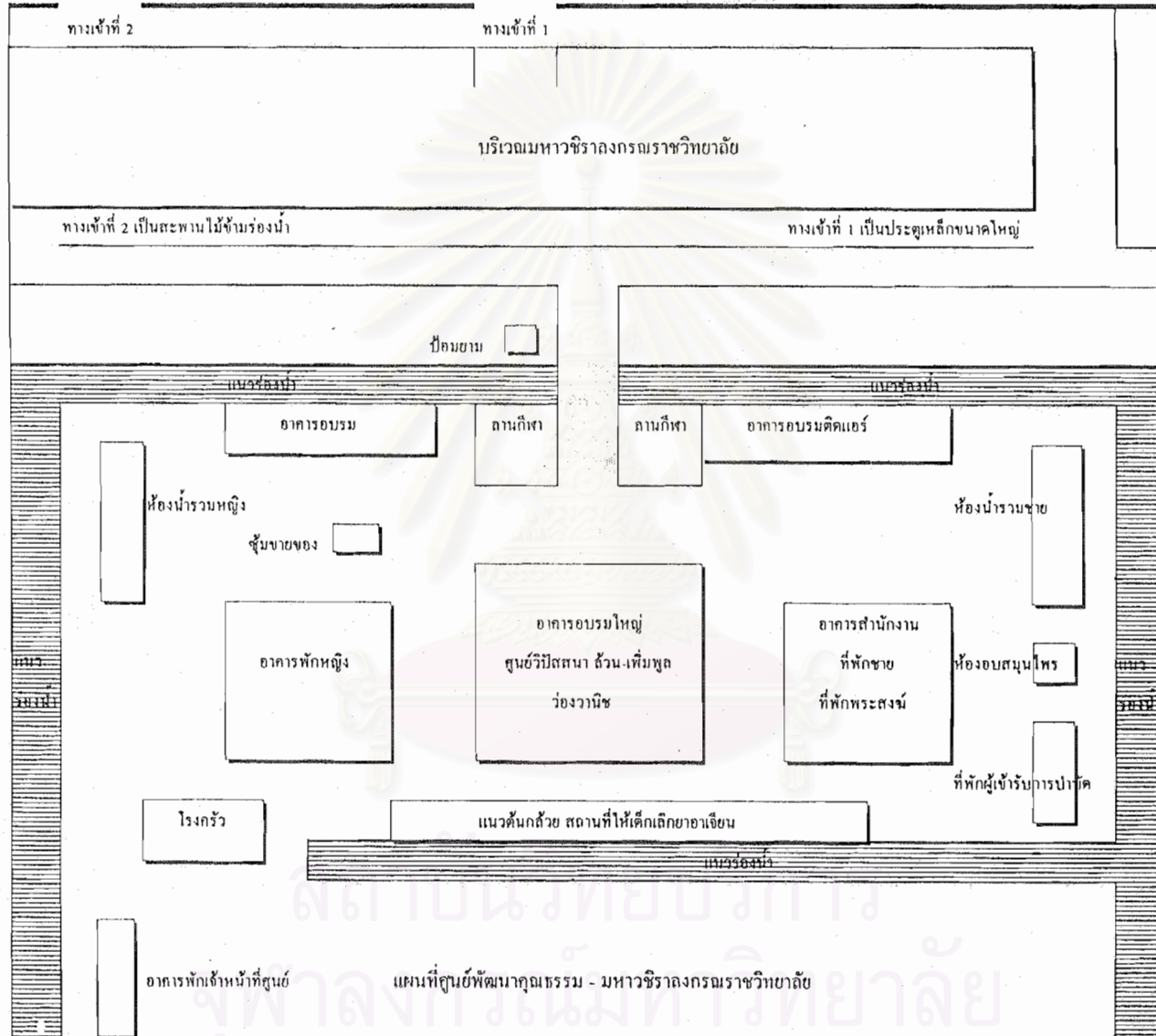
กิจกรรมตักบาตรความดี

ครูอมฤตกแขวนป้าย "ครูเคลย์"

กิจกรรมบายศรีสู่ขวัญ

ตารางที่ 2 ตารางแสดงกำหนดการฝึกอบรมโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต

หลักสูตร 1 ค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต (ระยะเวลา ๓ วัน ๒ คืน)

วัน/ เวลา	๐๕.๐๐ ๐๖.๐๐	๐๖.๐๐ ๐๗.๐๐	๐๗.๐๐ ๐๘.๐๐	๐๘.๐๐ ๐๘.๐๐		๑๒.๐๐ ๑๓.๐๐		๑๗.๐๐ ๑๘.๓๐	๑๘.๓๐ ๑๙.๓๐	๑๙.๓๐ ๒๑.๓๐			
					๐๘.๓๐ - ๑๒.๐๐		๑๓.๐๐ - ๑๗.๐๐						
๑	รายงานตัว จัดแบ่งแถว				พิธีเปิด บรรยายพิเศษ กลุ่มสัมพันธ์	ลัทธิความเชื่อ และศาสนา (บรรยาย+วีดิทัศน์)	อาหาร กลางวัน	สภาพปัญหาสังคม และ แนวทางแก้ไข	วีดิทัศน์ เกี่ยวกับ สภาพปัญหาสังคม หรือ มารยาทไทย	กิจกรรม รู้จัก, สามัคคี (เกม, เพลง)	อาหาร เย็น	พัฒนา จิต	กำเนิด จักรวาล, โลก และ ชีวิตมนุษย์
๒	ธรรมะ รับอรุณ	เบิกบาน ยามเช้า	อาหารเช้า	เตรียมตัว เตรียมใจ	พื้นฐานของชีวิต (ศีล ๕)	บาป - บุญ และ กฎแห่งกรรม		ภัยชีวิต	วีดิทัศน์ ยาเสพติด	กิจกรรม สร้างภาวะ ผู้นำ (เกม, เพลง)			กิจกรรม จากสุดท้าย ของชีวิตและ แสงธรรม นำชีวิต
๓		ตัก บาตร ความดี			ปณิธานใจ	กิจกรรม กตัญญูทเวที พิธีบายศรี สู่ขวัญ			ปิดค่าย				

สงเคราะห์โดย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจเลิกยาเสพติดในการสนทนากลุ่ม

กลุ่มที่ 1

ตารางที่ 3

ตารางแสดงข้อมูลลักษณะทางประชากรผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจเลิกยาเสพติด

ผู้เข้าอบรมคนที่	ชื่อหรือนามสมมติ	เพศ	อายุ (ปี)	การศึกษา	ภูมิลำเนา
1	เอก	ชาย	15	ม. 3	ชลบุรี
2	เชษ	ชาย	14	ม. 2	ระยอง
3	พงษ์	ชาย	17	ม. 5	ชลบุรี
4	กร	ชาย	14	ม. 2	ชลบุรี
5	วัน	ชาย	15	ม. 3	ตราด
6	เม	ชาย	14	ม. 2	ชลบุรี
7	กล	ชาย	18	ม. 5	ชลบุรี
8	มิ่ง	ชาย	17	ม. 4	ชลบุรี
9	ยุทธ	ชาย	18	ม. 5	ชลบุรี

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มที่ 1

ตารางที่ 4 ตารางแสดงข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด

ผู้เข้าอบรม คนที่	ชนิดของยาเสพติดที่ใช้	ปริมาณยาเสพติด ที่ใช้ต่อวัน	ระยะเวลาที่ ใช้ยาเสพติด	สาเหตุที่ใช้ยาเสพติด	สภาพชีวิตระหว่าง ติดยาเสพติด
1	ยาบ้า, บุหรี่	1 เม็ด	2 เดือนเศษ	เกิดจากปัญหาทางบ้าน	สุขภาพไม่ดี ไม่มีเงินใช้ เกรดตก
2	ยาบ้า, บุหรี่	1 เม็ด	2 ปี	อยากลอง	ไม่มีแรง
3	ยาบ้า	2 เม็ด	3 ปี	อยากลอง	เปลี้ย ไม่ค่อยมีแรง เกรดตก
4	ยาบ้า, บุหรี่	3-4 เม็ด	2 ปี	อยากลอง	เวลาได้เสพก็ดีแต่เวลาไม่ได้ เสพก็ไม่ดี
5	ยาบ้า, บุหรี่	3-4 เม็ด	1 ปี	เพื่อนชวนให้ลอง	การเรียนตกต่ำ พ่อแม่ดุตำ
6	ยาบ้า, บุหรี่	2 เม็ด	1 ปี	อยากลอง	ร่างกายทรุดโทรม เกรดตก
7	ยาบ้า	5-10 เม็ด	3 ปี	อยากลอง	ร่างกายทรุดโทรม
8	ยาบ้า, บุหรี่	3 เม็ด	4 ปี	อยากลอง	ไม่ค่อยมีแรง
9	ยาบ้า, บุหรี่, กัญชา	2-3 เม็ด	1 ปีเศษ	อยากลอง	การเรียนแย่งลง มีปัญหาทั้งทางบ้าน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มที่ 2

ตารางที่ 5

ตารางแสดงข้อมูลลักษณะทางประชากรผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจเลิกยาเสพติด

ผู้เข้าอบรมคนที่	ชื่อหรือนามสมมติ	เพศ	อายุ (ปี)	การศึกษา	ภูมิลำเนา
1	หนู	ชาย	17	ม. 4	ปทุมธานี
2	ต่าย	ชาย	17	ม. 4	ชลบุรี
3	มัส	ชาย	18	ม. 4	ปทุมธานี
4	บลู	ชาย	17	ม. 4	กรุงเทพฯ
5	โต	ชาย	15	ม. 4	ปทุมธานี
6	เอ	ชาย	17	ม. 4	ปทุมธานี
7	บี	ชาย	18	ม. 5	นครราชสีมา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มที่ 2

ตารางที่ 6 ตารางแสดงข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด

ผู้เข้าอบรม คนที่	ชนิดของยาเสพติดที่ใช้	ปริมาณยาเสพติด ที่ใช้ต่อวัน	ระยะเวลาที่ ใช้ยาเสพติด	สาเหตุที่ใช้ยาเสพติด	สภาพชีวิตระหว่าง ติดยาเสพติด
1	ยาบ้า	3 เม็ด	2 ปี	เพื่อนชวนให้ลอง	สมองเบลอ ๆ เกรดตก เลวร้าย
2	ยาบ้า, บุหรี่, กัญชา, เหล้า	1 เม็ด	2 ปี	อยากลอง เพื่อความเท่	ร่างกายโทรม เพื่อยไม่ยอมเรียน คนอื่นมองก็ไม่ยากคอบ
3	ยาบ้า	3-4 เม็ด	3 ปี	เพื่อนชวนให้ลอง อยากเท่	ร่างกายโทรม ชอบตาดำ
4	ยาบ้า, บุหรี่, กัญชา	1 เม็ด	3 ปี	เพื่อนชวนให้ลอง อยากเท่	ทรมาน สังคมไม่ยอมรับ
5	ยาบ้า, บุหรี่	2 เม็ด	2 ปี	เพื่อนพี่เอามาให้ลอง	ไม่ค่อยมีแรง จำอะไรไม่ค่อยได้ ตอนเสพจะคิดอะไรต่าง ๆ มั่วไปหมด
6	ยาบ้า	2 เม็ด	1 ปีเศษ	อยากลอง	เกรดตก ร่างกายยังปกติอยู่
7	ยาบ้า, บุหรี่, เหล้า	1 เม็ด	2 ปี	อยากลองเองและได้รับ ความกดดันจากครอบครัว	การเรียนแย่ง สภาพแวดล้อมรอบ ข้างมองเราแปลก ๆ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มที่ 3

ตารางที่ 7

ตารางแสดงข้อมูลลักษณะทางประชากรผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจเลิกยาเสพติด

ผู้เข้าอบรมคนที่	ชื่อหรือนามสมมติ	เพศ	อายุ (ปี)	การศึกษา	ภูมิลำเนา
1	เค	หญิง	16	ปวช. 1	อ่างทอง
2	บีว	หญิง	16	ปวช. 1	ฉะเชิงเทรา
3	เอ	หญิง	16	ปวช. 1	ฉะเชิงเทรา
4	ทิพย์	หญิง	16	ปวช. 1	ฉะเชิงเทรา
5	ไอซ์	หญิง	16	ปวช. 1	ฉะเชิงเทรา
6	นู	หญิง	16	ปวช. 1	ฉะเชิงเทรา
7	แจ๊ค	หญิง	16	ปวช. 1	ฉะเชิงเทรา
8	ยู	หญิง	16	ปวช. 1	ฉะเชิงเทรา
9	คิว	หญิง	16	ปวช. 1	ฉะเชิงเทรา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มที่ 3

ตารางที่ 8 ตารางแสดงข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด

ผู้เข้าอบรม คนที่	ชนิดของยาเสพติดที่ใช้	ปริมาณยาเสพติด ที่ใช้ต่อวัน	ระยะเวลาที่ ใช้ยาเสพติด	สาเหตุที่ใช้ยาเสพติด	สภาพชีวิตระหว่าง ติดยาเสพติด
1	ยาบ้า, เหล้า, บุหรี่	2-3 เม็ด	1 ปีเศษ	อยากลองและเพื่อน ชวนให้ลองด้วย	ดูโทรม ทำอะไรไม่คิดพร้อมทำได้ ทุกอย่างใจมันเร็ว ไม่ฟังใครเลย
2	ยาบ้า, เหล้า, บุหรี่ กัญชา	2-3 เม็ด	1 ปีเศษ	ต้องเฝ้าบ่อกุ้งและสภาพ แวดล้อมแถวบ้านใช้กัน	ตัวเองดูไม่ได้เลย เกรดตกมาก
3	ยาบ้า, บุหรี่, เหล้า	1 เม็ด	เกือบปี	เครียดและโมโหเรื่องเกี่ยว กับทางบ้าน	เกรดตก โมโหร้าย ไม่ค่อยมีแรง จำอะไรไม่ค่อยได้
4	ยาบ้า, ยาเค	2-3 เม็ด	เกือบปี	ไปเที่ยวและเห็นเพื่อนใช้	ล้มเหลวในหลายๆเรื่อง
5	ยาบ้า, ยาเค, ยาอี	2 เม็ด	เกือบปี	เพื่อนชวน ครั้งแรกให้ฟรี	ร่างกายทรุดโทรม
6	ยาบ้า	1-2 เม็ด	1 ปีเศษ	พี่ชวน	ร่างกายอ่อนแอ เพลีย ไม่มีแรง
7	ยาบ้า, เหล้า, บุหรี่	1-2 เม็ด	1 ปีเศษ	พ่อดูแล้วน้อยใจ เห็นพี่ใช้	ง่วงนอนบ่อย เกรดตก
8	ยาบ้า, เหล้า, บุหรี่	2 เม็ด	1 ปี	มีปัญหาที่บ้าน	เรียนไม่รู้เรื่อง คิดแต่เรื่องยา
9	เหล้า	กินทุกวัน	3 ปี	เห็นแม่กินก็เลยอยากลอง	รู้สึกเสียคร้านเอาแต่นอน

กลุ่มที่ 4

ตารางที่ 9

ตารางแสดงข้อมูลลักษณะทางประชากรผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจเลิกยาเสพติด

ผู้เข้าอบรมคนที่	ชื่อหรือนามสมมติ	เพศ	อายุ (ปี)	การศึกษา	ภูมิลำเนา
1	หนึ่ง	ชาย	18	ปวช. 2	เพชรบุรี
2	เจ	ชาย	17	ปวช. 1	เพชรบุรี
3	จิบ	ชาย	18	ปวช. 2	เพชรบุรี
4	วัฒน์	ชาย	17	ปวช. 1	เพชรบุรี
5	เอก	ชาย	16	ปวช. 1	สมุทรปราการ
6	เอ	ชาย	18	ปวช. 1	ราชบุรี
7	บี	ชาย	18	ปวช. 2	เพชรบุรี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มที่ 4

ตารางที่ 10 ตารางแสดงข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด

ผู้เข้าอบรม คนที่	ชนิดของยาเสพติดที่ใช้	ปริมาณยาเสพติด ที่ใช้ต่อวัน	ระยะเวลาที่ ใช้ยาเสพติด	สาเหตุที่ใช้ยาเสพติด	สภาพชีวิตระหว่าง ติดยาเสพติด
1	ยาบ้า, เหล้า	2-3 เม็ด	5 ปี	อยากลองเอง	การเรียนตกต่ำ
2	ยาบ้า, บุหรี่	2-3 เม็ด	1 ปีเศษ	อยากลองเอง	ผอมลง
3	ยาบ้า, บุหรี่	1-2 เม็ด	2 ปี	อยากลองเอง	โง่มาก
4	ยาบ้า, บุหรี่	1 เม็ด	เกือบปี	อยากลองเอง	เหนื่อง่าย
5	ยาบ้า, บุหรี่	ครึ่งเม็ด	ตั้งแต่เด็ก	อยากลองเอง	เหนื่อง่าย
6	ยาบ้า, กล้วยชา, ผง, เหล้า,	10 เม็ด	7 ปี	เห็นพี่เสพและต้องทำงานดึก	ร่างกายทรุดโทรม ย้ำแ่
7	ยาบ้า, เหล้า, บุหรี่	2-3 เม็ด	6 ปี	เห็นพี่เสพ	เกรดตก น้าหนักลด

ประวัติผู้วิจัย

นางสาวภรินทร ทองลิ้ม เกิดเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2515 ที่จังหวัดพังงา

การศึกษา :

- พ.ศ. 2537 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีนิเทศศาสตรบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์
ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ (หลักสูตรภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
- พ.ศ. 2542 เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรปริญญาโทนิเทศศาสตรมหาบัณฑิตที่คณะนิเทศศาสตร์
ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ สาขาวิชานิเทศศาสตรพัฒนการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมระหว่างการศึกษา :

- พ.ศ. 2535-2536 หัวหน้าฝ่ายข่าวและสารคดี, นักจัดรายการวิทยุ (D.J.)
ชมรมกระจายเสียง มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ประสบการณ์การทำงาน :

- พ.ศ. 2537 Script Writer (Freelance) บริษัท แกรมมีเอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด (มหาชน)
Copy Writer ฝ่ายการตลาด บริษัท เอวอนคอสเมติกส์ (ประเทศไทย) จำกัด
- พ.ศ. 2538-2541 เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ โฆษณา และส่งเสริมการขาย
บริษัท บีโทรเอเชีย (ประเทศไทย) จำกัด
บริษัท ในเครือการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.)
- ปัจจุบัน นักประชาสัมพันธ์ บริษัท ไทยลูบเบล็นด์ จำกัด
บริษัท ในเครือการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.)